

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ν' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΜΑΪΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 9-10

ΜΗΝΥΜΑ

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ 1973

Πολυαγαπημένοι μου αδελφοί,

«Χριστός Ἀνέστη» ἀναφωνῶν καὶ ἐγὼ μὲ τὰς καρδίας ὄλων τῶν πιστῶν, αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Ἀναστάντα Κύριόν μας, διότι καὶ πάλιν τὴν «έορτὴν έορτῶν», τὸ «Πάσχα τὸ τερπνόν», πανηγυρίζομεν μαζί, καίτοι μὲ τὴν πλήμυραν τῶν θερμῶν προσφάτων ἐκδηλώσεων τῆς ἀγάπης σας μού ἐγένινεν ἀκόμη περισσότερον βέβαιον, ὅτι, καὶ ὅταν εὐρισκώμεθα μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, ἐξακολουθοῦμεν νὰ εἴμεθα πνευματικῶς ἠνωμένοι, καὶ μάλιστα ἀκόμη περισσότερον ἀπὸ πρὶν.

Ἄλλ' ἢ χαρὰ τῆς «λαμπροφόρου ἡμέρας» πρέπει ἐφέτος νὰ εἶναι μεγαλύτερα τῆς συνήθους, διότι κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1973 δυνάμεθα νὰ χαιρετίσωμεν ἐν γεγονός, τὸ ὁποῖον εἶναι εἷς ἀπὸ τοὺς εὐχύμους καρπὸς τοῦ μηνύματος τοῦ Ἀναστάντος διὰ τὸν τρόπον προσεγγίσεως τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των. Εἰς αὐτὸ τὸ γεγονός ἀξίζει νὰ δώσωμεν ὅλοι πολλὴν προσοχὴν καὶ νὰ τὸ χαιρετίσωμεν μὲ ἐλπιδοφόρον προσδοκίαν ὡς τὸ γλυκοχάραγμα ἐνός

καλυτέρου μέλλοντος καὶ ἐν πνευματικὸν ἐγερτήριον.

Τὸ χαροποιὸν γεγονός εἶναι, ὅτι ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων, ἴσως καὶ δισεκατομμύρια ἀνθρώπων, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἢ «σιωπηρὰ πλειονοψηφία» ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἰδίως ἢ νεολαία, διψοῦν νὰ ἴδουν νὰ ἐπικρατῆ μεταξύ μας ἡ ἀγάπη. Φλέγονται ἀπὸ τὸν ἀσίγαστον πόθον νὰ διαπιστώσουν, ὅτι ἐπὶ τέλους ἡ ἀγάπη κυβερνᾷ τὸν κόσμον. Ἔχουν πλέον χορτάσει, ἔχουν κουρασθῆ ἀπὸ τὰ μίση καὶ τοὺς ἀνταγωνισμούς, ἀπὸ τὰς συγκρούσεις καὶ τοὺς ἀδιακόπους πολέμους καὶ ὅλοι ποθοῦν τὴν πραγματικὴν ἀγάπην, ἐκείνην δηλαδή πού δὲν εἶναι κενὴ λέξις, χωρὶς κανένα οὐσιαστικὸν νόημα ἢ μόνον μὲ τὸ συνηθισμένον πτωχόν της περιεχόμενον. Ζητοῦν ὅλοι μίαν ἀγάπην μεστήν, τελείαν, πλήρη, ἀνιδιοτελεῆ, πού δὲν γνωρίζει ὅρια καὶ φραγμούς, ἀλλ' εἶναι ἢ ἔμπρακτος ἀγάπη ὄλων πρὸς ὄλους. Ἐκείνη, πού ἐκδηλώνεται ὡς στοργή, μὲ ὄλην τὴν ζέσιν τῆς καρδιάς μας, μὲ ὄλας τὰς ἱκανότητας τοῦ μυαλοῦ μας καὶ μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῆς θελήσεώς μας, μὲ

μίαν λέξιν, ἡ ἀγάπη τοῦ Ἀναστάτου Χριστοῦ.

Τὸ ἀξιοσημείωτον ὅμως εἶναι, ὅτι ὁ πανανθρώπινος αὐτὸς πόθος δὲν εἶναι πλέον μία ἀπλῶς ἀκαθόριστος ἐπιθυμία, ἀλλ' ἔχει ἤδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τρόπον ἄδηλον, ἀλλὰ πάντως εὐεργετικόν, ἔχει ἐπηρεάσει τοὺς ἡγέτας τῶν σημαντικωτέρων Χωρῶν τοῦ κόσμου, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι λόγῳ τῶν κοσμοθεωρητικῶν των πεποιθήσεων εἶναι ἐχθροὶ τῆς ἀγάπης καὶ κήρυκες τοῦ μίσους καὶ τῆς πάλης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὅμως τῆς συνεχῶς ὀγκουμένης παγκοσμίου Κοινῆς Γνώμης, προσπαθοῦν τοῦλάχιστον νὰ δείξουν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοοῦν ἐπ' ἀπειρον ἓνα τόσο βαθὺν καὶ τόσο ἱερὸν πόθον τῆς συντριπτικῆς πλειονοψηφίας τῶν Λαῶν των.

Καὶ ἐδῶ τίθεται ἐνώπιόν μας τὸ ἀμείλικτον ἐρώτημα: Ἡμεῖς, οἱ «μαθηταὶ» καὶ «ἀδελφοὶ» (Ματθ. κη', 10) τοῦ Ἀναστάτου θὰ ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὸ νὰ παρατηρῶμεν ἀπαθῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ συνεχῶς καὶ ἐφ' ὅλου τοῦ Πλανήτου μας ἄνευ οἰασδήποτε ἐκκλησιαστικῆς ὑποβοηθήσεως ὀγκουμένον ῥεύμα τῆς στροφῆς πρὸς τὴν Ἀγάπην, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην χλιαρὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσπαθείας τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας ὀρισμένων Λαῶν; Δὲν πρέπει καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ὅπως καὶ πᾶς καλῆς θελήσεως ἄνθρωπος, νὰ ἀναμετρήσῃ τὰς εὐθύνas του καὶ νὰ διερευνήσῃ τί πρέπει νὰ πράξῃ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ τόσο ἐλπιδοφόρου φαινομένου;

Ἄς μὴ προσπαθῶμεν δὲ νὰ ἐξαπατήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας. Διότι καὶ ἂν θὰ ἠθέλαμεν νὰ διαπράξωμεν αὐτὴν τὴν ἀπά-

την, ὁ μοναδικὸς ἐκεῖνος Τάφος τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ ὁποῖος ἐπανέδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀληθινὸν νόημα τῆς Ζωῆς, σήμερον διὰ τοῦ παγκοσμῶς ὀγκουμένου πόθου τῆς Ἀγάπης, ἀπευθύνει πρὸς ὅλους μας καὶ πρὸς ὅλους τοὺς καλῆς θελήσεως ἀνθρώπους, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος καὶ θρησκευματος, μίαν συγκλονιστικὴν πρόσκλησιν καὶ μίαν ἐπιταγὴν, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν. Καὶ πρῶτον, μᾶς καλεῖ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὰ τάρταρα τῶν μεταξύ μας μικροτήτων καὶ ἐρίδων καὶ νὰ ἀνυψωθῶμεν εἰς τὸν ἔβδομον οὐρανὸν τῆς Ἀγάπης, ὅπως τὴν ἐδίδαξεν Ἐκεῖνος ποὺ ἐσταυρώθη δι' αὐτὴν καὶ ὅπως τὴν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν οὐράνιον Πατέρα Του, φέρουσαν δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους ἐγγύτερον πρὸς ἀλλήλους, «ἵνα πάντες ἓν ᾦσι» (Ἰωάν. ιζ,21). Καὶ δευτέρον ἐπιτάσσει, ὅπως ὅλοι, ὅσοι ἔχομεν συναίσθησιν τῶν εὐθυνῶν μας ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν συνανθρώπων μας, ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἀπογοήτευσιν, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἔχουν ποτίσει αἱ διάφοροι «Διεθνεῖς» τοῦ μίσους, τῆς πάλης καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τοὺς «ἄξονας» καὶ τοὺς φανατισμοὺς ἐκείνους, ποὺ ἀντὶ νὰ μᾶς ἐνώνουν μεταξύ μας, καλλιεργοῦν τὰς διαιρέσεις καὶ τὰς ἐχθρότητας. Πλέον δὲ συγκεκριμένως, ὁ Ζωοδόχος ἐκεῖνος Τάφος μᾶς προσκαλεῖ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν συγκρότησιν μιᾶς «Διεθνῆς τῆς Ἀγάπης», εἰς τὴν ὁποίαν κάθε ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δεδηλωμένους ἐχθροὺς της, θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος. Ἄν ὅλοι ἀρχίσωμεν νὰ ἐργαζώμεθα δι' αὐτὴν, εἰς οἷον βαθμὸν εἰργάσθησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἔμποροι τοῦ μίσους καὶ οἱ καλλιεργοῦντες ἐχθρότητας, τότε ἂς εἴμεθα ἀπὸ τοῦδε βέβαιοι, ὅτι τὰ ζωογόνα νάματα, ποὺ ἐπήγασαν ἐκ τοῦ κενοῦ Τάφου τοῦ Ἀναστάτου Σωτῆρος, θὰ ἀρδεύσουν καὶ

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Παναγιώτατε καὶ Θειώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχου, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύριε Δημήτριε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Φῶς ἡμῖν ἐκ Τάφου ἀνατέταλκε καὶ χαρᾶς ἡμῖν Εὐαγγέλια κεκόμισται ἢ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασις. Ἐν γὰρ τῇ πανευφροσύνῳ ταύτῃ πανηγύρει «χαρᾶς τὰ πάντα πεπλήρωται τῆς Ἀναστάσεως τὴν πείραν εἰληφότα». Αἱ οὖν τοῦ κόσμου τούτου στροφαὶ καὶ τῶν πραγμάτων συμπλοκαί, ἐπὶ ματαίῳ πάντως οὔσαι, θλίψιν ἡμῖν καὶ στενοχωρίαν ἀπεργάζονται. Ἀλλ' ἢ τοῦ Κυρίου ἡμῶν πανένδοξος ἔγερσις εἰς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως κοινωνίαν ἡμᾶς ἐκκαλοῦσα, ἐλπίδος ἐμπύμπλησιν ἡμῶν τὰς καρδίας καὶ εἰρήνην ἡμῖν προμνηστεύεται, τοῖς ἐγγυὲς καὶ τοῖς μακρᾶν.

Ὅθεν τῆς πρὸς ἡμᾶς Χριστοῦ δωρεᾶς ταύτης ἀναμνησκόμενοι καὶ λαμπρῶς ἐπὶ τῇ εὐσήμεῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ ἀγαλλιώμενοι, ἀλ-

λήλους ἐν ἀγάπῃ περιπτυσώμεθα, τὸ ἡδύτατον ἄκουσμα καὶ λάλημα, τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἐπιφωνοῦντες, ἐν εἰρήνῃ καὶ χαρᾷ ἀλλήλους ταῖς προσευχαῖς ἐπιστηρίζοντες, τὴν κοινὴν εὐστάθειάν τε καὶ ἰσχὴν τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν τηρεῖσθαι τε καὶ διασώζεσθαι διὰ σπουδῆς ποιούμενοι καὶ τῶν ἐν αὐταῖς τὴν θείαν ἐκπληροῦντων λειτουργίαν ἀμεμπτον εἶναι πανταχόθεν προσήκειν ἠγούμενοι. Χριστὸς γὰρ Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ ἐπλήρωσε τὰ σύμπαντα εὐδορίας, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὸ σύστημα ἡδραῖεται, καὶ τῶν πιστῶν ὁ ἔσμος ἠγαλλίεται καὶ τῆς οἰκουμένης ἢ ὁμήγουρις ἅπαντα φιλοθέως διασέσωσται.

Ἐπὶ δὲ τούτοις τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ αὐθις ἐν ἀγάπῃ προσφωνοῦντες καὶ τὸν ἅγιον ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει ἀσπασμὸν τῇ Ὑμετέρᾳ περισπουδάστῳ Παναγιότητι καὶ σὺν Αὐτῇ πάσῃ τῇ κατ' αὐτὴν Ἐκκλησίᾳ ἀπονέμοντες, διατελοῦμεν, τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὄλως πρόθυμος.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος.

βαθμιαίως θὰ ζωογονήσουν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα καὶ θὰ τὴν μεταβάλουν εἰς μίαν κοινωνίαν ἀγάπης, ἀδελφοσύνης, εὐτυχίας.

Σήμερον, λοιπόν, γεμᾶτοι ἀπὸ τὴν ἐλπιδοφόρον αὐτὴν προσδοκίαν, ὡς ἀγαπημένοι μεταξύ μας ἀδελφοὶ καὶ ὡς ἀδελφοὶ

τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου μας, ἅς ἀναφωνήσωμεν καὶ πάλιν ὅλοι μαζί: «Χριστὸς Ἀνέστη»!

Εὐχέτης ὑμῶν πρὸς Κύριον

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ 1600ῆς ΑΜΦΙΕΤΗΡΙΔΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (2 Μαΐου 373 - 2 Μαΐου 1973)

1. Πανιερωτάτη, πανευκλεής και πανευφρόσυνος διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἡ 1600ῆ Ἀμφιετηρίς τῆς ἱερᾶς Μνήμης τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ μεγίστου Φωστῆρος τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ οὗ ἡ τε ἡμετέρα ἐν Ἑλλάδι Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μετὰ τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ἐνδόξου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, οὗ τὸν Ἀποστολικὸν Θρόνον ὁ Μέγας οὗτος Ποιμενάρχης ἐποίμανεν, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα καὶ αἱ λοιπαὶ Ἀυτοκέφαλοι ὁμόδοχοι Ἐκκλησίαι, καθιέρωσαν τὸ τρέχον ἔτος 1973, τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἕνεκα πρὸς τὸν Μέγαν τοῦτον ἄνδρα, τὸν Φωστῆρα συμπάσης τῆς Οἰκουμένης καὶ Διδασκαλον τῆς ὀρθῆς Πίστεως, ὡς ἔτος Μεγάλου Ἀθανασίου! Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ αἱ ἑτερόδοχοι Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως, μάλιστα δὲ κατ' ἐξοχὴν ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ τόσα πολλὰ ὀφείλουσα εἰς τὴν πνευματικὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου ἐπὶ τε τοῦ θεωρητικοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐμπνεύσεως ἐν αὐτῇ τοῦ μοναχικοῦ Ἰδεώδους, τοῦ τόσο πλουσίως ὑπ' αὐτῆς ἀναπτυχθέντος καὶ εὐχύμους καρποῦς τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας χαρίσαντος.

2. Ἐτος λοιπὸν Μεγάλου Ἀθανασίου τὸ σωτήριον ἔτος 1973! Ἐτος ἑορτῶν καὶ ἑγκωμίων διὰ τὸν ὄντως Μέγαν Φωστῆρα τῆς Τρισηλίου Θεότητος! Ἐτος λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ μέρους τῶν Ἀγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν! Ἀλλὰ καὶ ἔτος τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας, ἥς Μέγας Μύστης καὶ Θεοδίδακτος Ἑρμηνευτῆς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπῆρξεν ὁ Μέγας

Ἀθανάσιος! Τέλος, ἔτος θείας συζυγίας Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ Χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ Ἀποκαλυπτικῆς ἐν Χριστῷ καὶ διὰ Χριστοῦ σωτηριώδους Ἀληθείας εἶναι τὸ διανυόμενον σωτήριον ἔτος. Ἡ τατιμημένη λοιπὸν καὶ ἐνδοξος αὕτη ἐπέτειος τῆς ἱερωτάτης Μνήμης ἐνὸς τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ μεγαλοφυστέρων Μορφῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀφορμὴν ἀπαντήσεως εἰς τὴν ἐπίκαιρον ταύτην πρόσκλησιν καὶ πρόκλησιν, νὰ τιμῆσῃ οὐ μόνον ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις καὶ πράξεσι τὴν ἱερὰν Μνήμην τοῦ πρωτοπόρου τούτου Ἀγωνιστοῦ τῆς Ὁρθόδοξου Πίστεως καὶ τοῦ ὑποδειγματικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἠγέτου καὶ Ποιμένος τοῦ ὀρθῶς πιστεύοντος λογικοῦ Ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ.

3. Ἀλλὰ τὸ ἔτος τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου ἀποτελεῖ ἅμα πρόσκλησιν καὶ πρόκλησιν καὶ διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν, νὰ συμμετάσχῃ τοῦ Πανηγυρισμοῦ τῆς εὐκλεοῦς ταύτης 1600ῆς Ἀμφιετηρίδος τῆς ἱερᾶς Μνήμης τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου ἐντονώτερον, ἐμφαντικώτερον καὶ πανηγυρικώτερον διὰ τε τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς γραφίδος. Οἱ ἐπιστήμονες Θεολόγοι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν προετοιμάζονται ν' ἀφιερῶσιν ὀγκώδεις τιμητικούς τόμους συγγραφῶν καὶ πραγματειῶν εἰς τὸν κορυφαϊότατον Πατέρα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Πόσον ἀραῖον θὰ ἦτο καὶ οἱ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ Θεολογίας ἐκπρόσωποι νὰ ἔσπευδον εἰς τὸ μέγα τοῦτο Ἑλληνορθόδοξον πνευματικῆς πανδαισίας Συμπόσιον, κομίζοντες ἕκαστος ἀνθοδέσμη ἐὺοσμον, ἀνθολογηθεῖσαν ἔστω ἐκ τοῦ ἀνθοβολοῦντος κήπου τῶν πνευματικῶν χαρίτων καὶ τῶν γλυκυτάτων καρπῶν τοῦ δένδρου τῆς Θεογνωσίας καὶ Χριστογνωσίας

τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου! Δόξα τῷ Θεῷ! Καὶ δυνάμεις πνευματικὰς ἔχει νῦν ἡ Ἑλληνική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Θεολογία καὶ ἱκανοὺς σκαπανεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας. Ὁ τιμώμενος ὑπὸ πάντων Φωστήρ καὶ Πατὴρ Πατέρων Ἀθανάσιος ὁ Μέγας παρέχει τοῖς πᾶσιν ἀφορμὰς ἐκκινήσεως καὶ ἐνασχολήσεως ἐπὶ παντὸς πεδίου τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας. Τί δὲν ἔχει νὰ διδάξῃ τὸν ἐρμηνευτὴν τῶν Ἀγίων Γραφῶν ὁ βαθύνοος οὗτος Πατὴρ, ὡς ἐρμηνευτῆς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως! Τί δὲν ἔχει νὰ καρπωθῇ ὁ ἱστορικός τῆς Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας ἐκ τῆς ἡρωικῆς Μορφῆς τοῦ ἀξιοθαυμάστου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ Ἡγέτου! Τί δὲν ἔχει νὰ πορισθῇ ὁ τοῦ δόγματος ἐρμηνευτῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς ἐκπαιδευτῆς ἐκ τοῦ θεοπνεύστου τούτου Πατρὸς, τοῦ θεωρρήμονος ὀτρηροῦ σκαπανέως τοῦ δόγματος καὶ ἀκαταβλήτου ἀμύντορος τῆς Ὁρθοδοξίας! Τί δὲν ἔχει νὰ προσεταιρισθῇ ὁ τῆς Ποιμαντικῆς καλλιεργητῆς, ὁ τοῦ θείου λόγου ὑμνητῆς καὶ τοῦ ὕφους ἐγκωμιαστῆς, ὁ τῶν Ψαλμῶν μελωδός, ὁ τῶν συνόδων καὶ τῶν κανόνων ὑπερασπιστής, ὁ τῆς παρθενίας ὑμνητῆς, ὁ τοῦ Θείου Λόγου ἀπολογητῆς, ὁ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἀμύντωρ, ὁ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ιδεώδους ἐκθέτης, ὁ τῆς φιλοσοφίας ἰχνητής, ὁ τοῦ μοναχικοῦ βίου ὑπερασπιστής, καὶ μάλιστα ὁ Πατρολογικὸς κριτικὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ ἐν κυριολεξίᾳ οὐρανοβάμονος καὶ Οἰκουμενικοῦ Διδασκάλου Ἀθανασίου τοῦ πάνυ!

4. Ἐτος Μεγάλου Ἀθανασίου τὸ ἔτος 1973! Ὅθεν ὀρθῶς καὶ δικαίως αἱ ἄγναι τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία πρώτη, ἐορτάζουσι τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τιμὴν καὶ ἀναγνώρισιν τοῦ μεγάλου καὶ προτύπου τῆς Ἐκκλησίας Ἡγέτου, περὶ οὗ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ καὶ Ναζιανζηνός, τὰ ὠραιότατα ταῦτα ἀπεφώνησαν: «Ἀθανάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐπαινέσομαι. Ταυτὸν γὰρ ἐκείνόν τε εἰπεῖν καὶ ἀρετὴν ἐπαινέσαι, ὅτι πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ συλλαβὸν εἶχε τὴν ἀρετὴν, ἣ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἔχει. Θεῷ γὰρ ζῶσι πάντες οἱ κατὰ Θεὸν ζήσαντες, κἂν ἐν-

θένδε ἀπαλλαγῶσι». Καὶ μικρὸν κατωτέρω: «Τούτων Ἀθανάσιος—ἐννοεῖ τοὺς Πατριάρχας καὶ Προφήτας τῆς Π.Δ., ὡς καὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους—τοῖς μὲν ἡμιλλήθη, τῶν δὲ μικρὸν ἀπελείφθη, ἔστι δὲ οὗς καὶ ὑπερέσχευ, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν. Καὶ τῶν μὲν τὸν λόγον, τῶν δὲ τὴν πράξιν, τῶν δὲ τὸ πρῶον, τῶν δὲ τὸν ζῆλον, τῶν δὲ τοὺς κινδύνους, τῶν δὲ τὰ ἅπαντα μιμησάμενος καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου κάλλος λαβὼν, ὥσπερ οἱ τὰς μορφὰς μεθ' ὑπερβολῆς γράφοντες, καὶ εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συναγαγὼν, ἐν ἀρετῆς εἶδος ἐκ πάντων ἀπηκριβώσατο, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ δεινὸς τῆ πράξει, τοὺς πρακτικὸς δὲ τῷ λόγῳ νικήσας. Εἰ βούλει δέ, λόγῳ μὲν τοὺς εὐδοκίμους ἐν λόγῳ, πράξει δὲ τοὺς πρακτικωτάτους ὑπερβαλὼν. Καὶ τοὺς μὲν κατ' ἀμφοτέρα μέσως ἔχοντας, τῷ περὶ τὸ ἕτερον ὑπερβάλλοντι τοὺς δὲ καθ' ἕτερον ἄκρους, τοῖς ἀμφοτέροις παραδραμιῶν... Πάντα μὲν δὴ τὰ ἐκείνου λέγειν τε καὶ θαυμάζειν μακρότερον ἂν εἴη τυχόν, ἢ κατὰ τὴν παρούσαν ὁρμὴν τοῦ λόγου, καὶ ἱστορίας ἔργον, οὐκ εὐφημίας· ἀ καὶ ἰδίᾳ παραδοῦναι γραφῆ παιδευμά τε καὶ ἡδυσμα τοῖς εἰς ὕστερον» (Γρηγ. Θεολ. Ναζιανζηνοῦ, Λόγ. ΚΑ' «Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον», παρὰ Migne P.G. 35, 1082-1086).

5. Σμικρὰ μὲν τὰ Ἐγκώμια σήμερον τὰ ἐξ ἡμῶν διὰ τὸν ὑμνούμενον Μέγαν Πατέρα καὶ Διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας Ἀθανάσιον τὸν πάνυ. Ἐς ἄλλοτε πλείονα. Γεύσεως δὲ χάριν καὶ ἐν εἶδει προεισαγωγῆς ἐγράφησαν ἄνωτέρω. Ὡς κατακλείς δ' ἔστω τὸ Στιχηρὸν τοῦ Ὑμνοδοῦ (Μηναῖον Μαΐου Β' ἐκδ. Ἀποστολ. Διακονίας, σ. 8):

Ἀρετὴν πᾶσαν ἠσκησας, ἐπιμόνως θεόπνευστε,
καὶ χρισθεὶς τῷ Πνεύματι χρῖσμα ἅγιον,
ἱερουργὸς ἱερώτατος, σαφῶς ἐχρημάτισας,
καὶ ποιμὴν ἀληθινός, καὶ τῆς πίστεως πρόμαχος·
ὅθεν ἅπαντα, Ἐκκλησία δοξάζει σου τὴν Μνήμην,
ἱερῶς ἐπιτελοῦσα, καὶ τὸν Σωτῆρα δοξάζουσα!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Α Ι Ε Κ Θ Ε Σ Ε Ι Σ

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΕΒ.
ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΤΩΝ Μ.Σ.Ε. ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ (15-30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
1972) ΤΗΣ Ι. ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1967 ΠΕΙΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ Δ.Ι.Σ.*

(Ἀκολουθῶς, ὁ Μακ. Πρόεδρος ἀνεφέρθη εἰς τὴν κατάστασιν, ὡς αὕτη ἐνεφανίζετο εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων, καὶ διὰ τοῦ «Ἐφημεριακοῦ» καλουμένου προβλήματος, ὑπογραμμίσας τὰς καταβληθείσας προσπάθειάς πρὸς λύσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ δὲ ἀνέπτυξε τὸ περὶ καθάρσεως τοῦ κλήρου θέμα, ὡς διευτυπῶτο ὡς παλαικὸν αἶτημα, εἰσήλθεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐκθέσεως Αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἀκολουθῶς):

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. Προγραμματισμὸς — Ὁργάνωσις.

1. Βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Προγραμματισμοῦ.

1. Ἡ πρώτη καὶ βασικὴ ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθημεν καὶ τὴν ὁποῖαν σαφῶς διεγράψαμεν ἐν τῷ ἐνθρονιστηρίῳ ἡμῶν λόγῳ, ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη ἀλλαγῆς τοῦ πνεύματος τόσο ἐν τῇ διακυβερνήσει, ὅσον καὶ ἐν τῇ καθόλου ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἐλέγομεν τότε:

«Ἐν ἐκ τῶν ἀπασχολούντων τὸν Ἀρχιεπίσκοπον προβλημάτων, τὸ καὶ δυσκολώτερον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἡ ὀρθὴ λύσις πάντων τῶν λοιπῶν, εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν πολλοῖς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας μας πνεύματος. Διὰ τὴν προχωρήσωμεν, πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ πνεῦμα ἀγάπης, ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας. Ζῆλος πατερικός, ἀπλότης καὶ λιτότης ἀποστολικῆ. Ἐνότης καὶ ὁμοφροσύνη. Ἄν ἀλλάξουν μόνον τὰ πρόσωπα, συνεχισθῇ δὲ νὰ κυριαρχῇ τὸ ἴδιον πνεῦμα, οὐδὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ. Εἶναι δυνατὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ βλέπῃ νὰ κυριαρχῇ ἀντὶ τῆς ἀγάπης τὸ μῖσος, ἀντὶ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς θυσίας ἡ ἰδιοτέλεια, ἀντὶ τῆς λιτότητος καὶ τῆς ἀπλότητος ἡ χλιδή, ἀντὶ τῆς ἐνότητος καὶ ὁμοφροσύνης ἡ διάσπασις; Θὰ ἀπετέλῃ βαρυτάτην βλασφημίαν, ἂν ἐπεχειροῦμεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καθίσταται συνεργὸν εἰς πράξεις μας, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἀπὸ διαθέσεις, ὅπως αἱ προαναφερθεῖσαι. Καὶ εἶναι ἀκόμη βαρυτέρα βλασφημία, ὅταν ἰσχυριζώμεθα, ὅτι αἱ πράξεις αὗται θὰ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ τελῶνται ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς Ἐκκλησίας».

Διατυποῦντες τότε τὰς ἀνωτέρω σκέψεις, εἰχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάγκην τῆς βαθυτάτης τομῆς,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 167 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

ἥτις ἔπρεπε νὰ χαραχθῇ εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Δὲν ἐπιστεύομεν, ὅτι δύναται νὰ προχωρήσῃ ἡ Ἐκκλησία, ἐὰν αὕτη ἠρκεῖτο εἰς πνεῦμα ἀγάπης ἐπιφανειακῆς καὶ νόθου, ἀποδεχομένης ἀπαράδεκτους καταστάσεις καὶ συγκαλυπτούσης καταλυτικὰ παραπτώματα. Ἀντιθέτως, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἀγάπη, ἥτις πρέπει νὰ κυριαρχῇ εἰς τὸ σῶμα τῶν ταγῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' αὐτῶν νὰ διοχετεύεται εἰς ὀλόκληρον τὸ πλήρωμα, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πληρότητι, νὰ εἶναι αὕτη αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ καθαρότητι, ὥστε νὰ βιοῦται καὶ νὰ προβάλλεται ἡ ἀγάπη ὡς τὸ «πλήρωμα τοῦ νόμου» (Ρωμ. ιγ' 10).

Ὡς πρὸς τὴν ἐνότητα, κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως, οἷα ἐνεφανίζετο πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967, ἀνεφέραμεν περιστατικά τινα. Δὲν πρέπει ὁμως νὰ εἴμεθα εἰσέτι εὐχαριστημένοι, διότι ναὶ μὲν δὲν ἐμφανίζονται ἴσως τοιαῦτα κραυγαλέα περιπτώσεις ἀποξενώσεως, ἀκόμη, θὰ ἔλεγον, καὶ ἐχθρότητος τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἕτερον Νομικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Πρόσωπον, οἷα αἱ ἐκεῖ μνημονευθεῖσαι, ἀλλὰ πάντως ἀκόμη δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅχι ὅτι ἔχομεν φθάσει, ἀλλ' οὐδὲ ὅτι ἐπλησιάζομεν πῶς τὴν ποθητὴν καὶ εὐκαίαν ἐνότητα, τὴν ἐνότητα τοῦ ἐνὸς σώματος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι «εἴτε χαίρει ἐν μέλος συγχαίρει πάντα τὰ μέλη, εἴτε πάσχει ἐν μέλος συμπάσχει πάντα τὰ μέλη».

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχουν ἀναληφθῇ ὅχι μικραὶ καὶ περιορισμέναι προσπάθειαι. Ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τὴν μνημονευθεῖσαν τινος τῶν ἀπλουστερῶν προσπαθειῶν, ὀργανοῦνται κατὰ διαστήματα κοινὰ ἑορταστικὰ ἐκδηλώσεις, ὡς αἱ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν Χριστουγέννων (1968, 1969, 1970, 1971), ἢ διὰ τὰ παιδιὰ ἀπάντων τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν (28.12.71) κ. ἄ. Ἡ, διὰ τὴν σημειώσωμεν σπουδαιότερον τι, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ κτιρίῳ στέγασις πασῶν τῶν Ὑπηρεσιῶν τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν, διότι τοῦτο καὶ κατὰ τρόπον αἰσθητὸν βοηθεῖ τοὺς πάντας νὰ συνειδητοποιήσουν, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ σῶμα καὶ ὅτι ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ἅπαντες ἐπιδιώκουν, εἶναι ὁ αὐτός. Πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἦτο ἡ ἐγκατάστασις τῶν Γραφείων καὶ τῆς αἰθούσης συνεδριάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὸ λεγόμενον κτίριον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἐν συνεχείᾳ, μετεφέρθησαν εἰς τὸ αὐτὸ κτίριον καὶ τὰ πλεῖστα τῶν Γραφείων

τοῦ Ο.Δ.Δ.Ε.Π., προγραμματίζεται δὲ ἡ στέγασις τῶν Γραφείων καὶ τοῦ TAKE καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν εἰς τὸν αὐτὸν χώρον, ὥστε ἐνταῦθα νὰ δημιουργηθῇ τὸ Διοικητικὸν Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὴν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐνότητος προσπάθειαν ἀπέβλεπον καὶ τὰ ἐν κεφαλαίῳ Ζ' ἄρθρα 38-40 τοῦ Κ.Χ., τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦν περὶ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γενικῶς καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἄλλα ἢ τοῦ βῆτα Ἐκκλησιαστικοῦ Ὄργανισμοῦ.

Ὅμοιως, εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κανονισμοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων εἶναι καὶ ἡ προαγωγή τῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ Κέντρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Περιφερείᾳ.

Διὰ νὰ μὴ μακρηγορῶμεν, τέλος, εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν πρὸς ἐνιαίαν ἐμφάνισιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ πνεύματος τῆς ἐνότητος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν «πλοῦσαι» καὶ «πτωχαί» Μητροπόλεις, ἢ «πλοῦσαι» καὶ «πτωχαί» ἐνορίαί, ἀλλ' αἱ πρόσοδοι τῆς Ἐκκλησίας νὰ κατανέμονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ πλησιάζωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ παλαιοχριστιανικὸν πρότυπον, ὅτε «διεδίδοτο ἐκάστῳ καθ' ὅ,τι ἂν τις χρεῖαν εἶχε» (Πράξ. δ', 35).

II. Δευτέρα ἀρχὴ ἦτο ὅτι, διὰ νὰ ἔχωμεν μίαν ζώσαν καὶ δρῶσαν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, θὰ πρέπει νὰ ἀνέλθῃ ἡ μορφωτικὴ στάθμη τῆς ἡγεσίας τῆς, δηλαδὴ τοῦ κλήρου τῆς.

Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν τινές, οἵτινες τονίζοντες περισσότερο τὸν βιωματικὸν καὶ ἀγιοπνευματικὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας παραθεωροῦν τὴν ἀνάγκην ἀνυψώσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, χαρακτηρίζοντες τὴν ἀναζήτησιν ταύτην ὡς «κοσμικὴν» καὶ τὴν ὅλην προσπάθειαν ὡς ἐπιηρασμὸν καὶ εἰσπήδησιν ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἐκκλησίας τῶν κοσμικῶν ἐπιδιώξεων. Ἡ τάσις ὅμως αὕτη, ἀληθῆς κατὰ τὸ ἐν σκέλος τῆς, παραμένει μετέωρος καὶ ἀκάλυπτος τόσο ἀπὸ πλευρᾶς ἀγιογραφικῆς, ὅσον καὶ παραδοσιακῆς, ὅταν τονισθῇ ὑπὲρ τὸ δέον, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δικαιώσῃ τὴν ἀπουσίαν τῆς θεολογικῆς καλλιέργειας ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ζωὴ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εἶναι ἢ καθ' αὐτὸ ζωὴ τοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἢ σταδιακὴ ἀνοδος εἰς τὸ Ὄρος τῶν Μακαρισμῶν καὶ εἰς τὸ Θαβώρ καὶ εἰς τὸν Γολγοθᾶν καὶ ἡ προσωπικὴ βίωσις τοῦ Μυστηρίου τῆς Σαρκώσεως καὶ τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως τὰ συγκεκριμένα μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀναλαμβάνουν θέσιν ἡγετικῆν, ἐκτὸς τοῦ βιωματικοῦ στοιχείου, θὰ πρέπει νὰ διαθέτουν καὶ ἐπαρκῆ ὄπλισμόν, ὥστε νὰ εἶναι «ἔτοιμοι αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ' 15) καὶ νὰ δύνανται νὰ καθοδηγῶν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὴν πατερικὴν ἡμῶν παράδοσιν.

Ἡ Θεολογία, κατὰ τὴν μακραιώνα πορείαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν μεγάλων Πατέρων, ὑπῆρξεν ὁ ἄρτος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ γεῦσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἡ Κατήχησις τοῦ πληρώματος καὶ ἡ χειραγωγία εἰς τὸ ἀληθὲς δόγμα, ὥστε «ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως» (Β' Κορινθ. δ' 13) νὰ οἰκοδομοῦν ὅλοι τὴν μίαν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς Οἰκουμένης. Τὴν αὐτὴν θέσιν θὰ πρέπει νὰ καταλάβῃ καὶ σήμερον ἡ Θεολογία εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τὴν περιπέτειαν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὴν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἑλληνικῷ Κράτει κατὰ τὰ δυτικὰ πρότυπα πορείαν καὶ περιπλάνησιν τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐπιστεύομεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ἀνανεώσεως καὶ ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ Ὁρθόδοξον Θεολογίαν καὶ Ὁρθόδοξον ἐκπαιδευσιν, δηλαδὴ ἀπὸ ἐκπαιδευσιν, ἥτις θὰ φέρῃ τὴν σφραγίδα τόσο τῆς θεολογικῆς βαθύτητος, ὅσον καὶ τῆς ἀγιότητος. Χρειαζόμεθα δηλαδὴ μίαν ἐκπαιδευσιν, ἥτις δὲν θὰ ἐξασφαλίζῃ ἀπλῶς τὴν παροχὴν ἐνὸς κύκλου γνώσεως, ἀλλὰ θὰ ἀποτελῇ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι χειραγωγίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ Μυστήριον τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας καὶ τῆς Σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι διὰ νὰ ἀνανεωθῇ ὁ Θεολογικὸς ὄπλισμός τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θὰ πρέπει νὰ ἀνανεωθῇ τόσο τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ὅσον καὶ τὰ πρόσωπα, τὰ φέροντα τὴν εὐθύνην τῆς ἐκπαιδεύσεως. Θὰ πρέπει νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὰς ἕδρας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν ἄνδρες «πλήρεις πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου» (Πράξ. στ' 5) καὶ μεμεστωμένοι διὰ τοῦ γλευκούς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς ἐντρυφήσεως εἰς τὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ.

III. Ἡ τρίτη θεμελιώδης ἀρχὴ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν αἱ ἡμέτεραι προσπάθειαι, ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις. Τώρα μάλιστα, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς πενταετίας καὶ τὴν ὑλοποίησιν ἐνὸς μέρους τοῦ ὀργανωτικοῦ προγράμματος, ἀκούεται παράμεριδος Ἱεραρχῶν καὶ παρ' ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων ὅτε μὲν ἡ διατύπωσις δισταγῶν, ὅτε δὲ ἡ ἐπίκρισις κατὰ τῆς προσπαθείας διοργανώσεως τῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ μορφῶν τινῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τόσον οἱ δισταγμοί, ὅσον καὶ αἱ ἐπικρίσεις ἔχουν διπλὴν προέλευσιν. Ἡ μία πηγὴ, ἐξ ἧς ἀναδύονται, εἶναι ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἰσχύσασα νοοτροπία τῆς ἡσσοῦς προσπαθείας καὶ τοῦ *laissez faire*, τοῦ νὰ ἀφίνη τις δηλαδὴ τὰ πράγματα εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἐκκλησίας, νὰ φέρωνται, ὅπου τὸ φέρει νὰ φέρει. Εἶναι ἡ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς τάχα πνευματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ποικίλων προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας ἐξακολούθησις τῆς ἐν προχειρότητι ἐρασιτεχνικῆς καὶ ἐμβαλωματικῆς λύσεως αὐτῶν. Ἡ δὲ δευτέρα εἶναι ἡ Θεολογικὴ ἀνησυχία, μὴ τυχόν ἡ ἐντασις τῶν ποικίλων δραστηριοτήτων τοῦ Θεοσυστάτου Ὄργανισμοῦ, ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας, εἰς αὐστηρὰ καὶ

στεγαυὰ ὀργανωτικὰ σχήματα, ἔκκοσμικεῦση καὶ ἀποστερήση ταύτην τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δυνατοῦτος προσαρμογῆς καὶ ὑποταγῆς εἰς τὰς κατὰ περίπτωσιν προσταγὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς τὴν πρώτην νοοτροπίαν, νομίζομεν, δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνωμεν καὶ νὰ ἀπαντήσωμεν. Διότι δὲν διαθέτει ὑπὲρ αὐτῆς οὐδὲν θεωρητικὸν ἢ πρακτικὸν ἔρεισμα. Ἡ ἀπάντησις δὲ θὰ δοθῆ κατωτέρω, ὅτε θὰ διαπιστώσωμεν πόση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τέως καὶ ἄχρι πρό τινος ἀκολουθηθείσης τακτικῆς καὶ τῆς μεμελετημένης καὶ μετ' ἐπιστήμης ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν φοβεῖται κανεὶς μήπως ἐφαρμόζει τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο «ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἀμελῶς». Πόση ὅμως εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς παρ' ἡμῖν ἐμπεδώσεως τοῦ πνεύματος τῆς μαθητείας καὶ τῆς μετὰ σοβαρότητος ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδέχθησάν τινες τῶν ἁγίων ἀδελφῶν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1817 καὶ ἀπὸ 5/3/71 Ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὴν ἐρωτῶσαν αὐτοὺς εἰς ποίᾳ ἐκ τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν τὰ ζητήματα θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐξειδικευθῶσιν, τὴν ὁποίαν Ἐγκύκλιον ἐτόλμησάν τινες νὰ χαρακτηρίσουν ὡς «κόλαφον διὰ τὴν Ἱεραρχίαν», διότι κατ' αὐτοὺς, ἐφ' ὅσον εἶναι οἱ Ἀρχιερεῖς ἐπιστήμονες, ποία εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς εἰδικεύσεως!

Ἅγιοι ἀδελφοί, οἱ καιροί, τοὺς ὁποίους ζῶμεν, δὲν ἐπιτρέπουν προχειρότητας καὶ ἑρασιτεχνισμοὺς. Πρέπει νὰ ἀποπνεύωμεν γνησίαν ἀγιότητα, νὰ ἀναδίδωμεν «εὐωδίαν Χριστοῦ» (Β' Κορ. β' 15), Πνεῦμα Ἅγιον. Ἄλλ' ὁ ἄγων μας θὰ πρέπη νὰ γίνῃ δι' ὅλων «τῶν ὀπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν» (Β' Κορ. στ', 7). Ἐπομένως, παραλλήλως πρέπει νὰ ἔχωμεν πλήρη γνώσιν τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα καλούμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμεν. Τοῦτο, βεβαίως, δὲν σημαίνει, ὅτι θὰ πρέπη νὰ γίνωμεν πανεπιστήμονες. Πᾶν ἄλλο. Σημαίνει ὅμως, ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ πρέπη νὰ ἔχωμεν συνείδησιν τῆς ἀνεπαρκείας μας καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ πρέπη τῇ βοήθειᾳ τῆς κορωνίδος τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἡ γουὸν τῆς ταπεινώσεως, νὰ ὁμολογῶμεν τὴν ἀνεπάρκειάν μας καὶ νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὰ φῶτα τῶν εἰδικῶν πρὸς διαφωτισμὸν μας ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν πολυποικίλων καὶ πολυσυνθέτων θεμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ, δὲν θὰ ἔπρεπε, πρὸ πάσης ἀποπειρας ἀναμορφώσεως τῶν Βοηθημάτων διὰ τὰ Κατηχητικά μας Σχολεῖα, νὰ προηγηθῆ μία ἔρευνα περὶ τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως τῆς σημερινῆς Νεολαίας, ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ ἐπιδράσεως τῶν ἐν χρήσει Βοηθημάτων;

Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἀφίσωμεν τοὺς «μεγάλους γλώσσης κόμπους» καὶ νὰ σοβαρευθῶμεν, διότι ὁ Θεὸς τοὺς τοιοῦτους «κόμπους ὑπερεχθαίρει».

Ἐναντι τῆς δευτέρας, τῆς θεολογικῆς δηλαδὴ ὑποθεμελιώσεως τῆς κριτικῆς, ἔχομεν νὰ ὑπογραμμίσωμεν δύο τινά. Πρῶτον, ὅτι ἡ διοργάνωσις τῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ μορφῶν τινῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας οὔτε παραγωνρίζει τὸν χαρισματικὸν χαρακτήρᾳ τῆς, οὔτε ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἰσάγει ἡ παρουσία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὰ «πάντα εὐ-

σημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω» (Ρωμ. ιδ' 40), καὶ τὸ «οὐ γὰρ ἔστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης» (Ρωμ. ιδ' 33), τί ἄλλο δηλοῦσιν, εἰμὴ ὅτι ἡ πνοὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν συνεπιφέρει καὶ τὴν ἀκαταστασίαν ἢ δὲν προϋποθέτει τὴν ἔλλειψιν τάξεως καὶ ὀργανώσεως, ἀλλ' ἀντιστρόφως ἐπιβάλλει τὴν ἐξασφάλισιν εὐρύθμου λειτουργίας τοῦ θεοσυστάτου καὶ θεοκινήτου ὀργανισμοῦ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀρρυθμίᾳ καὶ τῇ ἀκαταστασίᾳ ὑπέισέρχεται ὁ Διάβολος καὶ φθείρῃ τὸ Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἦδη Αὐτὸς οὗτος ὁ Κύριος εἰς τὴν μικρὰν ὁμάδα τῶν Μαθητῶν Του εἶχε προσδώσει μορφήν τινα ὀργανωτικὴν. Πρῶτον, διεκρίνετο ἐν αὐτῇ ὁ πρῶτος ἐκ τῶν Μαθητῶν, μετ' αὐτοῦ δὲ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης. Δεύτερον, εἶχε τὸν διαχειριστὴν τῆς ὁμάδος, τὸν Ἰούδαν (Ἰω. γ' 29). Τρίτον, ἡ ὁμάς εἶχε τὸν στενώτερον καὶ τὸν εὐρύτερον κύκλον τῆς, τοὺς Δώδεκα καὶ τοὺς Ἑβδομήκοντα. Τέλος, τέταρτον, ὁ Κύριος, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τοῦ κειμένου τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν Μαθητῶν Του ἔδιδε συγκεκριμένας πρὸς αὐτοὺς ὁδηγίας καὶ διέγραφε τὴν ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένην συμπεριφορὰν των (Μτ. ι' 5-542. Μρκ. ιδ' 12-16. Λκ. κβ', 7-13 κ.λπ.). Αὐτὸς ἄλλως τε, δὲν εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος κακίζει ὄσους ἀναλαμβάνουν ἔργα ὑπέρτερα τῶν δυνάμεών των, ἐπειδὴ ἀλογίστως καὶ χωρὶς νὰ «ψηφίσουν τὴν δαπάνην» ἀρχίζουν νὰ ἐργάζονται δι' ἔργον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι κατόπιν εἰς θέσιν νὰ φέρουν εἰς πέρας; (Πρβλ. Λουκ. ιδ', 28-32).

Ἀφ' ἑτέρου, ὀλόκληρον τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅσον καὶ ἅπασαι αἱ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Ἐπιστολαί, τί ἄλλο ἀποτελοῦν, εἰμὴ προσπάθειαν διοργανώσεως τῶν νεοσυστάτων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ἵνα εὐχερέστερον ὁ «λόγος τοῦ Θεοῦ τρέχη καὶ δοξάζεται»; (Β' Θεσ. γ' 1) Εἰς τὴν μεταγενεστέραν δὲ ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν μακρὰν διαδρομὴν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τί ἄλλο ἐκφράζει ἢ προσπάθεια διατυπώσεως ἱερῶν Κανόνων, εἰμὴ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην καὶ ὀργανώσεως, προκειμένου νὰ καταστῇ ἱκανή, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἐκάστοτε ἀναφυόμενα προβλήματα;

Ἡ δευτέρα σκέψις, τὴν ὁποίαν ὑπογραμμίζομεν, καὶ ἥτις ἀπετέλεσεν ἀφετηρικὸν σημεῖον τῶν ἡμετέρων προσπαθειῶν, εἶναι αἱ ὅλως ἰδιάζουσαι ἀνάγκαι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τὰς ὁποίας βλέπει ὀρθομένης πρὸ αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία. Εἰς ἕνα κόσμον συνεχῶς πιεζόμενον ὑπὸ τὸ καταθλιπτικὸν βᾶρος τῆς τεχνικῆς καὶ τοῦ Ὀρθολογισμοῦ καὶ ἐκπορθούμενον ὑπὸ τῶν πάσης ἀποχρώσεως ἀθεϊστικῶν κινήματων, ἡ παρουσία καὶ ἡ δρᾶσις τῆς Ὀρθοδοξίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀνοργάνωτος καὶ ἀσυντόνιστος. Ὅσοι ἔχουν τὴν εὐθύνην νὰ μεταφέρουν τὸ μήνυμα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, ἔχουν χρέος νὰ συγχρονίσουν τὸ ὄπλοστασίον των, νὰ βελτιώσουν συνεχῶς τὰς προσπάθειάς των καὶ νὰ συντονίσουν τὴν δρᾶσίν των, ἐντὸς ἐνὸς πλεον εὐλυγίστου καὶ περισσότερου ἀποδοτικῶν σχήματος.

Ἄλλωστε, ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἀνανεώσεως καὶ προσαρμογῆς τοῦ Νομοθετικοῦ πλαισίου τῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἐπιτακτι-

κὸν χρέος τῆς βελτιώσεως τῶν ὀργανωτικῶν σχημάτων τῆς δὲν προεβλήθη μονοπωλιακῶς ἐξ ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς τελευταίων Συνόδων. Πολλάκις εἰς τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἐξ ὑπευθύνων χειλέων εἶχε λεχθῆ καὶ ὑπὸ ἀρμοδιῶν καλῶν εἶχε γραφῆ, ὅτι ἡ Νομοθεσία, ἡ ῥυθμιζούσα τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἦτο καὶ πεπαλαιωμένη καὶ ἀνεπαρκῆς καὶ ἀπῆχει τὰς δοξασίας καὶ τὰς τάσεις, αἵτινες ἐσφαλμένως εἶχον ἐπικρατήσῃ ἀπὸ τῆς Ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν καὶ ὅτι ἦτο ἄκρως ἐπικίνδυνον νὰ ἐξακολουθῆ ἰσχύουσα καὶ ἐπιδρῶσα καταλυτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Ὄργανισμοὶ εἶχον περιπέσει εἰς νωχελῆ ἀδράνειαν καὶ σχεδὸν ἀνυπαρξίαν καὶ ἔχρηζον ριζικῆς ἀναδιρθρώσεως.

Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω ἔπρεπε νὰ τὰ ἐπιδιώξωμεν «οὐχ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων» (Α΄ Πέτρου ε΄, 3), ἀλλ' ὡς «διακονοῦντες» μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, ὡς εἶχομεν ἤδη ἐν τῇ ἀντιφωνήσει τοῦ μικροῦ ἡμῶν Μηνύματος ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἐπισημάνει.

Αἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἀρχαὶ ἀπετέλεσαν τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινήθησαν αἱ σκέψεις καὶ αἱ προσπάθειαι ἀναδιοργανώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων. Τὴν ὑλοποίησιν δὲ τούτων εἰς τοὺς ἐπὶ μέρους τομεῖς, ὡς ἡμεῖς προσωπικῶς τὴν ὠραματιζόμεθα, τὴν περιελάβομεν εἰς ἐκτενέστατον ὑπόμνημα, ὅπερ ὑπεβάλαμεν τῇ Διαρκεῖ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς μελέτην, βελτίωσιν καὶ ἔγκρισιν, καὶ ὅπερ ἐκδοθὲν εἰς βιβλίον ἀπεστείλαμεν πρὸς ἅπαντας τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ζητοῦντες τὰς ἐπ' αὐτοῦ κρίσεις καὶ προτάσεις τῶν.

Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου ἐκείνου ἐγράφομεν:

«Θὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν δύο πράγματα: Πρῶτον, ὅτι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας εὐκαιρίας ἐτονήσθη, τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει σχεδιασθῆ ὡς μία ὁμαδικὴ προσπάθεια. Προϋποθέτει, δηλαδὴ, τὴν συνεργασίαν πολλῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτελέσουν τρόπον τινὰ τὸ γενικὸν τῆς ἐπιτελείου. Καὶ πρόσωπα κατάλληλα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὰ ἐργασθοῦν ὡς οἱ κεντρικοὶ τῶν φορεῖς, δὲν ἐξευρισκόνται οὔτε καὶ ἐτοιμάζονται εὐκόλως. Τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖον ὅλοι πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, εἶναι, ὅτι ἔργα, ὅπως τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτελούμενον, διὰ νὰ ἀποδώσουν καρπούς, χρειάζονται χρόνον, δὲν εἶναι ταχεῖς ἀποδόσεις. Τὸ γενικὸν ἐπομένως συμπέρασμα εἶναι, ὅτι καὶ διὰ τὸν ἕνα λόγον καὶ διὰ τὸν ἄλλον ἀπαιτεῖται χρόνος καὶ ἐπομένως χρειάζεται νὰ ἔχωμεν ὑπομονήν. Ἰδιαιτέρως τώρα, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτε τίθενται αἱ βάσεις, τὰ θεμέλια τῆς διοργανώσεως τοῦ ὅλου ἔργου, χρειάζεται περισσότερα ὑπομονή. Ὅπως εἰς ὅλας τὰς θεμελιώσεις, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ, τὰ θεμέλια δὲν ἐντυπωσιάζουν μὲν, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν φαίνονται, ἀποτελοῦν ὅμως τὸ βάθρον καὶ τὸ στήριγμα τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Ἄν αὐτὰ εἶναι στερεά, καὶ τὸ ὅλον οἰκοδομημα θὰ σταθῆ. Ὅταν δὲ σκεφθῶμεν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καὶ συνεπῶς καὶ οἰοδηποτε ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου, καὶ ὅτι Οὗτος δὲν διαμορφώνεται εὐκόλως μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἀλλ' ὅτι χρειάζεται ἀγῶνας

πολυτεῖς καὶ τραχεῖς, τότε δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν πόσον δύσκολον εἶναι νὰ ἐξεύρωμεν μέγαν ἀριθμὸν προσώπων, μὲ τὸν Κύριον διαμορφωθέντων μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των. Εἶναι ὁμως ἀπαραίτητον νὰ ἐξευρευθῶν, διότι αὐτὰ θὰ ἀποτελοῦν τὰς πρώτας βάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ βαστάσουν τὸ βάρος ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας, ἡ ὁποῖα ἐκτίθεται εἰς τὰς σελίδας, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν».

Τὸ «Σχέδιον» ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν καὶ ὑπὸ σεβαστῆς μερίδος Ἱεραρχῶν ἀποστολὴν κρίσεων καὶ προτάσεων, ἐμελετήθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾷ Συνόδου καὶ ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς. Μὲ τὴν ἔγκρισιν δὲ ταύτην, εἶχομεν τὸ σαφές καὶ συγκεκριμένον πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κινηθῶμεν πρὸς καταρτισμὸν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Κανονισμῶν τῶν διαφόρων διοικητικῶν Σωμάτων καὶ Ὁργάνων, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς κατάρτισιν τῶν γενικωτέρων καὶ ἐπὶ μέρους προγραμμάτων τοῦ ἀμέσου καὶ τοῦ ἀπωτέρου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης.

Περὶ τῶν κόπων καὶ τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἀριστίνδην Ἱερᾷ Συνόδου, τοὺς ὁποίους αὐτὴ κατέβλεπε διὰ τὴν ἐτοιμασίαν καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ μὴ καταπονήσω τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Ἄς ὀρεσθῶμεν εἰς ὅσα ἐλέχθησαν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς Ἱερᾷ Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς 4ῆ καὶ 5ῆ Μαρτίου 1969, καὶ εἰς ὅσα προσετέθησαν τῇ 10ῇ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους. Τοὺς τρεῖς μετὰ ταῦτα κατασταθέντας ἀγίους ἀδελφούς, Σεβ. Γόρτυνος, Τρίκκης καὶ Σπάρτης θὰ παρακαλέσω νὰ ἀνατρέξουν εἰς τὰς σελ. 107-152 τοῦ ἐπισήμου Δελτίου μας τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτίθενται ἐν ἐκτάσει καὶ τὰ λεχθέντα καὶ τὰ ἐν γένει τότε γενόμενα.*

* Σημ. «Ἐκκλησίας»: Πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν νῦν ἀγνωστων τοῦ Δελτίου ἀναδημοσιεύομεν μόνον τὴν τότε γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Μακ. Προέδρου (αὐτόθι σ. 112-145), ἔχουσαν οὕτω:

«Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες,

Πρῶτον αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως εὐχαριστήσω θερμῶς καὶ ἀπὸ βάθους καρδίας τὸν Δομήτορα καὶ Ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, διότι ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν ἀναξιότητά μου ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν προεδρίαν ἐν τῇ Ἱερᾷ ταύτῃ συνάξει, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀποστολήν, ὅπως ἐν ἀγαστῇ μετὰ τῆς Ἀριστίνδην Συνόδου συνεργασίᾳ ἐνεργήσωμεν παρὰ τῇ Πολιτείᾳ, ἵνα διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας ἐκπληρωθῶσιν οἱ ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισὺν σχεδὸν αἰῶνα ἀνεκπλήρωτοι παραμειναντες πόθοι αὐτῆς, ἀποκατασταθῆ δὲ τὸ κανονικὸν ἐν Αὐτῇ καθεστῶς, ἦτοι καταστή Αὐτὴ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου κυρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς. Δεύτερον δέ, ἐπιθυμῶ, ἵνα ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ πρὸς πάντας μὲν ὑμᾶς, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν Ἀριστίνδην Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, μετὰ τῆς ὁποίας περιέβαλαν τὸ ταπεινὸν πρόσωπόν μου, ὡς καὶ διὰ τὴν στενήν καὶ ἀδελφικὴν των συνεργασίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐπεδαψίλευσεν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης Ἐκεῖνος κατὰ τὸ σύντομον διάστημα τῆς εἰκοσι καὶ διμήνου ἀρχιερατείας μου Τῆς ἐχάρισε.

Ἐπιγραμματικῶς μόνον θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ἡμερομηνίας τινάς, διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν πόσοι κόποι καὶ πόσοι προσπάθειαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου τοῦ Ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου.

Τῆ 7ῃ Ἰουλίου 1967, ἐν Αἰδηψῷ, γίνεται ἡ ἔναρξις τῆς ἐργασίας διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Εἰς τὰς 28 Σεπτεμβρίου 1967, ἡ πρώτη συνομιλία μετὰ τοῦ νῦν Πρωθυπουργοῦ διὰ τὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς τοῦ Κ.Χ.

Εἰς τὰς 20 Ὀκτωβρίου 1967, ἡ πρώτη συνεδρία τῆς Δ.Ι.Σ., κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη ἀσχολεῖται μετὰ τὸν νέον Κ.Χ.

Ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου 1968 ἔντονος ἀπασχόλησις μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ Κ.Χ. Τὰ πρῶτα σχεδιάσματα. 22 Φεβρουαρίου 1968, ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἀποδοχὴ τῆς προτάσεως, ὅπως τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἐκκλησίας ὦσιν αὐτοτελεῖ.

28 Μαρτίου 1968, βασικῆς σημασίας συνεργασία μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Κ. Χάρτου.

6 Ἰουνίου 1968, ἔναρξις ἐπεξεργασίας τοῦ κειμένου τοῦ Κ. Χάρτου.

9 Ἰουλίου 1968, ἔναρξις συζητήσεων ἐπὶ τοῦ Κ.Χ. 12 Ἰουλίου 1968, ἔναρξις νέας ἐπεξεργασίας τοῦ Κ. Χάρτου.

27-28 Αὐγούστου 1968, τὸ πρῶτον βιβλιοδετημένον Σχέδιον Κ. Χάρτου.

Θὰ ἔπρεπε βεβαίως, κατὰ τὴν σημερινὴν πρώτην συνεδρίαν ἡμῶν, πρῶτον νὰ ὑποβάλω πρὸς ὑμᾶς τὸν ἀπολογισμὸν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πεπραγμένων. Δὲν πράττω ὁμῶς τοῦτο, ἵνα μὴ καταπονήσω ὑμᾶς, διὰ τῆς ἀναπτύξεως θεμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀμέσῳ συναφεῖα πρὸς τὸ μοναδικὸν θέμα τῆς Ἡμερησίας ἡμῶν Διατάξεως. Ἐντεῦθεν, θὰ ἀναφέρω ἐκείνας μόνον τὰς ἐνεργείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἢ τοῦ πρὸς αὐτὸν συναφοῦς πρώτου ἄρθρου τοῦ νέου Συντάγματος, ἐφ' ὧν καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε, ὅπως ἐπικαλεσθῶ τὴν προσοχήν σας.

Καὶ ἔρχομαι πρῶτον εἰς τὸ θέμα τῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ἐτηρήθη διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου. Τινὲς ἐκ τῶν ἁγίων Ἀδελφῶν εἶχον τὴν κατὰ πάντα σεβαστὴν γνώμην, ὅτι τὸ πρὸς ψήφισιν κείμενον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε πρῶτον τεθῆ ὑπ' ὄψιν τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, νὰ συνεζητεῖτο κατόπιν ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παρεδίδετο εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐπιψήφισιν. Θεωρητικῶς, ἡ διαδικασία αὕτη εἶναι ὀρθὴ καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ συνοδικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησίας μας, σὰς ἀποκαλύπτω δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ ἐφρόνουσιν ὅτι, ἀπὸ ἐνὸς σημείου καὶ πέραν, αὕτη ἡ διαδικασία ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθῆ. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι οὐδέποτε οὐδεὶς ἐκ τῶν ἰσχυσάντων ἄχρι τοῦδε Καταστατικῶν τῆς Ἐκκλησίας μας ἐψηφίσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ τὸ ἐδοκιμάζωμεν. Ὁ Θεὸς ὁμῶς ἐφώτισέ τινος ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν σχετικῇ συσκέψει, νὰ ὑποστηρίξῃσι τὸ ἀντίθετον, ἅπαντες δὲ ὁμοφώνως ἀπεφασίσωμεν, ὅπως μὴ ἀκολουθηθῆ ἡ διαδικασία αὕτη. Διότι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο οἷον καὶ ὅσον καὶ τὰ κατὰ τὰς προηγουμένως ἀποπειράς ψηφίσεως Καταστατικοῦ, τὰ δὲ ἐπιτεύγματα ὅσα καὶ ἐν τοῖς ἤδη ἰσχύουσιν ἐπιτευχθέντα.

Ποία ἦτο ἐκάστοτε ἡ κατάληξις τῶν τοιοῦτων συζητήσεων καὶ ποῖα τὰ ἐπιτευχθέντα δι' αὐτῶν εἶναι εἰς πάντας ἡμᾶς γνωστά. Μετὰ μακρὰς καὶ πολυχρονίους συζητήσεις, ἐσχηματίζετο συνήθως μία κληρικολαϊκὴ νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐπὶ μῆνας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ἔτη, συνέχιζε τὰς δημοσίας ἀρξαμένους συζητήσεις, ἵνα, ἐκτὸς παραλλαγῶν τινῶν εἰς ἐποουσιώδη σημεία καὶ ἐκτὸς νομοτεχνικῶν κυρίως βελτιώσεων, ἡ Ἐκκλησία ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια. Τοῦτο δὲ, ὅχι διότι δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ ἐξ Ἱεραρχῶν μέλη τῶν νομοπαρασκευαστικῶν τούτων Ἐπιτροπῶν ἡ διάθεσις καὶ ἡ ἀγωνιστικότης, ἵνα προχωρήσουν εἰς ριζικὰς καὶ οὐσιώδεις ἀλλαγὰς. Πάν ἄλλο· ἀλλὰ διότι τὸ ἄχρι τοῦδε κρατήσαν σύστημα σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἦτο τοιοῦτον, ὥστε, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν ἐζήτη ἡ Ἐκκλησία, ὁσοιδήποτε Ἱεράρχαι καὶ ἂν τὸ ὑπεστηρίξουν, τοῦτο κατέληγεν εἰς τὸ νὰ ὑποβληθῆ πρῶτον ὑπὸ τὴν κρίσιν συνήθως κατωτέρου τινὸς ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου, ὁ ὁποῖος εἰσηγεῖτο τὰ δοκοῦντα εἰς τὸν ἀρμόδιον Διευθυντὴν, οὗτος δὲ εἰς τὸν οἰκείον Ὑπουργόν, ἵνα ἐν τέλει τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προτεινόμενον ἐξέλθῃ κυριολεκτικῶς ἀγνωρίστον. Ἡ δὲ ἐν τῇ Νομοπαρασκευαστικῇ Ἐπιτροπῇ καθιερωμένη διαδικασία ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν λαϊκῶν αὐτῆς μελῶν ἦτο ἀδύνατον νὰ παραμείνουν ἀνεπηρέαστα

ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν λεγομένων «ὑπηρεσιακῶν παραγόντων» ὑποβαλλομένων καταλλήλως εἰσηγήσεων. Οὕτως, ἐσχηματίζετο ἐκάστοτε ἡ ἀπαραίτητος ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τῶν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ Ἱεραρχῶν πλειοψηφία, ἡ ὁποία ἐν τέλει ἐδίδεν τὴν κατευθυντηρίον γραμμὴν εἰς τὸ περὶ τῆς Ἐκκλησίας παρασκευαζόμενον νομοθέτημα, τὸ ὁποῖον, ἐπαναλαμβάνομεν, λόγῳ τῶν ἄχρι τοῦδε ἰσχυσασάντων σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἐθεσπίζετο ὡς νόμος, παρὰ τὰς τυχόν ἀντιθέτους τῶν Ἱεραρχῶν ἀπόψεις.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, παρακαλῶ, ἵνα μοὶ ἐπιτραπῆ, ἐν βραχείᾳ παρεκβάσει, νὰ ὑπομνήσω εἰς Ὑμᾶς, ποῖα εἶναι αἱ περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας προσωπικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ ἔχοντος τὸ προνόμιον νὰ ὁμιλῆ τὴν στιγμὴν ταύτην πρὸς Ὑμᾶς.

Ὁ ὁμιλῶν εἶχε διακρύψει ἐπανειλημμένως, ἀπὸ τε τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας καὶ δημοσιώτερον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ καταστῆ τελείως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ἵνα αὕτη ἀποβῆ κυρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς. Ἐνα μόνον ἐνδοιασμὸν εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ: ὅτι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς νὰ συντελεσθῆ ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη, διότι τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο πεπεισμένον, ὅτι διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς τὰ ἐκκλησιαστικὰ θὰ διηυθετοῦντο καλύτερον ἢ ὅσον διηυθετοῦντο τῇ ἐπεμβάσει τῆς Πολιτείας. Τοῦτο ὁμῶς, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίας ἔτη, ὀφειλομένον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι θὰ ἦτο λίαν δυσχερές, ἂν μὴ ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῆ. Ἦτο τὸσον δυσμενές, ὡς μὴ ὄφειλε, τὸ περὶ τοῦ κλήρου κλίμα, ὥστε θὰ ἀπετέλει τότε οὐτοπικὸν ἐγχείρημα οἰαδήποτε ἀπόπειρα ἀποκτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν, καίτοι θεωρητικῶς ἦμεν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐθεώρουν ἐν τούτοις σκόπιμον, ὅτι αὕτη θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῆ εἰς εὐθετώτερον χρόνον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὸν ὁμιλοῦντα, ἐν τῷ μεταξύ, προσετέθη καὶ ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω καὶ ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς ταύτης καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι συνάξεως ὅτι ἡ πείρα τῶν εἴκοσι καὶ δύο μηνῶν τῆς ἀρχιερατείας μου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὑπῆρξε τὸσον πικρά, ὥστε ἐσκέφθην, ὅτι θὰ ἔπρεπε πάση θυσίᾳ νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ ἀπὸ τῆς δυσκινήτου καὶ ἀσυγκινήτου κρατικῆς μηχανῆς ἀποδέσμευσις τῆς Ἐκκλησίας. Διότι εἰς πᾶσαν ἀναλαμβάνομένην πρωτοβουλίαν διεπιστούτο, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἦτο εἰς θέσιν οὐδὲ τὸ παραμικρὸν νὰ πράξῃ, ἂν δὲν εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τῆς Πολιτείας.

Ὁ,τιδήποτε ἐπεχειρεῖτο νὰ γίνῃ, συνετελεῖτο μετὰ ῥυθμὸν βραδύτατον καὶ ἐν μέσῳ ποικίλων καὶ πολλῶν δυσκολιών. Ἡ σκληρὰ δὲ καὶ ἀπογοητευτικὴ διαπίστωσις ἦτο, ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ Ἀρχαὶ ἦσαν εἰδὸς τι εἰσηγητῶν πρὸς τὴν ὑπαλληλικὴν τοῦ Κράτους, καὶ δὴ τὴν κατωτέραν Ἱεραρχίαν, καὶ μάλιστα εἰσηγητῶν μὴ εἰσακουσμένων. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὸσον ὁ Ἐξοχώτατος κ. Πρόεδρος, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ ἀρρατίζοντα αὐτὴν ἐντιμωτάτα μέλη ἔχουν δι' ἔργων ἀποδείξει ὑπὸ ποίῳ ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας αἰσθημάτων ἐμφοροῦνται καὶ πόσον διακαῶς ἐπιθυμοῦν νὰ βοηθήσωσιν Αὐτήν, ἵνα καταστῆ Αὕτη ὁ εὐεργητικὸς

Ἀπὸ 11-12 Σεπτεμβρίου 1968, σειρά συνεδριῶν καὶ συσκέψεων τῆς Δ.Ι.Σ. πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου τοῦ Κ. Χάρτου.

1 Ὀκτωβρίου 1968, νέα ἐπεξεργασία τοῦ Κ. Χάρτου.

6-21 Ὀκτωβρίου 1968, νέα ἐπεξεργασία Κ.Χ. ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ.

30 Δεκεμβρίου 1968, νέα συνεργασία μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ διὰ Κ.Χ. καὶ κατ' ἀρχὴν συμφωνία ἐπὶ τῶν 7 βασικῶν σημείων.

Αὐθήμερον συνεργασία μετὰ τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ Ὀρθοσκευμάτων καθηγητοῦ κ. Σιώτη ἐπὶ Κ.Χ.

16 Νοεμβρίου 1968, ὁμοίως μετὰ καθηγητοῦ κ. Μουρατίδου.

29 Νοεμβρίου 1968 ἀρχονται νέα συνοδικὰ συσκέψεις, καὶ

2 Δεκεμβρίου 1968, τέλος νέας ἐπεξεργασίας κειμένου Κ.Χ.

19-24 Δεκεμβρίου 1968, νέα συσκέψεις μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, μετέχοντος καὶ τοῦ κ. Θεοφυλάκτου Παπακωνσταντίνου, Ὑπουργοῦ Παιδείας, διὰ Κ.Χ.

28 Δεκεμβρίου 1968, νέα ἐπεξεργασία τοῦ Κ.Χ. καὶ διαπίστωση, ὅτι χρειάζεται ἀκόμη πολὺς ἀγῶν διὰ τὰ 7 βασικά σημεία.

31 Δεκεμβρίου 1968, πρόοδος εἰς τὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ διὰ τὸν Κ.Χ.

Ἀρχὰς μέχρι 8 Ἰανουαρίου 1969, νέα ἐπεξεργασία τοῦ Κ.Χ.

ἐκεῖνος παράγων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ Ἔθνει, οἶον ὁ Θεὸς Αὐτῆς θεμελιωτὴς τὴν ὥρισε.

Ἐντεῦθεν, ἐν ἀπολύτῳ ὁμοφωνίᾳ, ἅπαντες οἱ ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἐθεωρήσαμεν ὡς πρωταρχικὸν ἡμῶν καθήκον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος, ἵνα ἡ Ἐκκλησία, ἐπωφελομένη τῶν ἀγαθωτάτων ἐναντι Αὐτῆς προθέσεων τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν δι' Αὐτὴν πολυπόθητον καὶ ἀπολύτως ἀπαραίτητον ἀνεξαρτησίαν κινήσεων, ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θείου Αὐτῆς προορισμοῦ, ἐκπληρωθῆ δὲ οὕτω, ἕστω καὶ μετὰ δώδεκα ὅλας δεκαετίας, ἢ διαβεβαίωσις, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, διὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ τῆς, εἶχε δώσει εἰς τὸ σεπτὸν πρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ὁμοφώνως, λοιπὸν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἵνα ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας θεωρηθῆ ὡς τὸ βασικώτερον ἀντικείμενον τῆς ὅλης προσπάθειας τῆς καὶ ὅπως τοῦτο κυρίως καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπιδιώξωμεν.

Ὡς πρῶτον βήμα, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος καθήκοντος τούτου, ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι ἡ ὑπαρξίς γραπτοῦ τινος κειμένου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ ἤρχιζεν ἡ συζήτησις. Καὶ τὸ κείμενον τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰδὸς τι Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη ἐν Συνόδῳ, ὅτι θὰ περιλαμβάνοντο μόνον βασικαὶ τινες διατάξεις, τῶν ὑπολοίπων λεπτομερειῶν ἀφιεμένων νὰ τεθῶσιν εἰς ἰδιαίτην Κανονισμὸν καὶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν.

Διὰ νὰ δανεισθῶμεν μίαν ὀρολογίαν ἀπὸ τὰ τῆς Πολιτείας, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ὁ μὲν Καταστατικὸς Χάρτης θὰ διευορφούτο τὸν τρόπον τινὰ ὡς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἐπὶ μέρους Κανονισμοὶ ὡς οἱ Νόμοι τῆς.

Ὡς βᾶσις πρὸς καταρτισμὸν τοῦ Προσχεδίου τούτου συνεφωνήθη νὰ τεθῶν, ὑπὸ μορφῆν Νόμου, ὅσα ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον ὑπ' ἐμοῦ ὑποβληθέντι καὶ πρὸς πάντας ὑμᾶς κοινοποιηθέντι Σχεδίῳ ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξετίθεντο καὶ ὅσα πολὺτιμα ὄντως στοιχεῖα ὑπὸ Σεβασμιωτάτων Ἀδελφῶν, ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν, λαβόντων γνῶσιν αὐτοῦ, ἐπ' αὐτοῦ προστετέθησαν, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου.

Τὸ Προσχέδιον τοῦτο, καταρτισθὲν ἤδη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ προηγουμένου ἔτους, ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀργότερον δὲ καὶ τινῶν ἐιδικῶν, ἵνα ἐκφέρωσι τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις των. Τὸ κείμενον τοῦτο σημειωτέον ἦτο, ὡς πρὸς τὴν μορφήν, βασικῶς πολὺ διάφορον τοῦ ἤδη ἐγκριθέντος.

Ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τοῦ Προσχεδίου ἐκείνου συνίστατο ἐν τούτῳ ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρμοδιότητες, αἱ ὁποῖαι ἕως τῆς σήμερον ἦσαν κατεσπαρμέναι εἰς τὰς Ὑπηρεσίας διαφόρων Ὑπουργείων, ἀνετίθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα, κυρίως δὲ τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας. Τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ ἀπετέλει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν δυνατότητα ἀδосуμένου δράσεως καὶ ἐπαινόδου εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων διαγραφομένην τάξιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐνῶς θὰ

ἠπλοῦστετε μεγάλως τὴν διαδικασίαν τῆς διεκπεραιώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, θὰ προσέδιδε σοβαρότητα εἰς τὸν ὅλον ἐκκλησιαστικὸν διοικητικὸν μηχανισμόν, καθ' ὅτι, ὅ,τι θὰ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν θὰ ἦτο ἐν τῇ οὐσίᾳ μία εἰσήγησις πρὸς τινὰ τῶν ὑπαλλήλων Ὑπουργείου τινός. Ἡ βασικὴ αὕτη γραμμὴ, ἵνα μὴ τρέχωμεν εἰς τὸ κενόν, ἐτέθη ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος τὴν ἀπεδέχθη κατ' ἀρχὴν, καί, ἐπομένως, ἐκρίθη ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν. Ἐν τῷ μεταξύ καὶ διότι ἐπλησίαζεν ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῇ, πρῶτον μὲν ἂν θὰ συγκληθῆ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, δεύτερον δὲ τὸ μὲ ποῖα θέματα θὰ ἀπασχοληθῆ, ἀνεφύη τὸ πρόβλημα, ἂν θὰ ἔπρεπε τὸ Προσχέδιον νὰ τεθῆ ὑπ' ὄψιν πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας. Δὲν ἐθεωρήθη ὁμως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶχεν ἀνάγκην γυμνασμάτων δημοκρατικότητος, ἀλλὰ Καταστατικοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ τὴν ἀπεδέσμευεν ἀπὸ τῶν κλοιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμίσειν αἰῶνα τῆς εἶχον ἐπιβληθῆ ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ὅταν δὲ, ὡς εἴπομεν πρὸ ὀλίγου, ἐκ τῆς προηγηθείσης πείρας ἐγνωρίζαμεν ὅτι τὰ διάφορα Σχέδια Καταστατικοῦ κατέληγον ἐκάστοτε εἰς μίαν Κληρικολαϊκὴν Ἐπιτροπὴν, ἐν τῷ τῆς ὁποίας συνεκεντροῦτο σύμπασα ἡ ἀντίδρασις πάντων τῶν σχετικῶς ἐνδιαφερομένων παραγόντων, τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα, ἢ καὶ τὸ ἱμπεριυμ θὰ περιεκόπτοντο πιθανῶς διὰ τῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅταν ἐκ προτέρου ἤμεθα βέβαιοι, ὅτι, ὡς πάντοτε οὕτω καὶ τώρα, θὰ κατίσχυον τελικῶς αἱ ἀπόψεις των, δὲν ἠελήσαμεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ συμπράξωμεν εἰς μίαν τοιαύτην κωμικοτραγικὴν εἰς βάρος τῶν ὑψίστων συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διαδικασίαν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τί θὰ ἐγίνετο, ἐὰν ἠκολουθεῖτο ἡ καθιερωμένη ἤδη διαδικασία, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν φαντασίαν μας, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς ἕνα ἀπὸ ὅλα τὰ Σχέδια, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς εἶχον καταρτισθῆ μετὰ τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν δὲν ἠκολουθήσαμεν. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ Σχέδιον τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962-1964, τὸ ὁποῖον ὁ οὐσιαστικῶς προεδρεύσας αὐτῆς σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Ἄμ. Ἀλιβιζάτος εἰς τὴν σχετικὴν ἐπὶ τοῦ τεθέντος ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ Προσχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου πρὸς με ἐπιστολὴν του τὸ ἐχαρακτήρισεν ὡς «τὸ τελειότερον καὶ τὸ μόνον δυνάμενον νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ καλῇ ἐφαρμογῇ του πραγματικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησίας». Εὐτυχῶς, ἡ σχετικὴ περὶ τῆς Καταστατικῆς μας Νομοθεσίας ἐργασία τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἁγίου Κίτρου κ. Βαρνάβα πολὺ βροήθησεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Σχεδίου τοῦ νέου Καταστατικοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἶμαι βαθύτατα εὐγνώμων.

Καὶ ἐρωτᾶται: Μήπως ἀπέκτα δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία τὸ δικαίωμα αὐτὴ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς; Δηλαδή, ἡ Ἐκκλησία νὰ τὸ διορίσῃ, νὰ μεταθέτῃ, νὰ προάγῃ, νὰ ἀπολύῃ κ.λπ. Τὸ ἀρθρον 20 τοῦ Σχεδίου ὥριζεν ὅτι οὔτε τῆς Γραμματείας Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τὸ προσωπικὸν εἶχε δικαίωμα ἡ Ἐκκλησία νὰ διορίσῃ. Οἱ πάντες ἔπρεπε νὰ

Τὴν 7ην καὶ 8ην Ἰανουαρίου 1969 νέος σκληρὸς ἀγὼν διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ὑπεσχημένων, τὰ ὁποῖα σχεδὸν ἅπαντα ἐπανεκτῆθησαν.

9 Ἰανουαρίου 1969, ἐπὶ τριῶρον ἐνημέρωσις τῆς Δ.Ι.Σ. ἐπὶ τῶν διατρεφάντων περὶ τοῦ Κ.Χ.

Τὴν 10 Ἰανουαρίου 1969, ἔναρξις νέας ἐπεξεργασίας τοῦ Κ.Χ.

Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1969, νέαι ἀντιρρήσεις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐπὶ τοῦ Κ.Χ., ὄχι ἐπὶ καιρίων σημείων.

Τὴν 14 Ἰανουαρίου 1969, νέαι ἀντιρρήσεις τῆς Νομοτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ Κ.Χ., τινὲς τῶν ὁποίων ἐπὶ καιρίων σημείων. Νέοι ἀγῶνες.

15 Ἰανουαρίου 1969, ἔναρξις συζητήσεως ἐπὶ Κ.Χ. εἰς Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

20 καὶ 21 Ἰανουαρίου 1969, ἐψηφίσθη ὁ Κ.Χ. ὑπὸ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

31 Ἰανουαρίου 1969, μοὶ παρεδόθησαν τὰ «δοκίμια» τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τὰ περιέχοντα τὸ Ν. Διάταγμα τοῦ Κ.Χ. πρὸς διόρθωσιν.

1 Φεβρουαρίου καὶ 8 Φεβρουαρίου 1969 καὶ ἐν συνεχείᾳ δυσκολία ἐξ ἀφορμῆς τῆς § 3 τοῦ ἄρθρου 33, διαλαμβανούσης περὶ τῶν Σταυροπηγιακῶν Πατριαρχικῶν Μονῶν. Ἐκ τούτου καθυστέρησις τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Κ.Χ.

17 Φεβρουαρίου 1969, ἐπὶ τέλους, δημοσίευσίς τοῦ Κ.Χ.

Τοιαῦται καὶ τοσαῦται ἀπητήθησαν προσπάθειαι, ἵνα ἐπιτευχθῆ ἡ ψήφισις καὶ ἡ δημοσίευσίς τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου. Αἰσθάνομαι δὲ ἐπιτακτικῆν

διορίζονται διὰ Β.Δ. καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς ὀρίζοντο ἐπίσης διὰ Β.Δ. (σ. 510-511· ἴδε καὶ ἄρθρον 68 [σ. 534-535] διὰ τοὺς τῶν Μητροπόλεων).

Μήπως ἀπέκτα τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς;

Μήπως αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἔπαυαν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀπλῶς «προτάσεις» πρὸς τὴν Κυβέρνησιν;

Μήπως ἀπέκτα ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς;

Μήπως ἔδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δυνατότητα νὰ ρυθμίζῃ αὐτὴ τὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν ναῶν τῆς καὶ τῶν ἐν γένει κτιρίων τῆς;

Μήπως ἔδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα αὐτὴ νὰ διορίζῃ τὰ Συμβούλια τῶν Ὄργανισμῶν τῆς ἢ τὰ Μητροπολιτικά Συμβούλια;

Ἐὰν ἐκεῖνος ὁ τρόπος ἦτο ὁ καλύτερος καὶ ἀσφαλέστερος, διὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν προκρίθεισης μεθόδου ἐπετεύχθησαν, τότε διατὶ δὲν εἶχον ἐπιτευχθῆ καὶ διὰ τοῦ Σχεδίου τοῦ 1962-1964, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτηρίσθη, καὶ μάλιστα «ἀντικειμενικῶς» ὡς «τὸ τελειότερον»;

Πόσον δὲ ἐπικίνδυνον θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθηθῆ ἡ παλαιὰ μέθοδος, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπετεύχθησαν ἐπὶ ἐνός καὶ μόνου σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον κατῳρθώσαν νὰ ἀναμιχθῶσιν «οἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες». Πρόκειται περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων καὶ κειμηλίων. Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὡς γνωρίζετε ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1574 καὶ ἀπὸ 5/11/68 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου, εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀνέκτα τὴν ἐπὶ τῶν μνημείων τούτων ἐξουσίαν τῆς καὶ παρ' ὅλων ὅτι ὁ σήμερον προιστάμενος τῆς σχετικῆς Ὑπηρεσίας ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαθέσεων, τὰς ὁποίας ἐπανειλημένως ἐξέφρασε τόσον πρὸς τὸν ὀμιλοῦντα, ὅσον καὶ πρὸς εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν, οἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες ἔκαμαν ἐν προκειμένῳ τὸ θαύμά των. Πληροφορηθέντες ὅτι εἰς τὸ ὑπὸ ψήφισιν Σχῆδιον Καταστατικοῦ περιελαμβάνετο ἡ ἐξῆς διάταξις:

«Ἱεροὶ Ναοὶ ἢ Μοναὶ, χαρακτηριζόμενοι ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, παραμένουσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καθισταμένης ὑπευθύνου μόνον διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν, ὅσοι δὲ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἐπανερχονται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας παραμενούσης ὑπευθύνου μόνον διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν», κατῳρθώσαν νὰ τὴν ἀπαλείψουν, μετὰ πολὺν δὲ ἀγῶνα καὶ πολλὴν ἐπιμονὴν κατῳρθώθη νὰ εὐρεθῆ μία συμβιβαστικὴ λύσις, περὶ τῆς ὁποίας θὰ λεχθῶσι τὰ δέοντα κατωτέρω.

Σημειωτέον καλῶς, ὅτι καὶ τὰ τοῦ 1962-1964 ἐλάχιστα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σημερινὰ ἐπιτεύγματα ἦσαν ἐν τῷ Σχεδίῳ· μέχρις ὅτου ὁμοῦ τὸ Σχῆδιον ἐκεῖνο θὰ καταστῆ Νόμος τοῦ Κράτους, τί θὰ ἀπέμενε;

Πόσον ὀρθὴ ἦτο ἡ ἀπόφασίς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, νὰ ἀκολουθηθῆ τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Διότι ὄχι πλεον ἐνώπιον ἐνὸς Προσχεδίου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ ἤδη ψηφισθέντος νόμου τοῦ Κράτους ἤρχισαν ἐκδηλούμεναι ἀντιδράσεις, καὶ δὴ ὄχι ἐπὶ λειπτομερικῶν τιμῶν διατάξεων, ἀλλὰ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς βασικῆς κατευθύνσεώς του. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸν χαρακτηρίζουν ὡς δημιουργοῦντα Κράτος ἐν Κράτει, ἄλλοι τὸν κατακρίνουν ὡς παρέχοντα ὑπέρμετρον ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τόσην μάλιστα, ὥστε νὰ ἐγκυμονῶνται κίνδυνοι τάχα διὰ τὸ Ἔθνος. Λέγουσι δὲ ταῦτα οἱ κατακρίνοντες, ὡς ἐὰν ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἀπάτριδος καὶ ὡς ἐὰν ὁ κληρὸς Τῆς καὶ οἱ Ταγοὶ Τῆς, εἰς τε τὸ ἀπώτερον καὶ τὸ πρόσφατον ἀκόμη παρελθόν, δὲν ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πάντοτε, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἔθνους, ἦπλυναν τὸ τιμημένον ῥάσον των, διὰ νὰ τὸ προασπίσουν εἰς τὰς ἐκαστοτε κρισίμους δι' αὐτὸ περιστάσεις.

Ποῖα δὲ θὰ ἦτο ἡ παρὰ τῆ Κυβερνήσει ἐπίδρασις των καὶ ποῖα ἡ κατεύθυνσις τῶν προσπαθειῶν των φαίνεται καὶ ἐκ τῶν προτάσεων των πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ δημοσιευθέντος Νόμου. Ἐν ὀνόματι τάχα τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος φέρονται, ὡς ἐὰν αὕτη ἦτο παντελῶς ξένη καὶ ἀναρμοδίᾳ πρὸς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ παραμερίζοντες αὐτὴν ὀλοτελῶς προτείνουν, ἵνα ὁ Καταστατικὸς Χάρτης κριθῆ εἴτε ὑπὸ εἰδικῶν, ὡς ἐὰν δὲν ἐκρίθη ἤδη ὑπ' αὐτῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν, ὡς ἂν αὐταὶ εἶναι ἀρμοδιώτεροι καὶ τῶν «εἰδικῶν» ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι κληθέντες ἤδη συνέβαλαν εἰς τὴν διατύπωσίν του, καὶ τῶν Ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι καταγίναντες περὶ τὸ ζήτημα ἐν διαστήματι πλεον τοῦ ἔτους, κατῳρθώσαν νὰ περιλάβουν ὅ,τι ἡ γνώσις καὶ ἡ πείρα καὶ τῶν εἰδικῶν καὶ πασσῶν τῶν ἄχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐξῆς ἐργασθειῶν Νομοπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν εἶχεν ἐπισωρεύσει.

Δι' ὅλων αὐτῶν δὲν θέλομεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ ψηφισθεὶς νέος Καταστατικὸς Χάρτης εἶναι ἀλάθης ἢ ὅτι δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸς βελτιώσεων. Πᾶν ἄλλο· δι' ὅσων εἵπομεν, θέλομεν ἀπλῶς νὰ βοηθήσωμεν εἰς τὸ νὰ κατανοηθῆ ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ ἀκολουθηθεῖσα μέθοδος ἐργασίας ἦτο ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη, ἵνα ἀποδώσῃ τὰ, ἀ ἀπέδωκεν, ἀποτελέσματα. Εἰς ὅσους δὲ ἐπιθυμοῦν βελτιώσεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, τὸ μέλλον τούτοις ἐπιφυλάσσει στάδιον δόξης λαμπρόν. Ὅσον δὲ περισσότερον δεκτικὸς βελτιώσεων ἀποδειχθῆ ὁ νέος Καταστατικὸς, ἐπὶ τοσοῦτον λαμπρότερα θὰ εἶναι καὶ ἡ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ συμβολὴ τῶν.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς ἀπολύτως ἀναγκαῖον, εἶναι τὸ νὰ ἐπιδοθῶμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἀξιοποίησιν τῶν κτηθέντων καὶ νὰ ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ ἐλευθερία, ἡ ὁποία παρεσχέθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα εἶναι κυρία ἐν τῷ οἴκῳ τῆς, καλῶς Τῆς παρεσχέθη.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος πάντως, εὐθεθεῖσα τότε πρὸ τοῦ διλήμματος περὶ τοῦ ποῖαν διαδικασίαν πρὸς καρτηρισμὸν καὶ ἐπιψήφισιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐπρεπε νὰ ἀκολουθηθῆ, ἐθεώρησε πρέπον νὰ προκρίνῃ ἐκείνην, ἡ ὁ-

τὴν ἀνάγκην, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ πᾶσαν ἀντικειμενικότητα, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὡς ὁ ἐγγύτερον γνωρίζων ἅπαντα τὰ διατρέξαντα μέχρι τῆς ψηφίσεως καὶ δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ ἡμῶν Χάρτου, ἅπαξ ἔτι νὰ διαβεβαιώσω τὴν ἱεράν ταύτην ὁμήγυριν, ὅτι οὕτως δὲν θὰ ἐψηφίζετο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, μὲ τὰς ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας παρέχει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄν ἐψηφίσθη καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἰσχύη σήμερον ὡς Νόμος τοῦ Κράτους, τοῦτο ὀφείλεται πρῶτον προσωπικῶς εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ εἰς τινὰ γεγονότα, τὰ ὁποία εἶχον προηγηθῆ καὶ τὰ ὁποία τὸν εἶχον ἐπηρεάσει. Δεύτερον δέ, ἂς μοι ἐπιτραπῆ νὰ τὸ ἐπαναλάβω, καίτοι γνωρίζω ὅτι περὶ τούτου ὑπάρχουν ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὸ ἀντίθετον: Ὁ ἰσχύων Καταστατικὸς

Χάρτης δὲν θὰ ἔδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας τῆς παρέχει, ἐὰν ἠκολουθεῖτο ἡ ἄχρι τότε ἀκολουθηθεῖσα διαδικασία. Τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὀρθότητος τῆς ἀκολουθηθείσης μεθόδου τὴν ἔχομεν ὄχι μόνον ἐκ τοῦ τί συνέβη εἰς πάσας τὰς προηγηθείσας προσπαθείας πρὸς σύνταξιν καὶ ἐκδοσὶν νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τί συνέβη κατὰ τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ περίοδον.

Κατὰ πάσας τὰς ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ἐξῆς περιπτώσεις ἐκδόσεως ἢ συντάξεως Καταστατικοῦ Χάρτου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὸν βαρύνοντα καὶ τὸν τελευταῖον λόγον εἶχον πάντοτε αἱ Κρατικαὶ Ὑπηρεσίαι, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε ἠθέλησαν νὰ ἀφίσουν νὰ ἐκφυγῇ ἢ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξουσία τῶν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν

ποία κατὰ τὴν κρίσιν τῆς θὰ ἐπετύγχανε πρῶτον τὴν ἀνεξαρτητοποίησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ταύτης ἐπιτυγχανομένης, θὰ εἶχεν ἡ Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἔργον τεράστιον ἐνώπιόν τῆς, ἵνα ἐπιτελέσῃ, ἥτοι τὴν προσαρμογὴν ὁλοκληρῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας πρὸς τὴν ἐκ βάρων διαφόρως διαμορφωμένην κατάστασιν, ὡς ἐπίσης καὶ πάντα σχεδὸν ἐκεῖνα τὰ σημεία, τὰ ὁποία ἀπετέλουν τὸ περιεχόμενον τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυσάντων Καταστατικῶν Νόμων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀπεφασίσθη, ὅπως συγκληθῆ μὲν διὰ τὸν Ὀκτώβριον ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, τὸ κείμενον ὅμως ἐκείνου τοῦ Προσχεδίου μελετηθῆ μόνον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων τινῶν ἐδικῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ μετὰ τὴν δημοσίευσίν του ὡς Νόμου ἐπικρίναντες αὐτὸ ὁμότιμοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθηγηταί.

Ἐθεωρήθη ἐπίσης σκόπιμον, ὅπως καταβληθῆ προσπάθεια, ἵνα καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας γίνῃ ἡ ἀνάλογος προπαρασκευὴ πρὸς προσαρμογὴν τῆς πρὸς τὰς ἐν τῷ Προσχέδιῳ τοῦ Καταστατικοῦ χαρασσομένης κατευθύνσεως.

Τὸ ἔργον τοῦτο κατενεμήθη μεταξύ πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου:

Οὕτως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν ἀνέλαβε νὰ ἐπεξεργασθῆ τὴν περὶ TAKE Νομοθεσίαν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τρίκκης τὴν περὶ ΟΔΕΠ καὶ Ἱερῶν Μουσῶν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπακτίας τὴν περὶ Ἀποστολικῆς Διακοινίας καὶ τὴν περὶ Ἑνιαίου Λογιστικοῦ Συστήματος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πρεβέζης τὴν περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων καὶ τὴν περὶ Ἑνιαίας Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζάνθης τὴν περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων τὴν περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Διδυμοτείχου τὴν περὶ Ἑνιαίας Νομικῆς Ὑπηρεσίας.

Καὶ ὁ Σεβ. Κασσανδρείας τὸν περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων, ὡς καὶ τὸν Γενικὸν Κανονισμὸν Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ περιλαμβάνοντο πάντα ἐκεῖνα τὰ σημεία, τὰ ὁποία περιλαμβάνοντο μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην καὶ τὰ ὁποία ὅμως οὐδεμίαν ἔχουν θέσιν εἰς τὸν Συνταγματικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἔπρεπε νὰ γίνουσι δύο τινά, προτοῦ προχωρήσωμεν εἰς λεπτομερεστέραν ἐπεξεργασίαν καὶ τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν μίαν πλέον συγκεκριμένην εἰκόνα περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Προσχεδίου ἀντιλήψεων τῆς Κυβερνήσεως, διότι ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἔδωκος συζήτησεως ἐπ' αὐτοῦ, ἡ ὅλη ἐργασία θὰ ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ, ὁπότε πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις θὰ ἔπρεπε νὰ στραφῶσιν ὄλων ἡμῶν αἱ προσπάθειαι. Δεύτερον δέ, ἐφ' ὅσον αἱ ἀντιλήψεις τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἦσαν ἐνθαρρυντι-

καί, νὰ ἐγένετο μία τοιαύτη ἐπεξεργασία, ἡ ὁποία θὰ ἔδιδεν εἰς μὲν τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν του νομοθετικὴν μορφήν, εἰς δὲ τὴν ὅλην Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν τὴν ἀπαραίτητον ἐνότητα καὶ τὴν πρὸς τὰς νέας συνθήκας προσαρμογὴν τῆς.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναθέσῃ εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς τὰς σχετικὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως προβῶμεν ἀπὸ κοινοῦ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων.

Χάριτι θεῆς, ἐκ μέρους τοῦ Ἐξοχωτάτου κ. Προέδρου τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως ἐπεδείχθη, ὡς πάντοτε, προκειμένου περὶ θεμάτων τῆς Ἐκκλησίας, πλήρης κατανόησις καὶ ἦτο ἐκδηλος ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ἵνα βοηθήσῃ ἐν προκειμένῳ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅτε τῷ ἀνεπτύχθησαν ἐν συντόμῳ τὰ ἀπαραίτητα, ἵνα ληφθῶσι μέτρα, ἐπεδόθη δὲ εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον Προσχέδιον Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, ἐδήλωσεν ὅτι κατ' ἀρχὴν συμφωνεῖ καὶ εἶναι πρόθυμος, ἵνα πράξῃ τὸ πᾶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιφυλαχθεῖς, ἵνα ἐκφέρῃ πλέον συγκεκριμένην γνώμην, ἀφοῦ μελετήσῃ τὸ Προσχέδιον.

Πράγματι, ὁ κ. Πρόεδρος, παρὰ τὸν τεράστιον ὄγκον τῶν ἀπασχολήσεών του, ἐμελέτησεν ἐπιστομικῶς τὸ ἐγχειριστὸν εἰς αὐτὸν Προσχέδιον, κατόπιν δὲ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ὁμιλοῦντος συζητήσῃ τούτο ἐν ταῖς γενικαῖς του γραμμαῖς. Ὁ φόβος τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ συνίστατο κυρίως εἰς τὸ νὰ μὴ δοθῆ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἔζων ἐν τῷ αὐτῷ μὲν χώρῳ, ὡς ζένοι ὅμως πρὸς ἀλλήλας ἐξουσαίαι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπε, θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἔθνους, ἴσως δὲ καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν διεβεβαίωσα, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὅτι τοιαύτη τις πρόθεσις κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἡ στοργικὴ μήτηρ καὶ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας διεφύλαξεν αὐτὴ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Τοῦ ἐδήλωσα δὲ ὅτι ὑφίστανται πολλὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ὁ κ. Πρόεδρος ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχῃ, ὅπως καὶ εἰς τὴν κρατικὴν καὶ ἐιδικώτερον τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν, τὸ σχῆμα τῆς ὀρθίας πυραμίδος, καὶ μὴ παρατηρήται ἡ ὑπάρχουσα σήμερον ἰσοπέδωσις. Ἐθεώρησε δὲ ἐπίσης ὡς προϋπόθεσιν τρόπον τινὰ τῆς ἀποδεσμεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς Πολιτείας τὴν ἐντὸς τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας παρουσίαν καὶ λαϊκῶν ἐκπροσώπων ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτῆς. Μετὰ σχετικὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου κ. Προέδρου διατυπωθεισῶν ἀπόψεων, ἐν τέλει, κατὰ τὴν συνεργασίαν ταύτην συνεφωνήθη, ὅπως ἐν νῆα συναντήσῃ, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ παρίσταται καὶ ὁ Ἐξοχώτατος κύριος ἐπὶ τῶν Ὁρησκευμάτων Ὑπουργός, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἐπίσης ἀποσταλῆ τὸ Προσχέδιον, ἐξετασθῆ τὸ ζήτημα ἐγγύτερον, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἐξῆς δύο ἀπόψεων, ἐπὶ ποίῳν θὰ ἦτο καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ

σύνταξιν τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀγνωστον πῶς, ἡ ἀρμοδία κρατικὴ Ὑπηρεσία ἔλαβε γνώσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15 ἄρθρου τοῦ πρώτου προσχεδίου. Παρακαλῶ, λάβετε τὸν κόπον νὰ ἀκούσετε πρῶτον τί διελάμβανε τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀκούσετε πῶς μετὰ τὴν παρέμβασιν τῶν ἀρμοδίων Κρατικῶν παραγόντων ἐν τέλει διεμορφώθη.

Ἡ πρώτη, ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διατύπωσις, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Ἱεροὶ Ναοὶ ἢ Μοναί, χαρακτηρισθέντες ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, ἐπανέρχονται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς ἀρμοδίας Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας παραμενούσης ὑπευθύνου μόνου διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν».

Ἡ διάταξις αὕτη, μετὰ τὴν πρώτην ἐπεξεργασίαν εἰς τὸ δεύτερον προσχέδιον θεθεῖσα ὡς § 3 τοῦ ἄρθρου 26, ἀνευ παρεμβάσεως κρατικῶν παραγόντων, διευπλώθη ὡς ἑξῆς:

«Ἱεροὶ Ναοὶ ἢ Μοναί, χαρακτηριζόμενοι ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι, παραμένουσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καθισταμένης ὑπευθύνου μόνου διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν, ὅσοι δὲ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς ἀρχαιολογικοὶ χώροι ἐπανέρχονται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας παραμενούσης ὑπευθύνου μόνου διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῶν».

Ἴδου πῶς τελικῶς διεμορφώθη ἡ διάταξις αὕτη,

Πολιτείας καὶ ἐπὶ ποίων θὰ ἀπέμενεν ἡ Ἐκκλησία ἐντελῶς ἀδέσμευτος.

Ἡ νέα αὕτη συνάντησις ἐπραγματοποιήθη τὴν 24ην παρελθόντος Ἰουλίου, ἀφοῦ τὴν προτεραιάν ἡ Ἱερά Σύνοδος, εἰς ἔκτακτον συνεδρίῳ αὐτῆς, εἶχεν ἐγκρίνει τὸ περιεχόμενον δύο σημειωμάτων, ἐχόντων κατάλογον τῶν σημείων ἀφ' ἐνὸς μὲν συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀποδεσμεύσεως τῆς πρώτης ἀπὸ τῆς δευτέρας, τὰ ὁποῖα θὰ παρεδίδοντο τὴν ἐπομένην εἰς τὸν κ. Πρόεδρον.

Τὸ πρῶτον σημείωμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε κατάλογον θεμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐξακολουθήσουν συνεργαζόμενα ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ συνεργάζονται ἐπὶ τῶν ἑξῆς θεμάτων:

1) Τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ: α) τὸν χρόνον τῆς συγκλήσεως, β) τὴν διάρκειαν τῆς Συνελεύσεως καὶ γ) τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως αὐτῆς. Ἡ συνεργασία αὕτη ἐκφαίνεται α) διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ σχετικοῦ Β.Δ. καὶ β) διὰ τῆς δυνατότητος ὅπως παρίσταται, καὶ δὴ μετὰ γνώμης, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ὀρθοσκευμάτων Ὑπουργὸς ἢ ἐκπρόσωπός του. Ὁ Ὑπουργὸς ἢ ἐκπρόσωπός του δύναται νὰ παρίσταται καὶ εἰς τὰς τακτικὰς Συνελεύσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

2) Εἰς τὴν προηγουμένην συνεννόησιν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν Ἀρχῶν, προκειμένης συγκλήσεως Γενικῆς ἢ Μερικῆς Ὀρθοδόξου Συνόδου ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἔδαφους.

3) Εἰς τὴν ἔκδοσιν Νόμων κοινῷ ἐνδιαφέροντος, ἥτιοι ἐνῶν ἡ Ἐκκλησία νομοθετεῖ διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας δι' ἑαυτήν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν ἀποφάσεών της δὲν θίγονται κρατικὰ ἐνδιαφέροντα, ὑποχρεοῦται ὁμοῦ νὰ ζητῆ καὶ τὴν διὰ τοῦ κύρους τοῦ πολιτειακοῦ Νόμου περιβολὴν τῶν ἀποφάσεών της, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν θίγονται θέματα, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν καὶ τὸ Κράτος. Καὶ ἀντιστρόφως: τὸ Κράτος ὀφείλει νὰ νομοθετῆ τῇ συνεργασίᾳ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον τὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων νομοθετεῖ ἐνδιαφέρουν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Π.χ. τὰ θέματα τοῦ Γάμου.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται τὰ θέματα, τὰ ἐπαγόμενα δαπάνας εἰς βάρους τοῦ Δημοσίου, ὅπως π.χ. τὰ τῆς μισθοδοσίας τοῦ Κλήρου, ἢ τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας, κ.ἄ.

4) Εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν ὁρίων τῶν ἐκκλ. περιφερειῶν (Ἀρχιεπισκοπῆς, Μητροπόλεων κ.λπ.).

5) Ἐφ' ὅσον χρόνον ἐξακολουθεῖ τὸ Κράτος καταβάλλων τὴν μισθοδοσίαν τοῦ Κλήρου, εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνοριῶν (ἴδρυσις νέων, κατάργησις ὑφισταμένων κ.λπ.).

6) Εἰς τὴν ἴδρυσιν, συγχώνευσιν ἢ διάλυσιν Μονῶν.

7) Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἑξ (6) Ἐξάρχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς προκρίσεως ἐνὸς ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων.

8) Εἰς τὴν ἐγκατάστασιν πάντων τῶν Ἀρχιερέων διὰ τῆς ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως διαβεβαιώσεως αὐτῶν, ἢ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, διὰ λόγους ὑγείας, ἢ δι'

οἰουσδήποτε ἄλλους λόγους, ἀπαιτουμένης τῆς ἐκδόσεως Β. Διατάγματος.

9) Εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν καταλλήλων ὑποψηφίων πρὸς Ἀρχιερατείαν διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς Πολιτείας, ὅπως διαγράφῃ αὕτη ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων, οὗς θεωρεῖ ἀκαταλλήλους.

10) Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν προσόντων τῶν ἐφημερίων.

11) Εἰς τὴν παροχὴν ἀδείας ἀποδημίας τῶν κληρικῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

12) Εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων εἰς κληρικούς καὶ μοναχούς, διὰ τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις δευτέρου βαθμοῦ παρουσίας ἀνωτάτου δικαστικοῦ λειτουργοῦ, ἀντὶ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου.

13) Εἰς τὰ θέματα γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, κυρίως τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὸ Ἐξωτερικόν.

14) Εἰς τὸν καθορισμὸν δημοσίων τελετῶν ἢ ἡμερῶν γενικῆς ἀργίας.

15) Εἰς τὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἀσκήσιν διαχειριστικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν οικονομικῶν τῶν Νομικῶν Προσώπων τῆς Ἐκκλησίας.

16) Εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἐφεσιβάλλονται αἱ ἀποφάσεις τῶν Μητροπολιτικῶν Συμβουλίων εἰτε ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ Ὀρθοσκευμάτων, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι προκειμένου περὶ προϋπολογισμοῦ τῶν Ἱ. Ναῶν ἢ ἄλλων θεμάτων, ὅπως ἢ διαφωνία διὰ τὴν ἀμοιβὴν ἐπὶ ἐκτελέσεως ἐκκλ. ἔργων, εἰτε ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι προκειμένου περὶ πράξεων καταλογισμοῦ εἰς βάρους ἐκκλ. συμβουλίων ἢ τῆς νομιμότητος πράξεων τοῦ TAKE.

17) Εἰς τὴν παροχὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἀδείας εἰς τοὺς κρατικούς λειτουργοὺς πρὸς συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα Συμβούλια ἢ Ἐπιτροπὰς τῆς Ἐκκλησίας.

18) Εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀπαλλοτριώσιν γηπέδων πρὸς ἀνέγερσιν Ναῶν ἢ ἐπεκτάσεως αὐτῶν ἢ τῶν προαυλίων τῶν.

19) Εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας παρεμπίδοσιν ἀσκήσεως προσηλυτισμοῦ εἰς βάρους τῆς Ἐκκλησίας.

20) Εἰς τὸν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καθορισμὸν τῶν ὄρων, τῶν τρόπων κ.λπ. τῶν δημοπρασιῶν πρὸς ἀγοράν, ἐκποίησιν, μίσθωσιν κινητῶν ἢ ἀκινήτων τῶν Ἱ. Ναῶν καὶ τῶν Ἱ. Μονῶν καὶ

21) Εἰς τὴν ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἀσκήσιν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαίδευσιν.

Τὸ δεύτερον σημείωμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε κατάλογον τῶν σημείων ἀποδεσμεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Ἐκκλησία ἀποδεσμεύεται ἐκ τῶν ἰσχυόντων περιορισμῶν:

1. Κατὰ τὴν σύγκλησιν τῶν τακτικῶν Συνελεύσεων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

2. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν.

3. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ διορισμοῦ, μεταθέσεως, μετατάξεως, προαγωγῆς, ἀπολύσεως, παροχῆς ἀδείας, ἀ-

ὡς § 3 τοῦ ἄρθρου 32 τοῦ Κ.Χ., μετὰ τὴν παρέμβασιν τῶν οἰκείων κρατικῶν ὀργάνων:

«Εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον, ὡσάκις συζητοῦνται θέματα ἀφορῶντα εἰς Ἐκκλησιαστικά ἐν γένει μνημεῖα, κατὰ τὴν νομοθεσίαν περὶ ἀρχαιοτήτων, μετέχει ὑποχρεωτικῶς μετὰ ψήφου ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας, ὀριζόμενος ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. Οὗτος δεῖν νὰ προσκαλῆται, κοινοποιουμένης ἅμα αὐτῷ τῆς ἡμερησίας διατάξεως, πρὸ δύο τοῦλάχιστον ἡμερῶν.

Παράλειψις προηγουμένης προσκλήσεως τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὀριζόμενα, ἐπάγεται ἀκυρότητα τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων».

Ἴδου ὅμως καὶ ἡ ἐξέλιξις ἐτέρας περιπτώσεως. Πρόκειται περὶ τῶν Μετοχιῶν ἱερῶν Μονῶν, ἀνηκουσῶν εἰς

ἔτερον ἐκκλησιαστικὸν κλίμα. Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔλαβον γνῶσιν τῆς διατάξεως αὐτῆς αἱ οἰκείαι κρατικά Ἀρχαί, εἶπον ἤδη τὰ δεόντα κατὰ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 1969 καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἐπαναλάβω. Ἐντεῦθεν προχωρῶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν μνημόνευσιν τῶν σχετικῶν κειμένων.

Ἴδου πῶς εἶχε τὸ κείμενον εἰς τὸ δευτέρον προσχέδιον (§ 3 τοῦ ἄρθρου 27):

«Αἱ ἤδη ὑφιστάμενα (συνεπῶς ἅπασαι αἱ Μοναὶ κ.λ.π.) Μοναί, Ἑσυχαστήρια, ἢ Μοναστήρια Ἰδρύματα ἢ Ἀδελφότητες ἢ παραρτήματα ἢ μετόχια αὐτῶν συνεχίζουσι τὴν λειτουργίαν των, τῇ ἀδείᾳ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου καὶ τῇ πνευματικῇ ἐποπτεῖᾳ αὐτοῦ».

Ἴδου τώρα πῶς ἐξειλίχθη εἰς τὸν ψηφισθέντα Καταστατικόν:

σκήσεως πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας, συνταξιοδοτήσεως, ἐθελουσίας ἐξόδου καὶ γενικῶς τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν, ὡς καὶ τὰ τῶν προσόντων τῶν ἱεροκλήρων, ὡς καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πλην τῶν ἐφημερίων, ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων, τακτικῶν, ἐκτάκτων καὶ ἐπὶ συμβάσει ὑπηρετούντων.

4. Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὀργανικῶν θέσεων, τῶν Ἱερῶν Ἐπισκοπῶν, Μητροπόλεων, Ἐξαρχιῶν, Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς καὶ πάντων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν καὶ Ἰδρυμάτων.

5. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων (καθορισμὸς προσόντων, τρόπος ἐγγραφῆς καὶ διαγραφῆς κ.λπ.) [Ἴδε καὶ 9, τοῦ ἄλλου καταλόγου].

6. Εἰς τὴν κατάργησιν τῆς διαδικασίας τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τοῦ Κράτους ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς περιουσίας τῆς.

7. Διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου.

8. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν πάσης φύσεως Ἐπιτροπῶν καὶ Συμβουλίων τῆς καὶ τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν των (Ἴδε καὶ 17, τοῦ ἐτέρου καταλόγου συνεργασίας).

9. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ λαϊκοῦ.

10. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν, διακόσμωσιν, συμπλήρωσιν, ἐπισκευὴν κ.λπ. ἰ. Ναῶν καὶ παρεκκλησιῶν καὶ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐκτελεσθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, (δημιουργία ἐδικῆς Τεχν. Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας).

11. Εἰς τὴν σύναψιν δανείων πρὸς ἀνέγερσιν, ἐπισκευὴν, διακόσμωσιν κ.λπ. τῶν ἰ. Ναῶν.

12. Εἰς τὴν ἔγκρισιν ἀποφάσεων τῶν Ἐκκλησιῶν Συμβουλίων περὶ δωρεᾶς ἢ ἀποδοχῆς δωρεᾶς ἢ ἐκποιήσεως ἢ ἀγορᾶς κ.λπ. ἀκινήτων.

13. Εἰς τὸν καθορισμὸν διοικήσεως τῶν ἰ. προσκνημάτων (ἐξαιρουμένων τῶν συνταγματικῶς προστατευομένων).

14. Εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλ. Ἐκπαιδεύσεως, τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου τῆς.

15. Εἰς τὴν ἔγκρισιν πολυετῶν μισθώσεων μοναστ. κτημάτων χέρσων (βοσκοτόπων) καὶ ἀγρῶν.

16. Εἰς τὴν διοίκησιν, τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐν γένει δράσιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

17. Εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐνιαίου ἐκκλησι. ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ, διὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐργαζομένους, διοικουμένου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐποπτευομένου ὑπὸ τοῦ Κράτους.

18. Εἰς τὴν κατάργησιν ὑποβολῆς τῶν προϋπολογισμῶν, ὡς καὶ πάσης ἀποφάσεως τοῦ ΤΑΚΕ πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ὀρησκευμάτων.

19. Εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ τοῦ Ὑπουργοῦ Ὀρησκευμάτων δι' ὀρισμένης Πράξεως τοῦ ΟΔΕΠ».

Ἐπὶ τῶν σημειωμάτων τούτων ὁ κ. Πρόεδρος μοι ἀπέστειλε τὰς ἀκολουθούσας παρατηρήσεις:

«1. Γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ περὶ τοῦ τρόπου συγκλήσεως

τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας ἀποφίσι (Α 1, Β 1), ὡς καὶ ἡ περὶ καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου (Β 7), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῶν τακτικῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐκτάκτων Συνόδων τῆς Ἱεραρχίας θὰ κοινοποιῶνται πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς συγκλήσεως εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων.

2. Ὑπὸ τὰς ἱστορικῶς διαμορφωθείσας συνθήκας ὑπάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας δὲν ὑπάρχει ἴσως θέμα ἐκκλησιαστικόν, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἀπτεται τῶν ἐνδιαφερόντων, τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας. Διὰ τοῦτο καὶ δυσκόλως εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ ἀποφίσι, ὅπως ἡ Πολιτεία καλῆται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ προσδίδῃ κύρος νόμου εἰς ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας (Α 3). Ἐν τοιοῦτον καθεστῶς θὰ προεκάλει προστριβὰς καὶ θὰ ἐδημιούργει χάσματα ἐπιζήμια καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὴν Πολιτείαν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Πολιτείας, ὅπως ἐπικυρώσει ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐπικριταὶ τῆς Ἐκκλησίας (οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν πάντοτε) θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρίσουν τὴν πρότασιν (Α 3) ὡς πρόθεσιν μετατροπῆς τῆς Πολιτείας εἰς «θεραπαινίδα» τῆς Ἐκκλησίας.

3. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ἐν συνεργασίᾳ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας καθορισμὸς τῶν προσόντων οὐ μόνον τῶν ἱερέων (Α 10), ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀρχιερέων.

4. Χρῆζει ἀποσαφήνιστος ἡ ἐννοία τοῦ Α 16.

5. Ὁλόκληρος ἡ ἐκπαιδεύσις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς (Α 21, Β 14), ἀποτελεῖ ἀρμοδιότητα καὶ καθήκον τῆς Πολιτείας, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει χωρισμὸς Ἐκκλησίας καὶ Κράτους.

6. Πάντες οἱ Ἀρχιερεῖς διὰ τῆς διαβεβαιώσεως αὐτῶν περιβάλλονται τὸ κύρος πολιτειακῆς ἐξουσίας (Α 8). Λογικὸν εἶναι, ὡς ἐκ τούτου καὶ πάντων ἡ ἐκλογὴ, ὅχι δὲ μόνον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν Ἐξάρχων (Α 7), νὰ ὑπόκειται εἰς τὸ δικαίωμα προκρίσεως τῆς Πολιτείας (Β 2).

7. Ἀνάγκη σαφοῦς προκαθορισμοῦ τῶν προσόντων καὶ τῆς διαδικασίας διορισμοῦ κ.λπ. τῶν ἱεροκλήρων καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων, διὰ λόγους κοινωνικῆς ὁμοιομορφίας (Β 3). Προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τῆς Ἐκκλησίας Δωδεκανήσου αἱ τοποθετήσεις κ.λπ. ὑπὸ ποίου θὰ ἐνεργοῦνται; Ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου;

8. Ἀνάγκη ὀρθολογιστικοῦ καθορισμοῦ τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῶν Ἐπισκοπῶν κ.λπ. (Β 4) διὰ τῆς θεσπίσεως κανόνων γενικῆς ἰσχύος.

9. Τὰ προσόντα τῶν πρὸς ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων (Β 5) δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορίζωνται ἐρῆμην τῆς Πολιτείας.

10. Ὁ προληπτικὸς ἐλεγχος τοῦ Κράτους ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας (Β 6) εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, μέχρις ὅτου ὁργανωθῇ ὑπ' αὐτῆς ἄριστον σύστημα καλῆς διαχειρίσεως. Εἰς τὰς μητροπόλεις δὲν ὑπάρχει οὔτε λογιστὴς.

11. Ἐφ' ὅσον εἰς τὰς ἐπιτροπὰς καὶ τὰ συμβούλια θὰ συμμετέχουν καὶ κρατικοὶ λειτουργοὶ (Α 17), δὲν εἶναι δυνατόν νὰ

«Μετόχια Μονῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας λειτουργοῦν, ἔαν μὲν ἀνήκωσιν εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆ ἀδεία τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου καὶ τῆ πνευματικῆ ἐποπτεία αὐτοῦ, ἔαν δὲ ἀνήκωσιν εἰς ἕτερον κλίμα, ἰδρύνονται τῆ ἀδεία τοῦ Κράτους, παρεχομένη διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, ἐκδιδόμενης μετὰ γνώμην τῆς ΔΙΣ. Λειτουργοῦσι δέ, ἐξαιρουμένων τῶν Πατριαρχικῶν Σταυροπηγιακῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας καὶ Ἱ. Μονῆς Βλατάδων, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου».

Τὰ κείμενα, ἅγιοι ἄδελφοί, εἶναι τόσον εὐγλωττα, ὥστε τὰ ἐπ' αὐτῶν σχόλια περιττεύουν.

Ἡ εὐλογία πάντως διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας, παρὰ

τὰ ὡς ἄνω καὶ ἄλλα μειονεκτήματα, σοβαρώτερα ἢ ὀλιγώτερον τῶν ὡς ἄνω σοβαρά, εἶναι, ὅτι τὸ Κράτος ἔδωκεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα, νὰ ἐκδίδη αὕτη Διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ὡς ἔχουσαι ἰσχὺν Νόμου, οὔσαι δηλαδὴ ἰσόκυροι πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκδιδόμενους Νόμους, εἶναι ἐφαρμοστέαι ὑπὸ τῶν Κρατικῶν Ἀρχῶν. Τὰ ὅσα ἔχουν ἤδη ἐπισημανθῆ ὡς μειονεκτήματα καὶ ὅσα τυχὸν θὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸ μέλλον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ νέου Καταστατικοῦ, μετὰ τὴν φιλότιμον καὶ συντονισμένην συμβολὴν ὄλων μας θὰ βελτιωθοῦν.

Καιρὸς εἶναι τώρα νὰ ἀξιοποιήσωμεν τὰ κτηθέντα, διὰ νὰ μὴ συνεχισθῆ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διεπίστου ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ὁ Α'. Οὗτος, προσφωνῶν τὴν μετὰ τὴν κατὰ

μη ἔχη γνώμην ἡ Πολιτεία ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ των καὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ παύσεως τῶν μελῶν των (B 8).

12. Κακὴ χρῆσις τοῦ δικαιώματος ἀφορισμοῦ κατὰ λαϊκοῦ δύναται ν' ἀποβῆ ἐπιζήμια οὐ μόνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Πολιτείαν (B 9). Ἀπαραίτητος, ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἰσχίονσα μέχρι τοῦδε συγκατάθεσις τῆς Πολιτείας.

13. Μέχρι τῆς δημιουργίας ἐιδικῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπαραίτητος ἡ κηδεμονία τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ἀνέγερσιν κ.λπ. ἱερῶν ναῶν (B 10). Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτῆν, διὰ τὴν ἀποφυγὴν κακοτεχνιῶν ἢ παρεκκλίσεων ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης, ἐπιβάλλεται ἡ ὑπαρξις Συμβουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης, ἀπαρτιζομένου ἐξ ἐιδικῶν.

14. Μόνον «ἄνευ ὄρου» δωρεαὶ πρέπει νὰ γίνωνται ἀποδεκταὶ (B 12).

15. Εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων (B 13) πρέπει ἀπαραίτητως νὰ μετέχη ἐκπρόσωπος τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς.

16. Τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (B 16) πρέπει νὰ εἶναι διαβαθμισμένον καὶ ν' ἀμειβεται ὅπως καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν.

17. Εἰς τὸν Ἐνιαῖον Ἐκκλησιαστικὸν Ἀσφαλιστικὸν Ὁργανισμόν (B 17) δὲν θὰ περιλαμβάνωνται οἱ ἱερεῖς.

18. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν τὰ ἰσχύοντα διὰ τὰς περιπτώσεις B 18 καὶ B 19.

19. Ἀπαραίτητος προσθήκη: Οὐδεμία ἐφεξῆς ἀπόσπασις ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ εἰς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας ξένος πρὸς τὸ καθατὸ διδασκτικὸν ἔργον (Γραφεῖα, Τύπος, Διαφωτισμοὶ κ.λπ.).»

Αἱ παρατηρήσεις αὗται, φυσικὰ, ἐνῶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνων ὅλοι ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἠδύνατο ὅμως νὰ ἀποτελέσουν τὴν βᾶσιν διὰ περαιτέρω συζητήσεις. Τοῦτο ἐδηλώθη εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν εἰς νέαν συνάντησίν μας, τὴν 22αν Αὐγούστου, ἡ ὁποία ἦτο κυρίως ἀφιερωμένη εἰς τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἀρθροῦ τοῦ νέου Συντάγματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρακαλῶ, ἵνα μοι ἐπιτραπῆ μία παρένθεσις, ἐπειδὴ καὶ τούτου ἐν μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὸ πρόβλημα εἶχε συζητηθῆ ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ εἶχον γίνε προφορικῶς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ Μητρώλια καὶ ἀπεστάλησαν τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὴν συνοδικὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὑμῖν γνωστὰ ἐκ τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐδημοσιεύθησαν. Ὡς θὰ ἔχετε ἀναγνώσει, τὸ κείμενον ἐκεῖνο τῆς Ἐπιτροπῆς Μητρώλια δὲν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾷ Συνόδου ἱκανοποιητικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ, ἐξουσιοδοτήσῃ τῆς Ἱερᾷ Συνόδου, ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος διαβήματα πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ἀπεστάλησαν δὲ καὶ σχετικὰ συνοδικὰ ἔγγραφα. Διὰ τῶν ἐγγράφων τούτων, ἀναπτυχθέντων καὶ προφορικῶς εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, εἰς τὸ κατὰ τὴν 12ην Ἰουλίου δημοσιευθὲν Κυβερνητικὸν Σχέδιον τοῦ Νέου Συντάγματος ἐπετευχθῆ μὲν βελτίωσις ἐπὶ ὀρισμένων σημείων, πλὴν

ὅμως οὔτε τὸ κείμενον τοῦτο ἐθεωρήθη ἱκανοποιητικὸν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰς αὐτὸ περιελήφθη διάταξις, ἡ ὁποία καὶ ἀντικρυσ ἀντιθέτως πρὸς τὰς νέας τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου κατευθύνσεις ὑπῆρχε καὶ ἐντελῶς ἀπαράδεκτος ἦτο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Αἱ βελτιώσεις ἀνεφέροντο εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς περὶ προσηλυτισμοῦ διατάξεως. Ἡ δὲ ὅλος ἀπαράδεκτος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν διάταξις ἦτο ἡ τῆς παραγράφου 6 τοῦ πρώτου ἀρθροῦ, ἡ ὁποία διὰ πρώτην φοράν περιλαμβάνετο εἰς τὸ κείμενον Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν «τὸ διέπον τὰς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας καθεστῶς εἶναι τὸ τῆς νόμῳ κρατούσης Πολιτείας».

Εἰς τὴν πρώτην, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κειμένου τούτου, ἐπικοινωνίαν μου μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, διετύωσα τὴν ἀπόλυτον ἀντίθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον τοῦ νέου Συντάγματος περιληφθεῖσαν νέαν διάταξιν, παρεκάλεσα δέ, ὅπως τούναντιον ἡ μελετωμένη ἀποδέσμευσις τῆς Ἐκκλησίας κατοχυρωθῆ καὶ συνταγματικῶς εἰς τρόπον, ὥστε καὶ ἀντιθέτως τις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κυβερνήσις, ἂν ἐν τῷ μέλλοντι ἠθέλε ποτε τυχὸν ἀναλάβει τὴν ἐξουσίαν, νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ καὶ πάλιν. Ἄλλως τε, ἐτονήσθη εἰς τὸν κ. Πρόεδρον, ὅτι τὸ νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι προοδευτικὸν εἰς πάντας τοὺς ὑπολοίπους τομεῖς, δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἶναι ὀπισθοδρομικόν, ὥστε νὰ θεοπληθῆ διάταξις, ἡ ὁποία οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Ὁθωνος εἶχεν ἀποτολμηθῆ. Ἐζητήθη δὲ ἀντὶ τῆς εἰς τὸ Κυβερνητικὸν Σχέδιον διατάξεως νὰ περιληφθοῦν τὰ ἑξῆς:

«εἶναι δὲ (δηλ. ἡ Ἐκκλησία) αὐτοκέφαλος καὶ αὐτοδιοικήτος ἐν τῷ Κράτει θεῖος Ὁργανισμὸς, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐξουσίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα».

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μὲ καθυσύχασε, διαβεβαίωσας με, ὅτι τὸ δημοσιευθὲν κείμενον δὲν εἶναι τὸ ὀριστικὸν καὶ ὅτι θὰ ἐπεφέροντο ἐπ' αὐτοῦ βελτιώσεις, διὰ συζήτησεων, διεξαγομένων δημοσίως καὶ ἐπὶ ἀνωτέρου ἐπιπέδου, καὶ ὅτι, ἐάν ὑπῆρχόν τινες ἐκ τῶν ἐπαϊόντων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου θὰ ἠθέλον νὰ ὑποστηρίξουν τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἦτο τοῦτο λίαν ἐποικοδομητικὸν καὶ εὐπρόσδεκτον. Κατ' ἐφαρμογὴν τούτου, ὁ καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου παρὰ τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν κ. Κων. Μουρατίδης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ δημοσιεύσῃ δύο περισπούδαστα ἄρθρα εἰς καθημερινὴν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ ἀνεγνώσατε τότε.

Τὰς ὡς ἄνω διαβεβαιώσεις τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως μετέφερα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον κατὰ τὴν ἑκτακτον συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 23ης Ἰουλίου π. ἔτους, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὡσαύτως ἄκρας ἀντιθέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν σχεδιαζομένην συνταγματικὴν διάταξιν καὶ τῶν ἄλλων αἰτημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἀρθροῦ τοῦ ὑπὸ ἐπεξεργασίαν τότε νέου Συντάγματος. Ὁμοίως, διεβίβασα τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ πρὸς σημαντικὸν ἀριθμὸν ἄλλων ἁγίων ἀδελφῶν, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασαν πρὸς ἐμὲ τὰς ἀνησυχίας των καὶ τὴν ἀπόλυτον

τὸ 1925 ἐπαναφορὰν τοῦ θεσμοῦ συγκροτηθεῖσαν νέαν Διαρκῆ Ἱερὰν Σύνοδον εἶχε εἶπει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Εἶναι ἀτύχημα, ὅτι... δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀποκρυσταλλωθῆ τὸ διοικητικὸν αὐτῆς (ἐννοεῖ τῆς Ἐκκλησίας) σύστημα, ἐπὶ δὲ μείζον τὸ ἀτύχημα τοῦτο ἀποβαίνει, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα, ὡς κύριον αὐτῆς ζήτημα ἔχει τὸ διοικητικὸν αὐτῆς ζήτημα. Οἱ πρῶτοι διαπρεπεῖς αὐτῆς θεολόγοι, ὁ Φαρμακίδης καὶ ὁ Οἰκονόμος ἐξηντήθησαν εἰς τραχείας διενέξεις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, παραμελήσαντες τὰ μεγάλα προβλήματα καὶ ζητήματα, ἅτινα ἔδει νὰ ἀπασχολήσωσι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος». Καὶ κατέληγε διὰ τῶν ἐξῆς:

«Εἶναι καιρὸς νὰ ἐπιληφθῆ ἡ Ἐκκλησία (τῆς λύσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων), πείθουσα ἅμα

τὴν Πολιτείαν, ὅτι συμφέρον καὶ αὐτῆς πραγματικῶν εἶναι νὰ μὴ παρεμβάλληται κώλυμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς διεκδικήσεως δικαιωμάτων ἐξερχομένων τῶν ὁρίων τοῦ μόνου ἀνήκοντος εἰς τὴν Πολιτείαν δικαιώματος τῆς ἐποπτείας» (ἐν «Ἐκκλησία» 1925, σ. 318 καὶ αὐτόθι 1972 σ. 534).

Ἰδοὺ τί ἐθεώρει ὁ ἀείμνητος ἐκεῖνος Ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν:

Εἰσηγούμενος εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. τῆ 24/6/1926, ἐζήτηε, ὅπως εἰς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἀντικατασταθῆ τὸ σύστημα τῆς νόμῳ κρατούσης Πολιτείας διὰ τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος τοῦ χωρισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετρέπετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἔχη αὐτοδιοίκησιν καὶ αὐτονομίαν. Ἐπεξηγῶν δὲ λεπτο-

αὐτῶν ἀποδοκίμασαν κατὰ τοῦ περιεχομένου τῆς νέας διατάξεως. Τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μοι τὰς ἐπανέλαβε καὶ εἰς τὴν νέαν ἡμῶν συνάντησιν, καθ' ἣν παρίστατο καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων, ὅτε καὶ πάλιν ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας, ἵνα ὑπομνήσω τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ μεταξύ, εὐρισκόμενος ἐκτὸς Ἀθηνῶν καὶ ἀνησυχήσας ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διατυπώσεως ὠρισμένων παρατηρήσεων τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας πρωθυπουργικῶς σημειώματι, ἀπηύθυνα πρὸς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ διευτύπων ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τὰ ἐξῆς:

«Ἀνησυχῶ διὰ τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνωμιλήσαμεν ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ὑπουργοῦ. Ἐκ τῆς διατυπώσεως ὠρισμένων σημείων τοῦ Σημειώματός σας διὰ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας, μοὺ δημιουργεῖται ὁ φόβος, καθ' ὅλα δὲ τὰ φαινόμενα ἀτυχῶς βέβαιος, ὅτι εἰς τὴν τελικὴν διατύπωσιν τοῦ κειμένου τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος δὲν θὰ ἐπικρατήσουν αἱ ὀρθαὶ καὶ δημιουργικαὶ ἀντιλήψεις... Συγκεκριμένως φοβούμαι τὴν διατύπωσιν τῶν §§ 2 καὶ 5 τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ κυβερνητικοῦ Σχεδίου.

Τὸ θέμα εἶναι τὸσον βασικόν, ὥστε σὰς παρακαλῶ θερμότατα, πρὸ τῆς τελικῆς διατυπώσεως τοῦ Σχεδίου, τὸ ὁποῖον θὰ τεθῆ ὑπ' ὄψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς ψήφισιν, νὰ διαθέσῃτε καὶ πάλιν ὀλίγον χρόνον πρὸς μίαν ἐπὶ τοῦ θέματος συνεργασίαν...».

Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ μνημονευομένη συνάντησις μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἐγένετο τὴν 22αν Αὐγούστου, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος μοὶ ἐπανέλαβεν ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ τελικοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος θὰ γίνῃ μετὰ τὴν 10ην Σεπτεμβρίου καὶ ὅτι ὑπῆρχε χρόνος διὰ νέαν ἐπὶ τοῦ θέματος μεταξὺ μας συζήτησιν καὶ συνεργασίαν.

Πράγματι, τὴν πρωίαν τῆς 13/9/1968 ἐγένετο ἡ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ συνάντησις, μετεχόντων καὶ τῶν Σεβ. Συνδικῶν Συνέδρων Πατρῶν κ. Κωνσταντίνου καὶ Ζάνθης κ. Ἀντωνίου. Ἀτυχῶς, ἐν προκειμένῳ, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς δὲν ἔδειξε τὴν συνήθη εἰς αὐτὸν σταθερότητα καὶ ἐναντι τῶν ὄσων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς διορθώσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος εἶχε εἶπει εἰς ἐμέ. Τοῦτο ἐγένετο φανερόν εὐθὺς ὡς οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἐλάβομεν θέσεις παρ' αὐτῶ καὶ ἐπέδειξεν εἰς ἡμᾶς ἐντυπῶν φυλλάδιον, περιέχον τὸ κείμενον τοῦ ὑπὸ ψήφισιν Συντάγματος. Εἶδον ἀμέσως, ὅτι τοῦτο ἐδημοσίεωτο ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ μετὰ τὴν μοναδικὴν βελτίωσιν τὴν ἀπάλειψιν τοῦ περιεχομένου τῆς Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐδαφίου τοῦ κυβερνητικοῦ Σχεδίου. Ἐπηρεολούθησε συζήτησις εἰς λίαν ἐντονὸν τόνον, ἄνευ ὅμως κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἰουδήποτε ἀποτελέσματος. Ἀπλῶς ἔδειχθη ὁ κ. Πρωθυπουργός, ἵνα τῷ ἀποστελλόμενῳ ἐκ νέου σημειώματι, περιέχον τὰς ἐπὶ ἐπιμέλειαν θεμάτων ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπόσχέσεώς του, ὅτι αὐταὶ θὰ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν. Εἶχον ἐντεῦθεν τὸν φόβον, ὅτι τοῦτο θὰ ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι πρὸς πάντας εὐλικρινής, ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τοὺς διαχειριζομένους ὑπευθύνως τὰ κοινὰ, ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ ἀπευθύνω εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν προσωπικὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ τοῦ ἐκθέτω, τὴν ὑστάτην ἔστω ὥραν, τὰς ἐπ' αὐτοῦ σκέψεις μου. Εἰς τὴν ἐπιστολήν ἐκείνην, πρῶτον ἐξεφράζετο τὸ παράπτουν καὶ ἡ πικρία μου διὰ τὴν ἐν ἀγνοίᾳ μου τελικὴν διατύπωσιν τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, καὶ δὴ ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος, δεῦτερον προτεινέτο πῶς ἔπρεπε νὰ διατυπωθῆ τοῦτο κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τρίτον ὅτι λόγῳ τῆς γενομένης ἤδη διατυπώσεως ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ συμμετάσχη εἰς τὴν προσπάθειαν ὑπερψηφίσεως τοῦ Συντάγματος (Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνεγνώσθη ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἀπὸ 14/9/68 ἐπιστολῆς).

Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν, ἐκφράζων τὴν λύπην του διὰ τὴν στενοχωρίαν, τὴν ὁποίαν μοὶ προεκάλεσε καὶ ὑποσχόμενος ὅτι εἰς τὸν καταρτιζόμενον Καταστατικὸν Χάρτην «ἐχομεν τὴν δυνατότητα καὶ τὴν διάθεσιν νὰ προχωρήσωμεν, χωρὶς νὰ ἐμποδίζώμεθα ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Συντάγματος, εἰς καθεστῶς καὶ προοδευτικώτερον τοῦ ἰσχύοντος καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς» («Ἐνταῦθα ἀνεγνώσθη ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ»).

Ἀτυχῶς, καὶ ἡ ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου ἐπιστολή μου δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα, οὔτε κἄν ὡς πρὸς τὴν ἐπίκλησιν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅποτε, κατὰ τὴν 18ην Σεπτεμβρίου, πληροφορηθεὶς ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐτίθετο πρὸς ψήφισιν εἰς τὸν Λαόν, ἐξετυπούτο ἤδη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς δημοσιευθῆ, ἄνευ δηλαδὴ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐδήλωσα εἰς τὸν κ. Ἀ' Ἀντιπρόεδρον εἰς λίαν ἐντονὸν ὕψος τὰ δέοντα. Ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος, κατανοήσας τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, κατῳρθώσεν, ὅπως αὐτοστιγμὴ συναντηθῶμεν μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ με ἤκουσε πάλιν, ἔδωκε ἄραυτα ἐντολήν νὰ σταματήσῃ ἡ ἐκτύπωσις (εἶχον εὐτυχῶς ἐκτυπωθῆ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μόνον ἑπτὰ χιλιάδες ἀντιτύπων) καὶ νὰ προστεθῆ ἡ ἐπίκλησις, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἀτυχῶς, τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἔμεινεν ὡς εἶχεν εἰς τὸ κυβερνητικὸν Σχέδιον.

Ὡς θὰ διεπιστώσατε ἤδη, ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον εἰς τὴν συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἀλλ' οὕτε καὶ εἰς τὴν τελικὴν ἀποδοχὴν γενικῶς τῶν ἐπὶ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ νέου Συντάγματος ἀποφάσεων της κατῳρθώσῃ τι σημαντικόν. Ἡ ὅλη ὅμως ἐπ' αὐτοῦ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συζήτησις ὠφέλησε μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἰς τὴν πρὸς με ἐπιστολήν του ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι χωρὶς νὰ ἐμποδίζώμεθα ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος θὰ προχωρήσωμεν εἰς καθεστῶς καὶ προοδευτικώτερον τοῦ ἰσχύοντος καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς, ἢν ὑπόσχεσιν, παρὰ τὰς σημειωθείσας ἀντιδράσεις, ἐτήρησε πιστῶς.

Ἡ διατύπωσις ὅμως τοῦ περιεχομένου τοῦ πρώτου ἄρ-

μερέστερον τί ἡννοεῖ διὰ τῆς ὡς ἄνω προτάσεώς του, εἶχεν εἶπει ἐπὶ λέξει: «Μόνον ἡ πλήρης καὶ τελεία χειραφέτησις τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας θὰ σώσῃ αὐτὴν κατ' ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς. Ὑπὸ τὴν χειραφέτησιν ταύτην δὲν ἐννοοῦμεν χωρισμὸν καὶ ἀποξενώσιν, ἀλλ' ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοδιοίκησιν αὐτῆς κατὰ σύστημα ἀποκεντρωτικόν. Ἡ Πολιτεία νὰ ἀφίση ἐλευθέραν τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως κανονίζῃ ἐσωτερικῶς τὰ καθ' ἑαυτὴν. Νὰ προστατεύῃ ταύτην διὰ τῶν νόμων τοῦ Κράτους, καθ' ὃν τρόπον προστατεύει τοὺς ιδιώτας καὶ διαφόρους ὀργανώσεις, ἀλλὰ νὰ μὴ διοικῇ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ Κράτος... Νὰ ἀναγνωρισθῇ δηλονότι ἡ Ἐκκλησία ὡς αὐτοτελὴς Ὄργανισμός, σεβόμενος μὲν τοὺς γενικοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ προστατευό-

θρου τοῦ Συντάγματος παρέσυρε τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν διατύπωσιν ὀρισμένων φράσεων καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι θεολογικῶς εἶναι πάντῃ ἀσύστατοι. Οὕτως, εἰς τὸ ἡμέτερον μὲν Προσχέδιον ἢ παράγρ. 3 τοῦ ἄρθρου 1 εἶχε διατυπωθῆ ὡς ἑξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς αὐτοκέφαλος καὶ αὐτοδιοικητός ἐν τῷ Κράτει θεῖος Ὄργανισμός, διοικεῖται ὑπὸ τῶν κανονικῶν Αὐτῆς ἐνεργειῶν Ἀρχιερέων, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς πάσαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, τὰ δόγματα, τοὺς ἱεροὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνας καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν καὶ συνεργάζεται ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων αὐτῆς διαγορευομένων». Ἡ Κυβέρνησις ὅμως, παρὰ τὴν μέτρι καὶ τῆς ἐσχάτης στιγμῆς σθεναρὰν καὶ ἐπίμονον ἀντίθεσιν ἡμῶν, τελικῶς προέβη εἰς τὴν γνωστὴν ἤδη εἰς πάντας Ὑμᾶς διατύπωσιν, καθ' ἣν «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς Ἀρχιερέων, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως ὡς καὶ πάσαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τοὺς περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν ἱεροῦς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνας καὶ τὰς Ἱερὰς Παραδόσεις, ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων διαγορευομένων». Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἡμέτερα διατύπωσις εἶχε παραμείνει σχεδὸν ὡς ἀρχικῶς εἶχε καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων ἐπεξεργασίαν τοῦ Προσχεδίου. Ἄτυχῶς, ἡ ἔλλειψις πάσης σχετικῆς θεολογικῆς ἐπὶ τῶν θεμάτων κατ' ἀποφάσεως τῶν ἀξιωματικῶν μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἕξ ἀφορμῆς τῆς θεολογικῆς λιαν ἀδοκίμου διατυπώσεως τοῦ Συντάγματος, τὰ παρέσυρεν εἰς τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀντιληφθῶν ὅτι πρόκειται περὶ ἄλλου πράγματος, ὅταν λέγωμεν «τὰ δόγματα καὶ οἱ ἱεροὶ Ἀποστολικοὶ καὶ Συνοδικοὶ Κανόνες», καὶ ἄλλο ἐντελῶς πράγματος, ὅταν λέγωμεν «οἱ περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν ἱεροὶ καὶ Ἀποστολικοὶ Κανόνες». Ὡσαύτως, ὅτι ἄλλο εἶναι «Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις» καὶ ἄλλο «αἱ Ἱερὰι Παραδόσεις». Ἐντεῦθεν, ὡς κληρικὸς καὶ ὡς θεολόγος, αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένον ἑμαυτόν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης διαμαρτυρηθῶ κατὰ τῆς ἀδοκίμου ταύτης διατυπώσεως καὶ ἀποδοκιμάσω αὐτήν.

Ἀποτελεῖ ὅμως εὐτύχημα τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ κειμένου τῆς παραγρ. 3 τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ ἡμῶν Χάρτου ἀπάλειψις τῆς λέξεως «αὐτοδιοικητός» καὶ τῆς ἐκφράσεως «ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας» δὲν ἐπηρέασε ποσῶς τὴν οὐσίαν τοῦ ὅλου νομοθετήματος, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, κατέστη αὐτοδιοικητός, ἐν τοῖς πράγμασι δὲ νομοθετεῖ ἐν συναλληλίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος παρένευσιν, ἡ ὁποία, ὅπως ἀντελήφθητε, συνδέεται μετὰ τοῦ θέματος τῆς θεμελιώδους κατευθύνσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος τῆς ἡμετέρας Εἰσηγήσεως.

Ὡς εἶχον ἀναφέρει καὶ προηγουμένως, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἶχεν ἀποφασίσαι ἀφ' ἐνός μὲν ὅπως ἀναθέσῃ εἰς τὸν Πρό-

εδριάζον ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοκυβερνώμενος καὶ αὐτοδιοικούμενος δι' ἐσωτερικῶν διατάξεων, ἀπορρεουσῶν παρὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐδραζομένων ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τῶν ἀποτελούντων τὸν Συνταγματικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν δὲ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας ἐχαρακτήριζεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Πρωθυεράρχης, ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀναγνωριζόμενον νομοθετικὸν καὶ διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας ὄργανον, μὲ συνέπειαν «νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν πρὸ τῶν Δικαστηρίων τοῦ Κράτους αἱ ἔγκυροι ἀποφάσεις καὶ διατάξεις αὐτῆς». Καὶ συνεπέριεν ὁ μακαριστὸς ἐκεῖνος διδάσκαλος: «Μόνον οὕτω θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἑαυτὴν ἡ Ἐκκλησία, νὰ ἀνα-

δρον Αὐτῆς τὰς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συνεννοήσεις, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅπως ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου προβῶμεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συνεννοήσεις ἀνεφερα ἤδη πρὸς ὑμᾶς τὰ ἄχρι τινὸς γενόμενα. Ὡς πρὸς δὲ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων, τὰ γεγονότα ἐξελιχθησαν ὡς ἑξῆς:

Πράγματι, ὡς εἶχεν ἀποφασισθῆ πρὸ τῶν θερινῶν διακοπῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἠρχίσασιν συνεργούμενοι καθημερινῶς εἰς συσκέψεις, ἀποσκοποῦντες νὰ διεξέλθωμεν ἀπὸ κοινοῦ, πρῶτον μὲν τὸ κείμενον τοῦ συνταχθέντος δευτέρου Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως, δεύτερον δὲ ἅπασαν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, ἐπεξεργαζόμενοι καὶ αὐτὴν ἄρθρον πρὸς ἄρθρον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσχεδίων, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ἀναληφθέντα τομέα ἕκαστος τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων εἶχεν ἤδη ἐτοιμάσει. Μετὰ τινος ὅμως συνεδριάσεως, διεπιστώσαμεν ὁμοφώνως ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐργασίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδώσῃ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκ προτέρου ἐπεξεργασμένον ἐπαρκῶς τὸ βασικὸν κείμενον ἀφ' ἐνός μὲν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἀφ' ἐτέρου δὲ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως. Τοῦτο δὲ, διότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν θὰ ἐπρεπε νὰ γίνῃ κατόπιν ἡ ἐπεξεργασία τῶν Προσχεδίων τῆς ὑπολοίπου Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας, ὥστε νὰ ἀποφευχθῶν αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων προσχεδίων ἀντιφάσεις. Ὡς μόνη δὲ ἐπ' αὐτοῦ λύσις ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων, ὅτι θὰ ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς καὶ μόνον, καὶ συγκεκριμένως ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐδέχθην τοῦτο χωρὶς νὰ ἔχω πληρῆ ἀντίληψιν ἀφ' ἐνός μὲν τοῦ τεραστίου ὄγκου τοῦ ἀναλαμβάνομένου ἔργου, ἀφ' ἐτέρου δὲ τῶν σοβαρωτάτων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ἐνεῖχεν ἡ ἀναλαμβάνομένη εὐθύνη. Παρεκάλεσα μόνον, ἵνα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μοὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν δυνατότητα, νὰ ἀπομονωθῶ ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ μου πατρίδι, ἐκεῖ δὲ νὰ ἐτοιμάσω τὸ ἀπ' ἐμοῦ αἰτούμενον.

Πράγματι, ἐπὶ δίμηνον παρέμεινα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Τήνῳ καὶ ἀπὸ ἐνωρίς τὸ πρῶτὸν μέχρις ἀργὰ τὴν νύκτα, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰργάσθη, ἵνα καταρτισθῇ τὸ νέον κείμενον τοῦ Καταστατικοῦ μας Χάρτου καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως. Πλέον συγκεκριμένως, ἐν ἀρχῇ, ἀφοῦ διεξῆλθον ἅπασαν τὴν ὑπάρχουσαν Ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, πρὸς καταρτισμὸν πρῶτον τῶν δύο καταλόγων, τοὺς ὁποίους ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου ἀναγινωσκομένους, ἦτοι τῶν θεμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία θὰ παραμείνῃ συνεργαζομένη μετὰ τῆς Πολιτείας, καὶ τῶν θεμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως, ἠτοιμάσα τὸ διάγραμμα τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Τὸ ὅλον περιεχόμενον, μετὰ τὰς Γενικὰς Διατάξεις, διηρεῖτο εἰς τέσσαρα μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνετο ἡ κάθετος, ἡ Ἱεραρχικὴ διάρθρωσις τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ δεύτερον ἡ ὀριζόντια, ἦτοι ἡ κατὰ τόπον διάρθρωσις τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ τρίτον περιείχοντο τὰ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὸ τέταρτον αἱ ἀκροτελεύτιοι καὶ μεταβατικαὶ διατάξεις.

διοργανωθῆ καὶ ἀνασυνταχθῆ καὶ κωδικοποιήσῃ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον αὐτῆς, ἐκδίδουσα αὐστηροὺς Κανονισμούς, ἐπιβάλλοντας τὰς διὰ ῥητῶν διατάξεις ὠρισμένας ὑποχρεώσεις καὶ ὠρισμένα καθήκοντα εἰς πάντας τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας, μόνον οὕτως πῶς θὰ δυνηθῆ αὐτὴ νὰ μορφώσῃ τὸν Κλήρον καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὸν ὑπὸ αὐστηρὰς πειθαρχικὰς διατάξεις, νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ ὑπὲρ ἑαυτῆς, νὰ ἀποκτήσῃ ζῶντα μέλη τοῦ Χριστοῦ, οἷον εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Μόνον οὕτως πῶς θὰ δυνηθῆ ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς πόρων νὰ συντηρήσῃ τὸν ἐφημεριακὸν κλήρον καὶ τοὺς ἱεροκήρυκας, νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸν μοναχικὸν βίον, νὰ ἐργασθῆ ἱεραποστολικῶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ Κοινωνίᾳ, νὰ μορφώσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὸ θρησκευτικὸν φρόνημα τοῦ λαοῦ, νὰ διοργανώσῃ τὴν φιλανθρωπίαν, νὰ ἀποβῆ

πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς παράγων ἐν τῇ ἑλληνικῇ Κοινωνίᾳ, νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ὑψίστας αὐτῆς ὑποχρεώσεις. Ἄλλως θὰ φυτοζωῆ καὶ θὰ φθίνη... θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως οἰουδήποτε Τμηματάρχου τοῦ Ὑπουργείου... θὰ ἐπαιτῆ τὴν δημευθεῖσαν περιουσίαν αὐτῆς καὶ θὰ περιφρονῆται, θὰ ἰκετεύῃ τὸν ἐκάστοτε Ὑπουργὸν καὶ δὲν θὰ εἰσακούεται, θὰ ὑφίσταται ἐξευτελισμοὺς καὶ προπηλακισμοὺς» («Ἐκκλησία», 1972, σ. 535 καὶ 1925 σ. 431).

Ἐξ ὅσων ὁμως ἀπηρίθμει ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῆ, τὸ ἐν καὶ σπουδαιότερον ἔχει ἤδη ἐπιτευχθῆ, εἶναι ἀπτή πραγματικότης. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος 126/1969 ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὡς τὸ

Τὸ πρῶτον μέρος ὑποδιερεῖτο εἰς δύο τμήματα, ἐνθα ἐξετίθεντο εἰς μὲν τὸ πρῶτον τὰ κατὰ τὰ κεντρικά, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὰ κατὰ τὰ περιφερειακὰ νομοθετικά καὶ διοικητικά ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ τρίτον μέρος, τὸ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ὑποδιερεῖτο εἰς τρία τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἐξετίθεντο τὰ τῶν τομέων τοῦ ἔργου, εἰς τὸ δεύτερον τὰ τῶν προσώπων τοῦ ἔργου καὶ εἰς τὸ τρίτον τὰ τῶν μέσων τοῦ ἔργου.

Εἰς τὰς Γενικὰς Διατάξεις ἠγέρθη τὸ πρόβλημα, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τὰ διοικητικά αὐτῆς ὄργανα, οἱ Ὄργανισμοὶ καὶ τὰ Ἰδρύματα αὐτῆς ἀναγνωρίζονται ὡς Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ἵνα ἀπολαύωμεν οὕτω τῶν εἰς αὐτὰ ἀναγνωριζομένων προνομίων. Ἐπειδὴ ὁμως θὰ ὑφιστάμεθα καὶ πάσας τὰς εἰς αὐτὰ ἐπιβαλλόμενας δεσμεύσεις, ἐτίθετο τὸ ἐρώτημα, μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ προτιμήσωμεν ἀντὶ τῶν προνομίων τῶν ΝΠΔΔ τὴν εὐκίνησιν, τὴν ὁποῖαν ἀρμυρίζουν τὰ Νομικά Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου; Διαπρέπει νομικοί, τοὺς ὁποίους κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συνεβουλευθῆμεν, ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τοῦ νὰ παραμεινῇ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ ὄργανα καὶ ἰδρύματα Αὐτῆς ὡς Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, νὰ ζητήσωμεν ὁμως ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀπολαύωσι ταῦτα τῶν προνομίων τοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπαλλάσσονται τῶν δεσμεύσεων, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν γενικῶς περὶ τῶν ΝΠΔΔ.

Εἰς τὰς Γενικὰς ἐπίσης Διατάξεις περιελήφθησαν τὰ σημεῖα, ἐνθα εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται, ὅπως καὶ ἐπὶ ἄλλων σημείων ὑφίσταται ἡ δημιουργία ἢ τοιαύτη συνεργασία.

Ὁσαύτως παρεσχέθησαν τὰ προνόμια τοῦ ἀρθροῦ 181 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς, ἀπηλλάσσονται δὲ αὐταὶ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως βεβαίσεων καὶ πιστοποιητικῶν ξένων πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν τελούμενας πράξεις.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὰς Γενικὰς Διατάξεις.

Εἰς τὸ πρῶτον Τμήμα τοῦ πρώτου μέρους ἐξετίθεντο τὰ περὶ τῶν κεντρικῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα, ὡς πράγματι καὶ μὴ μόνον φιλῶ ὄνοματι ἀνωτάτη ἐξουσία ἐτίθετο ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη περιεβάλλετο πραγματικῶς τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσίαν, ἐφ' ὅσον πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν ἐρρυθμίζεται μόνον δι' ἀποφάσεων τῆς καὶ μόνον ὅπου αὕτη θὰ τὸ ἔκρινεν ἀναγκαῖον θὰ ἐζήτει ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ὅπως αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς περιβάλλονται καὶ τὴν ἰσχὺν Νόμου πολιτικοῦ. Ἐμενε δὲ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἐντελῶς ἀνεξάρτητος, διότι ἡ δικαιοδοσία, αἱ ἀρμοδιότητες, ὁ τρόπος λήψεως τῶν ἀποφάσεων τῆς, ὁ ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τῆς λειτουργίας τῆς, ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τῶν Ἐπιτροπῶν αὐτῆς καὶ τῶν Γραφείων αὐτῶν, ὡς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀσκῆσιν τῆς ἐξουσίας αὐτῆς, ὡς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, ἐρρυθμίζοντο δι' ἀποφάσεων τῆς ἰδίας.

Δι' ἀποφάσεων μόνον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἐρρυθμίζοντο καὶ τὰ τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου, τὰ τῶν Μο-

νίων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, τὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὡς κεντρικοῦ διοικητικοῦ ὄργανου, ἢ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἀρχιερέων, τὰ προσόντα τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων, ὁ τρόπος τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν εἰς τὸν κατάλογον, τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν κυριάρχων καὶ τιτουλαρίων Ἀρχιερέων καὶ τὰ τῶν ἐφημερίων, ὡς καὶ τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος ἐκλογῆς καὶ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, τὰ τῶν γενικωτέρων καθηκόντων τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτροπῶν, τὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων καὶ τὰ τῶν λοιπῶν κατ' ἐνορίας Ἐπιτροπῶν, τὰ περὶ τῶν Ἐνοριῶν καὶ ἐνοριακῶν Ναῶν, τὰ τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τὰ περὶ τοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι τὰ τῶν προσόντων, τοῦ τρόπου διορισμοῦ, τῶν προαγωγῶν, μεταθέσεων, μετατάξεων, ἀδειῶν, πειθαρχικῆς δικαιοδοσίας, συνταξιοδοτήσεως, ἐθελουσίας ἐξόδου καὶ γενικῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ μόνιμου, ἐκτάκτου ἢ ἐπὶ συμβάσει ἐμισθίου προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπιμορφώσεως καὶ ἀσφαλίσεως αὐτοῦ, τὰ τῆς πειθαρχικῆς ἐν γένει ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἦτοι τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης, καὶ τὰ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας. Πάντα ταῦτα καὶ εἰ τι ἕτερον ἀφεώρα εἰς τὴν ἀσκῆσιν τῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνετίθετο εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ὑπὸ τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ὑφ' ἣν καὶ ὑπόκειται, καθιεροῦτο μία νέα νομοθετικὴ καὶ διοικητικὴ μονάς, ἢ ὀνομασθεῖσα Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις, εἰς τὴν ὁποῖαν προετίθεντο νὰ μετέχουν ὡς μόνιμα αὐτῆς μέλη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὡς πρόεδρος αὐτῆς, ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας, ὁ Ἀρχιγραμματεὺς καὶ οἱ Γραμματεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ Γεν. Διευθυνταὶ τῶν μεγάλων Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν, ἦτοι Ἀποστ. Διακονίας, Ο.Δ.Δ.Ε.Π. καὶ Ἐνιαίου Ἐκκλ. Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ οἱ Γραμματεῖς ἢ Διευθυνταὶ τῶν Γραφείων τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Τὰ αἰρετὰ μέλη τῆς Γ.Ε.Σ.Υ. ἀνήρχοντο εἰς τριᾶκοντα καὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν ἐπτά ἦσαν κληρικοὶ καὶ εἰκοσιχτὴ λαϊκοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τούτων, αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Γ.Ε.Σ.Υ., ὁ ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τῶν ἐργασιῶν τῆς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐρρυθμίζοντο δι' ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας.

Ὑπὸ τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον, ἀντὶ τῶν Δ.Σ. τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν ἐτίθετο ἕτερον Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον συνέκειτο τὸσον ἐκ μόνιμων, ὅσον καὶ ἐξ αἰρετῶν μελῶν. Καὶ μόνιμα μὲν αὐτοῦ μέλη προετίθεντο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὡς πρόεδρος αὐτοῦ, ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δύο Συνοδικὰ μέλη καὶ οἱ Γραμματεῖς — Διευθυνταὶ τῶν Γραφείων τῶν Μ.Σ.Ε., αἰρετὰ δὲ ἐννέα πρόσωπα, ἐξ ὧν τρεῖς κληρικοὶ καὶ ἕξ λαϊκοί.

Εἰς τὰ περιφερειακὰ διοικητικά ὄργανα προσετίθετο ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος, ἢ Ἐπαρχιακὴ Γενικὴ Συνέλευσις καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον. Ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος ἦτο ἡ Σύνοδος τῶν Ἀρχιερέων εὐρυτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Περι-

νομοθετικόν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ πράξεις αὐτῆς πρὸ τῶν Δικαστηρίων τοῦ Κράτους ἔχουν ἴσην πρὸς τοὺς πολιτειακοὺς Νόμους ἰσχύν, ὡς ἐπανειλημμένως πλέον κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου καὶ ἑξῆς διάστημα εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσωμεν.

Δοξάζοντες, λοιπόν, τὸν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὰ μέχρι τοῦδε κατακτηθέντα καὶ ἀξιοποιούμενα αὐτά, μὲ πάσας τὰς διαθέσιμους δυνάμεις μας, ἄς ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ἐπούλωσιν τῶν τραυμάτων, τὰ ὁποῖα προϋξένησε, καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἐν καὶ ἡμισυ αἰῶνος ἐπεσώρευσεν ἡ γραφειοκρατικὴ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας δεσποτεία τῆς Πολιτείας.

φεριῶν, τῶν Ἐξαρχιῶν, ἡ Ἐπαρχιακὴ Γενικὴ Συνέλευσις ἦτο τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν σῶμα ἐν ἐκάστη τῶν Ἐκκλ. Ἐπαρχιῶν καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον, τὸ ἀντίστοιχον ἐν ἐκάστη Ἐκκλησίᾳ. Ἐπαρχία πρὸς τὸ Κεντρικὸν Ἐκκλ. Συμβούλιον, σῶμα, ὅτι περίπου τὸ σημερινὸν Μητροπολ. Συμβούλιον.

Καθιερῶντο ἐπίσης εὐρεῖαι Ἐκκλησιαστικαὶ Περιφέρειαι ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον ἔκκλ. τίτλον τῆς Ἐξαρχίας καὶ τὸν οἰκείον Ἀρχιερέα φέροντα τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι Ἐκκλησιαστικαὶ Περιφέρειαι ὠνομάζοντο Μητροπόλεις ἢ Ἐπισκοπαί, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος τῶν. Οὕτω, διὰ τῆς προαγωγῆς ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως εἰς τὴν Ἐξαρχίαν ἐδημιουργεῖτο καὶ ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα ἱεραρχικῆς διοικήσεως, τὸ ὅποιον ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν Κρατικὴν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν, καὶ τὸ ὅποιον εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς Ἱεροὺς τῆς Ἐκκλησίας Κανόνας καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν πρᾶξιν αὐτῆς.

Διὰ τοῦ Προσχεδίου τούτου τοῦ Καταστατικοῦ καθιεροῦτο καὶ τὸ σύστημα τῶν βοηθῶν ἐφημερίων, ἵνα ἐφαρμοζομένη ἡ εἰς πρωτοδιοριζομένους ἐφημερίους ἢ εἰς ἱερεῖς ἐνοριῶν μικρῶν χωρίων, πρᾶγμα τὸ ὅποιον παρέχει καὶ πάλιν τὴν δυνατότητα ἱεραρχικῆς ἐξελίξεως.

Προεβλέπετο ὡσαύτως ἡ δημιουργία ἐνιαίου ἀσφαλιστικοῦ φορέως διὰ πάντας τοὺς ἐργαζομένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κληρικοῦς τε καὶ λαϊκοῦς, εἰς τὸν ὅποιον θὰ κατεβάλτο προσπάθεια, ἵνα ὦσιν ἠσφαλισμένοι ἀπὸ ἀπόψεως ὑγείας καὶ γήρατος πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἐν τῷ νῶφ ἐργαζόμενοι, ἀπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μέχρι καὶ τοῦ νεωκόρου τοῦ πλέον ἀπομεμακρυσμένου χωρίου.

Ἐδημιουργεῖτο ὡσαύτως ἐνιαῖος Ὄργανισμὸς Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας, ὁ ὅποιος ἀποκτᾶν εὐρυτάτην οικονομικὴν βᾶσιν, θὰ ἦδύνατο, ἀνδρούμενος βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν χρηματοδότησιν πάντων τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτελουμένων εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τῆς δράσεως αὐτῆς ἔργων, ἔτι δὲ καὶ τὴν μισθοδοσίαν ἅπαντος τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν.

ὑπὸ τὸν Ὄργανισμὸν τούτου ἰδρύοντο τρεῖς μεγάλαι ἐνιαῖαι Ἐκκλησιαστικαὶ Ὑπηρεσίαι:

- 1) Ἡ Ἐνιαία Νομικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας,
- 2) Ἡ Ἐνιαία Τεχνικὴ Ὑπηρεσία καὶ
- 3) Ἡ Γενικὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις.

Πόσον ἔχει ταλαιπωρηθῆ ἡ Ἐκκλησία καὶ ποίας οικονομικὰς ζημίας ἔχει ὑποστῆ ἐκ τῆς ἁλλείψεως τῶν τριῶν τούτων Ὑπηρεσιῶν καὶ ἐκ τῆς διασπάσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸσον γνωστὸν καὶ ἐμφανὲς εἰς πάντας τοὺς ὀπισωσῆποτε ἔστω καὶ ἄκρω δακτύλῳ ἀσχολουμένους περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, ὥστε εἶναι περιττὸν, ἵνα ἐνταῦθα προσθέσωμεν ὅ,τιδῆποτε. Καὶ μόνον ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀγρύπνου παρακολουθήσεως τῶν διεξαγομένων δικαστηριακῶν πράξεων ἀν ἐπιτελεθῆ, ἢ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ποικίλων καθυστερήσεων, τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐμπλοκὴν μας

3. Κανονισμοί.

Ὡς ἐλέχθη καὶ ὡς καὶ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καθίσταται φανερόν, οὗτος δὲν εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας, ἀλλ' ἀφίνει σχεδὸν τὰ πάντα, ἵνα ρυθμισθῶσιν ἐλευθέρως ὑπὸ μόνης τῆς Ἐκκλησίας, δι' ἀποφάσεων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἢ, ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῆς, ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου, διὰ τῆς ἐκδόσεως Κανονισμῶν, ὄντων ἰσοκύρων πρὸς τοὺς Νόμους τῆς Πολιτείας, ἢ τῆς ἐκδόσεως Κανονιστικῶν Διατάξεων, αἱ ὅποια ἐπέχουν θέσιν Βασιλικῶν Διαταγμάτων. Εἰς δύο μόνον περιπτώσεις ὁ Κ.Χ. καθιστᾷ ἀρμοδίαν τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν, ἢ ὁποῖα σημειωτέον καλῶς εἶναι καὶ αὕτη σῶμα Ἐκκλησιαστικόν, ἐνῶ ἄλλαι ἐξ περι-

ἐντὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν διαφόρων κρατικῶν τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν, ἀν ἐπιτυχᾶνετο, θὰ ἦτο ἐπαρκὴς λόγος πρὸς δημιουργίαν τῶν.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς περιεχόμενον τοῦ δευτέρου Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ ἡμῶν Χάρτου.

Ἡ παρεμπροσθέν διεξαγωγὴ τοῦ Δημοψηφίσματος καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ προσέθεσαν ἐπιπρόσθετα τῶν συνήθων βάρη τὸσον εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, ὅσον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τρόπον ὥστε δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ νέου Προσχεδίου συνεργασία ἀμέσως μετὰ τὸ κατὰ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου διεξαχθὲν Δημοψήφισμα πρὸς ἐπιψηφίσιν τοῦ νέου Συντάγματος. Πάντως ἀμέσως μετ' αὐτό, ἦτοι τὴν 16/10/68, τὸ κείμενον τοῦ νέου Προσχεδίου κατὰ τὰ ὑπεσχημένα ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τῶσιν τῶν μελῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ ἐδικῶν τινῶν προσώπων, ὅσον καὶ τῆς Α.Ε. τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ. Εὐθύς ὡς τὰ μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐμελέτησαν τὸ νέον κείμενον, συνήλθομεν εἰς ἐπανειλημμένας συσκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐγένετο ἡ κατ' ἄρθρον συζήτησις τοῦ κειμένου τοῦ δευτέρου Προσχεδίου τῶσιν τοῦ Καταστατικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ Διοικήσεως.

Τὰ σημεία, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀντιλήψεις τῶν μελῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου δὲν συνέπιπτον πρὸς τὰς τοῦ προτεινομένου Σχεδίου, ἀνεφέροντο εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα παραβαλλόμενα πρὸς τὰς βασικὰς γραμμάς του, ἦτοι τὴν ἀποδιδόμενην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεξαρτησίαν, κατ' ἐμὲ δὲν εἶχον πρωτεύουσαν σημασίαν. Τὸ π ρ ὶ ο ν ἐκ τῶν σημείων τούτων ἦτο τὸ τῆς κατὰ τόπον διαρθρώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι ἡ διαίρεσις τῆς εἰς 7 Ἐξαρχίας, 18 Μητροπόλεις καὶ 44 Ἐπισκοπίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 17 ἦσαν καταργητέαι. Τὸ δ ε ὑ τ ε ρ ο ν σημεῖον συνεδέτο πρὸς τὸ πρῶτον καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὰς τιμητικὰς διακρίσεις, τῶν ὁποίων θὰ ἐδικαιοῦντο οἱ εἰς τὰς ὡς ἀνω διοικητικὰς βαθμίδας ἐγκαθιστάμενοι Ἀρχιερεῖς. Σημειωτέον καλῶς, ὅτι οἱ νῦν ἐγκατεστημένοι Ἀρχιερεῖς, ὡς καὶ αἱ Μητροπόλεις θὰ διετήρουν τὸν τίτλον τῶν καὶ τὰ δικαιώματά τῶν, ἐφ' ὅσον χρόνον οὗτοι θὰ κατεῖχον τὴν ἔδραν τῶν. Ἐπίσης, αἱ διακρίσεις καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου προεβλέποντο νὰ ἀπονεμηθῶσι τὸ πρῶτον εἰς τὸν διάδοχον τοῦ ὁμιλοῦντος. Τ ρ ἶ τ ο ν σημεῖον ἦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς ὠρισμένας διακρίσεις ὀφφικιοῦχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Σημαντικωτέρα πῶς ἦτο ἡ διαφορά, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων. Περὶ αὐτῆς τὸ Προσχέδιον, ἐφ' ὅσον μὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐξ Ἐξάρχων, ἡ ἐκλογὴ θὰ ἐγένετο ἀπ' εὐθείας καὶ τηλεσιδικῶς ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, τῶν δὲ λοιπῶν Ἀρχιερέων, ἦτοι τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν Ἐπισκόπων, προεβλέπετο διὰ ἐδικῆς διαδικασίας, ἢ ὁποῖα ἤρχιζεν εἰς τὴν πρὸς πλήρωσιν Μητρόπολιν ἢ Ἐπισκοπῆν, τῆς συμμετοχῆς ἐκλογικῆς Συνελεύσεως, καὶ κατέληγεν εἰς τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμῶς ἡ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τοῦ Δημοψηφίσματος διὰ τὸ Σύνταγμα καταστάσα ἀδύνατος συζήτησις τοῦ

πτώσεις απομένουν προς ρύθμισιν τῆ συμπτῶξε τῆς Πολιτείας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς μὲν ἀπαιτοῦν τὴν ἔκδοσιν Βασιλικῶν Διαταγμάτων καὶ ἡ μία εἰδικοῦ Νόμου, ἥτοι τοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Ἡ προετοιμασία καὶ ἡ ψήφισις τῶν Κανονισμῶν ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπήτησεν ἐργώδη προσπάθειαν ἐκ μέρους πάντων τῶν Σεβασμιωτάτων μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἦτο ἡ πρώτη περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκειτο ὑποχρεωμένη, νὰ ἀναθεωρήσῃ ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς Νομοθεσίαν, ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν ὑπὸ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου δοθειῶν εἰς αὐτὴν ἐλευθεριῶν.

Τοῦτο παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ὑπογραμμίσῃ ἰσαξίως πρὸς τὴν σημασίαν του καὶ νὰ ἐπαναλάβω

ἔτι καὶ ἔτι, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ μέχρι τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἰσχυῶσαν καθεστῶς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ πλέον ἀσημάντου θέματος ἀπόφασις τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα ἔχη ἰσχὺν καὶ ἔναντι τῆς Πολιτείας, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε περιβληθῆ δι' ἐγκρίσεως πολιτειακῆς. Ἐνῶ, μὲ τὸ καθεστῶς τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, οἱ δι' ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἢ τῆς Δ.Ι.Σ. ἐκδιδόμενοι Κανονισμοὶ εἶναι διὰ τὴν Πολιτείαν ἴσοι πρὸς τοὺς Νόμους τῆς.

Ἡ νέα Ἐκκλησιαστικὴ Νομοθεσία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπέμενε νὰ διασφαλίσῃ τὸ κτηθὲν ἔδαφος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταρτίσῃ Κανονισμοὺς, οἵτινες θὰ ἦσαν σύμφωνοι καὶ πρὸς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας καὶ πρὸς τὴν ἐν γένει ἰσχύουσαν κρατικὴν Νομοθεσίαν.

Ἐπ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴν εἰργάσθημεν. Εἴμεθα

νέου κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς παραμονῆς Ὑμῶν εἰς τὰς Ἐπαρχίας Ὑμῶν, ἵνα ἦσθε ἐκεῖ παρόντες κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Δημοψηφίσματος, ἐπέβαλε τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Ἐντεῦθεν, ἀπεφασίσθη, ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως ἀναβληθῆ ἡ Συνέλευσις μας διὰ τὴν 15ην Ἰανουαρίου, ὑπολογισθέντος, ὅτι θὰ ἐπὶ ἡμέρας ὁ ἐν τῷ μεταξύ χρόνος, διὰ τὴν συζήτησιν καὶ προπαρασκευὴν τοῦ τελικοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Ἐνῶ ὁμως ἐν τῇ ἀπὸ 17ης Σεπτεμβρίου π.ἔ. ἐπιστολῇ μου πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ἔγραφα ὅτι «θὰ εἶμαι ἐν ἀναμονῇ, ἵνα εὐθὺς μετὰ τὴν διενέργειαν τοῦ Δημοψηφίσματος προχωρήσωμεν μετὰ γενναία βήματα εἰς τὴν κατὰ τὰ ὑπεσχημένα τακτοποιήσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας», καὶ παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς 16ης Ὀκτωβρίου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχεν εἰς χεῖράς του τὸ κείμενον τοῦ β' Προσχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, μόλις τὴν 31ην Ὀκτωβρίου π.ἔ. καταρωθῶν νὰ ἔχωμεν μίαν ἐπὶ τοῦ θέματος ὄχι μακρὰν συνεργασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τῷ ἀνεπιτύχθησαν τὰ ἐπὶ τὰ κύρια σημεῖα τοῦ Προσχεδίου τοῦ νομοθετήματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεφώνησε καὶ τὰ ὁποῖα ἐγνωστοποιήθησαν καὶ εἰς Ὑμᾶς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 84/Ἐμπ. /2715 καὶ ἀπὸ 5/11/1968 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου.

Ἄτυχῶς, παρ' ὅλας τὰς συνεχεῖς μου ὑπομνήσεις περὶ τοῦ ἐπιέγοντος τοῦ πράγματος καὶ παρὰ τὰς ἐπανελημμένας ὁχλήσεις μου, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν καὶ ποικίλων ἀπασχολήσεων τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἡ πρώτη μιάς σειράς πολυῶρων συνεργασιῶν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, μετέχοντος καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ παρισταμένου καὶ τοῦ πολυτίμου νομικοῦ του συμβούλου κ. Ποταμιάνου, μετ' ἐμοῦ, συνοδουμένου ὑπὸ τοῦ γραμματεῦντος παρὰ τῆ Ἱερᾶ Συνόδου πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, ἐγένετο μόλις τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους, ἡ δὲ τελευταία μακρὰν συνεργασία τῇ 8ῃ τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου. Καίτοι, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμονῆς καὶ λίαν ἐντόνως εἶχον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀποκλείσει πᾶσαν σκέψιν περὶ νέας ἀναβολῆς τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐκ τῶν πραγμάτων ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ παραδεχθῶ ὅτι ἡ σύγκλησις τῆς ἡτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ τὴν 15ην Ἰανουαρίου, ἐὰν θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἔχωμεν ἐπιτύχει ἐν σημαντικῶν ἀποτέλεσμά καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλείπομεν ἐκθετον τὴν μέχρι τότε γενομένην προσπάθειαν. Συνεφώνησα ὅθεν πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἵνα ἀναβληθῆ ἡ σύγκλησις τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας διὰ τὴν 1ην Φεβρουαρίου, ἡ Ἱερά ὁμως Ἰανουάριος, ἵνα ἀποφυγῶμεν καὶ νέας ἐνδεχομένους περιπλοκάς, ἀπεφασίσεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ὀρισθῆ διὰ τὴν 1ην Μαρτίου.

Κατὰ τὰς πολυῶρους ταύτας μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ἑτέρων δύο ὑπευθύνων αὐτοῦ συμβούλων συσκέψεις καὶ συνεργασίας μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία καὶ ἡ δυνατότης νὰ ἐκτιμῶ βαθύτατα ὄχι μόνον τὸ ἐνδιαφέρον, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθύ-

τητα, τὴν ὁξύνειαν, τὴν ταχυτάτην του ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀπέραντον μνήμην του.

Κατὰ τὴν πρώτην μακρὰν ἡμῶν συνεργασίαν, ἔχων μελετήσῃ τὸ κείμενον τοῦ Προσχεδίου καὶ ἔχων ἐπισημάνει τὰ καιριώτερα σημεῖα του, ἤρχισε νὰ ἐκθέτῃ αὐτὰ ἀπὸ μνήμης, χωρὶς νὰ ἔχη ἐνώπιόν του οὐδὲ τὸ παραμικρὸν σημείωμα, ὑπογραμμίζων μόνον τοῦ ἦτο σύμφωνος καὶ τοῦ τυχόν εἶχεν ἐπιφυλάξεις ἢ ἀντιρρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εὐτυχῶς ἐλάχισται καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον οὐχὶ οὐσιώδεις.

Τὸ βασικώτερον ἐξ ὅλων ἦτο τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν τρόπον τῆς συγκροτήσεως καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἐθεώρει ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεώς της ἀφ' ἑνὸς μὲν ὀρισθῆ ἐν τῷ Καταστατικῷ Χάρτι καὶ οὐχὶ ἐν τῷ Βασιλικῷ Διατάγματι, ἐκινή δὲ ἀπὸ τῆς βάσεως, ἦτο ἀπὸ τῆς Ἐνοριακῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

Ἐτερον σημαντικὸν σημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖο ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχε διάφορον γνώμην τῆς τοῦ Προσχεδίου, ἦτο ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰρετῶν μελῶν τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Ἐθεώρει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν 35 αἰρετῶν μελῶν, δεδομένου μάλιστα, ὅτι οἱ 7 ἐξ αὐτῶν προετίθεντο νὰ εἶναι κληρικοί, ἦτο ἀνεπαρκῆς καὶ ἐπέμεινε, ὅπως ὀρισθῆ ἀνὰ εἰς ἐξ ἐκάστης Μητροπόλεως. Ὡσαύτως, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἐκπροσώπων τούτων τῶν Μητροπόλεων ὑπῆρχε διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξύ τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, τούτου ἐπιμείναντος μέχρι τέλους, ὅπως οὗτοι κληροῦνται ἐκ καταλόγου δεκαπέντε προσώπων, ἐπιλεγόμενων ὑπὸ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου καὶ τοῦ Νομάρχου, ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπαρχιακῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως.

Ἐπίσης, ἐπεθύμει, ὅπως ἐπὶ τῶν οικονομικῶν θεμάτων παρασχεθῶσιν εὐρύτεραι ἀρμοδιότητες εἰς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ Κεντρικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐπέμεινε, ὅπως καταστῆ ὀλιγομελέστερον, περιορισθέντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰρετῶν αὐτοῦ μελῶν ἀπὸ ἐννέα τοῦ Προσχεδίου εἰς ἕξ.

Εἰς τὰ περὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ Ἐπαρχίας, Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπὰς, τὰ ὁποῖα συμφώνως πρὸς σκέψιν ἐκφρασθεῖσαν ἀδελφικῶς ὑπὸ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς Κυβερνήσεως προέτινε τὸ Προσχέδιον, μετὰ τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπόψεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δὲν ἐπέμεινε ὁ κ. Πρωθυπουργός, οὕτως δὲ αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἀπηλείφθησαν.

Εἰς τὸ ὑποβληθὲν Προσχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου προετίθεντο ὡσαύτως νὰ δοθῆ ἡ δυνατότης ἀναδρομικῆς ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως τοῦ ἐδαφίου Θ' τοῦ ἄρθρου 6, ἥτοι τῆς ἐκδικάσεως ἐν τελευταίῳ βαθμῷ ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων, διὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς Ἀρχιερεῖς ἢ ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτῶν ἐκπτώσεις ἢ ἡ καθάρσεις. Ἡ Ἱερά Σύνοδος εἶχεν ἐν τέλει δεχθῆ, ὅπως περιληφθῆ καὶ ἡ διάταξις αὕτη εἰς τὸ Προσχέδιον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθη τελικῶς καὶ ὁ κ. Πρωθυπουργός. Τελικῶς ὁμως ἡ

δὲ ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ὅτι πολλὰκις ἠναγκάσθημεν νὰ μηκύνωμεν τὰς συνεδριάσεις τῆς Συνόδου καὶ μέχρι τῶν προκειωρημένων ὥρων τῆς νυκτός, προκειμένου νὰ βραχύνωμεν τὸν χρόνον τῆς ἐπεξεργασίας καὶ νὰ δώσωμεν τὴν δυνατότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος νὰ προχωρήσῃ με ὀλοκληρωμένην τὴν Νομοθεσίαν τῆς.

Οὕτως εἰς τὴν συνεδρίᾳ τῆς Συνόδου τῆς 31 Μαρτίου τοῦ 1969 ἐπερατώθη ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἐψηφίσθη ὁ πρῶτος Κανονισμὸς «Περὶ Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σωμάτων καὶ Ὁργάνων», ὅστις καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεύχος τοῦ Περιόδικου «Ἐκκλησία» τῆς 1ης Ἰουλίου τοῦ 1969 καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 186 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 11ης Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ὁ Κανονισμὸς οὗτος ὀρίζει ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῶν Κεντρικῶν Νομοθετικῶν καὶ Διοικητικῶν Ὁργάνων τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τὰ περὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, τὰ περὶ τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὰ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ περιφερειακὰ Νομοθετικὰ καὶ Διοικητικὰ Ὁργανα, ἤτοι τὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων, τὰ περὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτροπῶν, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ μέρει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τούτου ἐτίθεντο αἱ βάσεις τοῦ νέου συστήματος, ἰδίως διὰ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ

διάταξις αὐτὴ ἀπληρέφθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ταῦτα ἦσαν τὰ σπουδαιότερα ἐξ ὧν κατὰ τὰς πολυώρων ἐπὶ τετραήμερον συνεργασίας συνεζητήθησαν μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπευθύνων αὐτοῦ συμβούλων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἡσσοнос ἢ τὰ ὡς ἄνω σημασίας. Ἀλλ' ὡς θὰ παρατηρήσατε, οὐδὲν τούτων ἀνεφέρετο εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν ὑπεραιωνοβίων δεσμεύσεων. Τούναντιον, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ὑπογραμίσω ἅπαξ ἔτι, ὅτι ὁσάκις ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐτέθη ζήτημα ἀπτόμενον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Πολιτείας, ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξε σταθερὸς καὶ ἰσχυρὸς ἡμῶν σύμμαχος, ἐμμένον εἰς τὰ ἐπὶ τῶν 7 γνωστῶν Ὑμῖν σημείων ὑπεσχημένα. Ἐπὶ ἐνὸς μόνου σημείου ὑπεχώρησεν, ἐνδύσας εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιακῶν παραγόντων ἀπόψεις. Πρόκειται περὶ τοῦ πέμπτου σημείου, ἤτοι τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα. Ἐπ' αὐτοῦ συνεβιβάσθημεν, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ὑπὸ τῆς παραγρ. 3 τοῦ ἀρθροῦ 32 προβλεπομένη συμμετοχὴν ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον.

Ἐπὶ τῶν λεπτομερειακῶν ἀπόψεων τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ δὲν θὰ ἐπεκταθῶ, ἵνα μὴ καταπονῆσω Ὑμᾶς ἔτι μᾶλλον. Ἐπὶ πάντων ἐνημεροῦτο πάντως ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, μέχρις ὅτου τὸ Προσχέδιον, ὑποστὰν τὰς ἀναγκαῖας τροποποιήσεις, συμφῶνως πρὸς τὰς κατὰ τὰς μακρὰς συζητήσεις διαμορφωθείσας ἀπόψεις, κατέστη σχέδιον Νόμου, τὸ ὅποσον ὑποβλήθη ἐν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συνεζητήθη εἰς πολυώρους αὐτοῦ συνεδριάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξετείνοντο ἀπὸ 8-12 ὥρων ἐκάστη, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς 15ης μέχρι τῆς 18ης Ἰανουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους, ὅτε καὶ ἐψηφίσθη εἰς τὸ σύνολον.

Τὴν τελευταίαν ὁμως πρὸ τῆς ἐπιψηφίσεώς του στιγμὴν ἐνεφανίσθη ἔτερα δυσκολία, προκλήθεισα ἐκ παρεμβάσεως ἀνευθύνων παραγόντων παρὰ τῷ κ. Α' Ἀντιπροέδρῳ τῆς Κυβερνήσεως. Οὗτος, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὧν εἰσὲτι ἀκατατόπιστος ἐπὶ τῶν διεξαχθεισῶν πολυμῆνων συνεννοήσεων καὶ συνομιλιῶν καὶ συζητήσεως ἰδιωτικῶς μετὰ τινος ὑποστηρίζοντος τὴν ἀποψιν τῆς ἀνοικτῆς καὶ εὐρείας συζητήσεως ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐκινδύνεω νὰ ζητήσῃ ἀναβολὴν τῆς ψηφίσεώς του ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, καθόσον δὲν εἶχεν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσίαν.

Διὰ νὰ μὴ ἀναβληθῇ ὁμως οὐδὲ κατὰ μίαν ἡμέραν ἡ ἐπιψήφισις, ἔπρεπε νὰ εὐρεθῇ τρόπος παρακάμψεως καὶ τῆς δυσκολίας ταύτης, διὰ τῆς ἐνημερώσεως κατὰ τὸ δυνατόν πάντων τῶν μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος. Ἐν συνεννοήσει, λοιπόν, μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἀπεφασίσθη, ὅπως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καταρτίσθῃ πάραυτα ἡ Εἰσήγησις εἰς τὸ νομοθέτημα, ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς μου πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐκoinοποιεῖτο εἰς ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς. Οὕτω, συνταγεῖσα ἀμέσως καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου αὐθημέρον, ἤτοι τὴν 16/1/69, ἀπεστάλη εἰς τὸν κ.

Πρωθυπουργόν, ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

Ἐξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε,

«Πληροφορηθεὶς, ὅτι τὰ ἐντιμότερα μέλη τοῦ ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, προκειμένου νὰ προβῶσιν εἰς ψήφισιν τοῦ ὑποβληθέντος Σχεδίου Νομοθετικοῦ Διατάγματος «Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι πληροφορίας τινας ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν κυρίων σημείων τοῦ θέματος, παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν τὰ κάτωθι:

Ὅτε μετὰ τετρακοσίων ἐτῶν δουλείαν ἀπληθευροῦτο ἡ πρώτη μικρὰ γωνία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνέκυπτε τὸ ζήτημα τῆς διοικήσεως τῶν ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένων ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, τὸ κλίμα, τὸ ὅποσον ἐπεκράτει εἰς τὴν Δύσιν ἐναντι τῶν ἀξιωματοῦχων τῆς Ἐκκλησίας, ἦτο δυσμενέστατον. Ἐπίσης, τὸ σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ μόνῃ τότε ἐλευθερᾷ Ὀρθόδοξῳ Χώρα, τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ρωσίᾳ, ἦτο αὐστηρῶς πολιτικοκρατικόν, τῆς Ἐκκλησίας οὐσης ἐξ ὀλοκληρῶ ὑποτεταγμένης εἰς τὴν Πολιτείαν.

Ἐντεῦθεν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1832, εἰς τὸ τότε ὑπὸ τῆς Ἐ' ἐν Ναυπλίῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ψηφισθῆν Σύνταγμα, ἡ Ἐκκλησία ἐμφανίζεται ἐξ ὀλοκληροῦ ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Πολιτείαν. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πενταμελὲς Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον», ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Νομοθετικὴ Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ὀρίζει «τὰ περὶ τῆς Ἱεραρχικῆς ἀλληλουχίας πρὸς διατήρησιν τῆς πνευματικῆς ἐνότητος». Αὕτη διορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καὶ ἡ ἴδια διαχειρίζεται τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐισοδήματα.

Εἰς τὸ Β. Δ. τοῦ 1833, τὸ κατ' ὀξύμωρον σχῆμα χαρακτηριζόμενον ὡς Διακήρυξις «τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», ἡ κατάστασις εἶναι ἔτι χειρότερα. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἐτεροδόξος, ἀνακηρύσσεται «κατὰ τὸ διοικητικὸν μέρος» «ἀρχηγὸς» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἡ ὑπερτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, τῆς ὁποίας τὰ μέλη, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Προέδρου, διορίζονται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Πᾶσα πρᾶξις τῆς Συνόδου, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, ἦτο ἄκυρος, ὅπως ἄκυρος ἦτο καὶ πᾶσα πρᾶξις τῆς, ἀκόμη καὶ ὅσαι ἀνήγοντο εἰς καθαρῶς πνευματικὰ θέματα, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τύχει τῆς προκαταβολικῆς ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλληλογραφία μετὰ κοσμικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ ὄχι μόνον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν κληρικῶν ἐπετρέπετο νὰ διεξάγῃται μόνον διὰ τοῦ Ὑπουργείου.

Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, τὸ «ἐνεκρίθη» τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ «ἔθεωρήθη» τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀπαραίτητος ἡ θεώρησις, ἀκόμη καὶ προκειμένου περὶ χειροτονίας ἱερέων ἢ διακόνων. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πόση καὶ ποῖα ἦτο ἡ δέσμευσις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔζη τότε ἡ Ἐκκλησία, ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθῇ, ὅτι ἡ ἐπικύρωσις τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνό-

τρόπου συγκροτήσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀρμοδιότητων τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 28ης Ἀπριλίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ Διарκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπεμάτισε τὴν μελέτην καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ δευτέρου Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ ἑφημερίων», ὅστις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1969 τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας «Ἐκκλησία» καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 193 φύλλον τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1969 τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Κανονισμὸς οὗτος περιλαμβάνει διατάξεις, ἀφορώσας εἰς τοὺς ἱεροὺς Ναοὺς καὶ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ προσόντα καὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν Ἐφημερίων καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τοῦ Ναοῦ.

δου ὑπὸ τοῦ Βασιλικῆ Ἐπιτρόπου ἦτο ἀπαραίτητος καὶ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐλαφροτάτην ἀντίδρασιν, πλὴν ὅμως ἀνευ σημαντικοῦ τινος ἀποτελέσματος. Ἡ ἐπίδωξις τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχη τὴν ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτογνωμόνως διακηρυχθέντος Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἔδωκε πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ ἐβελτιούντο ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἐν Ἑλλάδι σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν.

Ὁ δὲ δεσμευτικὸς οὗτος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Νόμος καὶ ἡ τελεία αὐτῆς ὑποδούλωσις εἰς τὴν Πολιτείαν προεκάλεσαν ζωηροτάτην ἀντίδρασιν, πλὴν ὅμως ἀνευ σημαντικοῦ τινος ἀποτελέσματος. Ἡ ἐπίδωξις τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχη τὴν ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτογνωμόνως διακηρυχθέντος Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας ἔδωκε πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ ἐβελτιούντο ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἐν Ἑλλάδι σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν.

Πράγματι δὲ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Συνοδικῷ Τόμῳ τοῦ 1850 ὠρίζετο: α) ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος θὰ διώκει «τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς Κανόνας ἐλευθερώσας καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως» β) ὅτι «τὰ πρὸς ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα», καὶ ἀνεφέροντο ἐνδεικτικῶς «τὰ περὶ ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας Ἀρχιερέων, περὶ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ ὀνομασίας τῶν θρόνων αὐτῶν, περὶ χειροτονίας ἱερέων καὶ ἱεροδικόνων, περὶ γάμου καὶ διαζυγίου, περὶ διοικήσεως Μοναστηρίων, περὶ εὐταξίας καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου, περὶ ἀποδοκιμασίας ἀντιθρησκευτικῶν βιβλίων, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα κανονισθῆσονται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ συνοδικῆς πράξεως». Ἐν δὲ τῷ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Πατριαρχικῷ Συνοδικῷ Γράμματι, τὸ ὁποῖον συνῴδευε τὸν Πατριαρχικὸν Συνοδικὸν Τόμον περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ Αὐτοκεφάλου, ἐξεφράζετο ἡ ἐλπίς, ὅτι «τῆς Κυβερνήσεως ἔργον ἐστὶ τὸ λοιπὸν, ἵνα τὸ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας δικαιοματικῶς ἐπιχωρηγῆθὲν δεῖξῃ καὶ πράγματα καὶ ἐν ἔργοις, καὶ ὄντως ἀνεξάρτητον καὶ εὐσταθῆ αὐτὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀποκαταστήσῃ, Καίσαρι μὲν αὐτὰ μὲν αὐτὰ τοῦ Καίσαρος ἀπονέμουσαν, Θεῷ δὲ μόνῳ τὰ τοῦ Θεοῦ».

Καὶ διεβεβαίοντο μὲν ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος τὸν Πατριάρχην, ὅτι «ἡ ἐλπίς, ἢ ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἐκφράζει, ὅτι δηλαδὴ ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις καταστήσει τοῦ λοιποῦ τὴν Σύνοδον ἀνεξάρτητον ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ὑπάρχει πρᾶγματι καὶ ἔργῳ», πλὴν ὁ Πατριάρχης ἀνησυχῶν προφανῶς ἐκ τῆς γνωστῆς εἰς αὐτὸν καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ θέματος διὰ νέας του ἐπιστολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτόνιζε τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς Πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. «Διό», συνεχίζει, «πᾶσα... ἐπέμβασις καὶ παρείσφορσις ἐπὶ παρασταλεῦσι τῶν ἱερωτάτων αὐτῆς ἔθιμων καὶ ὄρων, ἑγγράφων τε καὶ παραδεδομένων, ἢ ἄλλῃ τις περὶ τὰ πνευμα-

τὸν Μαΐον τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 23ης τοῦ μηνὸς ἐψηφίσθη ὁ Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 3 «Περὶ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», δημοσιευθεὶς εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» καὶ εἰς τὸ τεῦχος αὐτῆς τῆς 2ας Αὐγούστου 1969, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 194 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1970.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 4 Κανονισμὸς, ὅστις ἦτο καὶ ὁ δυσκολώτερος καὶ ἀπῆτησε πολὺν κόπον διὰ τὴν προετοιμασίαν του καὶ ἰδιαίτερον μελέτην ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις του, ἦτο «Περὶ διοργανώσεως, συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὄργανισμοῦ Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας» (ΟΔΔΕΠ). Οὗτος ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τὴν 11ην Ἰουλίου 1969 καὶ ἐδημοσιεύθη

τικὰ πολιτικῆ καὶ κοσμικῆ ἐπιμίξια ἀπέστω μέχρι καὶ ἀσπειρας καὶ ἀπλοῦ λογισμοῦ· οὐ γὰρ ἀγνωεῖται ὑμῖν, ὅσον δυσδιάκριτα φύσει τὰ μεθόρια τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καὶ ὅτι ἐντεῦθεν πολλακίς κινδυνεῖ παραναλίσκεσθαι τὰ πνευματικώτερα τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ. Καὶ προσθετεῖ ὁ Πατριάρχης: «ὑποχωρεῖταισαν τοῖνον πᾶσαι ἀφορμαὶ οἰωδῆτινι πολιτικῶ καὶ κοσμικῶ καλυπτόμεναι σχήματι, καὶ τὸν ἦττω λόγον ἐχέτωσαν ἐν παντὶ τῶν παρὰ τοῖς Ὁρθόδοξοις κεκρατηκότων». Καὶ καταλήγει ὁ Πατριάρχης, ὑπεθυμίζων ὅτι τὸ αὐτοκέφαλον παρεσχέθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου «ἐπὶ ταύταις ταῖς βάσεσιν».

Ἀτυχῶς ἡ διαβεβαίωσις τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἑαυτῆς ὑπῆρχε «πράγματι καὶ ἔργῳ» δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀλήθειαν ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ τί εἶχε γίνῃ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' οὐτε ὡς πρὸς τὸ τί ὑπῆρχεν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ὡς πρόθεσις νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἔλαβεν ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν Ἀρχιερέων διετηρήθη τὸ αὐτὸ καθεστῶς. Ἐπίσης, ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποιῶν, τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων. Ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ποινὰς τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ εἰς Μονὴν δεκαπέντε ἡμερῶν ἕως δύο μηνῶν ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν Νόμων Σ' καὶ ΣΑ' νὰ ἀπαιτῆται ἡ ἔγκρισις τοῦ Ἱπουργοῦ, διὰ βαρυτέρας δὲ ποινὰς ἡ ἔγκρισις τοῦ Βασιλέως. Δι' ἐκδοσιν ὑπὸ Ἀρχιερέως δημοσίου ἐπιτιμίου ἐπεβλήθη ἐπιπροσθέτως ἡ ἔγκρισις τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ διακόνων τὰ πράγματα παρέμειναν ὡς εἶχον. Ἐπίσης, οἱ Συνοδικοὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἐχούσης μάλιστα τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ δύο ἐξ αὐτῶν εἰς πλείονας τῆς μίαις συνοδικὰς περιόδους. Τὸ προσωπικὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διωρίζετο ἀνευ γνώμης αὐτῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ὡς πρὸς τὴν καθόλου διοίκησιν ἀνεφέρετο μὲν, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐνεργεῖ «ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς», πλὴν τοῦτο, ἵνα ἐκπληρωθῇ μόνον τὸ γράμμα τῆς ὑποσχέσεως, ἡ ὁποία εἶχε δοθῆ εἰς τὸν Πατριάρχην, ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ Τόμου τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου. Ἐν τοῖς πράγμασιν ὅμως οὐδεμία ἐπῆρχετο μεταβολή, καθ' ὅσον ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀκριβῶς ἄρθρῳ τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου ὠρίζετο, ὅτι «ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπερτάτην Βασιλικὴν ἐξουσίαν, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἡ κυριαρχία τοῦ Κράτους, ἀνήκει καὶ ἡ ἐποπτεία ἐφ' ὄλων τῶν ἐντὸς τοῦ Βασιλείου γινομένων», ἔπρεπεν ὁ Βασιλικὸς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ Ἐπιτροπὸς «νὰ προσυπογράφηται εἰς ὅλα τὰ πρῶτα ὅτι πα τῶν παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκδιδόμενων ἀποφάσεων καὶ πράξεων ἀναγομένων εἴτε εἰς τὰ ἐσωτερικὰ εἴτε εἰς τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῆς καθήκοντα. Πᾶσα δὲ ἀπόφασις ἢ πράξις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γινομένη ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Βασιλικῆ Ἐπιτρόπου ἢ μὴ φέρουσα τὴν προσυπογραφὴν αὐτοῦ, εἶναι ἄκυρος».

Πόσον ἄκρως ἀντικανονικὴ ἦτο ἡ κατάστασις αὕτη ἀποδεικνύεται, ὅταν ἀναλογισθῇ τις ποῖα ἦσαν τὰ «ἐσωτερικά» καθήκοντα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ ἐτε-

εις τὸ τεύχος τῆς 16ης Αὐγούστου τοῦ 1969 τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 158 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 16ης Αὐγούστου τοῦ 1969. Ἡ δυσκολία, τὴν ὁποίαν ἐνεῖχεν ἡ ψήφισις τοῦ Κανονισμοῦ περὶ ΟΔΔΕΠ, ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι ἔπρεπεν ἐκ μὲν τῆς πολυπλόκου καὶ πολυδαιδάλου παλαιᾶς περὶ ΟΔΕΠ νομοθεσίας νὰ μὴ παραλειφθῆ οὐδὲν τὸ χρησίμων καὶ ἐποικοδομητικόν, ὃ δὲ Ὁργανισμὸς νὰ καταστήσῃ πλέον εὐκίνητος καὶ εὐλύγιτος, ἱκανὸς νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς του, ἥτοι εἰς τὴν παροχὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἀπαραιτήτων οικονομικῶν μέσων διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς. Ὁ περὶ ΟΔΔΕΠ Κανονισμὸς οὗτος, προέκτασις τῶν παραγράφων 5 καὶ 6 τοῦ ἀρθροῦ 42 καὶ τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἀρθροῦ 51 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δίδει τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν ἐκ βάρων τοῦ οικονομικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ δυνηθῆ οὗτος νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν σημαντικωτάτην ἀποστολὴν του.

Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κανονισμοῦ τούτου ἠκολούθησεν ἡ ἔκδοσις τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 Κανονιστικῆς Διατάξεως «Περὶ Κεντρικῆς καὶ Περιφερειακῆς Διοικήσεως τοῦ ΟΔΔΕΠ», τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 Κανονιστικῆς Διατάξεως, «Περὶ ὄρων καὶ τρόπου ἐκποιήσεως Ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν», τῆς ὑπ' ἀριθ. 4 Κανονιστικῆς Διατάξεως «Περὶ ἐκμισθώσεως τῶν κτημάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας», καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5 Κανονιστικῆς Διατάξεως «Περὶ μελέτης ἐκτελέσεως τῶν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας ὑπαγομένων ἔργων».

ρον ἀρθρον τοῦ αὐτοῦ Καταστατικοῦ Νόμου, πρῶτον μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν καθηκόντων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἦτο ἡ ἀκριβὴς διατήρησις τῶν παρὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρεσβευομένων θείων δογμάτων. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἕτερον μέτρον ἠδύνατο ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ λάβῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου, ἢν ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος δὲν ἦτο τυχὸν εἰς θέσιν, ἢ ἴσως καὶ δὲν ἐπεθύμει, νὰ ἀντιληφθῆ τὴν θεμελιώδη διὰ τὴν Ἐκκλησίαν σημασίαν τοῦ ληφθησομένου μέτρου. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν θείαν Λατρείαν ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὴν ἔγκρισιν ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος. Ὡς ἀφήσωμεν ὅτι τὸ καθαρῶς πνευματικὸν θέμα, ἡ ἀπόφασις δηλαδὴ περὶ τοῦ ποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελῆ μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐχρειάζετο, καὶ ἀτυχῶς καὶ μέχρι σήμερον ἐχρειάζετο, προέγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως! Βελτίωσιν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Πολιτείας ἐνεφάνισε τὸ Σχέδιον Νόμου τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1914. Οὗτω τὸ προσωπικὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπροτεινέτο, ἵνα διορίζηται μὲν ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ μετὰ συμφωνῶν γνωμοδότησιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Πολιτεία ἐπεδείκνυε τόσην ἐμπιστοσύνην, ὥστε τῆς ἐπέτρεπεν, ἵνα ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς Πολιτείας διορίξῃ τοὺς κλητῆράς της. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι, ὅτι ἀφαίρει ἀπὸ τὸν Β. Ἐπίτροπον τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησιουργίας. Κατὰ τὸ Σχέδιον τοῦ 1924 αἱ πράξεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἶναι ἄνευ διακρίσεως ἔγκυροι, ἐφ' ὅσον ὁ Ἐπίτροπος ἐκλήθη εἰς τὴν συνεδρίασιν, ἔστω καὶ ἂν δὲν παρέστη ἢ ἔστω καὶ ἂν ἠρνήθη τὴν προσυπογραφήν. Μόνον ὁ προσωπικὸς ἀφορισμὸς ἀπηγγέλλετο τῇ ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ. Ἡ ἐπικαιριότητα μετὰ τῶν ἐν τῷ Κράτει Ἀρχῶν γίνεται ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ Ὑπουργείου. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀποκτᾶ τὸν ἔλεγχον τῶν θρησκευτικῶν περιεχομένων διδασκτικῶν ἐν τοῖς Σχολείοις τοῦ Κράτους βιβλίων. Ἐπίσης, ἡ πλήρωσις τοῦ μὲν θρόνου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Μητροπολιτικῶν θρόνων ὠρίζετο ὑπὸ τοῦ Σχεδίου τοῦ 1914, ἵνα γίνηται ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας, τῶν δὲ Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων, κατὰ μικτὸν σύστημα. Ἀτυχῶς ὅμως τὸ Σχέδιον τοῦτο οὐδέποτε περιεβλήθη τὸ κύρος τοῦ Νόμου.

Ἐπισημαντικώτερας βελτιώσεις περιεῖχεν ὁ διὰ Πράξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἐκδοθεὶς Καταστατικὸς Νόμος, ἡ ὁποία Ἐπαναστάσις εἶχε προηγουμένως καταργήσει τοὺς Νόμους Σ' καὶ ΣΑ'. Οὕτως ὑπῆγε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἔδιδε τὸ δικαίωμα εἰς αὐτὴν νὰ ἐκδίδῃ διατάξεις ἐπὶ τῶν ζητημάτων ὄχι μόνον τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ τῆς διοργανώσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ τοῦ προσωπικοῦ ἀφορισμὸς πάντως παρέμενε καὶ εἰς τὸν Νόμον τοῦ 1923 ἀμετακίνητος. Ἀπαιτεῖτο καὶ πάλιν ἡ προηγουμένη ἔγκρισις τοῦ Ὑπουργοῦ. Εἰς τὴν Ἱεραρχίαν ἐπίσης ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ τε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων. Ἀφ' ἑτέρου, εἰς τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς ἔδιδε τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραφείων τῆς Μητροπόλεως. Ἐπίσης, αἱ Ἀποφάσεις

τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων δὲν εἶχον ἀνάγκην οἰασθῆ ποτε ἐπικυρώσεως, οὐσα ἄφ' ἑαυτῶν ἔγκυροι.

Ὡς γνωστὸν ὅμως, ὁ Καταστατικὸς οὗτος Νόμος ἦτο βραχύβιος, μὴ συμπληρώσας οὐδέ διετίαν ἰσχύος. Διὰ τοῦ καταργουμένου τὸν Καταστατικὸν τούτον νέον Νόμον τοῦ 1925 ἐπανήχθη ἐν ἰσχύϊ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἰσχυουσῶν διατάξεων, ὅπως ἡ κατάργησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἡ ἀκυρότης πράξεων ἢ ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου λόγῳ ἀπουσίας ἐκ τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς τοῦ Β. Ἐπιτροπῶν. Ἐπιβάλλει τὴν μόνον ἀδεία τοῦ Ὑπουργοῦ δυνατότητα ἀπουσίας τῶν Ἀρχιερέων ἐκ τῆς Ἐπαρχίας των. Ἐπαναφέρει τὸ προηγουμένον σύστημα ἐκλογῆς Ἀρχιερέων κ.τ.δ. Ἐκτοτε, εἰς τὴν διαδρομὴν τοῦ διαρρυσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἡμίσεος σχεδὸν αἰῶνος, ἕνα εἶδος διελευστικῆς ἐπαίξετο μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ὡς πρὸς τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἐθνικῶν κεφαλαίων, ἢ μᾶλλον, ἵνα κατὰ τὸ γνωστὸν λόγιον εἴπωμεν, μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἔθνους. Ἡ Πολιτεία, διαθετούσα τὴν ὑλικὴν δύναμιν καὶ διαχειριζομένη τὴν ἔξουσίαν τοῦ Κράτους, ἐπιόρκος συνεχῶς γινομένη τῶν δοθεισῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διαβεβαιώσεων, προσεπάθει νὰ θέσῃ περὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ὅσον τὸ δυνατὸν στενωτέρους κλοιούς, ὥστε νὰ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος πᾶσα ἐλευθέρη καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Πολιτείας ἐνέργεια.

Ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ ἕνα καὶ ἡμισυν περιόδου αἰῶνα ἐφαρμοσθείσης ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας τακτικῆς ταύτης τῆς Πολιτείας, τὰ γνωρίζομεν ὅλοι καὶ τὰ ὑπέσθημεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται οὐδὲ μονολεκτικῶς νὰ τὰ ἀναφέρωμεν.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπὸ κρίσιν Σχεδίου Ν.Δ. τὸ γνωρίζετε Ὑμεῖς, Ἐξοχώτατε, τόσον καλῶς, ὅτι ἐν πολλοῖς ἀπτελεῖ ἐνσάρκωσιν τῶν φωτεινῶν Ὑμῶν σκέψεων, ὥστε νὰ περιττεῖται νὰ προσθέσω ὅ,τιδῆποτε. Ἄλλως τε, ἐφ' ὅσον ἡ σύζητισις θὰ διεξαχθῆ ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, Ὑμεῖς θὰ εἴσθε καλύτερον παντὸς ἄλλου εἰς θέσιν νὰ διαφωτίσητε πλήρως τὰ ἀξιοτίμα μέλη τοῦ ὕφ' Ὑμῶν Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρακαλῶ νὰ μοι ἐπιτραπῆ νὰ ὑπογραμμίσω ἄπαξ ἔτι, εἶναι ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοθετήματος ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐπιτελέσῃ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησίας ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐνδοξον Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀληθῶς μνημειώδες. Διότι ὄχι μόνον μετὰ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος καθυστέρησιν θὰ ἐμφανισθῆ ἐπὶ τέλους τὸ Κράτος σεβόμενον τὰς ὑποσχέσεις του καὶ τὴν ὑπογραφήν του, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς δυνατότητας καὶ τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτὴ ἀπερισπᾶστος καὶ ἀκωλύτως τὸ μέγα καὶ σωτήριο ἔργον τῆς, οὕτω δὲ νὰ βοηθηθῆ τὸ Ἔθνος νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν μεγάλην καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴν του.

Ἐξοχώτατε,

Ἡ εὐκαιρία εἶναι μοναδική. Ἡ ψήφισις τοῦ Ν.Δ. ὡς ἔχει, μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ ἐπεξεργασίαν, τῆς ὁποίας ἔτυχε τῇ ἀμέσῳ

Τεθέντων ἐν τῷ μεταξύ εἰς ἐφαρμογὴν τῶν κατὰ τὸ ἐνεάμηνον ἐκδοθέντων Κανονισμῶν, ἐποιοσάμεθα χρῆσιν τῆς δυνατότητος, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκεν ὁ νέος Κ.Χ., ἥτοι τοῦ νὰ ἔχωμεν εἰς χεῖρας ἡμῶν τὴν μεγάλην τοῦ Κράτους σφραγίδα καὶ τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, ὁπότε, ὡσάκις κρίνομεν ἀναγκαῖον, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῆς κτηθείσης πείρας, νὰ δυνάμεθα νὰ τροποποιῶμεν καὶ νὰ βελτιώσωμεν τὴν νομοθεσίαν μας. Οὕτως ἐξεδόθη ὁ περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν 2 καὶ 4 Κανονισμῶν ὑπ' ἀριθ. 5 Κανονισμὸς «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, ἐνοριῶν καὶ ἐφημερίων» καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ διοργανώσεως, συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ΟΔΔΕΠ».

Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1969, εὐδοθεσιῶν τῶν προσ-

συβολῆ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, θὰ ἀποτελέσει φωτεινὸν ἀδάμαντα εἰς τὸ ὅλον ἔργον τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ ἀποσπᾷ ἐτι μᾶλλον τὴν θείαν εὐλογίαν ἐπ' αὐτήν.

Ἐπὶ τούτοις, ἐπικαλούμενοι ἐφ' Ὑμᾶς καὶ τὴν ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν πεπνυμένην Ἐξοχότητα Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν πλουσίαν τὴν ἀπὸ Κυρίου εὐλογίαν, διατελούμεν

Ἀθῆναι τῆ 16/1/1969

Διάτρυπος πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος, Πρόεδρος».

Μετὰ τὰς γενομένας ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ συζητήσεις καὶ τὴν ἐπιψήφισιν ὑπ' αὐτοῦ, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εἶχε τὴν καλωσύνην, ὅπως πρὸ τῆς ἀποστολῆς του εἰς τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα πρὸς ὑπογραφήν θέσῃ τὸ ψηφισθὲν κείμενον ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁμιλοῦντος. Ἐγὼ δὲ πάλιν ἐθεώρησα ὑποχρέωσίν μου, ὅπως θέσω τοῦτο ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ νέαν δὲ βράσανον καὶ τοῦ νέου κειμένου, διεπιστώσαμεν ὅτι αἱ πλέον οὐσιώδεις μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπιγενῆ εἰς τὸ Σχέδιον, ἀνεφέροντο πρῶτον εἰς τὸ ὅριον ἡλικίας τῶν Ἀρχιερέων, τὸ ὁποῖον ἀντὶ τοῦ 75ου τοῦ Προσχεδίου ἀντικαθίστατο διὰ τοῦ 70ου, οὕτω δὲ θὰ ἐξήρχοντο ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας τὸσον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Μελέτιος, ὅσον καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Κυπριανός. Δεύτερον σημείον ἦτο, ὅτι καθιερούτο τὸ μεταθετὸν ἐκ τῶν συγχωνευομένων Μητροπόλεων εἰς τὰς διατηρουμένας. Καὶ τρίτον ὅτι τὸ μόνον κριτήριον, ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποίου ἐχαρρακτηρίζοντο ὡς συγχωνευτέαι αἱ Μητροπόλεις ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῶν.

Ἐπὶ τῶν σημείων τούτων, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως, ὅπως ἀπευθυνομένη καὶ αὐθις εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν τὸν παρακαλέσῃ, ὅπως μὴ ἐπιμείνῃ ἡ Κυβέρνησις πρῶτον εἰς τὴν καθιέρωσιν τὸσον χαμηλοῦ ὁρίου ἡλικίας, ἀλλ' ἀφεθῆ τὸ ἐν τῷ Προσχεδίῳ προτεινόμενον, μετὰ τῆς δυνατότητος, νὰ δύναται ἡ Ἱερά Σύνοδος νὰ παρέχῃ παράτασιν αὐτοῦ. Δεύτερον εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ μεταθετοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ τὴν σημερινὴν Ἱεράν Σύνοδον ἀπαρτίζοντες εἶχον, ὡς γνωστόν, λάβει ἀντίθετον θέσιν. Διὸ καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Συνδικῶν Συνέδρων Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονυσίου καὶ Ζάνθης κ. Ἀντωνίου, ἀναπτύξῃ τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν καὶ προφορικῶς, ἐπιδώσῃ δ' εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον:

«Ἐξοχώτατε,

Ἡ Ἱερά Σύνοδος μετ' ἀγαλλιάσεως ἐνωτισαμένη τοῦ Μακαριώτατου Προέδρου Αὐτῆς, ἀνακοινωσαμένου τὰ τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τοῦ περὶ Αὐτῆν Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῶν κυρίων διατάξεων τοῦ Σχεδίου Ν. Δ/τος περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔγνω ἐκφράσαι Αὐτῇ τὰς ἐκθύμους εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν διάπυρον εὐχὴν, ὅπως ἡ ἀγχίνους διάνοια Αὐτῆς ἀγαθῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας διηλεκῶς διαίκεται.

παθειῶν διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος, ἐξεδόθη ὁ ὑπ' ἀριθ. 6 Κανονισμὸς «Περὶ Ὁργανισμοῦ Σχολῆς Διακονισσῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων ἢ «Ὀλυμπιάς», δημοσιευθεὶς ἐν τῷ τεύχει τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1970 τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία».

Τὴν 12ην Φεβρουαρίου τοῦ 1970 ἐμφηρίσθη ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ ὑπ' ἀριθ. 7 Κανονισμὸς «Περὶ τοῦ τρόπου διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Ἱερῶν Προσκυνημάτων καὶ προσκυνηματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὅστις καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» τῆς 5ης Ἀπριλίου 1970.

Εἰς τὸ αὐτὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 8 Κανονισμὸς «Περὶ διοικήσεως, λειτουργίας καὶ διαχειρίσεως τοῦ Πανελληνίου

Ἐνθαρρυνομένη δ' ἐξ ἄλλου ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐκ τῆς εὐμενοῦς ταύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διαθέσεως τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ἀπεφάσισεν ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν Αὐτῆς ἰδιαίτατα ἐπὶ τῶν κάτωθι τριῶν, βασικῶν κατ' Αὐτὴν, σημείων:

1) Τὸ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 29 παρ. 4 θεσπιζόμενον ἔτος, ὡς ὄριον ἡλικίας ἐξόδου τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, κρίνεται ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ὡς λίαν χαμηλόν, καθόσον τὸ ἀρχιερατικὸν λειτουργήμα ἔχει προεχόντως πνευματικὸν περιεχόμενον, πρὸς τὸ ὁποῖον δύναται ἄριστα νὰ ἀνταποκριθῶσιν — ὡς καὶ ἡ πείρα δείκνυσιν — Ἱεράρχαι ἄγοντες οὐ μόνον τὸ 70ὸν ἔτος, ἀλλὰ καὶ πλέον τούτου, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις. Διὸ ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ πραγματικὰ δεδομένα τῆς πείρας, ὥρισεν ἐν τῷ προσχεδίῳ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ὡς ὄριον ἐξόδου τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν τὸ 75ον ἔτος, πεποιθῆσα ὅτι διὰ τῆς καθιέρωσεως τοῦ τοιοῦτου εὐλόγου ὁρίου ἡλικίας — θεσμοῦ ὄνπερ παντελῶς ἀγνοοῦσιν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες — θὰ ἐξωβελίζετο πᾶσα τυχὸν ἀντίδρασις ἐκ μέρους ἀντιφρονούντων. Δράττεται δὲ τῆς τοιαύτης εὐκαιρίας ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὅπως προτείνῃ καὶ τὴν καθιέρωσιν δυνατότητος ἀναβολῆς τῆς ἰσχύος τῆς παρούσης διατάξεως ἐπὶ τριετίαν, κατὰ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ι.Σ.Ι.

2) Ἐπὶ τῆς παρ. 1 τοῦ ἀρθροῦ 29, ρυθμιζόντος τὰ τῶν συγχωνευτέων Ἱ. Μητροπόλεων, μετὰ διεξονυχιστικὴν ἐκ νέου μελέτην τοῦ θέματος, καὶ ἰδία τῶν ἐπιπτώσεων ἐπὶ τῆς καθόλου θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς, ἡ Ἱερά Σύνοδος φρονεῖ ὅτι δέον νὰ ὑφίσταται ποιά τις ἐλαστικότητα εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς παραγράφου ταύτης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχῃται ἡ εὐχέρεια διατηρήσεως ὀλιγανθρώπου τινὸς ἀπὸ πλευρᾶς ὀρθοδόξου πληρώματος Μητροπόλεως, ἐφ' ὅσον λόγοι ἐθνικοὶ κυρίως καὶ θρησκευτικοὶ ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν ταύτης, ὡς π.χ. τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ παραμεθόριων τινῶν Μητροπόλεων τῆς Θράκης, ἐνθα πλεονάζει τὸ μουσουλμανικὸν στοιχείον.

3) Ἐπὶ τῆς παρ. 2 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἀρθροῦ 29 ἡ Ἱερά Σύνοδος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

Διὰ τῆς ὡς εἰρηται διατάξεως ἐπανεισάγεται ὁ θεσμὸς τοῦ «μεταθετοῦ» τῶν Ἐπισκόπων, ὅστις τοιοῦτον σάλον εἶχε δημιουργήσῃ ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθόν, ὅτε ἡ περὶ αὐτὸ συναλλαγὴ ὠδήγησεν εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἠνάγκασε μέλη τινὰ τῆς Ἱεραρχίας, τὰ σήμερον ἀποτελοῦντα τὴν Ἀριστινίδην Ἱ. Σύνοδον, ὅπως διαχωρίσωσι τὰς εὐθύναις αὐτῶν καὶ ἀναλάβωσι προσπάθειαν ἀναγεννήσεως τῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης προϊστορίας τοῦ θέματος, ἡ Ἱερά Σύνοδος εὐρίσκειται εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ νέου τοῦ «μεταθετοῦ» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔστω καὶ ὑπὸ προσωρινῆν μορφήν, διότι εὐλόγως θὰ κατηγορηθῶσι τὰ μέλη Αὐτῆς ἐπὶ ἀνακολούθῃ.

Διὸ παρακαλεῖ ἐκθύμως, ὅπως ἀπαλειφθῆ τελείως ἡ παράγραφος αὕτη.

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω τριῶν βασικῶν σημείων, ἡ Ἱερά Σύ-

Ίεροϋ Ίδρύματος Εϋαγγελιστρίας Τήνου», ὅστις ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 18ης Μαρτίου τοῦ 1970.

Ἠκολούθησεν ὁ ὑπ' ἀριθ. 9 Κανονισμὸς «Περὶ καταστάσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Κῶδιξ ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων), ὅστις, ἐγκριθεὶς ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. κατὰ τὴν 20ὴν Μαρτίου 1970, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 13 τῆς 16ης Μαΐου 1970 τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 16 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 13ης Μαΐου 1970.

Ὁ Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 10 ἀφορᾷ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχειρίσιν τοῦ ἐν Αἰγίῳ Ἱεροῦ Προσκυνηματοῦ «Ζωοδόχος Πηγή».

Ὁ Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 11 ἐψηφίσθη τὴν 16ην Μαΐου τοῦ 1970, περιέχει δὲ διατάξεις «Περὶ διαρθρώ-

σεως τῶν θέσεων τῶν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐξαρτωμένων Ὑπηρεσιῶν Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ΟΔΔΕΠ». Οὗτος ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» τῆς 2ας Ἰουλίου 1970.

Κατὰ πόδας, ἐξεδόθη ὁ ὑπ' ἀριθ. 12 Κανονισμὸς «Περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Ἐπαρχιακῆς Γενικῆς Συνελεύσεως», δημοσιευθεὶς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 26 τεύχει τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» τῆς 16ης Ὀκτωβρίου 1970.

Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1970 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ ὑπ' ἀριθ. 13 Κανονισμὸς «Περὶ τῶν Ἱεροκηρύκων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὅστις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 29 τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» τῆς 16ης Νοεμβρίου τοῦ 1970.

Μετὰ ταῦτα, ἠκολούθησεν ὁ ὑπ' ἀριθ. 14 Κανονι-

σμός διατηρεῖ ἐπιφυλάξεις τινὰς καὶ ὡς πρὸς ὠρισμένα ἔτερα, περὶ ὧν τριμελής ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπὴ, ἐκ τοῦ Μακαριωτάτου Αὐτῆς Προέδρου καὶ δύο Συνοδικῶν Συνέδρων, θέλει δεόντως ἐνημερώσει τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ ἐπικαλεσθῆ τὴν συναντίληψιν Αὐτῆς πρὸς ὀριστικὴν ρύθμισιν αὐτῶν.

Ἐπὶ δὲ τοῦτοις ἐπευλογούντες Ὑμεῖς, διατελούμεν

Ἐν Ἀθῆναις τῆ 28/1/1969

Μετ' ἀγάπης

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος.

Ὁ Ἐξοχώτατος κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δεχθεὶς λίαν φιλοφρόνως τὴν ὡς ἄνω Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπεσχέθη, ἵνα ἐπιανεισαγάγῃ τὸ θέμα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὅποιον τὴν περὶ μεταθετοῦ διάταξιν ἀπήλειψεν ὁλοσχερῶς, τὸ δὲ ὄριον τῆς ἡλικίας ἤψυξεν ἀπὸ τοῦ 70οῦ μόνον εἰς τὸ 72ον. Εἰς δὲ τὰ κριτήρια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων Μητροπόλεις τις κρινεῖται ὡς συγχωνευτέα ἢ μὴ, προσετέθησαν μόνον διὰ τὰς Μητροπόλεις τῆς Β. Ἑλλάδος καὶ λόγοι ἐθνικοὶ ἢ θρησκευτικοί.

Πλὴν τὴν τελευταίαν στιγμήν, κατὰ γράμμα «ἐπὶ τοῦ πειστηρίου» ἐφανίσθη ἕτερα δυσκολία, ἀπαιτήσασα μακρὰς καὶ ἐπιπόνοους συνηνοήσεις, μετὰ τὸ πέρασ τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη ἐπὶ τέλους ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆ 17ης Φεβρουαρίου ἐ.ε., ἀποσταλεὶς Ὑμῖν μετὰ τῆς ταυτοχρόνου ὑπ' ἀριθ. 939/419 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου.

Ὡς ἐλέγη ἀνωτέρω καὶ ὡς θὰ διεπιστώσατε ἤδη καὶ Ὑμεῖς ἐκ τῆς μελέτης τοῦ κειμένου τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, οὗτος δὲν εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας, ἀλλ' ἀφήνει σχεδὸν τὰ πάντα, ἵνα ρυθμισθῶσι δι' ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἢ εἰς δύο περιπτώσεις τῆς Γ.Ε.Σ.Υ. Μόνον δὲ ἐξ περιπτώσεων ἀπομένουν πρὸς ρύθμισιν τῇ συμπράξει τῆς Πολιτείας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς ρυθμίζονται διὰ Β.Δ. καὶ μία δι' εἰδικοῦ Νόμου, ἢ περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Ἡ εὐχέρεια ὁμως, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν Ἱεραρχίαν, ἵνα αὕτη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης πολιτειακῆς συμπράξεως ρυθμίζῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐδημιούργει ἐν ἄρκετὰ σοβαρὸν δι' ὅλους ἡμᾶς πρόβλημα. Πρόκειται περὶ τοῦ προβλήματος τῆς προσαρμογῆς ἀπάσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας πρὸς τὸ νέον καθεστῶς τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ ὅποιον ἐδημιούργησεν ὁ νέος Καταστατικὸς Χάρτης. Πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπι-σθῇ τὸ πρόβλημα τοῦτο;

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὀγκώδους νομοθετικοῦ ἔργου, τέσσαρες λύσεις ὑπῆρχον:

Ἡ πρώτη ἦτο, νὰ συνεδριάξῃ ἡ Ἱεραρχία ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους καὶ νὰ ψηφίσῃ ἀρθρον πρὸς ἀρθρον τοὺς νέους Κανονισμοὺς, ἐν τῷ μεταξύ δὲ νὰ ἐμέναιεν ἀκυβέρνητοι ἀπὸ ἀπόψεως νομοθετικῶν ἐπιταγῶν. Ἡ δευτέρα λύσις θὰ ἦτο, νὰ συνηρχο-μεθα τακτικῶς ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους καὶ ἐπὶ ἔτη νὰ ἠσολογούμεθα μετὰ τὴν ψηφίσειν Κανονισμῶν, ὄντες ἐν τῷ μεταξύ ἀκυβέρνητοι, εἰς ὅσα ζητήματα δὲν θὰ εἶχε προλάβει νὰ νομοθετήσῃ ἡ Ἱεραρχία. Ἡ τρίτη λύσις θὰ ἦτο, νὰ παρέμενε τὸ ὑπάρχον νομικὸν καθεστῶς, εἰς ὅσα ζητήματα δὲν εἶχεν ἀποφανθῆ ἡ Ἱεραρχία, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον, καθ' ὃ μέτρον ἐψηφίζοντο οἱ

νέοι Κανονισμοὶ ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας, νὰ ἀντικαθίσταντο οἱ παλαιοί. Σημειωτέον, ὅτι πρὸς στιγμὴν ἐβασανίσθη καὶ ἡ ἀποψὶς αὕτη, ἀλλ' εὐρέθη, ὅτι ἐν τῇ πράξει μόνον ἐν μέρει εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ. Διότι ἡ διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἐπερχομένη μεταβολὴ εἰς τὰς βασικὰς κατευθύνσεις εἶναι τόσον ριζικὴ, ὥστε ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν Νόμων εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος. Ἡ τετάρτη λύσις, ἡ ὁποία καὶ προεκρίθη ὑπὸ τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου, ἦτο νὰ ἐτοιμάσῃ αὕτη τὰ σχέδια τῶν Κανονισμῶν, νὰ τὰ ὑποβάλλῃ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπεξεργασμένα εἰς τὴν παρούσαν Συνέλευσιν τῆς Ἱεραρχίας, εἰς ὃν βαθμὸν εἶναι δυνατόν, νὰ ψηφίσῃ αὕτη τὰ ἤδη ὠρια πρὸς ἐπιψήφισιν, ὅ,τι δὲ ἀπομείνει νὰ τὸ ἐπεξεργασθῇ καὶ νὰ τὸ ἐπιψηφίσῃ ἡ Δ.Ι.Σ., ὥστε νὰ μὴ ἐπέλθῃ καθυστέρησις. Εἰς ἐκάστην δὲ τῶν Συνελεύσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας νὰ γίνονται ἐπὶ τῶν ψηφισθέντων Κανονισμῶν αἱ δεῦσαι βελτιώσεις, δεδομένου ὅτι ἡ δυνατότης αὕτη, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ὑφίσταται πάντοτε.

Εἰς ἐφαρμογὴν τῆς προκριθείσης λύσεως, ἤδη κατηρτί-στησαν τὰ Σχέδια Κανονισμῶν, τὰ ὁποία ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν σας, ἦτοι:

α) Ὁ Γενικὸς Κανονισμὸς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Γ.Κ.Δ.Ε.Ε.).

β) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων (Κ.Ι.Ν.Ε.).

γ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Μονῶν καὶ Μοναστηρίων (Κ.Ι.Μ.Μ.).

δ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἀποστολικῆς Διακονίας (Κ.Α.Δ.).

ε) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἑνιαίας Νομικῆς Ὑπηρεσίας (Κ.Ε.Ν.Υ.).

ς) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἑνιαίας Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας (Κ.Ε.Τ.Υ.) καὶ

ζ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων (Κ.Ι.Π.).

Ἐν συνεχείᾳ ἐτοιμάζονται:

α) Ὁ Κανονισμὸς περὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας (Κ.Ο.Δ.Δ.Ε.Π.) εἰς τὸ σύνολόν του.

β) Ὁ Κανονισμὸς περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας (Κ.Ε.Π.) καὶ ἐνδεχομένως

γ) Ὁ Κανονισμὸς περὶ τοῦ Ἑνιαίου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Ὁργανισμοῦ (Κ.Ε.Ε.Α.Ο.).

Εἶπα ἐνδεχομένως διὰ τὸν τρίτον Κανονισμὸν, διότι πιθανὸν τὴν μὲν ἀσφάλισιν τοῦ Κλήρου νὰ ἀναλάβῃ τὸ Κράτος, τῶν δὲ λοιπῶν ἄλλως τις μέγας ἀσφαλιστικὸς Ὁργανισμὸς, ὅποτε θὰ προσαρμοσθῇ ἀναλόγως καὶ ἡ σχετικὴ νομοθεσία.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ παρεχόμενον, τὰς κατευθυντήριους γραμμὰς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὰ δι' αὐτοῦ ἐπιτευχθέντα.

Ὡς πρὸς τὸν Γενικὸν Κανονισμὸν Διοικήσεως, οὗτος κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν του μορφήν ἠκολούθει τὴν ἐξωτερικὴν διάρθρωσιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἀνάπτυσιν καὶ συμπλήρωμα.

σμός «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του ύπ' αριθ. 4/1969 Κανονισμού «Περί διοργανώσεως, συγκροτήσεως και λειτουργίας του Όργανισμού Διοικήσεως και Διαχειρίσεως Έκκλησιαστικής Περιουσίας» (ΟΔΔΕΠ), του ύπ' αριθ. 9/1970 Κανονισμού «Περί καταστάσεως του προσωπικού τής Έκκλησίας τής Έλλάδος» (Κώδιξ Έκκλησιαστικών Υπαλλήλων), του ύπ' αριθ. 11/1970 Κανονισμού «Περί διαρθρώσεως των θέσεων των εκ τής Έρας Συνόδου εξαρτωμένων Υπηρεσιών τής Άποστολικής Διακονίας και του ΟΔΔΕΠ» και τής ύπ' αριθ. 2/1969 Καν. Διατάξεως «Περί Κεντρικής και Περιφερειακής Διοικήσεως του Ο.Δ.Δ.Ε.Π.», όστις έδημοσιεύθη εις τό ύπ' αριθ. 3 τεύχος του περιοδικού «Έκκλησία» τής 16ης Άννουαρίου 1971.

Τήν 14ην Άννουαρίου 1971 ένεκρίθη ύπό τής Έρας

Συνόδου ό ύπ' αριθ. 15 Κανονισμός «Περί Έκκλησιαστικού Μουσείου», δημοσιευθείς έν συνεχεία εις τό ύπ' αριθ. 6 τεύχος του περιοδικού «Έκκλησία» 24ης Φεβρουαρίου 1971.

Άκολουθως, έξεδόθησαν και έδημοσιεύθησαν διά τής Έφημερίδος τής Κυβερνήσεως και του δελτίου «Έκκλησία» οι έξής Κανονισμοί κατά σειράν:

Κανονισμός ύπ' αριθ. 16/1971 «Περί τροποποιήσεως των ύπ' αριθ. 9/1970 και 12/1970 Κανονισμών» Φ.Ε.Κ. 40 τής 24-2-1971, τ. Α'. Κανονισμός ύπ' αριθ. 17/1971, «Περί τροποποιήσεως του ύπ' αριθ. 2/1969 Κανονισμού», Φ.Ε.Κ. 67 τής 1-4-1971, τ. Α'. Κανονισμός ύπ' αριθ. 18/1971, «Περί τροποποιήσεως των ύπ' αριθ. 9/1970 και 11/1970 Κανονισμών», Φ.Ε.Κ. 60

Εις τό πρώτον του μέρος, τό όποιον ήσχολείτο, όπως και ό Καταστατικός, μέ τήν Ιεραρχικήν, τήν κάθετον διάρθρωσιν τής Έκκλησίας τής Έλλάδος, τά περί τής Έρας Συνόδου τής Ιεραρχίας παρέμενον, σχεδόν έξ ολοκλήρου, ως είχαν εις τά ισχύοντα μέχρι σήμερα, ήτοι ως προς τήν σύγκλησιν, τήν προεδρίαν, τήν ήμερησίαν διάταξιν, τάς συνεδριάσεις, τήν άπαρτίαν, τά πρακτικά των συνεδριών. Αί διαφοραί του νέου έν σχέσει προς τό παλαιόν ήσαν αί έξής:

α) Ότι μη έν ενεργεία Άρχιερείς, καλούμενοι να συμμετάσχουσιν εις τάς συνεδριάσεις, δύνανται να άποφαίνονται γνώμην είτε άνευ, είτε και μετά ψήφου, αναλόγως προς τήν άπόφασιν των τακτικών μελών τής Έρας Συνόδου τής Ιεραρχίας.

β) Ότι αί συνεδρίαί ή συνεδρίαί τινές αυτής ήτο δυνατόν, εάν τό άπεφασίζεν ή ίδια, να είναι δημόσια.

γ) Ότι θα συνήρχετο τακτικώς μέν άπαξ του έτους, άλλ' όχι τήν 1ην Όκτωβρίου, άλλά τήν 15ην Νοεμβρίου. Μόνον δε εάν δέν έξηγτλείτο ή Ημερησία Διάταξις και άπεφασίζετο ύπό τής πλειονοψηφίας των 2/3 των παρόντων θα ήδύνατο να συνέλθη αυτή και τή 16η Φεβρουαρίου.

δ) Ότι τό δεδικαιολογημένως άπόν μέλος τής Ιεραρχίας ήδύνατο να αναθέσει τήν εκπροσώπησιν του και τήν ψήφον του εις τινά των Ιεραρχών, ή και εις κληρικούς, μη μέλη αυτής, ως έπέχοντα τον τόπον του άπουσιάζοντος.

ε) Ότι εις τάς τακτικές και έκτάκτους Συνελεύσεις τής Ι.Σ.Ι. ήδύνατο να συμμετέχουν των εργασιών αυτής ως παρατηρηταί και Ιεράρχαι τής Έκκλησίας τής Κρήτης και των έν Δωδεκανήσω, να άνεκοινούντο δε αί άποφάσεις αυτής και εις αυτούς.

στ) Ότι άδεια άπουσίας εκ των συνεδριών έχορηγείτο μόνον ύπό τής ίδιας.

ζ) Ότι ή Ι.Σ.Ι. έκδικάζει ένστάσεις κατά τής έκλογής κυριάρχων Μητροπολιτών, Έπισκόπων και Τιτουλαρίων Μητροπολιτών και Έπισκόπων, έκλέγει δε τον Άρχιεπίσκοπον και τους Έξάρχους.

η) Ότι έξεδίκαζεν ένστάσεις κατά άποφάσεων τής Διαρκούς Έρας Συνόδου περί εκ τής ενεργού υπηρεσίας άποχωρήσεως Άρχιερέων.

θ) Ότι περιεβάλλετο και τήν ανωτάτην δικαστικήν δικαιοδοσίαν, έκδικάζουσα τελεσιδικώς έφέσεις καταδικασθέντων Άρχιερέων κατ' άποφάσεων των Συνδικών Δικαστηρίων και

ι) Ότι διώριζε τον Πρόεδρον και τά μέλη των Μ.Σ.Ε.

Ταύτα περί των μεταβολών, αί όποιαί ως προς τήν άχρι τουδε κειμένη νομοθεσίαν επήρχοντο, όσον άφορα εις τήν Έραν Συνόδου τής Ιεραρχίας διά του προταθέντος Προσχέδιου Γενικού Κανονισμού Διοικήσεως.

Ός προς τήν Διαρκή Έραν Σύνοδον, αυτή διετηρείτο και ύπό τό νέον καθεστώς όχι διότι τουτο άποτελεί άπαιτήσιν του Συνδικού Τόμου του 1850, άλλά και διότι χρειάζεται άφ' ένός μέν έν έκτελεστικόν όργανον των άποφάσεων τής Έρας Συνόδου τής Ιεραρχίας, άφ' έτέρου δε ίνα αντικαθιστά ταύτην κατά τό μεσολαβούν μεταξύ των Συνελεύσεων αυτής χρονικόν

διάστημα. Πλήν όμως ή Δ.Ι.Σ. κατά τό Προσχέδιον ύφίστατο ουσιαδεις μεταβολάς, αί όποιαί τής άφαιρούσι τά μειονεκτήματα, τά όποια ένείχεν αυτή ύπό τήν παλαιάν τής μορφήν.

Όύτω κατά τό Προσχέδιον, έν συγκρίσει προς τό παρελθόν, ήλλασε κατά τό

α) Ότι ή συγκρότησις της δέν έγινετο κατά τά πρεσβεία τής Άρχιερωσύνης, άλλά τήν άπήρτιζον οι Πρόεδροι των Μονίμων Συνδικών Έπιτροπών, οι όποιοί εξέλέγοντο ύπό τής Ι.Σ.Ι. επί τριετεί θητεία, δυναμένη να ανανεωθή.

β) Ότι αί συνεδριάσεις της έτοποθετούντο εις τάς τρεις τελευταίας εργασίμους ήμέρας έκάστου μηνός, ώστε τά μέλη της να δύνανται και τάς ύπολοίπους να εύρίσκωνται εις τάς Έπαρχίας των και

γ) Ότι κατά τάς συνεδριάσεις, έφ' όσον κληθώσι, παρίστανται προς παροχήν πληροφοριών και οι Γραμματείς-Διευθυνταί των Γραφείων των Μ.Σ.Ε.

Όύτως, ή Διαρκής Έρα Σύνοδος ήδύνατο να έχη συνέχειαν εις τό έργον της, διότι δέν ήλλασσον πλέον συνεχώς τά μέλη της, έκαστον δε θα είχε τήν δυνατότητα να άποκτήση μίαν ειδικότητα και τέλος τά μέλη της δέν ήσαν ύποχρεωμένα να άπουσιάζουν εκ των Έπαρχιών των επί μακρά χρονικά διαστήματα.

Ός προς τήν Γενικήν Έκκλησιαστικήν Συνέλευσιν, κατά τό Προσχέδιον, εκτός των προηγουμένως λεχθέντων, θα έπρεπε να προστεθώσι και τά έξής:

α) Τά αίρετά αυτής μέλη εξέλέγοντο επί τριετεί θητεία, δυναμένη να ανανεωθή, ανα πέντε έξ έκάστης Έξαρχίας, ύπό των μελών τής Έπαρχιακής Γενικής Συνελεύσεως και εκ των μελών αυτής.

β) Αί συνεδριάσεις της καθωρίζοντο κατά τον αυτόν χρόνον τής συνελεύσεως τής Ι.Σ.Ι.

γ) Ηδύνατο να μετέχουν αυτής άνευ ψήφου και τά μέλη των Μονίμων Συνδικών Έπιτροπών.

δ) Η κυρία αρμοδιότης τής Γ.Ε.Σ.Υ. ήσαν τά οικονομικά θέματα τής Έκκλησίας τής Έλλάδος.

ε) Η Γ.Ε.Σ.Υ. εισηγείτο εις τήν Ι.Σ.Ι. περί τής διαρρυθμίσεως των όρίων των Έκκλησιαστικών Έπαρχιών.

Περί του Κεντρικού Έκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατά τό Προσχέδιον, εκτός των όσων έλέχθησαν ήδη, δέον να σημειώσωμεν και τά έξής:

α) Ότι και τουτου ή κυρία αρμοδιότης ήσαν τά οικονομικά θέματα τής Έκκλησίας, αντικαθίστα δε τήν Γ.Ε.Σ.Υ. κατά τό μεσολαβούν μεταξύ των δύο συγκλήσεων αυτής διάστημα.

β) Ότι εις τά οικονομικά θέματα ύποκαθίστα τά Δ.Σ. των επί μέρους μεγάλων Έκκλησιαστικών Όργανισμών και

γ) Ότι ήσκει τήν έποπτείαν επί των προς τήν Δ.Ι.Σ. ή τήν Ι.Σ.Ι. ύποβαλλομένων εισηγήσεων των Μ.Σ.Ε., ίδίως δε επί τής των Οικονομικών ζητημάτων.

Τό κύριον βάρος άφ' ένός μέν ως προς τήν διερεύνησιν των διαφορών ζητημάτων, άφ' έτέρου δε ως προς τάς ληπτέας επί αυτών άποφάσεις και τήν έν γένει αντιμετώπισιν των, ως έπίσης και τήν έκτέλεσιν των λαμβανομένων άποφάσεων, κατά

τῆς 24-3-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 19/1971 «Περὶ διατάξεων ἀφωρῶσάν εἰς τὴν μισθολογικὴν τακτοποίησιν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων», Φ.Ε.Κ. 67 τῆς 1-4-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 20/1971, «Περὶ λειτουργίας τῶν Γραφείων τῆς Δ.Ι.Σ. καὶ τῶν Μ.Σ.Ε.», Φ.Ε.Κ. 72 τῆς 9-4-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 21/1971, «Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας», Φ.Ε.Κ. 133 τῆς 9-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 22/1971, «Περὶ Μέσων Ἐπιταταξίων Ἱερατικῶν Σχολῶν», Φ.Ε.Κ. 138 τῆς 14-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 23/1971, «Περὶ Ἀνωτέρων Ἱερατικῶν Σχολῶν», Φ.Ε.Κ. 22-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 24/1971, «Περὶ Μέσης Νυκτερινῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς», Φ.Ε.Κ. 134 τῆς

12-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 25/1971, «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 9/1970 καὶ 11/1970 Κανονισμῶν καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονιστικῆς Διατάξεως», Φ.Ε.Κ. 138 τῆς 14-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 26/1971, «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8/1970 Κανονισμοῦ», Φ.Ε.Κ. 143 τῆς 20-7-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 27/1971, «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9/1970 Κανονισμοῦ», Φ.Ε.Κ. 205 τῆς 20-10-1971, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 28/1971, «Περὶ συμπληρώσεως τῶν Κανονισμῶν 1/1969, 4/1969 καὶ 9/1970», Φ.Ε.Κ. 227 τῆς 8-11-1971 τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 29/1971, «Περὶ ἀξιοποιήσεως κτημάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιου-

τιο Προσχέδιον, ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν Μ.Σ.Ε. καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰς λειτουργούντων Γραφείων.

Αἱ Ἐπιτροπαι αὐταὶ τοῦ Προσχεδίου ἦσαν αἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ 16 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου μνημονεύμεναι.

Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς προετίετο νὰ περιλαμβάνη τρεῖς ἐν ἐνεργείᾳ Ἱεράρχας, ὀριζόμενος ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. ἐπὶ τριετῆ θητεία, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῆ.

Αἱ Μ.Σ.Ε., κατὰ τὸ Προσχέδιον, συνεδρίαζον ἐν ὁλομείᾳ μὲν ἅπασ τοῦ τριμήνου, καὶ αἱ συνεδριάσεις αὐτῶν διεξήγοντο κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἐργασίμους ἡμέρας τοῦ τελευταίου μηνὸς τοῦ τριμήνου, κατὰ προτίμησιν δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, καθ' ὅς θὰ συνεδρίαζε καὶ ἡ Δ.Ι.Σ. Τὰ ἐν Ἀθῆναις ὁμως διαμένοντα μέλη, ἠδύναντο νὰ συνεδριάξουν, τῆ προσκλήσει τοῦ Προέδρου των, καὶ συχνότερον.

Ταῦτα ἐν συντομίᾳ ἦσαν τὰ ἐν τῷ Προσχεδίῳ προβλεπόμενα περὶ τῶν Κεντρικῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς πρὸς τὰ περιφερειακὰ, ἠσχολεῖτο τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ πρώτου μέρους. Εἰς τοῦτο ἐξετίθετο πρῶτον τὰ περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὁ τρόπος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ γνωστὸς ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας συντελούμενος.

Ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ποιμενάρχου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἦσαν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων. Καθίερυν δὲ ὡς πρὸς αὐτὸν ὡς διακριτικά, ἐπὶ μὲν τοῦ ἐπανωκαλυμμαχίου χρυσοῦν σταυρῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους διπλοῦν ἐγκόλπιον καὶ ὡς θυρεὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους (Μὴ πρὸς σκανδαλισμὸν οὐδένοσ, σημειωτέον, ὅτι αἱ διακρίσεις αὐταὶ προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ νὰ ἀπονεμηθῶσιν τὸ πρῶτον εἰς τὸν μετ' ἐμὲ διάδοχόν μου).

Ἐν συνεχείᾳ, ἀνεπτύσσοντο τὰ τῆς πυραμιδοειδοῦς διαρθρώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποία ὁμως, ἐφ' ὅσον ἀπηλείφθησαν ἐξ ὁλοκλήρου, πρὸς χάριν συντομίας παρατρέχω ὀλοσχερῶς.

Τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Ἀρχιερέων παρέμενον τὰ αὐτὰ, ὡς διεγράφητο εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἰσχύσαντας Καταστατικούς.

Διεσαφηνίζοντο περισσότερον τὰ περὶ τῶν τιτουλαρίων Μητροπολιτῶν, ἐδίδοτο δὲ ἡ δυνατότης, ὅπως τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Ἱεράς Συνόδου, λόγω τῶν νῦν ἐξημένων εὐθυνῶν καὶ ἀρμοδιοτήτων, τὰς ὁποίας ἐπωμιζέτο διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ, κατέχη τιτουλάριος Μητροπολίτης. Ἐπίσης ἐπέτρεπετο εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, ὅπως προσλάβῃ μέχρις ἐξ Βοηθῶν Ἐπισκόπους, κατανέμων τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν εἰς πέντε περιφέρειας καὶ διατηρῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ὑπηρεσίᾳ μόνον τὸν ἕνα, εἰς δὲ τοὺς Ἐξάρχους, ὅπως ἀπαντες προσλαμβάνωσιν ἀνὰ ἕνα Βοηθὸν Ἐπίσκοπον, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων, ὅπως ἔχωσιν ἀνὰ ἕνα ἀνεξαρτήτως ἡλικίας.

Τὰ προσόντα τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων παρέ-

μεναν περίπου τὰ οἷα προεβλέποντο ὑπὸ τοῦ ἄχρι τοῦδε ἰσχύσαντος νομικοῦ καθεστώτος.

Εἰς τὴν σύνταξιν ὁμως τοῦ καταλόγου τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν ἐκλογίμων κατεβάλλετο προσπάθεια, ὅπως παρέχεται ἡ δυνατότης εὐρύτερον καὶ αὐστηροτέρου ἐλέγχου, καὶ δι' εἰς τὸ στάδιον πρὸ τῆς ἐγγραφῆς τῶν ὑποψηφίων. Πάντως, προεβλέπετο, ὅτι οἱ ὑποψήφιοι δὲν προβάλλουν αὐτοὶ ἑαυτούς, ἀλλὰ προτείνονται ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἀρχιερέων.

Μεταξύ τῶν περιφερειακῶν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ὀργάνων συγκατελέγετο καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος, τῆς ὁποίας ἡ περιφέρεια τῆς δικαιοδοσίας ἦτο ἡ περιφέρεια τῆς Ἐξαρχίας. Νῦν ὁμως, μὴ γενομένου δεκτοῦ τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐξαρχίας, κατηργήθη αὐτομάτως καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Συνέλευσις. Τὸ Προσχέδιον προέβλεπετο ἐπίσης τὴν Ἐπαρχιακὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον. Ἀμφότερα, ἐπειδὴ εἶναι καινοφανῆ ὄργανα, ἰδίως δὲ ἡ Ἐπαρχιακὴ Ἐκκλησιαστικὴ, ἐλπίζομεν ὅτι κυρίως ἐν τῇ πράξει ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν διαμορφουμένων συνθηκῶν θὰ δημιουργηθῶσιν καὶ αἱ ἀντίστοιχοι νομικαὶ διατάξεις. Πάντως ὁ σκοπὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπετο ἡ καθιέρωσις τῶν περιφερειακῶν τούτων μονάδων, ἦτο νὰ ἀποκεντρώσῃ τὴν διοίκησιν καὶ πολλὰ ἐκ τῶν σημῆρον εἰς τὸ κέντρον ἀνευ νοήματος καὶ σκοποῦ συσσωρευομένων ζητημάτων νὰ ἀντιμετωπιζόντο ἐπιτοπιῶς, καὶ μάλιστα κατὰ πολὺ ἀποτελεσματικώτερον τρόπον.

Καινοφανὲς ἦτο καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρμοδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ παραχωρηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν Γενικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερατικούς Ἐπιτρόπους.

Ὁ Γενικός Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος προεβλέπετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ὁ ἐπιθεωρητῆς παντὸς τοῦ ἐν ἐκάστη Ἐκκλησιαστικῇ Ἐπαρχίᾳ ἐργαζομένου ἐμίσθου καὶ ἐθελοντικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ συντονιστῆς καὶ καθοδηγὸς εἰς τὸ καθόλου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ διεξαγόμενον ποιμαντικὸν ἔργον, ἰδίᾳ δὲ τοῦ τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων καὶ ἐπομένων ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Ἀρχιερέως.

Τὸ ἀντίστοιχον ἔργον ἐν τῇ περιφερείᾳ των ἐπιτελοῦσιν οἱ Ἀρχιερατικοὶ Ἐπιτροποὶ, οἱ ὁποῖοι, ἐφ' ὅσον ἔχουν τὰς ἱκανότητας καὶ τὰ προσόντα, ἠδύναντο νὰ περιβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως διὰ λίαν σημαντικῶν καὶ οὐσιαστικῶν ἀρμοδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀπηριθμοῦντο λεπτομερῶς εἰς τὸν ὑπ' ἔψιν Γενικὸν Κανονισμόν.

Ἐντεῦθεν καθιερῶντο ἐκτὸς τῶν οὐσιαστικῶν καὶ εἰδικὰ τυπικὰ πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεως τόσοσ τοῦ Γενικοῦ, ὅσον καὶ τῆς τοῦ ἐπὶ μέρους Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου προσόντα. Διὰ τοῦ ἄρθρου περὶ Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων ἐπερατοῦτο τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γενικοῦ Κανονισμοῦ, τὸ πραγματευόμενον τὴν ἱεραρχικὴν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω διάρθρωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος ὁ Κανονισμὸς ἐπραγματεύετο περὶ τῆς κατὰ τόπον διαρθρώσεως αὐτῆς.

Καὶ πρῶτον καθώριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν περιφερειῶν, ὁ ὁποῖος συνίστατο εἰς ἐπτὰ Ἐξαρχίας, περιλαμβανομένης καὶ

σίας». Κανονισμός υπ' αριθ. 30/1971, «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του υπ' αριθ. 9/1970, Κανονισμού», Φ.Ε.Κ. 246 τής 1-12-1971, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 31/1971, «Περί 'Εκκλησιαστικής Βιβλιοθήκης», Φ.Ε.Κ. 274 τής 27-12-1971, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 32/1972, «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του υπ' αριθ. 9/1970 Κανονισμού», Φ.Ε.Κ. 4 τής 12-1-1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 33/1972, «Περί αρμοδιότητας του 'Υπηρεσιακού Συμβουλίου τής 'Εκκλησιαστικής Παιδείας», Φ.Ε.Κ. 8 τής 18-1-1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 34/1972, «Περί λειτουργίας και οργανώσεως τής Κεντρικής 'Υπηρεσίας τής 'Εκκλησιαστικής Παιδείας», Φ.Ε.Κ. 8 τής 18-1-1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ.

35/1972, «Περί διοικήσεως, λειτουργίας και διαχειρίσεως τής εν Τήνω Στέγης Εύγηριος». Κανονισμός υπ' αριθ. 36/1972, «Περί συμπληρώσεως των υπ' αριθ. 9/1970 και 11/1970 Κανονισμών», Φ.Ε.Κ. 31 τής 19/3/1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 37/1972, «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των Κανονισμών 4/1969, 9/1970, 21/1971, 22/1971, και 29/1971», Φ.Ε.Κ. 71 τής 19/3/72, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 38/1972, «Περί Σχολής Κοιν. Προνοίας Διακοισών», Φ.Ε.Κ. 104 τής 30-6-1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 39/1972, «Περί των εν 'Ελλάδι 'Ιερών Μονών και 'Ησυχαστηρίων», Φ.Ε.Κ. 103 τής 30-6-72, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 40/1972, «Περί χορηγήσεως 'Εκκλησ. 'Υποτροφιών», Φ.Ε.Κ. 97 τής 27-6-1972, τ. Α'. Κανονισμός υπ' αριθ. 41/1972,

τής 'Ιερῆς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, δεκαοκτώ Μητροπόλεις και τεσσαράκοντα ἑπισκοπῆς, ἕξ ὧν αἱ δεκάξι ἦσαν καταργητέαι. Ἄλλα καὶ αὐτὰ θὰ μοι ἐπιτραπῆ νὰ παραλείψω, ἐφ' ὅσον πλέον ἔχουν καταργηθῆ. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ Τμήματος αὐτοῦ, εἶναι τὸ περὶ καταργητέων Μητροπόλεων. Προεβλέπετο δέ, ὅτι Μητροπόλεις ἔχουσαι ὀρθόδοξον πληθυσμὸν ἐλάσσονα τῶν πενήτηκοντα χιλιάδων ἦσαν καταργητέαι ἅμα τῇ χρεῖα αὐτῶν. Αἱ καταργούμεναι ἅμα τῇ χρεῖα αὐτῶν συνεχωνεύοντο μετὰ τῆς ἐχούσης τὸν ὀλιγαριθμότερον πληθυσμὸν ὁμόρου 'Επαρχίας ἢ ἅμα τῇ χρεῖα τῆς μεθ' ἧς συνεχωνεύοντο.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ Γ.Κ.Δ. περιλαμβάνοντο, ὡς ἐλέχθη, τὰ περὶ τοῦ ἔργου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, καὶ διὰ εἰς τὸ πρῶτον τμήμα, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ σημαντικώτερον, τὰ περὶ τοῦ διοικητικοῦ ἔργου.

Αἱ πρῶται σχετικαὶ διατάξεις ἀνεφέροντο εἰς τὴν Γραφεικὴν διοργανώσιν τῶν Κεντρικῶν 'Υπηρεσιῶν, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῶν τῆς 'Αρχιγραμματείας. Αὕτη ὑποδιηρέητο εἰς τρεῖς Διευθύνσεις καὶ τὴν Γραμματεῖαν, ἐπὶ ὅπῃ δὲ τὰ ἐννέα Γραφεῖα τῶν Μονίμων Συνοδικῶν 'Επιτροπῶν. Καὶ ἐξ αὐτῶν προεβλέπετο, ὅτι παρακολουθεῖ ἀμέσως μὲν τὰ τρία, ἐμμέσως δὲ διὰ τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, τὰ ὑπόλοιπα ἕξ.

Ἐρρυθμίζοντο ὡσαύτως τὰ τοῦ προσωπικοῦ πάντων τῶν Γραφείων τούτων, ἧτοι ἡ βαθμολογικὴ των κατάταξις καὶ ἡ ἐξέλιξις των, τὰ τυπικὰ προσόντα των καὶ πάντα, ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν αὐτῶν.

Ἡ Γραφεικὴ διοργανώσις τῶν περιφερειακῶν 'Υπηρεσιῶν, ἧτοι τῆς 'Ιερῆς 'Αρχιεπισκοπῆς, τῶν 'Ιερῶν 'Εξαρχιῶν, Μητροπόλεων καὶ 'Επισκοπῶν προεβλέπετο ἐπίσης ἐν τῷ Γ.Κ.Δ. Ἄλλα τῆς μετ' ἑρῆς 'Αρχιεπισκοπῆς μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς του γραμμαῖς, καθ' ὅσον περὶ τῆς γραφειακῆς διοργανώσεως αὐτῆς προεβλέπετο, ὅτι θὰ ἐκδοθῆ εἰδικὸς 'Οργανισμὸς, τῶν δὲ λοιπῶν 'Εκκλησιαστικῶν 'Επαρχιῶν προέβλεπε γενικῶς μὲν μίαν θέσιν Πρωτοσυγγέλλου, μίαν Γενικὴν 'Αρχιερατικὴν 'Επιτροπὴν, μίαν Γραμματέως καὶ μίαν κλητῆρος, ἐκτελοῦντος ταυτοχρόνως καὶ χρέη ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου. 'Επὶ πλέον, διὰ μὲν τὰς Μητροπόλεις προεβλέπετο καὶ μία θέσις Γραφέως καὶ μία ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου, διὰ δὲ τὰς 'Εξαρχίας καὶ μία θέσις Λογιστοῦ, μίαν Γραμματέως, ἧτοι δύο Γραμματέων ἐν τῷ συνόλω, δύο Γραφῶν καὶ μίαν ὁδηγοῦ.

Προεβλέπετο ἐπίσης, ὅτι δύναται εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ Γραφεῖα νὰ ἀπασχολῶνται ὡς ἕκτακτον ἀμισθον προσωπικόν, ἀντὶ μικροῦ ἐπιδόματος, ἐφημέριοι τῆς ἕδρας τῆς 'Επαρχίας.

Ἡ ἐπ' ἀνδρωσις τῶν τῶν κεντρικῶν 'Υπηρεσιῶν θὰ ἐγίνετο βαθμίδων καὶ κατ' ὀλίγον, ἧτοι ἐν ᾧ μέτρῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν παρυσιάζοντο κατὰ ἀλλήλα πρόσωπα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδημιουργοῦντο αἱ οικονομικαὶ δυνατότητες.

Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ τρίτου μέρους τοῦ Γ.Κ.Δ. τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ μορφωτικόν, παιδαγωγικόν καὶ ἱεροποστολικὸν ἔργον τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, σημαντικὸν σημεῖον ἦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν Παιδείαν, ἡ ὁποία, συνησταμένη εἰς τὴν συστηματικὴν καὶ κατὰ πρό-

γραμμα ἐκπαίδευσιν παντὸς τοῦ ἐμίσθου καὶ τοῦ ἀμισθου προσωπικοῦ τῆς 'Εκκλησίας, κατὰ τὸ Προσχέδιον, θὰ ὑπάγεται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τὴν ἀμεσον εὐθύνην καὶ κατεῦθυνσιν τῆς 'Εκκλησίας. Τὰ περὶ τῆς 'Εκκλησιαστικῆς ὁμοῦς Παιδείας προεβλέπετο, ὅτι θὰ περιλαμβάνοντο ἐν εἰδικῷ περὶ αὐτῆς Κανονισμῷ.

Ὅμοίως εἰς τὰ περὶ 'Ιεροκηρύκων καθιερούτο μία τάξις, ἐξασφαλίζουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀμεσον παρακολούθησιν τῆς ἀποδόσεώς των, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δικαιοτέραν ἀνταμοιβὴν τῶν πλέον ἐπιτυχῶν εἰς τὸ ἔργον των. Πρὸς τοῦτο, οἱ τὸ πρῶτον διοριζόμενοι προτείνετο νὰ εἰσάγονται ὑπὸ δοκιμασίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐκάστοτε κατόπιν ἐξετάσεων οἱ καρποφόροι ἐργαζόμενοι νὰ προάγονται εἰς ἀνωτέρους βαθμούς. Πρὸς ἐγγυτέραν παρακολούθησιν τοῦ ἔργου τῶν ἱεροκηρύκων προεβλέπετο νὰ ἰδρυθῶσιν ἐπτὰ 'Επιθεωρήσεις 'Ιεροκηρύκων, μίαν παρ' ἐκάστη τῶν 'Εξαρχιῶν. 'Επίσης προεβλέπετο νὰ αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῶν ἱεροκηρύκων, καθιερουμένου, ἵνα ἀνὰ πενήτηκοντα χιλιάδας κατοίκων ἀναλογῆ εἰς ἱεροκήρυξ, εἰς τινὰς δὲ τῶν 'Επαρχιῶν καὶ ἀνὰ τριάκοντα χιλιάδας.

Ὅυτως εἶχε διαμορφωθῆ τὸ Προσχέδιον τοῦ Κ.Γ.Κ.Δ., τὸ σύνολον τοῦ ὁποῖου προεβλέπετο νὰ ἐκδοθῆ ὡς Β.Δ. πρωτοῦ ἀκόμη ἢ 'Ιερὰ Σύνοδος ἐπιληφθῆ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ πολὺ πρὶν ἀρχίσῃ ἢ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ ὁμοῦς τὴν ὑπὸ τῆς 'Ιερῆς Συνόδου ἐπεξεργασίαν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ πολλῶν μᾶλλον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συζήτησιν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς ψήφισιν καὶ τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ ὡς νόμου τοῦ Κράτους, τὸ περιεχόμενον τοῦ Γ.Κ.Δ. ἔπρεπε νὰ τροποποιηθῆ ὡς ἑξῆς:

α) Εἰς τὰ τμήματά του ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διὰ λόγους νομοτεχνικοῦς ἔχουν ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου περιληφθῆ καὶ ἐξεδόθησαν ἤδη μετ' αὐτοῦ ὡς νόμος.

β) Εἰς τὰ τμήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου διακελευόμενα δέον νὰ ἐκδοθῶν ὡς Διατάγματα ἢ Διάταγμα καὶ

γ) Εἰς τὰ τμήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθῶσιν ὡς ὁ Γ.Κ.Δ. ὑπὸ τῆς 'Ιερῆς Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου.

Καὶ τὰ μὲν τμήματα τοῦ Προσχεδίου τοῦ Γ.Κ.Δ., τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν ἐντὸς τοῦ κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὰ περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Ι.Σ.Ι. καὶ τῆς Δ.Ι.Σ., τῆς Γ.Ε.Σ.Υ., τοῦ Κ.Ε.Σ., τὰ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ ἔργου τῶν Μ.Σ.Ε., τὰ τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν 'Επαρχιακῶν, ἧτοι τῶν Μητροπολιτικῶν, ὡς μετανομάσθησαν, 'Εκκλησιαστικῶν Συμβουλίων.

Περὶ τῶν ἐλαχίστων παρεκκλίσεων, τὰς ὁποίας ἐμψανίζον τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῷ Καταστατικῷ Χάρτῳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος προταθέντα, χάριν συντομίας, παραλείπω νὰ ἀναφέρω ὅ,τιδήποτε, ἐπαφίμενος εἰς τὴν 'Υμετέραν παρατηρητικότητα.

Τὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπῃ νὰ ἐπιψηφισθῶν ὑφ' Ὑμῶν, εἶναι τὰ περιληφθέντα ἐν τῷ Σχεδίῳ Γ.Κ.Δ., τὸ ὁποῖον

«Περὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 3/1969, 9/1969, Κανονισμῶν», Φ.Ε.Κ. 114 τῆς 10-7-1972, τ. Α'. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 42/1972, «Περὶ λειτουργίας παρὰ τῆ Ἱ. Μητροπόλει Μυτιλήνης ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου», Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 43/1972, «Περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως τῶν Κανονισμῶν 4/1969, 9/1970, 13/1970, καὶ 36/1972». Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 44/1972, «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 21/1971 καὶ 22/1971 Κανονισμῶν». Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 45/1973, «Περὶ συστάσεως καὶ λειτουργίας παρὰ τῆ Ἱερᾶ Μητροπόλει Κορινθίας Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου». Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 46/1973, «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 4/1969, 9/1970, 38/1972 καὶ 40/72 Κανονισμῶν καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Καν. Διατάξεως».

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τροποποιήσεων ἢ συμπληρώσεων τῶν ἐκδιδόμενων Κανονισμῶν κατηγορήθημεν, ὅτι γίνεται συχνὴ τροποποίησις των. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς φανερώνει τὴν εὐχέρειαν, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ Νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἀπέκτησεν ἡ Ἐκκλησία νὰ κινῆται καὶ νὰ βελτιώνη, ὅπως καὶ πρὸ ὀλίγου εἶπομεν, τὴν νομοθεσίαν τῆς. Ἐνῶ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1969, τὴν πρὸ τοῦ νέου Κ.Χ. ἐποχὴν, μετὰ τὴν ἐκδοσὶν οἰουδήποτε Νόμου ἢ Βασιλικῆς Διατάγματος ἢ Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως, δι' ὧν ἐρρυθμίζοντο ἐκκλησιαστικὰ θέματα, ἦτο ἄκρως δυσχερὴς ἢ μετὰ τινα χρόνον βελτίωσις αὐτῶν, νῦν, ἢ διοικήσεις τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ὅλην τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσῃ ἐν τῇ πράξει τὴν ἀποδοτικότητα τῶν ὑπ' αὐτῆς θεσπισθέντων καὶ ἐν ἡ περιπτώσει διαπιστώσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη συμπληρώσεως ἢ τροποποιήσεως, ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ προχωρήσῃ εἰς αὐτάς, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς.

ἔχει τεθῆ ἤδη ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ συζήτησις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ψηφισθῇ, μετὰ τῶν ἐπενεχθησομένων τυχόν βελτιώσεων, ἵνα δημοσιευθῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τέλος, τὰ τμήματα τοῦ Προσχεδίου τοῦ Γ.Κ.Δ., τὰ ὁποῖα προετῆθη διὰ λόγους, κυρίως νομοτεχνικούς, νὰ ἐκδοθῶν ὡς Β. Διατάγματα ἢ Διάταγμα, εἶναι ἅπαντα τὰ ὑπολειπόμενα, ἦτοι ὅσα δὲν περιελήφθησαν οὔτε εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, οὔτε εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. πρὸς ψήφισιν προτεινόμενον Γ.Κ.Δ.

Αὕτη ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν περὶ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου διαδραματισθέντων. Ὁ,τι μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐπετεύχθη, ὀφείλεται κυρίως εἰς Ἐκεῖνον, ὁ Ὁποῖος εἶπεν, ὅτι «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰω. ιε', 5). Μετὰ δὲ Θεόν, τὰ ἐπιτευχθέντα ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ἀγαθὴν ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας διάθεσιν καὶ εἰς τὴν πολλὴν εὐλάβειαν καὶ βαθεῖαν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ. Διὸ καὶ αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἀπαξ ἔτι ἐκφράσω πρὸς αὐτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἐκκλησίας.

Ποῖαν σημασίαν θὰ ἔχουν τὰ ἐπιτευχθέντα διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐξαρτᾶται, μετὰ Θεόν, κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς εὐθύνης ὑπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν καὶ ἐκ πάντων ἡμῶν ὁμοῦ. Εὐχόμεναι, ἵνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ἔχωμεν «καλὴν ἀπολογία» ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Θεοῦ Δομήτορος τῆς Ἐκκλησίας.

Σημειωτέον, ὅτι ἔχουν μέχρι τοῦδε ἐκδοθῆ 43 Κανονισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δέκα ἕξ (16) μόνον εἶναι τροποποιητικοί. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν 16, τροποποιητικοὶ κατ' οὐσίαν εἶναι μόνον οἱ ἕξ (6), διότι οἱ ὑπόλοιποι δέκα (10) ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9. Κανονισμοῦ, ἦτοι τοῦ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων.

Σημειωτέον, ὅτι ἐκτὸς τῶν 46 ἐκδοθέντων ἤδη Κανονισμῶν, ἐξεδόθησαν καὶ 48 Κανονιστικαὶ Διατάξεις, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐπέχουν θέσιν τῶν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐκδιδόμενων Βασιλικῶν Διαταγμάτων καὶ αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν πρόνοιαν περὶ τῆς πληρώσεως τῶν μετὰ τὴν ἐκδοσὶν τῶν Κανονισμῶν ἀπαιτούμενων διαδικασιῶν. Αἱ ἐκδοθεῖσαι Κανονιστικαὶ Διατάξεις εἶναι αἱ ἐξῆς καὶ ἀναφέρονται εἰς τὰ ἀκόλουθα θέματα:

- 1) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 1/1969 «Περὶ τοῦ τρόπου τακτοποιήσεως τῶν ἐκτάκτων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ διορισμοῦ πρὸς πλήρωσιν ἐπείγουσων ἀναγκῶν», Φ.Ε.Κ. 96 τῆς 23-5-1969.
- 2) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 2/1969 «Περὶ Κεντρικῆς καὶ Περιφερειακῆς Διοικήσεως τοῦ ΟΔΔΕΠ» Φ.Ε.Κ. 158 τῆς 16-8-1969 τ. Α'.
- 3) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 3/1969 «Περὶ ὄρων καὶ τρόπου Ἐκποιήσεως Ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων καὶ κινήτων», Φ.Ε.Κ. 158 τῆς 16-8-1969.
- 4) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 4/1969 «Περὶ Ἐκμισθώσεως τῶν κτημάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας», Φ.Ε.Κ. 158 τῆς 16-8-1969, τ. Α'.
- 5) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 5/1969 «Περὶ μελέτης καὶ ἐκτελέσεως τῶν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας ὑπαγομένων ἔργων», Φ.Ε.Κ. 158 τῆς 16-8-1969, τ. Α'.
- 6) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 6/1969, «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν Κανονιστικῶν Διατάξεων ὑπ' ἀριθ. 2/1969, 4/1969 καὶ 5/1969», Φ.Ε.Κ. 235 τῆς 17-11-69.
- 7) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 7/1970 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθ. 2/1969, 4/1969 καὶ 5/1969 Κανονιστικῶν Διατάξεων», Φ.Ε.Κ. 161 τῆς 31-7-1970, τ. Α'.
- 8) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 8/1970 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη ἐκ τῆς ρευστοποιητέας κτημάτων τινῶν», Φ.Ε.Κ. 269 τῆς 12-12-1970, τ. Α'.
- 9) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 9/1970 «Περὶ Ἐκποιήσεως Τιμαλφῶν», Φ.Ε.Κ. 28 τῆς 2-2-1971, τ. Α'.
- 10) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 10/1971 «Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονιστικῆς Διατάξεως», Φ.Ε.Κ. 40 τῆς 24-2-1971, τ. Α'.
- 11) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 11/1971, «Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονιστικῆς Διατάξεως», Φ.Ε.Κ. 60 τῆς 24-3-1971, τ. Α'.
- 12) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 12/1971 «Περὶ τρόπου Διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Παλλεσβιακοῦ Προσκυνηματος Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀγιάσου». 13) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 13/1971 «Περὶ Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγίας Μαρίνης Ἀλυκοῦ (Κορωπίου)», Φ.Ε.Κ. 138 τῆς 14-7-1971, τ. Α'.
- 14) Κανον. Διατάξεις ὑπ' ἀριθ. 14/1971 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Ἀγίου Σπυρίδωνος Κερκύρας». 15) Κανον. Διατάξεις

ξίς ὑπ' ἀριθμ. 15/1971, «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνημάτων Ἀναστάσεως Χριστοῦ Σπάτων». 16) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 16/1971 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν Κανονιστικῶν Διατάξεων 2/1969, 4/1969 καὶ 5/1969». 17) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 17/1971 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγίου Κοσμά Αἰτωλοῦ», Φ.Ε.Κ. 243 τῆς 29-11-1971, τ. Α'. 18) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 18/1971 «Περὶ τῶν ὄρων καὶ τῆς διαδικασίας χορηγήσεως ὑποτροφῶν ὑπὸ τοῦ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου», Φ.Ε.Κ. 243 τῆς 29-11-1971, τ. Α'. 19) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 19/1971 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Ἀγίου Νεκταρίου Λαυρίου», Φ.Ε.Κ. 243 τῆς 29-11-1971 τ. Α'. 20) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 20/1971 «Περὶ Διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Παναγίας Ἐλευθερωτρίας Κηφισσίας», Φ.Ε.Κ. 243 τῆς 19-11-1971, τ. Α'. 21) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 21/1971 «Περὶ τοῦ τρόπου Διοικήσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος τῆς Παναγίας τῆς Κοινότητος Παναγίας Χαλκιδικῆς». 22) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 22/1971 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Ἀττικῆς». 23) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 23/1971 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν Κανονιστικῶν Διατάξεων 2/1969 καὶ 5/1969». 24) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 24/1971 «Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθμ. 12/1971 Κανονιστικῆς Διατάξεως», Φ.Ε.Κ. 258 τῆς 11-12-1971, τ. Α'. 25) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 25/1972 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἐλαιοπεριβόλων τινῶν, καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων». 26) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 26/1972 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγίου Ἀθανασίου Πέρδικας». 27) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 27/1972 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετρακῆ ἐκ τῆς ῥευστοποιητέας κτημάτων τινῶν». 28) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 28/1972 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱ. Κοιν. Μονῆς Κοιμ. Θεοτόκου Πεντέλης ἐκ τῆς ῥευστοποιητέας κτημάτων τινῶν». 29) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 29/1972 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 καὶ 5/1969 Κανονιστικῶν Διατάξεων» Φ.Ε.Κ. 71 τῆς 19-5-1972, τ. Α'. 30) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 30/1972 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγίας Μαρίνης Ἀλεξανδρουπόλεως», Φ.Ε.Κ. 96 τῆς 27-6-1972, τ. Α'. 31) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 31/1972 «Περὶ ἐσωτερικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ ἐν Τήνῳ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας», Φ.Ε.Κ. 96 τῆς 27-6-1972, τ. Α'. 32) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 32/192 «Περὶ Φροντιστηρίων διευτοῦς κύκλου ἐπιμορφώσεως ἀποφοίτων τῆς Μέσης Νυκτερινῆς Σχολῆς», Φ.Ε.Κ. 96 τῆς 27-6-1972, τ. Α'. 33) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 33/1972 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης ἐκτάσεως τινος». 34) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 34/1972 «Περὶ Δι-

οικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Γυθείου καὶ Οἰτύλου Ἱεροῦ Προσκυνηματος «Παναγία ἢ Γιάτρισσα», Φ.Ε.Κ. 133 τῆς 29-6-1972, τ. Α'. 35) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 35/1972 «Περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὴν διατηρητέαν περιουσίαν τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης.....», Φ.Ε.Κ. 144 τῆς 12-8-1972. 36) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 36/1972 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Κυμίνοις ἐξωκκλησίου «Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ». 37) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 37/73 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Νέᾳ Ἀρτάκη Ἱεροῦ Προσκυνηματος «ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗ». 38) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 38/73 «Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Καν. Διατάξεως. «Περὶ Κεντρικῆς καὶ Περιφερειακῆς διοικήσεως τοῦ ΟΔΔΕΠ». 39) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 39/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος «ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ» Λουτρακίου». 40) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 40/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ζωοδόχου Πηγῆς-Κορίνθου». 41) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 41/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος «ΑΓΙΟΥ ΣΩΣΤΗΝ»- Δερβινάκιων Κορινθίας». 42) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 42/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Νέᾳ Καρβάλη Καβάλας Ἱεροῦ Προσκυνηματος «ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ». 43) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 43/1973 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν Καν. Διατάξεων ὑπ' ἀριθμ. 15/1971 καὶ 22/1971. 44) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 44/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Κυθήρων Ἱεροῦ Προσκυνηματος «Η ΑΓΙΑ ΜΟΝΗ». 46) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 46/1973 «Περὶ διοικήσεως, διαχειρίσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ἐν Προκοπίῳ Εὐβοίας Ἱεροῦ Προσκυνηματος «ΕΥΑΓΓΕΣ ΙΔΡΥΜΑ Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΡΩΣΣΟΣ». 47) Καν. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 47/1973 «Περὶ διοικήσεως, λειτουργίας καὶ διαχειρίσεως τοῦ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ». 48) Κανον. Διάταξις ὑπ' ἀριθμ. 48/1973 «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ἐν Ἀγίῳ Λαυρεντίῳ Βόλου Ἱεροῦ Προσκυνηματος ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ».

Πρέπει ἐπὶ πλέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι πλὴν τῶν Κανονισμῶν καὶ Κανονιστικῶν Διατάξεων τούτων, οἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ των συνθέτουν μίαν λίαν ἐκτεταμένην ἐκκλησιαστικὴν Νομοθεσίαν, ἐπεδιώχθη καὶ ἡ δι' εἰδικῶν Νομοθετικῶν ἢ Β. Διαταγμάτων κάλυψις ὀρισμένων τομέων ἢ προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἡ βελτίωσις παλαιότερον ἐκδοθέντων τοιούτων.

Οὕτω, τὸ Ν.Δ. 407 τῆς 15/1/1970 ἐπέφερε τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τινὰς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 126 Ν.Δ. «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἢ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐν ἄρθρῳ 5 περιλαμβανομένη. Δι' αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 3234 τοῦ ἔτους 1971 Ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζεται σαφῶς, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ψηφισομένη Νομοθεσία εἶναι διὰ τὴν Πολιτείαν ἰσόκυρος πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς ἰδίας ψηφισομένην.

Τὸ Ν.Δ. 457 τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1970 ὠριζε «περὶ τοῦ τρόπου πληρώσεως κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων χωρίων παραμεθορίων ἢ ὄρεινῶν ἢ δυσπροσίτων καὶ ῥυθμίσεως θεμάτων τινῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως».

Τὸ Ν.Δ. 720 ΦΕΚ 253 26/11/1970 ῥυθμίζει τὰ θέματα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν στρατιωτικῆς θητείας, λόγῳ περιβολῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἢ λόγῳ προθέσεως κατατάξεως εἰς τὸν ἱερόν κλήρον.

Τέλος, τὸ Ν.Δ. 876/1971 «Περὶ ὑπαγωγῆς τῆς δημοσίας ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος», ἐκδοθὲν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 39 τοῦ Κ.Χ. ἐπιτασσομένων, ἀποτελεῖ μίαν ἰδιαιτέραν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, διότι δίδει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δυνατότητα νὰ εἶναι κυρία καὶ ἀρμοδία εἰς τὰ θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων παντοειδῶν στελεχῶν τῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς εἰδικώτερον.

Μόνιμοι Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί.

Διὰ τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου 10 καὶ διὰ τῶν § 1-8 τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ νέου Κ.Χ. ἐπετεύχθη σημαντικωτάτη πρόοδος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη δὲ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι πρῶτον τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐπωμίζονται τὴν βαρυστάτην εὐθύνην τῆς διοικήσεως τῶν τῆς Ἐκκλησίας δὲν τίθενται κατὰ τύχη, ἀλλ' ἐπιλέγονται, δεύτερον ὅτι παρέχεται ἡ δυνατότης, ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὠρισμένοι Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, νὰ ἀποκτήσουν εἰδικότητα ἐπὶ ἐνὸς συγκεκριμένου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι οὗτοι εἰς θέσιν νὰ κατατοπίζουν τοὺς λοιπούς καὶ τέλος, τρίτον, ἡ ἐκάστοτε λαμβανόμενη ἀπόφασις νὰ εἶναι ἐμπεριστατωμένη καὶ νὰ μὴ λαμβάνεται προχειρῶς καὶ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε.

Τὸ προηγούμενον σύστημα πρῶτον τῆς ἐνιαυσίας συνοδικῆς περιόδου καὶ δεύτερον τοῦ καταρτισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν πρεσβείων τῆς Ἀρχιερωσύνης, ἐξεταζόμενον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἂν ἦτο ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ ὄχι, εἶχε μόνον μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν, διότι ὅλοι τὰ γνωρίζομεν. Τὸ μόνον πλεονέκτημα τοῦ συστήματος ἐκείνου ἦτο, ὅτι ἐφαρμοζόμενον εἰς βάρος τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας διέθρυπτε τὴν φιλοδοξίαν τινῶν, δυναμένων ἀνὰ πενταετίαν πού νὰ λέγωσιν ὅτι εἶναι συνοδικοὶ καὶ ὅτι ἀποτελοῦν μέλη τοῦ διοικοῦντος τὴν Ἐκκλησίαν Σώματος. Εἶναι ὅμως ὀρθόν, διὰ τοιοῦτους λόγους, νὰ προτιμῶμεν τὸ ἐν σύστημα ἀντὶ τοῦ ἄλλου;

Βεβαίως, τὸ ἀπὸ τοῦ νέου Κ.Χ. ἐφαρμοζόμενον σύστημα δὲν ἀπέδωκεν ἀκόμη πλήρως τοὺς καρπούς του, πρῶτον διότι ἀκόμη δὲν ἔχομεν ἀποκτήσει τοὺς εἰδικούς ἐπὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς διοικήσεως, ἦτοι τοῦ ἔργου τῶν Μ.Σ.Ε. Δεύτερον, διότι ἱκανὸς χρόνος κατ' ἀρχὰς ἐχάθη, μέχρις ὅτου προσαρμοσθῶσιν αἱ Ὑπηρεσίαι μας εἰς τὸ νέον σύστημα, τὸ ὁποῖον παρ' ἡμῖν ἦτο καινοφανές. Καί, τρίτον, διότι αἱ Μόνιμοι Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί προϋποθέτουν, ὅτι πλαισιοῦνται ὑπὸ ἀριθμοῦ τινος εἰδικευμένων εἰς τὸ ἔργον των καὶ ἱκανῶν ὑπαλλήλων, πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἀπαιτήσῃ ἀκόμη, τουλάχιστον

μῖαν εἰσέτι πενταετίαν διὰ νὰ ὀλοκληρωθῇ. Ὅτι ὅμως, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθόν, ἡ βελτίωσις τῆς συνοδικῆς ἐργασίας εἶναι σημαντικῆ, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀρνηθῇ, οἱ δὲ διατελέσαντες συνοδικοὶ μετὰ τὸ 1969 ἐπανειλημμένως καὶ ἐν Συνόδῳ ἔχουν ἐκφράσει τὴν τοιαύτην των πεποιθήσιν.

Ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σκεφθῆ τις, ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐπιτροπῶν, οἱ καὶ συνοδικοὶ συνέδροι, καὶ τὰ μέλη αὐτῶν θὰ πλαισιοῦνται ὑπὸ εἰδικευμένων ὑπαλλήλων τοῦ Γραφείου των, τότε δὲν εἶναι τὸσον ἀπαραίτητον, ὅπως καὶ οἱ Πρόεδροι καὶ τὰ Ἀρχιερατικά τῶν Ἐπιτροπῶν μέλη ἔχουν ποῖαν τινα εἰδικευσιν, ἐπίσης δὲ ὅπως ἡ διάρκεια τῆς συνοδικῆς θητείας εἶναι τριετής καὶ ὄχι ἐνιαυσία. Τοῦτο ὅμως θὰ ἐσῆμαινε, ὅτι ἡ διοίκησις οὐσιαστικῶς θὰ περιτρήχεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ συνοδικὰ Γραφεῖα, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ τε κανονικῆς καὶ ἀπὸ οἰασδήποτε ἄλλης ἀπόψεως εἶναι ἀπαράδεκτον.

Ἄλλ' ἡ ὑπαρξὶς καθόλου τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν εἰς τινὰς τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν ἐφάνη τι τὸ καινὸν καὶ ἡκούσθη μάλιστα καὶ ἐγράφη καὶ ἡ ἀποψις, ὅτι τὸ «σύστημα τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν εἶναι ἀγνωστον καὶ ὀθνεῖον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

Κατ' ἀρχὴν, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ ἐξενεγκόντες τὸν μεγαλόστομον τοῦτον χαρακτηρισμὸν δὲν καθώρισαν εἰς ποῖον συγκεκριμένως στοιχεῖον ἀποδίδεται οὗτος. Ἐὰν μὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ὄρον «μόνιμος», τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ «ἀγνωστόν τι καὶ ὀθνεῖον», τουλάχιστον ἐν τῇ ἐλληνικῇ πραγματικότητι, δοθέντος ὅτι ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου, τοῦ παραχωροῦντος τὸ Αὐτοκέφαλον εἰς τὴν ἐλληνικὴν Ἐκκλησίαν, καί, ἐξαιρέσει τοῦ βραχυτάτου διαλείμματος τῶν ἐτῶν 1923-1925, μέχρι σήμερον ἡ διοίκησις αὐτῆς ἀσκεῖται παρὰ τῆς Διαρκούς, ἦτοι Μονίμου Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐν τῷ ἐλληνικῷ λεξιλογίῳ δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ λέξις «μόνιμος» εἰσάγει ἔννοιαν διάφορον τῆς ἐννοίας τῆς ἐμφραζομένης διὰ τῆς λέξεως «διαρκῆς». Κατὰ συνέπειαν, ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἐπιτροπῶν ὡς Μονίμων, οὔτε ἀγνωστόν τι εἶναι, οὐδὲ εἰσάγει τι τὸ ὀθνεῖον. Ἐὰν πάλιν τὸ ξενίζον εἶναι αὕτη αὕτη ἡ συγκρότησις Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἔχουσῶν ὡς ἀποστολὴν τὴν μελέτην τῶν ποικίλων προβλημάτων, τῶν τιθεμένων πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ὑπεύθυνον γνωμοδότησιν, καὶ πάλιν ἐκπλήσσειται τις, πῶς ἄνδρες ὑπεύθυνον θέσιν ἔχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπὶ ἔτη μακρὰ ὑπηρετοῦντες εἰς ἡγετικὰς θέσεις δὲν ἀντελήφθησαν, ὅτι αἱ ὑπὸ κρίσιν Ἐπιτροπαί δὲν ἀποτελοῦν εἰσαγωγὴν νέου στοιχείου, ἀλλ' ἀνάπτυσιν καὶ ὀργανωσιν παλαιοῦ. Διότι καὶ μόνον ἐὰν ἐφυλλομέτρον τὰ κατ' ἔτος ἐκδιδόμενα Ἡμερολόγια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀνεκάλυπτον ἐκεῖ τὴν ὑπαρξὴν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὁποίων πρὸ ὀλίγου ἐμνημονεύσαμεν, ἐπιφορτισμένων μὲ τὴν εὐθύνην ἐπὶ μέρους θεμάτων, ἅτινα ὤφειλον νὰ μελετήσουν, καὶ μετὰ τὴν μελέτην νὰ τὰ εἰσαγάγουν ἀρμοδίως εἰς τὴν Διαρκῆ Ἱερὰν Σύνοδον. Ἐπίσης, τὸ ὑπὸ τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962 περὶ συντάξεως Σχεδίου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καταρτισθὲν Νομοσχέδιον προέβλεπεν ἐπίσης τὴν συγκρότησιν ἑνδεκά Συνο-

οδικῶν Ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖα ὠνομάζοντο ἐπίσης μόνιμοι (ἴδε Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, Ἡ καταστατική Νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1967, σ. 508), παρὰ ταῦτα δὲ ἐν τῷ διαβιβαστικῷ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἐγγράφῳ λέγεται, ὅτι εἰς τὸ Νομοσχέδιον διήκει «ἡ πατροπαράδοτος αὐστηρὰ κανονικὴ τάξις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» (αὐτόθι σ. 373). Ὡσαύτως, καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, οἱ εὐρόντες τῶρα τὸ σύστημα ὡς «ἄγνωστον καὶ ὀθνεῖον» δὲν ἠκούσθη νὰ διαμαρτυρηθοῦν, ὅτε προετείνετο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1962.

Τὸ μόνον νέον, τὸ ὁποῖον εἰσάγεται διὰ τοῦ ἰσχύοντος συστήματος Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι, ὅτι αἱ Συνοδικαὶ αὗται Ἐπιτροπαὶ ἀπὸ νεκρὸν γράμμα μεταβάλλονται εἰς ζῶντας καὶ κινουμένους καὶ ἐν εὐθύνη ὀρῶντας ὀργανισμούς. Τοῦτο ἐπετεύχθη ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων καὶ διὰ εἰδικευμένων προσωπικοτήτων τῆς Χώρας μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν διὰ Γραφείου, ἤτοι Γραμματείας ἐκ μονίμων καὶ εἰδικευμένων κατὰ τὸ δυνατόν ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι προετοιμάζουν τὰς πρὸς τὰς Ἐπιτροπὰς εἰσηγήσεις, ἐκτελοῦν δὲ ἀκολούθως τὰς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου λαμβανομένας ἀποφάσεις. Δὲν ἔχομεν δηλαδὴ πλέον Ἐπιτροπὰς, αἵτινες συγκροτοῦνται καθ' ἕκαστον Ὀκτώβριον, παραλαμβάνουν μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου, ἀρχίζουν νὰ ἐνημερώνωνται μετὰ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ μέχρις ὅτου διαμορφωθοῦν καὶ ἀρχίσουν νὰ συνειδητοποιοῦν τὰ προβλήματα τοῦ κύκλου τῆς ἀρμοδιότητός των βλέπουν μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ἔλαβον ἢ θητεία των καὶ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ παραδώσουν τὴν σκυτάλην καὶ τὴν περιπέτειαν τῆς ἐνημερώσεως εἰς τὰς διαδόχους Ἐπιτροπὰς. Αἱ διὰ τῆς νέας Νομοθεσίας συγκροτηθεῖσαι καὶ νῦν ἐν λειτουργίᾳ εὐρισκόμεναι Μόνιμοι Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαὶ, ἀποκτήσασαι ὄντοτητα καὶ συγκεκριμένην ἀρμοδιότητα καὶ ἔχουσαι τὴν δυνατότητα παραμονῆς ἐπὶ τριετίαν, δύνανται νὰ προχωρήσουν πέραν τοῦ σταδίου τῆς ἐνημερώσεως καὶ νὰ ἀποδώσουν θετικὸν ἔργον ἐν τῇ Διοικήσει καὶ ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησιαστικῇ ζωῇ.

Ἡ πρώτη βασικὴ ἀρμοδιότης τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν εἶναι ἡ μελέτη καὶ ἡ ὑποβολὴ εἰσηγήσεων εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας καὶ τὴν Διарκῇ Ἱερὰν Σύνοδον. Πόσον ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ ἐξονυχιστικὴ μελέτη τῶν τιθεμένων προβλημάτων πρὶν ἢ εἰσαχθοῦν ταῦτα πρὸς συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεως εἰς τὰ ὑπεύθυνα Διοικητικὰ Σώματα, δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν τι, κατόπιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν μόλις πρὸ ὀλίγου, τὰ ὁποῖα ὡσαύτως, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν περιττά. Διότι ἐὰν κανεὶς ἀπαγκιστρωθῇ ἐν ταπεινοφροσύνῃ ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴν αἴσθησιν τῆς παγγωνσίας, ἦν συνεπάγεται δῆθεν τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίω-

μα, θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι οὐδὲ ἐνήμεροι πάντες πάντοτε δυνάμεθα νὰ εἴμεθα περὶ τῶν ἀναπτυσσομένων ἐν ἐκάστη στιγμῇ ρευμάτων, οὐδὲ παμμερῆ ὄπλισμόν θεολογικῆς καταρτίσεως εἶναι δυνατόν νὰ διαθέτῳμεν, ὥστε νὰ ἀποφαινώμεθα αὐτοστιγμῆ ἐπὶ οἰουδήποτε θέματος. Ἐχομεν ἀνάγκην ἅπαντες καὶ συμβούλων καὶ ἀρμοδίων ὀργάνων, ἅτινα θὰ γνωμοδοτοῦν, κατόπιν προσεκτικῆς διερευνήσεως ἐκάστου προβλήματος. Καὶ ἐὰν ἀκόμη τολμήσῃ τις νὰ προβάλῃ σοβαρῶς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι οἱ συνοδικοὶ σύνοδοι, ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ ἐν Συνόδῳ διασκεπτόμενοι καὶ ἀποφασίζοντες, δύνανται νὰ ἀποφαινῶνται καὶ νὰ ἀποφασίζουσι τῇ ἐμπνεύσει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὴ ἐπιδεόμενοι εἰσηγήσεως ἐκ παραγόντων ἐκτὸς τῆς Συνόδου διασκεπτομένων καὶ ὅτι ἀκόμη καὶ αὐτὴ αὕτη ἢ προϋπόθεσις τῆς μελέτης καὶ τῆς γνωμοδοτήσεως ἀποτελεῖ εἰσπήδησιν κοσμικῶν σχημάτων ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Θεοσυστάτου καὶ πνευματοκινήτου Ἐκκλησίας, ἢ ἀπάντησις, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ σοβαρῶς, εἶναι ἀπλή: Ἡ ὕπαρξις τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ ἡ ἐν Συνόδῳ διαβούλευσις δὲν ἐξασφαλίζει τὸ ἀλάθητον εἰς τὸν διασκεπτόμενον, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποφαινῆται αὐθεντικῶς ἐπὶ παντὸς θέματος. Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐπισκιάζει ἐν μόνον πρόσωπον, ἢ μόνον μίαν μικρὰν ὀμάδα προσώπων, ἀλλὰ πνέει ἐν τῇ ὅλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπομένως ἢ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διάσκεψις περισσοτέρων, ἐχόντων μάλιστα λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἐνασχολήσεώς των μετὸν αὐτὸν κύκλον θεμάτων πλουσιωτέραν γνῶσιν καὶ μεγαλυτέραν ἐμπειρίαν, δύναται νὰ βοηθήσῃ θετικῶς τοὺς ἀποφασίζοντας καὶ νομοθετοῦντας καὶ προγραμματίζοντας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε νὰ ὀδηγοῦν ἀσφαλέστερον τὴν νοητὴν ὀλκάδα ἐν μέσῳ τοῦ ἀφρίζοντος πελάγους τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἄλλως τε, ἂς μὴ λησμονῶμεν ποτέ, ὅτι Σύνοδοι, καὶ μάλιστα συγκληθεῖσαι ὡς Οἰκουμενικαί, ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Δευτέρα ἀρμοδιότης τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν εἶναι ὁ προγραμματισμὸς καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν διαφορῶν τομέων τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Μέχρι τῆς νέας διαρθρώσεως, ὑπετίθετο, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας». Λέγομεν ὑπετίθετο, διότι ὡς ἀνεπτύξαμεν προηγουμένως καὶ ὡς εἶναι σχεδὸν εἰς πάντας γνωστόν, ἐν τῇ πραγματικότητι, λόγῳ ἐλλείψεως τῶν καταλλήλων ὀργάνων, οὔτε προγραμματισμὸς ποτε ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ οὔτε καὶ παρακολούθησις. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἡ δυνατότης συντονισμοῦ καὶ ἀναπτύξεως τῆς ποικίλης ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος. Τελικῶς, διωχετεύετο εἰς τὴν δωδεκαμελῆ Διарκῇ Ἱερὰν Σύνοδον τὸ βάρος παρακολούθησεως καὶ προωθήσεως ὠρισμένων

δραστηριοτήτων, αΐτινες ὑφίσταντο τὴν ἰδίαν περιπέτειαν, τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τομεῖς, λόγῳ τῆς ἀδιακόπου ροῆς τῶν ἀρμοδίων προσώπων, ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἐλείψεως τῶν καταλλήλων ὑπηρεσιακῶν ὀργάνων.

Εἰς τὴν νέαν διάρθρωσιν, δημιουργεῖται μία ὑπεύθυνος Κεντρικὴ Ὑπηρεσία, μὲ τὴν Γραμματεῖαν τῆς καὶ τὰ ἐπὶ μέρος Γραφεῖά τῆς, ἥτις βοηθεῖ τὰς Ἐπιτροπὰς εἰς τὸ ἔργον των, ὥστε αὐταὶ νὰ δύνανται νὰ προγραμματίζουσι, νὰ ὑποβάλλουσι εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τὰ σχέδιά των πρὸς ἔγκρισιν καὶ κατόπιν νὰ παρακολουθοῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφασισθέντων. Οὕτως, ἕκαστος τομεὺς δύναται νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ ἐπεκταθῆ, νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἱστορίαν του καὶ τὴν πείραν του, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ εἰσηγηθῆ τὰς βελτιώσεις καὶ νὰ τάμη νέας ὁδοὺς, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ καταστήσῃ διὰ τοῦ ἔργου του αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν δυνατοτήτων διακονίας, θεωρούμεναι αἱ Μόνιμοι Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί, ἀποτελοῦν τὴν μεγαλύτεραν προσπάθειαν ἀποκεντρώσεως τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας καὶ ταυτοχρόνως ἀξιοποιήσεως τοῦ ὑφισταμένου ἱερατικοῦ, θεολογικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ λοιποῦ δυναμικοῦ ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιστρόφως, πρὸς ὅσα ἀνευθύνως ἄνευ συγκεκριμένων ἀποδείξεων καὶ ἀβασανίστως διευτυπώθησαν, ἡμεῖς σχεδιάζοντες καὶ νομοθετοῦντες τὴν ὀργάνωσιν τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, δὲν ἀπεβλέψαμεν εἰς τὸν συγκεντρωτισμὸν καὶ τὴν μονοκρατορίαν, ἣν ἀπὸ πεποιθήσεως ἀποκρούομεν, ἀλλ' εἰς τὴν παροχὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς δυνατοτήτος νὰ δράσῃ εὐρύτερον καὶ ἐντονώτερον, διὰ τῆς συμβολῆς τοῦ ἐνεργοῦ ἐνδιαφέροντος, τῆς ζωτικότητος, τοῦ στοχασμοῦ, τῶν γνώσεων καὶ τῆς προσευχῆς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερου ἀριθμοῦ κατηρητισμένων μελῶν τῆς. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι σήμερον διὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολούντων τὴν Ἐκκλησίαν θεμάτων ἀντὶ τῶν 12 Ἀρχιερέων, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν προηγουμένως τὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου, τῶρα ἐργάζονται 30 εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς. Παράλληλως, μετέχουν εἰς αὐτὰς καὶ ἕτεροι ἕκατὸν κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ὡς τακτικά ἢ ἀναπληρωματικά μέλη αὐτῶν, ἐκτὸς τῶν ἐτέρων ἕκατὸν περίπου τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν μελῶν τῶν Εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν ἢ Ὑποεπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι πλαισιώνουν τὰς Μ.Σ.Ε.

Ἡ δυσκολία εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Μ.Σ.Ε. ἐνέκειτο εἰς τὴν ἐπάνδρωσιν των καὶ εἰς τὴν ἐπάνδρωσιν τῶν Γραφείων των. Ὅχι διότι δὲν ὑπάρχουν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι πρόθυμα νὰ ὑπηρετήσουν ἀνιδιοτελῶς

τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διότι ἔπρεπε νὰ ἐπιλεγῶσι τὰ ἄριστα ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ εἰδημονέστερα καὶ νὰ τοποθετηθῆ ἀκολουθῶς ἕκαστον εἰς τὴν διὰ τὴν εἰδικότητά του ἐνδεδειγμένην Ἐπιτροπὴν. Εἰδικῶς, ὡς πρὸς τὴν ἐξέυρεσιν Ἀρχιερατικῶν μελῶν εἰδικευμένων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῶν Μ.Σ.Ε., πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι συνητήσαμεν δυσκολίας. Ἐγένετο ὁμως ἡ πρώτη ἐπάνδρωσις τῆς Ἱεράς Συνόδου, μὲ ὅ,τι καλύτερον ἔμφυχον ὑλικὸν ὑπῆρχε διαθέσιμον. Εἰς τὰς πλείστας τῶν Μ.Σ.Ε. εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τῶν αἰρετῶν λαϊκῶν μελῶν ἡ δυσκολία ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι ἀφ' ἐνὸς αὕτη μὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ μεταξὺ τῶν περισσοτέρων ἀρίστων εἰδημόνων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅτι ἅπαντες οἱ ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ εἰδήμονες δὲν ἦσαν πάντοτε ἐπαρκῶς εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Συνόδου γνωστοί. Ἡ δυσκολία αὕτη εἰς τινὰς τῶν Μ.Σ.Ε. ἐπαυξάνεται, προκειμένου νὰ πληρωθοῦν αἱ θέσεις τῶν Ὑποεπιτροπῶν, ὅπου ἡ εἰδίκευσις δέον νὰ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερα.

Ὅς πρὸς τὴν ἐπάνδρωσιν τῶν Γραφείων τῶν Μ.Σ.Ε. ἡ δυσκολία ἐνέκειτο εἰς τὴν σπάνιν εἰδικευμένων κληρικῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπετέλουν τὰ στελέχη τῆς ἐργασίας ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, ἡ δὲ δυσκολία αὕτη ἐν πολλοῖς ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἔτι ὑφισταμένη. Ὅταν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι χρειαζόμεθα κληρικοὺς καὶ ἐν γένει ὑπαλλήλους εἰδικευμένους ὄχι εἰς τὸ γενικὸν θέμα τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλ' εἰς τὰ τῶν Ὑποεπιτροπῶν τῆς, τότε ἡ δυσκολία ἐπαυξάνεται ἔτι μάλλον.

Ὅργανωτικῶς, αἱ Μ.Σ.Ε. εἰργάσθησαν ἐν ὀλομελείᾳ καὶ κατὰ Ὑποεπιτροπὰς, ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἀπέκτεσαν τοιαύτας.

Οὕτως ἡ Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Θεῆς Λατρείας, Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς καὶ Χριστιανικῶν Μνημείων καὶ κειμηλίων συνέστησε τὰς ἐξῆς Ὑποεπιτροπὰς: 1) Ἐκδόσεως τοῦ Ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2) τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐθιμοτυπίας καὶ 3) τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου.

Ἡ Μ.Σ.Ε. Ὀρθοσκευτικῆς Διαφωτίσεως, ὀπτικοακουστικῶν μέσων καὶ ἀντιμετωπίσεως ξένων προπαγανδῶν συνέστησε τὰς ἐξῆς Ὑποεπιτροπὰς: 1) Θεάτρου καὶ Κινηματογράφου, 2) Ἀντιμετωπίσεως ξένων προπαγανδῶν καὶ 3) τῆς ἐκδόσεως τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Μ.Σ.Ε. Νεότητος κατήρτισε τὰς ἐξῆς Ὑποεπιτροπὰς: α) Κατηχητικῶν Σχολείων, β) Προσχολικῆς καὶ Σχολικῆς ἡλικίας, γ) Σπουδαστῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, δ) Ἐργαζομένης Νεότητος, ε) Ὄργανωμένης Νεότητος καὶ στ) Στρατευομένης Νεότητος.

(Συνεχίζεται)

Η ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΓΚΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ (10-12 Μαΐου 1973)

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ν.δ. 1382/1973 «περὶ ἐκτάκτου συγκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Φ.Ε.Κ. ἀρ. 91 τ. Α' τῆς 19-4-1973) συνήλθεν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 10-12 Μαΐου ἐ. ἐ. ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποκλειστικὸς σκοπὸς καὶ θέμα τῆς Συνελεύσεως ταύτης ὑπῆρξε, κατὰ τὸν νόμον, ἡ λήψις ἀποφάσεως περὶ διορισμοῦ τῶν Προέδρων τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν μονίμων μελῶν αὐτῶν μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν των, κατόπιν φανερᾶς ψηφοφορίας, πρὸς συγκρότησιν τῆς Δ.Ι.Σ. τῆς 117ης Συνοδικῆς περιόδου, ἅτε τῆς ὑπὸ τῆς προλαβούσης Ι.Σ.Ι. κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 28-11-1972 διορισθείσης τοιαύτης κηρυχθείσης, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1175/73 ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀκύρου.

Περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ διαληφθέντος ν.δ. καὶ τῆς δυνάμει τούτου συγκλήσεως, ἐπὶ τῷ ὡς εἴρηται σκοπῷ, τῆς Ι.Σ.Ι. ἐνημερώθησαν ἐγκαίρως ἅπαντες οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1970/24-4-1973 συνοδικῆς Ἐγκυκλίου. Οὕτως ἀφίχθησαν ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Μαΐου ἐ.ἐ. 63 Σεβ. Μητροπολίται, οἵτινες, μετὰ τὴν τελεσθεῖσαν ἐν τῷ Συνοδικῷ παρεκκλησίῳ Θ. Λειτουργίαν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου κατὰ τὰ πρεσβεῖα Σεβ. Μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Ἱεροθέου, ἀνήλθον εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν συνεδριῶν τῆς Ι.Σ.Ι. καὶ κατέλαβεν ἕκαστος τὴν οἰκίαν αὐτοῦ θέσιν. Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης συνεδρίας ἀπουσίαζον οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ζάνθης κ. Ἀντώνιος, Λήμνου κ. Παντελεήμων, Γρεβενῶν κ. Χρυσόστομος καὶ Μαντινείας κ. Θεόκλητος, πρὸς οὓς ἐχορηγήθη κανονικὴ ἀπουσίας ἄδεια ἐκ τῶν συνεδριάσεων. Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν παρέστη καὶ ὁ ἐξοχώτατος Ὑπουργὸς Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Νικ. Γκαντώνας.

Μετὰ τὴν γενομένην ἐναρκτήριον Ἀκολουθίαν, ἣν ἐτέλεσεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι τοῦ Σώματος διὰ συντόμου εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου, μεθ' ἣν ἀνεγνώσθησαν ὑποβληθεῖσαι τῇ Δ.Ι.Σ. δηλώσεις δύο ὁμάδων Σεβ. Μητροπολιτῶν περὶ τοῦ προκριτέου συστήματος συγκροτήσεως τῆς Δ.Ι.Σ., καθὼς καὶ ἔνστασις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αὐγουστίνου. Μετ' ἐπακολουθήσασαν διαλογικὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμερησίας διατάξεως, διεξήχθη φανερὰ ψηφοφορία πρὸς ἀνάδειξιν Σεβ. Προέδρων τῶν Μ.

Σ.Ε. Γενομένης δὲ διαλογῆς ἐξελέγησαν διὰ τῆς πρώτης ψηφοφορίας, ὡς συγκεντρώσαντες τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν τῶν παρόντων, οἱ κάτωθι Σεβ. Ἱεράρχαι: Ὁ Σεβ. Κοζάνης διὰ ψήφων 36 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Θ. Λατρείας, 2) Ὁ Σεβ. Μαρωνείας κ. Τιμόθεος διὰ ψήφων 34 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Ἐκκλ. Παιδείας, 3) Ὁ Σεβ. Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος διὰ ψήφων 58 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ, 4) Ὁ Σεβ. Ἰωαννίνων κ. Σεραφεὶμ διὰ ψήφων 33 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. Τύπου, 5) Ὁ Σεβ. Θήρας κ. Γαβριὴλ διὰ ψήφων 34 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Νεότητος, 6) Ὁ Σεβ. Πρεβέζης κ. Στυλιανὸς διὰ ψήφων 34 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τοῦ Μοναχισμοῦ, 7) Ὁ Σεβ. Ναυπακτίας καὶ Ἐδρυτανίας κ. Δαμασκηνὸς διὰ ψήφων 37 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Διοργανώσεως τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου καὶ 8) Ὁ Σεβ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος διὰ ψήφων 35 ὡς Πρόεδρος τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας προβλημάτων.

Διὰ τὴν ἀνάδειξιν Προέδρων τῶν Μ.Σ.Ε. 1) ἐπὶ τῆς Ἀρχιγραμματείας καὶ 2) ἐπὶ τῶν Νομοκανονικῶν διεξήχθη ἐπαναληπτικὴ ψηφοφορία, ἅτε οὐδενὸς ὑποψηφίου συγκεντρώσαντος κατὰ τὴν πρώτην τοιαύτην τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν. Γενομένης δὲ διαλογῆς ἐξελέγησαν ὡς Πρόεδροι μὲν τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Ἀρχιγραμματείας ὁ Σεβ. Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος διὰ ψήφων 35, ὡς Πρόεδρος δὲ τῆς Μ.Σ.Ε. Νομοκανονικῶν ζητημάτων ὁ Σεβ. Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος διὰ ψήφων 31.

Οὕτως ἡ Δ.Ι.Σ. τῆς 117ης Συνοδικῆς περιόδου συνεκροτήθη ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, Πρόεδρος.

Σεβ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος, Ἀντιπρόεδρος.

Σεβ. Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος

Σεβ. Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος

Σεβ. Ἰωαννίνων κ. Σεραφεὶμ

Σεβ. Μαρωνείας κ. Τιμόθεος

Σεβ. Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος

Σεβ. Ναυπακτίας καὶ Ἐδρυτανίας κ. Δαμασκηνὸς

Σεβ. Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανὸς

Σεβ. Θήρας κ. Γαβριὴλ

Σεβ. Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος.

Ἡ οὐτωςεὶ συγκροτηθεῖσα Δ.Ι.Σ. συνελθοῦσα εἰς πρώτην συνεδρίαν, συμφυδᾶ τῷ ἄρθρῳ 1 τοῦ ν.δ. 1382/73, τῇ ἐπομένῃ 11ῃ Μαΐου, κατήρτισε τὴν ἑαυτῆς πρότασιν πρὸς τὴν Ι.Σ.Ι. περὶ τῶν τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν μονίμων ἀρχιερατικῶν μελῶν ἐκάστης Μ.Σ.Ε., ἣν καὶ ὑπέβαλε διὰ τοῦ Μακ. Προέδρου αὐτῆς κατὰ τὴν Β' συνεδρίαν τῆς Ι.Σ.Ι. τῇ 12ῃ Μαΐου 1973, καθ' ἣν διεξήχθησαν δέκα φανεραὶ καὶ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως ψηφοφορίαι, ἀναδειξασαὶ ὡς ἐξῆς τὰ ἀρχιερατικὰ μέλη τῶν Μ.Σ.Ε.:

1) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Ἀρχιγραμματείας.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Φθιώτιδος Δαμασκηνὸς
Σεβ. Ἀργολίδος Χρυσόστομος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Μαντινείας Θεόκλητος
Σεβ. Ἐλασσώνος Σεβαστιανὸς

2) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Νομοκανονικῶν Ζητημάτων.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Ζιχνῶν Νικόδημος
Σεβ. Φλωρίνης Ἀδγουστίνος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Φωκίδος Χρυσόστομος
Σεβ. Κερκύρας Πολύκαρπος

3) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Θείας Λατρείας

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Ἐλευθερουπόλεως Ἀμβρόσιος
Σεβ. Κερκύρας Πολύκαρπος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Κεφαλληνίας Προκόπιος
Σεβ. Ζιχνῶν Νικόδημος

4) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Ἐκκλ. Παιδείας

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Καστορίας Δωρόθεος
Σεβ. Φιλίππων Ἀλέξανδρος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Σερρῶν Κων/νος
Σεβ. Καρυστίας Σεραφεῖμ

5) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Κορινθίας Παντελεήμων
Σεβ. Ἀττικῆς Νικόδημος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Μηθύμνης Ἰάκωβος
Σεβ. Ἡλείας Ἀθανάσιος

6) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Τύπου.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Δράμας Διονύσιος
Σεβ. Γόρτυνος Θεόφιλος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Παροναξίας Ἐπιφάνιος
Σεβ. Τρίκκης Σεραφεῖμ

7) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Μοναχικοῦ Βίου.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Σύρου Δωρόθεος
Σεβ. Χαλκίδος Νικόλαος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Λευκάδος Νικηφόρος
Σεβ. Σπάρτης Ἱερόθεος

8) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Νεότητος.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Τριφυλίας Στέφανος
Σεβ. Γυθείου Σωτήριος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Λαρίσης Θεολόγος
Σεβ. Ζακύνθου Ἀπόστολος

9) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. ποιμαντικοῦ ἔργου.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Σάμου Παντελεήμων
Σεβ. Σιδηροκάστρου Ἰωάννης

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Θηβῶν Νικόδημος
Σεβ. Τρίκκης Σεραφεῖμ

10) Διὰ τὴν Μ. Σ. Ε. Οἰκονομικῶν.

α) Τακτικὰ μέλη

Σεβ. Κίτρος Βαρνάβας
Σεβ. Ἀκαρνανίας Θεόκλητος

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη

Σεβ. Ἄρτης Ἰγνάτιος
Σεβ. Καστορίας Δωρόθεος

Κατόπιν ὑποβληθεισῶν παραιτήσεων ἐκ μέρους τῶν Σεβ. Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβροσίου καὶ Κερκύρας κ. Πολυκάρπου τακτικῶν ἀρχιερατικῶν μελῶν τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῆς Θ. Λατρείας, καὶ τοῦ Σεβ. Χαλκίδος κ. Νικολάου τακτικοῦ ἀρχιερατικοῦ μέλους τῆς Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τοῦ Μοναχισμοῦ, ἡ Δ.Ι.Σ. ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 16-5-73 ἀντικατέστησε τοὺς ὡς ἄνω Σεβ. Ἱεράρχας διὰ τῶν: Σεβ. Κεφαλληνίας κ. Προκοπίου καὶ Ἡλείας κ. Ἀθανασίου διὰ τὴν Μ.Σ.Ε. Θ. Λατρείας, καὶ Σεβ. Καστορίας κ. Δωροθέου διὰ τὴν Μ.Σ.Ε. Μοναχισμοῦ.

Ὡς ἀναπληρωματικὸν ἀρχιερατικὸν μέλος τῆς Μ.Σ.Ε. Θ. Λατρείας εἰς τὴν θέσιν τοῦ Σεβ. Κεφαλληνίας κ. Προκοπίου, ἡ Δ.Ι.Σ. κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ὥρισε τὸν Σεβ. Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Ἱερόθεον.

Α΄ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ*

5. Περὶ κωλυμάτων γάμου*.

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τὸ θέμα «Κωλύματα γάμου», μελετήσασα τὸ ὅλον πρόβλημα καὶ τὴν σημερινὴν προᾶξιν ἐν ταῖς κατὰ τόπους Ἐκκλησίαις, κατέληξεν εἰς τὰ ἑξῆς πορίσματα:

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τῶν σχετικῶν εἰσηγήσεων τῶν Ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν Ῥωσίας καὶ Ἑλλάδος, ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας διετύπωσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος αἱ Ἀγιώταται Ἐκκλησίαι Σερβίας, Ῥουμανίας, Βουλγαρίας, Κύπρου, Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ὀλομελεΐᾳ διατυπωθεισῶν ἀπόψεων τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσωπειῶν.

Ἐκ τῶν κωλυμάτων γάμου, ἅτινα περιλαμβάνονται εἰς τὰς ἀνωτέρω εἰσηγήσεις καὶ παρατηρήσεις, ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπέλεξε τὰ κάτωθι, ἐφ' ὧν ἔστρεψεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν αὐτῆς, ὡς ἀπασχολούντων κατ' ἐξοχὴν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν σήμερον, προτείνουσα τὴν περαιτέρω ἔρευναν καὶ εἰσήγησιν περὶ τούτων ὑπὸ τῆς Α' Προσυνδικτικῆς Διασκέψεως.

Ἐν γένει δὲ παρατηρεῖ ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ Κωλύματα γάμου, πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς διατάξεις τῆς ἑκασταχοῦ Κρατικῆς Νομοθεσίας, τὰς ἀναφερομένας εἰς ταῦτα, καὶ τοῦτο, ὡς εἰκός, μέχρι τοῦ ἀνεκτοῦ ὁρίου ἀπὸ πλευρᾶς ἐκκλησιαστικῆς.

1) Γάμος μετὰ ξὺ Ὁρθοδόξων.

α) Προκειμένου περὶ τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας δύναται νὰ γίνῃ συγκατάβασις μέχρι τοῦ 5ου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου (καν. 54 Πενθ.), ἐὰν συντρέξωσι πρὸς τοῦτο εἰδικοὶ λόγοι.

β) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξ ἀγχιστείας συγγένειαν νὰ ἐπιτρέπηται ὁ γάμος κατ' οἰκονομίαν μέχρι τοῦ 5ου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου (καν. 54 Πενθ.) καὶ νὰ κωλύηται ἀπολύτως ὁ 4ου βαθμοῦ γάμος, συμφώνως τῇ ἀρχαίᾳ κοινῶς παραδεκτῇ παραδόσει.

γ) Ὡς πρὸς τὴν ἐξ υἰοθεσίας συγγένειαν δέον, ὅπως κωλύηται ὁ γάμος μέχρι καὶ τοῦ 2ου βαθμοῦ, ἦτοι ὁ γάμος τοῦ υἰοθετήσαντος ἢ τῶν κατιόντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἰοθετηθέντος.

δ) Προκειμένου περὶ τῆς ἐκ βαπτίσματος συγγενείας δέον, ὅπως κωλύηται ὁ γάμος μέχρι καὶ τοῦ 2ου βαθμοῦ (καν. 53 Πενθ.), ἦτοι ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῆς ἀναδεκτῆς ἢ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ ἀντιθέτως, τῆς ἀναδόχου μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

ε) Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐκ τριγενείας συγγένειαν δέον, ὅπως ἀποκλείηται ὁ 1ου βαθμοῦ συγγενείας γάμος, ἀν καὶ τοῦτο δὲν ἀπετέλει πάντοτε ἀπόλυτον κώλυμα γάμου. Παρὰ ταῦτα, ἡ τυχὸν πλήρης ἀδιαφορία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἐκ τριγενείας συγγενείας θὰ ἀπέβαινεν ἐπιζήμια, διότι θὰ παρείχετο ἢ ἐντύπως, ὅτι ἀνευ λόγου ἀθετοῦνται παραδόσεις.

στ) Ὡς πρὸς τὴν ἱερωσύνην, κατὰ τὴν ἰσχύουσαν κανονικὴν τάξιν, ἀπαγορεύεται ἡ σύναψις γάμου παντὸς προσώπου προσκτησαμένου τὴν ἱερωσύνην εἰς πάντα τῆς χειροτονίας βαθμῶν (καν. 3 Πενθ.).

Οὐχ ἦττον ἡ Ἐπιτροπὴ, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἐνεστώσαν κατάστασιν ἐν τισιν ἐκ τῶν ἐπὶ μέρος Ἐκκλησιῶν καὶ τὰς ὑπαρχούσας ποιμαντικὰς ἀνάγκας ἑκασταχοῦ, φρονεῖ ὅτι εἶναι συμφέρον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως αὕτη ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου τοῦ α' βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, ἦτοι τῶν διακόνων, καὶ προβῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὅλου θέματος με εὐμενῆ πρόσκλισιν ὑπὲρ τοῦ δυνατοῦ γενέσθαι, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων καὶ τῆς ἀρχαίας πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἀραιῶνται αἱ τάξεις τοῦ ἱεροῦ Κλήρου.

ζ) Προκειμένου περὶ τῆς μοναχικῆς κουρᾶς, αὕτη ἀποτελεῖ ἀπόλυτον κώλυμα γάμου (καν. 44 Πενθ.). Μοναχοὶ αὐτομολήσαντες τῆς μοναχικῆς Ἀδελφότητος καὶ ἀποβαλόντες αὐθαίρετως τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ ἢ ἀκουσίως καὶ κατ' ἀνάγκην, δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον, ἐφ' ὅσον μεταταχθῶσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν δι' ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικῆς.

η) Ὡς πρὸς τὸν ὑφιστάμενον γάμον, οὗτος ἀποτελεῖ ἀπόλυτον κώλυμα συνάψεως ἐτέρου γάμου, πρὶν ἢ ἀμετακλήτως λυθῇ ἢ ἀκυρωθῇ ὁ ὑφιστάμενος γάμος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποκροεῖ τὸν 4ον γάμον ἀπολύτως καὶ κατὰ τρόπον ἀποκλειστικὸν καὶ κατηγορηματικόν.

θ) Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κατώτατον καὶ ἀνώτατον ὄριον ἡλικίας, καλὸν εἶναι νὰ πληρῶνται αἱ κατὰ τόπους νομικαὶ διατάξεις τῆς Πολιτείας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 181 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

II. Μικτοὶ Γάμοι.

1) Μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων.

Ὡς πρὸς τοὺς μικτοὺς γάμους διευτυπώθησαν αἱ ἀκόλουθοι ἀπόψεις:

α) Ἡ Ἐκκλησία Ῥωσίας ἀποδέχεται ὅτι «ὁ καθαγιασμός τοῦ γάμου δι' ἐκκλησιαστικοῦ στεφανώματος ὀρθοδόξων χριστιανῶν μετὰ χριστιανῶν ἑτεροδόξων δύναται νὰ γίνη ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ μὴ ὀρθόδοξος πλευρὰ ἀναγνωρίζει τὴν σημασίαν τῶν εὐλογιῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσίας ὡσαύτως, μετὰ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν ἀπόφασιν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐγκύρου τῶν γάμων μεταξὺ Ῥωμαιοκαθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων, τῶν τελουμένων ὑπὸ Ὁρθοδόξου ἱερέως, ἔλαβεν ἀπόφασιν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐγκύρου τῶν μικτῶν γάμων μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ῥωμαιοκαθολικῶν, τελουμένων ὑπὸ εἰδικῆς συνθήκας, κατόπιν εὐλογίας τοῦ ὀρθοδόξου Ἐπισκόπου, ἐνώπιον Ῥωμαιοκαθολικοῦ ἱερέως».

β) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος φρονεῖ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀποφεύγονται καὶ ἀποτρέπωνται οἱ μικτοὶ γάμοι, ἀδιακρίτως Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, καὶ νὰ ἐπιτρέπωνται μόνον, ἐὰν συντρέχωσιν εἰδικοί λόγοι.

γ) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας εἰσηγεῖται, ὅπως, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐννοίας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοπικῶν διομολογιακῶν σχέσεων, γίνονται δεκτοὶ μικτοὶ γάμοι μεθ' ὅλων τῶν βεβαπτισμένων.

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ: ὅτι θὰ ἦτο εὐκταία ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω προτάσεων λήψις ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ φλέγοντος θέματος τῶν μικτῶν γάμων ὑπὸ τῆς Α' Προσυνοδικῆς Διασκεψέως. Ἐπειδὴ, ὅμως, ὡς ἀποδεικνύει ἢ ἐπὶ τοῦ θέματος ἐφαρμοζομένη διαφορότροπος πρᾶξις ὑπὸ τῶν διαφόρων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν προϋποθέτει πάντοτε ἐνιαίαν ὀρθόδοξον ἄποψιν, εὐκταῖον εἶναι, ὅπως ἢ Α' Προσυνοδικὴ Διάσκεψις ἀφήσῃ σχετικὴν ἐλευθερίαν ἐπιλύσεως τοῦ θέματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑφισταμένων κατὰ τόπους συνθηκῶν. Πρὸς τοῦτο βεβαίως ἀπαιτεῖται ἀκριβεστέρα, κατὰ δύναμιν, ἐκτίμησις τῆς χριστιανικῆς κληρονομίας τῶν μὴ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀξιολόγησις τῆς ἐνεστώσης αὐτῶν καταστάσεως, ὥστε νὰ γίνηται ἐκκλησιολογικὴ διάκρισις μεταξὺ τῶν μὴ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

2) Μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων ἢ ἀπίστων.

Ἐν προκειμένῳ διευτυπώθησαν αἱ ἀκόλουθοι ἀπόψεις:

α) Ἡ Ἐκκλησία Ῥωσίας διαπιστοῦ ὅτι οἱ μικτοὶ γάμοι ἀπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ 72ου κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν τούτοις ὅμως φρονεῖ ὅτι καὶ σύγχρονοι συνθήκαι ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαιτοῦν ἐπιμόνως, ἐν τῷ ζητήματι μικτῶν γάμων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν μετὰ τῶν μὴ Χριστιανῶν, τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατὰ τοὺς ὁποίους ἢ Ἐκκλησία, ἐπομένη τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ (Α' Κορ. Ζ', 12-14.16), «ἐφέρετο συγκαταβατικῶς πρὸς μικτοὺς γάμους». Ὡσαύτως εἰς τοὺς παλαιστάτους κανόνας δὲν ὑπάρχουν ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις ἐν προκειμένῳ».

β) Κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου ἀπαγορεύεται ἡ σύναψις γάμου μεταξὺ χριστιανῶν καὶ ἀλλοθρήσκων (Καν. 14, Δ' Οἰκουμ. Συνόδου).

γ) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος φρονεῖ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ γάμου μετὰ ἑτεροθρήσκων ἢ Προσυνοδικῆ Διάσκεψις θὰ ἠδύνατο νὰ δεχθῆ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ οἰκονομίαν.

δ) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας προτείνει, ὅπως «τεθῆ πρὸς συζήτησιν ἢ δυνατότης εὐλογίας τοῦ ἐνός τῶν συζευγνυμένων εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐν μέλος εἶναι ἀπίστον».

ε) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας ἀδυνατεῖ νὰ εὐλογήσῃ τὸν γάμον μεταξὺ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ καὶ μὴ χριστιανοῦ (Ἑβραίου, Μωαμεθανοῦ κ.λπ.).

Ἡ Ἐπιτροπὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὡς ἄνω θέσεις τῶν διαφόρων ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ μετ' ἐπισταμένην μελέτην τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ὁ γάμος μεταξὺ ὀρθοδόξου πιστοῦ καὶ ἑτεροθρήσκου ἢ ἀπίστου νοεῖται μόνον μετὰ τὴν εἰσδοχὴν τοῦ ἑτεροθρήσκου ἢ ἀπίστου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προτείνει, ὅπως ἀφ' ἐνός μὲν μελετηθῶσιν οἱ δυνατοὶ νὰ ὑπάρξωσι τρόποι ἐφαρμογῆς τῆς οἰκονομίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφεθῆ, ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τὸ ἀποφασίζειν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς οἰκονομίας ἐν περιπτώσεσιν ἀνάγκης.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Παν/μίου

ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ**ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΖΩΗΝ***

Ἡ ἀνήσυχος καὶ ἐπαναστατικὴ γενεά μας, ἀπαιτοῦσα ἐσπευσμένας καὶ ριζικὰς μεταρρυθμίσεις, λησμονεῖ εἰς τὸν πυρετὸν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ὀρισμένα δεδομένα ψυχολογικά. Ὁ ἄνθρωπος κινεῖται ἐντὸς πλαισίων. Τὸ ἔθιμον ριζώνει καὶ σὺν τῷ χρόνῳ γίνε-ται τμῆμα τῆς ζωῆς του. Παρ' ὅλην τὴν ἐλευθερίαν του, ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀγνοήσῃ τὸ περιοριστικὸν τοῦτο φράγμα. Εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς ἡ νέας γενεάς, συχνὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, λησμονεῖ κάτι τὸ οὐσιώδες: Ὅτι ἀπότομοι οἰακισμοὶ δὲν ἐπιτρέπονται οὔτε κατὰ τὴν πορείαν τῶν πλοίων οὔτε κατὰ τὴν διαβίωσιν πνευματικῶς θεμελιωμένων κοινωνιῶν. Οἱ ἀπότομοι αὐτοὶ οἰακισμοὶ εἶναι ἐπικίνδυνοι, ἐὰν δὲν ἀποδειχθῶν κάποτε μοιραῖοι καὶ καταστρεπτικοί.

Ἀπαιτεῖται μία σταδιακὴ ὀρίμασις, μία φυσικὴ ἐξέλιξις, μία βαθμιαία προσαρμογὴ, μία ἔρρυθμος στροφὴ, ἐὰν ἡ στροφὴ αὐτὴ κριθῇ ἀναγκαία. Ταῦτα πάντα ὅμως ἐπιτυγχάνονται μόνον διὰ βαθείας μελέτης τῶν συνεπειῶν ἐνὸς νέου προτεινομένου μέτρου, συγχωνεσεως τῶν ἀπόψεων ὅλων τῶν ταγῶν καὶ ῥυθμιστῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Θὰ χρειασθῇ ἀκόμη ἐπιστράτευσις ὅλων τῶν ὑγιῶν στοιχείων, τῶν ἀμέσως ὑπευθύνων. Θὰ ληφθῇ ὅμως ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ γνώμη ὅλων τῶν εὐρισκομένων ἐκτὸς τῆς κονίστρας καὶ τῶν καθημένων εἰς τὰς κερκίδας. Ὁ πολὺς λαός, διὰ νὰ «χωνέψῃ» μίαν ἀλλαγὴν, χρειάζεται χρόνον καὶ συστηματικὴν διαφώτισιν. Τὰ ἀπότομα ἄλλατα εἶναι ἐπικίνδυνα. Παραγνώρισις τῶν νόμων αὐτῶν καὶ τῶν προϋποθέσεων θὰ ὀδηγήσῃ μοιραίως εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν καὶ πνευματικὸν χάος.

Ὅσακις ἡ προγονοπληξία καὶ ὁ ναρκισσισμὸς δὲν μᾶς προσβάλλει, εἶναι εὐκόλον νὰ διαπιστώσωμεν τὰ ἀσθενῆ σημεῖα τῆς Λειτουργικῆς μας ζωῆς. Ὑπάρχει μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὄσων γράφονται καὶ τῶν ὄσων γίνονται εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Θεωρητικῶς κατὰ κόρον τονίζεται, ὅτι ὁ Ὁρθόδοξος κόσμος εἶναι ὁ κόσμος τῆς προσευχῆς καὶ τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὀλίγοι ἐκκλησιάζονται καὶ ὀλιγώτεροι κοινωνοῦν. Παρατηρεῖται ἀνησυχητικὴ κάμψις εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν. Ὁ ἐκκλησιασμός, ὅπως ἐπιτελεῖται, δὲν ἐπιφέρει εἰς τὸ πλήρωμα τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, οὔτε τὸ ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ πρωταρχικοῦ ρόλου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ πληρώματος κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Μέγα μερίδιον τῆς εὐθύνης ἀνήκει εἰς τὴν ἑλλειψιν ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἤδη ἡλικίας λειτουργικῆς μορφώσεως. Τρομερὴ ἀγνοία περὶ τὰ λειτουργικὰ συνετέλεσαν, ὥστε πολλὰ ἄτοπα νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 188 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

Ἡ μελετωμένη Πανορθόδοξος Σύνοδος παρέχει ἐξαιρετικὴν εὐκαιρίαν ἐπισημάνσεως τῶν ἐλλείψεων καὶ ἐνάρξεως μιᾶς εὐρύτερας προσπαθείας, ὥστε τὸ πλήρωμα νὰ συμμετέχῃ καὶ νὰ οἰκιοποιῆται τὰ τελούμενα. Ἐνταῦθα ἄς λεχθῇ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν τὰ πάντα ἀπὸ μίαν Σύνοδον. Διότι καὶ τὰ γνωστὰ λάθη δὲν εἰσήχθησαν διὰ Συνόδου. Αἱ λειτουργικαὶ ὑπερβασίαι καὶ ἀταξίαι εἰσήλθον ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Πολλοὶ παράγοντες συνετέλεσαν εἰς τοῦτο. Ἀμέλεια, νοθρότης, ἑλλειψις σεβασμοῦ, χρόνοι λειτουργικῆς παρακμῆς, αὐθαίρετοι προσωπικαὶ καινοτομίαι, ἐσφαλμένη ἐρμηνεία ὀρισμένων λειτουργικῶν ἐθίμων. Ὅλα αὐτὰ ἀπὸ κοινοῦ κατήνησαν μόνιμος κατάστασις, καθεστώς. Ἔγιναν μὲ ἄλλας λέξεις «παράδοσις». Ὁ λαὸς ἐξοικειώνεται τόσον πολὺ πρὸς τὰ εἰωθότα, ὥστε τὰ θεωρεῖ ὡς τὸν μόνον φυσικὸν καὶ ἐνδεδειγμένον τρόπον τελέσεως τῆς Θ. Λειτουργίας. Τὸ χεῖριστον εἶναι, ὅτι ἡ παρατυπία καὶ ἡ κατάχρησις ἀνήγαγεν εἰς τάξιν τυπικὴν, εἰς κανόνα, ὅ,τι εἰς τὴν πραγματικότητά ἦτο ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου Τυπικοῦ καὶ τοῦ ἰδεώδους τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. Στοιχεῖα ξένα πρὸς αὐτὴν καὶ ἐμβόλιμα συνυφάνθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀναπόσπαστον τμῆμα αὐτῆς.

Ἐφ' ὅσον εἰσήλθομεν εἰς τὸν Λειτουργικὸν χῶρον, θὰ πρέπει ἐν συντομίᾳ νὰ περιγράψωμεν τὴν ὀρθὴν θέσιν τῆς Λειτουργίας εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ.

Ἡ Λατρεία μας δὲν γίνεται κατὰ τρόπον αὐθαίρετον, ἀλλ' οὔτε τελεῖται καὶ κατὰ τρόπον διατακτικόν. Ὁ πιστὸς δὲν ἐνεργεῖ ὡς μίᾳ μηχανῇ. Δὲν μιμεῖται πτωλῶς καὶ δὲν ὑπακούει εἰς ἓνα τυπικὸν ἀπολιθωμένον. Εἰς τὴν Λατρείαν συνεργάζονται καὶ οἱ δύο παράγοντες: ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἐκεῖ συναντᾷ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ σφραγὶς τοῦ Θεοῦ φαίνεται σαφῶς: «τοῦτο ποιεῖτε». Εἶναι ἐντολὴ ἀκατάλυτος, αἰωνίου κύρους. Ἀλλὰ ἐκεῖ συναντᾷ καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν: «προσεύχεσθε τῷ νοῦ», δηλ. κατὰ τρόπον προσιτόν, εὐληπτον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλωστε καὶ ὁ ὄρος «Λειτουργία» δεικνύει τὸ ἔργον τοῦ λαοῦ, τὴν προσφορὰν καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ.

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον εἰς τὴν Λατρείαν, ἀνθρώπινοι παράγοντες κατὰ διαστήματα προσέθεσαν καὶ ἀφῆρσαν πλεῖστα ὄσα. Πολλάκις ὅμως αὐταὶ αἱ προσθαφαιρέσεις ἀντιτίθενται πρὸς τὸ ἀσθεντικὸν πνεῦμα μιᾶς ἀσθεντικῆς Λειτουργίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιβάλλεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μίᾳ ἀνακάθαρσις ὅλων τῶν ξένων στοιχείων, τῶν μὴ συμβιβαστέων πρὸς τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Λατρείαν. Τὸ περιεργον εἶναι ὅτι τοιαῦτα στοιχεῖα ἐπεκάθησαν καὶ θριαμ-

Η ΜΟΝΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΝ *

β) Ἡ δευτέρα ἐνέργεια ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς παλαιᾶς ἀρχῆς *ora et labora* (Προσευχή καὶ Ἔργασία). Οἱ μοναχοί, καθὼς καὶ αἱ μοναχαί, ὀφείλουσαν νὰ ζοῦν μὲ αὐτὰ τὰ δύο ἀξιώματα, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν τόσον εἰς τὰς εὐαγγελικὰς καὶ τὰς Πατερικὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις συγχρόνως. Ζῶντες διὰ τῆς ἐργασίας των, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἀπ. Παύλου, οἱ μοναχοὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἔχουν τὴν κεφαλὴν των ὑψηλὰ πάντοτε, καὶ τότε οὐδεὶς θὰ ἔχη τὴν δύναμιν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 190 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

βεῦον ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς «παραδόσεως» καὶ τῆς «ἀρχαίας τάξεως».

Ἐξ ἄλλου ἡ λειτουργικὴ μεταρρύθμισις ἀποτελεῖ ἐγγεῖρημα δύσκολον καὶ λεπτόν. Ἐπιβάλλεται προηγουμένως νὰ συμφωνήσῃ οἱ εἰδικοί ἐπὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν μιᾶς ἀλλαγῆς. Εἰς τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ ἡ διάταξις *De sacra liturgia* προσέφερε σειρὰν ὅλην γενικῶν ἀρχῶν. Ἦτο μία προσπάθεια ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὴν σκόνην, τὴν σκωρίαν καὶ τὸ ἀνυπόφορον βάρος ἐξ ὑπερβασίων καὶ προσθηκῶν εἰς χρόνους λειτουργικῆς παρακμῆς. Ἀνελήφθη μία γιγαντιαία προσπάθεια, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐκάστην τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν Ἀκολουθιῶν ἡ ἀποστολικὴ ἀπλότης καὶ τὸ γνήσιον πνεῦμα ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῆς παραδόσεως καὶ τῶν ποιμαντικῶν ἀξιώσεων.

Ἐν ἀνάλογον ἔργον ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας προϋποθέτει ὄχι μόνον μακροχρόνιον ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ σύστασιν Διορθοδόξων Λειτουργικῶν ἐπιτροπῶν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται, ὅτι ὅλοι αἱ Ἀκολουθίαι ἐξειλίχθησαν σταδιακῶς καὶ ἐσχηματίσθησαν εἰς μίαν μορφήν ὅπωςδήποτε παγίαν κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῆς τελέσεως ἐκάστης Ἀκολουθίας ἔλαβον τοιαύτην ἀνάπτυξιν, ὥστε πολλάκις τὸ οὐσιῶδες κινδυνεύει νὰ παραμερισθῇ.

Εἰς μίαν τοιαύτην προσπάθειαν ἐπανευρέσεως τοῦ οὐσιώδους, προσκρούομεν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἀντίδρασιν, προερχομένην ἀπὸ κακὴν ἐρμηνείαν τοῦ θέματος, τόσον μεταξὺ τοῦ κλήρου, ὅσον καὶ τοῦ λαοῦ. Μᾶς χαρακτηρίζει μεγάλη εὐαισθησία καὶ καχυποψία. Τὴν παραμικρὰν ἐπὶ τὰ βελτίω ἀλλαγὴν τὴν ἐρμηνεύομεν ὡς νεωτερισμόν, ὡς πλῆγμα καὶ ὡς προδοσίαν τοῦ «ἀνεκτιμήτου πλοῦτου» τῆς ἱερᾶς μᾶς Λειτουργίας.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι μία μεταρρύθμισις θὰ ἀπομακρύνῃ πλείστα ὅσα ἐντυπωσιακὰ καὶ «φοκλορικὰ» στοιχεῖα, πρὸς μεγάλην θλίψιν πολλῶν θερμῶν θιασωτῶν καὶ φανατικῶν λάτρων αὐτῶν. Διότι πολλοὶ ἀρέσκονται εἰς ἐπιδείξεις καὶ θεάματα. Ἐξ ἴσου εἶναι ἀληθές, ὅτι μία μεταρρύθμισις θὰ ἀπλο-

νὰ τοὺς κατηγορήσῃ ὡς ἀσυνειδήτους κηφήνας τῆς κοινωνίας ἐξ αἰτίας τῆς θρησκευτικῆς των τοποθετήσεως.

Πρὸς ὑλοποίησιν αὐτῆς τῆς προθέσεως ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανὸς ἐπανετοποθέτησε τὴν μοναστικὴν ζωὴν εἰς τὴν Ῥουμανικὴν Παράδοσιν τῆς *Cernica* καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῶν Πατέρων ἐπίσης.

«Διὰ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων προσκαλοῦμεν τὰς ἱερὰς Μονὰς εἰς μίαν νέαν ζωὴν — εἶπε τότε ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης — καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν των δόξαν, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ὄρισαν οἱ ἱδρυταὶ καὶ οἱ

ποιήσῃ πολλὰ πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ εἴμεθα κακοσυνηθισμένοι, θὰ μᾶς δυσανεστήσῃ ἡ ἐπελευσόμενη πτωχεία τῆς Λατρείας ἐκ μιᾶς ἐνδεχομένης ὑπερβολικῆς ἀπλουστεύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ οἰαδήποτε σχετικὴ προσπάθεια πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ πορείαν συνετὴν καὶ προσεκτικὴν.

Τολμῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν ὀρισμένους κανόνας διὰ τὴν ἀπλοποίησιν τοῦ τελετουργικοῦ μέρους τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν.

1. Ἀποφυγὴ ἐπαναλήψεων. Οὐδὲν ἐξυπηρετοῦν αἱ ἐπαναλήψεις τροπαρίων, εὐχῶν, ἀναγνωσμάτων καὶ «Κύριε ἐλέησον». Εἰς πολλὰς εὐχὰς τοῦ γάμου, τοῦ ἁγίου εὐχελαίου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ, συναντῶνται αἱ ἴδιαι ἔννοιαι καὶ συντελοῦν εἰς τὴν μήκυνσιν τῆς ὅλης Ἀκολουθίας.

2. Ἀνάγκη νέων δεήσεων. Εἶναι ἀληθές, ὅτι αἱ αἰτήσεις τῆς μεγάλης Λιτανείας καλύπτουν πολλὰς ἀνάγκας. Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου ἀληθές, ὅτι ὑπάρχουν νέα ἀνάγκαι, νέα προβλήματα καὶ νέα διάρθρωσις τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Ὁ πιστὸς θέλει νὰ γνωρίξῃ ὅτι τὰ αἰτήματα καὶ αἱ προσευχαὶ τοῦ ἀφοροῦν μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἢ συγκεκριμένα πρόσωπα. Ὑπάρχει σήμερον ἀπαράδεκτος φυλετικὴ διάκρισις, κοινωνικαὶ ἀδικίαι ὑπὸ νέας μορφᾶς καὶ σχήματα. Ἀδίκως κρατούμενοι, φυλακισμένοι διὰ φόρους καὶ χρέη μηδαμινά, καθεστῶτα ἐφαρμόζοντα τακτικὴν ἀπαράδεκτον πίεσεως καὶ στραγγαλισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ διατυπωθοῦν εἰδικαὶ αἰτήσεις, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰς τρεχούσας ἀνάγκας καὶ τὸ ἄγχος τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος, ἐλλείπει μέσων ἐπικοινωνίας, δὲν ἐνημερώνετο εὐκόλως ἐπὶ τῶν γεγονότων καὶ τῶν καταστάσεων εἰς ἀπομακρυσμένα γεωγραφικὰ πλάτη. Σήμερον, μετὰ μίαν ὥραν πληροφοροῦμεθα ἐφ' ὅλων τῶν γεγονότων εἰς τὸ Βιετνάμ, εἰς τὰς Ἰνδίας, ὡς καὶ εἰς ἄλλα εὐπαθῆ σημεῖα τῆς ὑφῆλιου.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Καλαβρίας ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

αναδιοργανωταί των. Ἐπιδιώξεις μας εἶναι νὰ συνδέσωμεν τὸ παρελθὸν μὲ τὸ παρὸν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ὄλαι αἱ ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν μέχρι τοῦδε ἐξαγγεῖλει εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ῥουμανίας, δὲν εἶναι νεωτερισμοί, ἀλλὰ παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι προϋπήρχον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἡ ζωὴ τῆς προσευχῆς ἀνεβίωσε συμφώνως πρὸς τοὺς κλασσικοὺς κανόνες, ἄνευ οὐδεμιᾶς παραλείψεως, ἡ δὲ ζωὴ τῆς ἐργασίας ὑπεβοηθήθη, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῇ ἀναλόγως πρὸς τὰς τοπικὰς δυνατότητας ἐκάστης Μονῆς. Ἐφ' ὅσον εἶχον αἱ Μοναὶ ἀρκετὴν καλλιέργησιμον ἔκτασιν, ἐδόθη τὸ σύνθημα νὰ ἐπιδοθοῦν προσωπικῶς οἱ μοναχοὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐὰν ἡ μοναστικὴ Κοινότης ἦτο πολυάριθμος καὶ ἐστερεῖτο τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, αἱ Μοναὶ ἐνισχύοντο οικονομικῶς, ὥστε νὰ ὀργανώσουν ἐργαστήρια ἢ μικρὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς ταπήτων, εἰκόνων, ξυλογλύπτων κ.λπ. ἐνῶ συγχρόνως ἀπεστέλλοντο ἐκεῖ ἐκ τῶν Ἐπισκοπικῶν Κέντρων εἰδικοὶ τεχνῖται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ὅλη δὲ αὕτη ἡ δραστηριότης ἀνεπτύχθη ὡς μία καθαρὰ ἐπιχειρήσις τῆς Μονῆς διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν χρημάτων τῆς Κοινότητος, καὶ μὲ ἐπόπτας ἐκ τῆς Κοινότητος καὶ πρὸς ἀποκλειστικὴν οικονομικὴν ὠφέλειαν τῆς Μοναστικῆς Κοινότητος, καί, τὸ σπουδαιότερον, χωρὶς νὰ προξενηθῇ οὐδεμία διακοπὴ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς προσευχῆς, εἴτε τῆς κοινῆς εἰς τὸν Ναόν, εἴτε τῆς ἰδιαίτης ἐν τοῖς κελλίοις.

Διὰ τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν οἱ μοναχοὶ ἠδυνήθησαν ὄχι μόνον νὰ κερδίζουσιν οἱ ἴδιοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους νὰ βοηθοῦν, ἐνῶ ἐκ παραλήλου καὶ ἡ ἐργασία των ἀπεδείχθη ὠφέλιμος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν ἐπίσης.

«Τίποτε δὲν εἶναι τόσο χαρακτηριστικὸν τῆς φύσεώς μας, ὅσον τὸ νὰ ἐπικοινωνοῦμεν μεταξύ μας καὶ νὰ ἀναδεικνυόμεθα χρήσιμοι ὁ εἰς διὰ τὸν ἕτερον», εἶπεν ὁ Μ. Βασίλειος. Δίδων τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον αὐτῆς τῆς προτάσεως ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶπεν: «Οὐδεὶς ἐργαζόμενος δύναται πράγματι νὰ κερδίσῃ κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐὰν δὲν ἐργάζεται τὴν ἰδίαν ὥραν διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ κάποιου ἄλλου».

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανὸς δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπενθυμίζῃ εἰς τοὺς μοναστάς ὅτι, καίτοι ὁ μοναχισμὸς εἶναι εἰς διακονίαν τοῦ κόσμου, δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ λησμονῇ ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς του εἶναι νὰ προπαρασκευάζῃ ἀγγελικὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον Βασιλείαν. Αὐτὴ ἡ μόνιμος ἀνάγκη διὰ τὸν μοναχὸν νὰ ἰσορροπήσῃ ἐντὸς του καὶ νὰ φυλάξῃ εἰς τὴν σκέψιν του διαυγῆ τὸν στοιχειώδη σκοπὸν τοῦ μοναχισμοῦ, πολὺ σύντομα φέρει σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ταῦτα βεβαίως συνεπληρώθησαν καὶ μὲ ἕτερα μέτρα τῆς θείας Προνοίας.

γ) Ἡ τρίτη ἐνέργεια εἶχε σχέσιν μὲ τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναζουσῶν.

Ὅπως εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ὁ Ἀνατολικὸς Μοναχισμὸς διὰ μέσου τῆς ἱστορίας του ἔχει τονίσει τὴν προσωπικὴν πνευματικὴν τελείωσιν μᾶλλον παρὰ τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν μοναχῶν. Ὑπήρξαν βεβαίως καὶ πολλοὶ λόγοι εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅπως ἐπίσης καὶ ὄλοι σχεδὸν οἱ Πατέρες ἦσαν μοναχοί, ἀλλ' ἐν τούτοις, κατὰ τινα γενικὴν θεώρησιν ὁμιλοῦντες, κύριος χαρακτήρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Μοναχισμοῦ ἦτο τὸ ἰδεώδες τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ οὐχὶ τὰ μορφωτικὰ του κατορθώματα ἢ δραστηριότητες. Τώρα πλέον ὅμως οἱ καιροὶ εἶναι περισσότερο ἀπαιτητικοὶ ἢ εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ κόσμος εἶναι περισσότερο ἐπιφυλακτικὸς ἐναντι τῶν μοναχῶν καὶ ἀκόμη πιὸ κριτικὸς, ἀπ' ὅ,τι ἦτο ἄλλοτε. Ὁ κόσμος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἕνα διάλογον, ὁ δὲ μοναχὸς δὲν ἔχει τώρα τὴν εὐκαιρίαν ἢ τὴν δυνατότητα τῆς ἀπομονώσεως εἰς κάποιον ἔρημον, ὅπως ὁ Μ. Ἀντώνιος ἢ πολλοὶ ἄλλοι εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ μοναχὸς σήμερον ὀφείλει νὰ διαλεχθῇ, νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν μίαν ὄψιν. Ὑπάρχει ἐν τούτοις καὶ μία δευτέρα ὄψις ἀκόμη πιὸ σπουδαία.

Ἐφ' ὅσον ὁ μοναχὸς τώρα ζῆ πλησίον τοῦ κόσμου, ὑπέχει πλέον ἐν χρέος ἐναντι τοῦ κόσμου. Ὄφειλε νὰ δώσῃ τὴν μαρτυρίαν του εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον — τοῦτο ἄλλωστε σημαίνει ἢ πρότασις ὅτι ὁ μοναχὸς «εἶναι εἰς διακονίαν κόσμου» — καὶ εἰς μίαν τοιαύτην σχέσιν ἔχει ἀνάγκην ἐφοδίων, καὶ περισσότερο ὄλων εἶναι ἀναγκαῖον ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἱκανὸς νὰ ἐννοήσῃ τὸν κόσμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστήσῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του κατανοητὸν εἰς τὸν κόσμον.

Δι' ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανὸς ἐδήλωσε σταθερὰ καὶ μὲ ἀποφασιστικότητα: «Ἐπιθυμῶ ἕνα πεφωτισμένον μοναχισμὸν, καὶ ὄχι ἕνα ἀμαθῆ τοιοῦτον». Καθὼς ἐπίσης: «Ὅλοι οἱ μοναχοὶ ὀφείλουσιν νὰ διέλθουν ἐκ τῶν εἰδικῶν σεμιναρίων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἅπας ὁ κοσμικὸς κληρὸς· νὰ διέλθουν ἀπαξάπαντες διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ἐξαγνιστικῆς πυρᾶς (δηλ. τῆς μορφώσεως), ἢ ὁποία ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ τήξῃ τὴν σκωρίαν ὄλων τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ παρελθόντος, σκωρίαν ἣτις ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὰς ἱεράς Μονάς μας, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ῥουμανικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἕνα νέον καὶ πεφωτισμένον μοναχισμὸν, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ συνδέσῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν μὲ τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν μορφωτικὴν τοιαύτην».

Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον τὸ γενικὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον εἰς τὰς Μονάς ἦτο χαμηλόν. Τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς καταστάσεως ταύτης ἦτο ἡ ὑποχρέωσις ὄλων τῶν μοναχῶν νὰ συμπληρώσουν ὅπωςδῆποτε τὸν ἑπταετῆ κύκλον σπουδῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἅπαντα τὰ μοναστήρια εἶχομεν ἐν λειτουργίᾳ σχολεῖα διὰ σπουδὰς αὐτῆς τῆς μορφῆς, αἱ ὁποῖαι κατέληγον εἰς ἐξαμηνιαίους διαγωνισμοὺς, κατὰ τὰ κρατοῦντα εἰς τὰ Κρατικὰ σχολεῖα. Ὅταν ἐτελείωσεν αὐτὸ τὸ στάδιον, τὸ ἐ-

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΝ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΤΣΑΡΛΣ ΕΒΑΝΣ ΧΙΟΥΖ

Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς φυλάσσονται μεταξύ πολλῶν πολυτίμων ἐγκυκλίων καὶ ἐγγράφων¹ γράμματα τινὰ καὶ ἐγκύκλιοι τοῦ πρώην Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μελετίου Δ'.

ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὁ Μελέτιος (Μεταξάκης) εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Ἀμερικὴν κατὰ τὸ 1918, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τριμηνίαν. Ἡ συμβολή του εἰς τὴν εἰρήνευσιν καὶ διοργάνωσιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἦτο θετικὴ. Μετὰ τριετίαν περίπου, καὶ ἐξ αἰτίας τῶν γνωστῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνωμαλιῶν εἰς τὴν γενέτειραν, ὁ Μελέτιος ἐξηναγκάσθη νὰ καταφύγῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν φιλελευθέραν δημοκρατικὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφίχθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1921.

Κατὰ τὴν δευτέραν εἰς Ἀμερικὴν ἐπίσκεψίν του ὁ Μελέτιος ἀνέπτυξε πλουσίαν διοικητικὴν, ἐκπαι-

1. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ἐκδίδονται προσεχῶς, ἕως ἐντὸς τοῦ 1973, ἐγκύκλιοι καὶ ἐγγραφα αὐτῆς, ἐμφαίνοντα τὴν ἀγωνίαν καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως τῆς ἡγεσίας αὐτῆς. Ἡ πρωτοβουλία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν διορατικότητα καὶ τὸ προσωπικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ προκαθημένου αὐτῆς Ἀρχιεπισκόπου κυρίου Ἰακώβου.

δευτικὴν καὶ κοινωνικὴν δράσιν. Εἰς τὴν δραστηριότητά του ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἡ ὁποία, δυστυχῶς, δὲν ἐπέζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἡ ὀργάνωσις τοῦ Ταμείου Πτωχῶν, ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐβδομαδιαίου ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησιαστικὸς Κῆρυξ», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μιχαῆλ Γαλανοῦ, καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἔργα².

Εὐρίσκατο εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ὁ Μελέτιος, ὅτε εἰς τὰς 25 Νοεμβρίου 1921 ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἀνήσυχος καὶ πάντοτε ἐν δράσει, καὶ προτοῦ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀμερικῆς, ὁ Οἰκουμενικὸς πλέον Πατριάρχης Μελέτιος Δ' πρόέβη εἰς διαφόρους ἐνεργείας μεταξύ τῶν ἐπισήμων κύκλων τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως πρὸς διάσωσιν τοῦ Χριστιανικοῦ, Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀρμενικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀνεύρομεν μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου πρὸς τὸν σύγχρονόν του Ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἴδου πῶς ἔχει τὸ περιεχόμενον αὐτῆς κατὰ πιστὴν ἀντιγραφήν:

2. Βλ. Β. Θ. Ζούστη, Ὁ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλητισμὸς καὶ ἡ δράσις αὐτοῦ (Νέα Ὑόρκη, 1954), σ. 125-137.

πόμενον βῆμα ἦτο ἡ ὀργάνωσις Μοναστικῶν Σχολείων (Σχολεῖα εἰδικὰ διὰ Μοναχοὺς πρὸς σπουδὴν τῶν ἀφορώντων τὴν μοναχικὴν πολιτείαν) εἰς ἑκάστην Μονὴν καὶ εἰς ἕκαστον ἀσκητήριον, εἶδος τι Σεμιναρίων, μὲ τριετὴ κύκλον σπουδῶν. Οἱ καθηγηταὶ διωρίσθησαν ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς Μονῆς ἢ καὶ ἀπ' ἔξω (τ. ἔ. ἐκ τῶν κοσμικῶν ἱερέων) καὶ τότε ἤρχισε πλέον μία πολὺ σοβαρὰ ἐκπαιδευτικὴ περίοδος, τῆς ὁποίας ἡ βαρὺτης ἐδίδετο εἰς τὴν μελέτην τῶν δογμάτων, τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῆς ἀπολογητικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὸ πρόγραμμα τῆς μοναστικῆς ζωῆς διεμορφώετο μὲ πολλὴν «οἰκονομίαν» καὶ ἦτο κατανεμημένον μεταξύ Ἐκκλησίας, ἐργαστηρίου καὶ σχολείου. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τριετοῦς τούτου κύκλου σπουδῶν, μία Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐπισκοπικῶν κέντρων προήδρευε τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων καὶ ἐδίδεν ἕνα εἶδος ἐκτάκτου διπλώματος σπουδῶν τῆς πνευματικότητος καὶ τῆς θεολογίας τοῦ μοναχισμοῦ εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ περάσουν τὰς ἐξετάσεις ταύτας. Διὰ τοὺς νεωτέρους ἀρχαίους τὰ σχολεῖα ταῦτα συνεχίσθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀκόμη.

Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ἰδρύθησαν τρία μεγάλα Σεμινάρια, ἕνα διὰ μοναχοὺς εἰς τὴν Μονὴν Neamtz καὶ δύο διὰ μοναχάς, τὸ μὲν εἰς τὴν Μονὴν Agaria τῆς Μολδαβίας καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν Horez τῆς Βαλλαχίας. Παροδικὰ Σεμινάρια εἶχον ἐπίσης ἰδρυθῆ εἰς τὰς Μονὰς Varatec καὶ Bistritza, τὸ πρῶτον εἰς Μολδαβίαν καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν Βαλλαχίαν. Ἐκ τῶν κατόχων τοῦ διπλώματος τούτου πολλοὶ βραβευθέντες ἀπεστάλησαν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Καθηγητικὸν Σῶμα τῆς Θεολογίας· τὸ πρῶτον ἔτος μοναχοί, τὸ ἐπόμενον ἔτος μοναχαί, τὸ τρίτον πάλιν μοναχοί κ.ο.κ. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ παρέλευσιν μερικῶν ἐτῶν ἡ μορφή τοῦ μοναχισμοῦ ἠλλαξε ριζικῶς. Τώρα ὅλοι ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀσχοληθῆ μὲ αὐτὴν τὴν δραστηριότητα, εὐρίσκονται πλέον εἰς τὰς Μονὰς τῶν καὶ αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ παράγοντες τῆς μοναστικῆς ἀνανεώσεως, ἡ γενεὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰουστινιανοῦ.

(Συνεχίζεται)

† Ἐπισκόπου Πλοῖεστίου ΑΝΤΩΝΙΟΥ

(μετφρ. Ἀρχ. Ἀμβρ. Λενῆ)

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Ἐξοχώτατε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσω μετὰ τῆς παροῦσης πρὸς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα ἀντίτυπον φυλλαδίου, περιέχοντος ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως, ἀναφερόμενα εἰς τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς διωγμοὺς οἱ ὅποιοι προσφάτως ἐγένεσαν εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, τῶν ἐθνοσκομῆτων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Τὸ φιλόπρωτον ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον ἡ Ὑμετ. Ἐξοχότης ὡς γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς Χριστιανικωτάτης καὶ πεπολιτισμένης ταύτης Χώρας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν διετόνισεν ἐν τῇ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν Τῆς συνελθούσης καὶ ἐργαζομένη συνδιασκεψεί τῶν Μεγάλων Κρατῶν, ὑπερὸ ἐνὸς καλλιτέρον ἀνθρώπινου βίου, εἰς τὸν ὅποιον δικαιοῦται ἡ ἀνθρωπότης, κατόπιν τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, εἶναι ἀποχρῶν λόγος δι' ἐμὲ νὰ πιστεύω ὅτι τὰ παθήματα τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπολειπομένων Χριστιανῶν θὰ ἐφελλάσσωσι τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον Ὑμῶν.

Τὸ Οἶκου. Πατριαρχεῖον ἀποστέλλον εἰς ἐμὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ὅπως δι' αὐτῶν γνωστῇ εἰς τὸν φιλόπρωτον Ἀμερικανικὸν λαὸν ἡ διαγωγὴ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν, ὅσοι ἀπέμειναν ἐν τῇ ζωῇ ἐκ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου συστηματικῶν διωγμῶν, πιστεύει ὅτι ἡ Μεγάλη αὕτη Χώρα ἔχει τὴν δύναμιν νὰ σταματήσῃ τὴν Τουρκικὴν μάχαιραν ἀπὸ τοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὸν ὄλεθρον τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων ἀκόμη ἐθνοσκομῆτων.

Ἐπικαλούμενος τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα καὶ ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τοῦ ὁποίου προΐσταται

Διατελῶ

Εὐχέτης πρὸς Χριστὸν Διάπυρος

† Ὁ Ἀθηναῖος ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Τὸ χειρόγραφον τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς εἶναι εὐανάγνωστον, διατηρεῖται δὲ εἰς λίαν καλὴν κατάστασιν. Πλὴν ὅμως τὸ χειρόγραφον δὲν φέρει ἡμερομηνίαν οὔτε ἀριθμὸν διεκπεραιώσεως. Προσέτι δὲ, δὲν γίνεται λόγος ἐν αὐτῷ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἀξιοσημεῖωτον δὲ εἶναι, ὅτι, ἐνῶ εἶχεν ἤδη ἐκλεγῆ Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης, ὁ Μελετίος ὑπέγραψεν ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ ὁ λόγος εἶναι ἐμφανής.

Τὰ ἕτερα μικρὰ προβλήματα λύνονται ὡς ἀκολούθως.

Μαζὶ μετὰ τὸ ἑλληνικὸν χειρόγραφον ἀνεῦρον καὶ ἀντίγραφον ἀνεπιτυχοῦς ἀγγλικῆς μεταφράσεως, φερομένης ἀριθμὸν διεκπεραιώσεως 971 καὶ ἡμερομηνίαν

8 Δεκεμβρίου 1921. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς ἦτο τότε ὁ διάσημος Τσάρλς Ἐβανς Χιούζ, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ δραστηριότης παρουσιάζει μερικὰς ἀντινομίας. Εἶχε χρηματίσει οὗτος Κυβερνήτης τῆς Πολιτείας Νέας Ὑόρκης (1906-1910) Ἀρσοπαγίτης τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας (1910-1916) καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ρεπουμπλικανικοῦ Κόμματος εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1916 (ἀντίπαλος τοῦ Προέδρου Οὐίλσον). Ἐγκυρος ἱστορικὴ γνώμη ὑποστηρίζει ὅτι, ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἠττήθη ὁ Χιούζ εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1916, ἦτο ὅτι εἶχεν οὗτος ἀπογοητεύσει τοὺς νέους ἐξ Ἐυρώπης μετανάστας.

Πλὴν ὅμως αἱ Τουρκικαὶ σφαγαὶ τῶν Ἀρμενίων εἶχον συγκινήσει τὸν Χιούζ καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀπλοῦ πολίτου εἶχεν εἰσηγηθῆ ἀρχὰς τοῦ 1919 στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἡ συγκίνησις του ὅμως διήρκεσεν, ἐφ' ὅσον οὗτος εὕρισκετο ἔξω τῆς πολιτικῆς κοινότητος. Ὅταν διωρίσθη οὗτος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπὸ τὸν πρόεδρον Χάρτινγκ τὸ 1921, ἡ πολιτικὴ του ἐγένετο πολιτικὴ σκοπιμότητος καὶ οικονομικῶν συμφερόντων.

Ὀλίγον τι πρὸ τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς Λωζάννης, τὴν 10ην Νοεμβρίου 1922, ὁ Ἀγγλος Πρέσβυς Γκέντις, ἀφοῦ ἐτόνισεν ὅτι οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰσηγήθη εἰς τὸν Ἀμερικανὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Χιούζ νὰ συνυπογράψῃ ἀπειλὴν πολέμου ἐναντίον τῆς Τουρκίας εἰς περιπτῶσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τελευταία δὲν θὰ ἐγκατέλειπε τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν (Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων). Ὁ Ἀμερικανὸς Ὑπουργὸς ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ κηρύξῃ πόλεμον οὔτε νὰ προβῇ εἰς ἀπειλὴν πολέμου ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ὁ βιογράφος τοῦ Χιούζ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἀμερικανὸς Ὑπουργὸς εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδεολογίαν καὶ τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους μετὰ τὸν ζῆλον εἶχεν ἐνστερνησθῆ ὡς πολίτης. Διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς πολιτικῆς του, οἱ Ἀρμένιοι τῆς Ἀμερικῆς δὲν θὰ τὸν συγχωρήσουν ποτέ³.

Ὡς γνωστὸν, ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης ἦτο λίαν εὐνοϊκὴ διὰ τὴν Τουρκίαν. Ὅχι μόνον ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ μεγάλαι δυνάμεις ὑπέστησαν ταπεινώσεις. Οἱ ὅροι δὲ, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐπανελήφθησαν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Τουρκίας καὶ Ἀμερικῆς, ἦσαν πολὺ εὐνοϊκοὶ διὰ τὴν πρώτην. Κατὰ πόσον ὁ Χιούζ ἐθυσίασε τοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ οικονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶναι ἀκόμη θέμα ἐπιστημονικῶν

3. Βλ. Merlo J. Pusey, Charles Evans Hughes, vol 2 (Columbia University Press, New York, 1963), 574; John Chalmers Vinson, «Charles Evans Hughes», An Uncertain Tradition: American Secretaries of State in the Twentieth Century, edited by Norman A. Graebner (New York, 1961), 131; John A. DeNovo, American Interests and Policies in the Middle East 1900-1939 (The University of Minnesota Press, 1963) 136-137.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἐνώπιον τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν οὐρανῶν τῶν οὐρανῶν καὶ ὄλων τῶν οὐρανίων πνευμάτων, ψυχῆ λογικῆ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὲ διδάσκει, ὅτι διὰ τὴν σὲ πλάσῃ, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ἄλλο ὑπόδειγμα, εἰμὴ ἑαυτόν. Οὐτε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, οὐτε πρὸς τὰ ἄστρα, οὐτε πρὸς τὸν ἥλιον, οὐτε πρὸς τοὺς ἀγγέλους αὐτοὺς, οὐτε πρὸς τοὺς ἀρχαγγέλους, οὐτε πρὸς τὰ Σεραφεῖμ ὁμοίαν θέλει νὰ σὲ καταστήσῃ. Ποιήσωμεν, λέγει, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, ποιήσωμεν καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν. Μόνον ὁ ἄνθρωπος θέλει ὀδεύσει διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας ἐκ «τοῦ κατ' εἰκόνα» εἰς «τὸ καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ. Οὕτω, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀδάμ θὰ ἔξῃ ἐκ τῆς ζωῆς, ἐκ τῆς γνώσεως, ἐκ τῆς σοφίας καὶ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ καταγαγίαντος αὐτὸν Δημιουργοῦ.

Ὅτε ὁ ὕψιστος ἔθεσεν ἐπὶ γῆς τὸν ἄνθρωπον ἄοπλον καὶ γυμνόν, τὸ τέκνον τοῦτο τῆς δημιουργίας, τὸ ὁποῖον ἐμελλεν ἡμέραν τινὰ νὰ ἄρξῃ ἐπ' αὐτῆς, ὡς κυρίαρχος βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν ζῶων καὶ τῆς ἀψύχου κτίσεως, δὲν διεκρίνετο τῶν λοιπῶν ζῶωντων πλασμάτων δι' ἐμφανοὺς σημεῖοις τῆς προσεχοῦς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, ἴσως δὲ εἶχε καὶ περισσοτέραν ἀδυναμίαν καὶ ἀθλιότητα ἐκείνων.

* Ὁμιλία γενομένη τὴν 1ην Ἀπριλίου 1973 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Συνδέσμου τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ἡ ὁμιλία ἐπανελήφθη τὴν 3ην Ἀπριλίου 1973 ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἐταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ (Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον).

συζητήσεων. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀμερικανικὴ πολιτικὴ συνέβαλλεν εἰς τὴν παραμονὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι τὰ οἰκονομικά, ἐμπορικὰ καὶ πολιτικὰ συμφέροντα τῶν Ἀμερικανῶν παρεμπόδισαν τὴν λήψιν δραστηρίων καὶ ἀποτελεσματικῶν μέτρων διὰ τὴν διάσωσιν τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Χιουζ τοῦ 1922 καὶ τοῦ 1923 δὲν ἦτο ὁ Χιουζ τοῦ 1919. Τὴν ἐξωτερικὴν του πολιτικὴν τὴν κατῆρθε τὴν ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης καὶ τὰ Ἀμερικανικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα.

Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς δὲν ἀνεῦρον ἀπάντησιν τοῦ Ἀμερικανοῦ Ὑπουργοῦ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου. Παρὰ λοιπὸν τὸ γεγονός ὅτι ὁ Μεταξάκης ἐκινήθη δραστηρίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν, αἱ προσπάθειαι του δὲν ἐκαρποφόρησαν, ἐπειδὴ τὰ ἰδανικά καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς ἐθυσιάσθησαν εἰς τὰ ὕλιστικά συμφέροντα τῶν δυνατῶν.

Πρεσβ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ἰ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ

Καθηγητῆς Παν/μίου

Μὴ δυνάμενος μήτε εἰς τὰ βάθη νὰ βυθισθῇ τῶν ὑδάτων, μήτε τοὺς ἀνέμους ταχέως νὰ διατρέξῃ, δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πλέον νὰ ἀποφύγῃ τὰς τῶν ἀγρίων θηρίων προσβολάς, νὰ ἀρπάξῃ βορὰν τινὰ ὡς ἡ ἀλώπηξ, νὰ μάχεται ὡς ὁ λέων, νὰ φεύγῃ ὡς ἡ δορκὰς καὶ νὰ ὑπερπηδᾷ δίκην σκιούρου τοὺς βάλτους καὶ τὰς ἀποκρήμους χαράδρας, τρέχων ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, ἀπὸ δάσους εἰς δάσος καὶ ἀπὸ μιᾶς ἄκρης τῶν ἡπείρων εἰς τὴν ἄλλην.

Ἄνευ μέσων ἀμύνης κατὰ τοῦ καύσωνος τῆς Μεσημβρίας καὶ τοῦ ψύχους τοῦ Βορρᾶ, ἐκτεθειμένη εἰς πάντας τοὺς κινδύνους καὶ εἰς πάσας ἐν γένει τὰς βασάνους, ἡ ἀνθρωπίνη φυλὴ, ἐφαίνετο ἐπὶ γῆς ἐρριμένη ἐκ τινος σκληρᾶς ἰδιοτροπίας ὑπερτέρας τινὸς δυνάμεως, μόνον ὅπως, καταβρωθεῖσα τάχιστα ὑπὸ τῆς μάστιγος, ὕφ' ἧς ἐβλεπεν ἑαυτὴν προσβαλλομένην, ἐξαφανισθῇ.

Καὶ ἂν πάντα τὰ δημιουργήματα ὁμίλων, θὰ ἔλεγον: ὁποῖον ἄρα γε εἶναι τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πλάσμα, τοῦ ὁποίου τὸ ἄχρουν δέρμα θὰ κατακαῖ ὑπὸ τῶν πρώτων ἡλιακῶν ἀκτίνων, θὰ διαπερασθῇ ὑπὸ τῆς πρώτης νυκτίας δρόσου καὶ θὰ διασχισθῇ ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης πάχνης; Τὸ στόμα του κατάλληλον μόνον εἶναι τὸ πολὺ πρὸς καταβρόχθισιν τῶν ἤδη καταβεβλημένων καὶ κατεσπαργμένων μελῶν τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ χεὶρ του ἄοπλος δὲν δύναται νὰ ἀρπάξῃ αὐτὰ ζῶντα καὶ νὰ τὰ κατασπαράξῃ. Ὁ πούς του γυμνός, ὡς καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμά του, δὲν δύναται νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ οὔτε σχεδὸν νὰ τὸν ὑποβαστάσῃ. Εἰς χάλιζ, μία ἄκανθα ἄρκουν μετ' ὅσον καθαιμάξουν.

Πιεζόμενος ὑπὸ πείνης ὁ παλαιὸς ἡμῶν πρόγονος, ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ ὑπὸ τινος τῶν ζῶων, πῶς θὰ συντηρηθῇ; Ποῦ θὰ ζητήσῃ ἄστυλον; Θὰ προσπαθήσῃ ἄρα γε νὰ συλλέξῃ καρπὸν τινὰ ἢ νὰ εὔρῃ ἄστυλον ὑπὸ τοὺς κλάδους καὶ τὸ φύλλωμα ἀμυντικοῦ δένδρου; Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ τὰ τόσον λεπτοφυῆ μέλη αὐτοῦ θὰ δυνηθῶν νὰ προσκολληθῶν εἰς τὸν τόσον τραχὺν καὶ ὀγκῶδη κορμὸν τοῦ δένδρου; Δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ παραδοθῇ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ὁ ὑπὸ τὸ φύλλωμα διακρίνας αὐτὸν ἀετὸς θὰ κατασπαράξῃ αὐτὸν μετ' ὅσον ἀσπλάγγνους αὐτοῦ ὄνουχας.

Τὸ κράτος τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ τὸ τῶν ἀνέμων εἶναι εἰς τοῦτον ἀπρόσιτα. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας τῆς μητρὸς γῆς ἀνίσχυρος πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ ἐπίθεσιν, ἀνίσχυρος πρὸς ἀπόκτησιν τροφῆς, ἀσθενέστατον παίγιον καὶ τοῦ ἀσθενεστέρου ὄντος εἶδε τὸ φῶς μόνον, ὅπως ὑποφέρῃ, τρέμῃ καὶ ἀποθάνῃ.

Ἄλλ' ὁ Ὑπέρτατος Ἄναξ τοῦ παντός δημιουργῶν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ εἶπεν εἰς αὐτὸν μετὰ τῶν εὐλογιῶν Του: «Ἀδξάνου καὶ πληθύνου: πλήρωσον τὴν γῆν. Καθυπόταξον αὐτὴν. Βασίλευσον ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς θα-

λάσσης, τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐφ' ὧν τῶν ἐπὶ γῆς κινουμένων ζῴων».

Ἐλάχιστος παρήλθεν ἔκτοτε χρόνος καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τρομερὰ ὄντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐφευγον ἀπανταχόθεν. Τὸ ἀσθενὲς καὶ γυμνὸν ἐκεῖνο πλάσμα κατάρθωσε νὰ καταδιώκη, νὰ φθάνη καὶ νὰ σαμάζη καὶ αὐτὰ τὰ ἐναέρια καὶ ὑπερωκεάνια τέρατα. Τὸ πτηνὸν καταβαλλόμενον, ὁ ἰχθὺς καταβροχθιζόμενος ἐχορήγουν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων καθυπέτατταν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βραχίονος αὐτοῦ τοὺς ταχύτερους κατοίκους τῶν δασῶν.

Ἀποφασιστικὴν πάντως καμπὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων προόδων τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέτελεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καθυπόταξις τῶν ζῴων. Ἐκτοτε ὁ ἀνθρώπος ἤρχισε νὰ ἐκμεταλλεύεται καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν φύσιν ὄχι μόνον διὰ τῶν ξυλίνων ροπάλων καὶ τῶν ἐκ πυρίτου λίθου ὀπλων καὶ ἐργαλείων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων. Ὡς στενωτάτος δὲ φίλος, καλοπροαίρετος ἐθειλοντής, πιστὸς συνοδὸς καὶ εὐπειθῆς φρουρὸς τῆς φαλαῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ὁ κύων τὸν ἐφρουρεῖ, ἀπέκρουεν ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις ἀγρίων θηρίων, θυσιάζων ἐνίοτε καὶ τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ κυρίου του, ἤδη ἀπὸ τῆς Μαγδαληναίας ἢ Σολουτραίας περιόδου, ἦτοι κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῶν Παγῶνων. Ἡ δευτέρα συμβίωσις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Νεάντερταλ πρὸς ζῴον ἦτο ἡ μετὰ τῆς βεβαιωμένως χορτοφάγου καὶ σπηλαιοβίου ἄρκτου, ὅτε κατὰ Herbert Wendt ἀφυπνίσθησαν αἱ πρώται λατρευτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ παραδόσεις. Ἡ καθυπόταξις ζῴου δεκάκις βαρυτέρου καὶ ἀφαντάστως ἰσχυροτέρου τοῦ ἀνθρώπου ἐγέννησεν εἰς τοῦτον τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἦτο ἀνώτερος τῆς φύσεως καὶ ὅτι ὑπερφυσικαὶ δυνάμεις τὸν ὑπεβοήθουν καὶ τὸν συνέδραμον. Ἡ θυσία τῆς ἄρκτου ἀπετέλεσεν οὕτω τὴν πρώτην λατρευτικὴν πράξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ πρῶτον τοῦτο ζῴον-τοτέμ ὑπῆρξεν ὁ ἀποθεωμένος γίγας τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ τίγρις ἐνέδουε τὸν ἀνθρώπον μετὰ τὸ δέρμα τῆς, ἡ βοῦς τὸν ἔτρεφε μετὰ τὸ γάλα τῆς καὶ μετὰ τὸ κρέας τῆς, ὁ ταῦρος, ὁ ὄνος, ὁ ἐλέφας, ἡ δρομάς καταδαμαζόμενοι ἐσημάτιζον περὶ τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου, οἶονεὶ οἰκογένειάν τινα αἰχμαλώτων, τῶν ὁποίων ἡ σωματικὴ ἰσχύς ἐχρησίμευεν ἀποκλειστικῶς πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Πᾶσα ἡ ζῶσα φύσις ὁμοιάζεε πρὸς ἄθροισμα εὐπειθεστάτων τεχνιτῶν, προσπαθούντων μόνον, ὅπως ἐξομαλύνωσι τὰ ἔμπροσθεν τοῦ ἀνθρώπου ἐμπόδια, νὰ διανύουν τὰς ἀποστάσεις καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν παντοιοτρόπως τὸν κύριόν των. Ἡ κάμηλος, ὁ τιθασευθεὶς ἄγριος ἵππος, ἡ μεγάλη αὐτῆς ὄντως κατάκτησις, μετέφερον κατὰ τὸν πόθον τοῦ παλαιοτάτου προγόνου ἡμῶν τὰ βαρύτερα ἄχθη, τὴν χρησιμοτέραν ὕλην, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐκ τῆς μιᾶς ἄκρης τῶν ἠπειρῶν εἰς τὴν ἄλλην.

Ἦδη ὁ χάλιξ ἐχορήγει εἰς τοῦτον τὸν σπινθήρα, ὡς ὄπλον κατὰ τοῦ ψύχους, διαλύοντα τὸ σκότος

τῆς νυκτός, μετατρέποντα εἰς γονίμους κοιλάδας τὰ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἄπειρα δάση, λεπτύνοντα τὸν σίδηρον καὶ μεταποιοῦντα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαχθέντα ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀκατέργαστα καὶ ἀνωφελῆ οὕτω μέταλλα εἰς πελέκεις, σπάθας, δόρατα, ἄροτρα, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς πολυτίμητα κοσμήματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῆς φυγῆς Gro-Magnon τοῦ Τελεανθρώπου οἱ ἄνδρες ἐστόλιζον τὰς γυναϊκάς των μετὰ περιδέραια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καὶ κογχυλίων, ἦσαν ἐπιτήδειοι εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν καὶ ἐφοδιάζον τοὺς νεκροὺς των μετὰ ἐργαλεῖα καὶ τροφίμα. Ὡστε, ὡς σημειοῖ ὁ Herbert Wendt, ὁ Homo Sapiens Diluvialis οὐδεμίαν εἶχε βασικὴν διαφορὰν ἀπὸ τὸν Homo Sapiens τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τούτου.

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ πεύκη ἀποκοπεῖσα καὶ κατακρημνισθεῖσα ἐκ τῶν ὑψικορύφων ὄρεων μέχρι τῶν κόλπων τοῦ ἀφρόντος πόντου, ἐλάμβανεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς τὸν κύριον τῶν θαλασσῶν καὶ σχηματίζουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κινήτας γεφύρας καὶ περατοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους καθίστα προσιτόν, πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς εἶχε κατ' ἀρχὰς χωρίσει, τὰς γαίας, τὰς φυλάς καὶ τοὺς διαφόρους θησαυροὺς. Μία κόπη, ἐν πηδάλιον ἦρκεσαν, ὅπως κοινὰ καταστήσωσι πάντα τὰ πλούτη καὶ πάσας τὰς ἐπικρατείας τῆς ὑψηλῆς.

Οὕτω, λοιπόν, μετ' αἰῶνας, ἡ ἀνθρωπίνη φυλὴ, τέως ἀγρία καὶ πλανωμένη, ἤγειρε πρὸς κατοικίαν καὶ τῶν μετὰ θάνατον λειψάνων τῆς πυραμίδας, ἐστιχοῦργει Ἰλιάδας καὶ ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεόν, ὡς τὸν Ὑπέρτατον Κύριον τοῦ Παντός, δεδομένου, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ πίστις εὐρηται φύσει ἐνυπάρχουσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ Μ. Βασίλειον. Ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος ἠσθάνετο μὲν τὴν πνευματικὴν του ὑπεροχὴν ἐναντι τοῦ σύμπαντος, συγχρόνως ὁμοῦς ἀντελαμβάνετο καὶ τὴν ἐλαχιστότητά του ἐναντι τῆς μεγαλειότητος τοῦ Δημιουργοῦ. Διὸ καὶ εἰς τὰ ἀτύχημα τῆς ψυχῆς βάθη τελεσιουργεῖται ἔκτοτε τὸ μυστήριον τῆς βιώσεως τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν ἡμῖν παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ζωὴ καὶ παλμὸς καὶ δυνάμις ἀπροσμέτρητος καὶ κίνητρον πρὸς δημιουργίαν καὶ ῥυθμιστὴς τοῦ βίου καὶ ἀκτινοβόλος πηγὴ φωτός. Ὁ ἀδύνατος ζητεῖ δυνάμιν παρὰ τοῦ ὑπερτάτου τοῦ κόσμου Κυβερνήτου, ὁ ἐνδεὴς ἱκετεύει, ὁ θλιβόμενος ἀντλεῖ παρηγορίαν, ὁ εὐεργετημένος εὐγνωμονεῖ καὶ εὐχαριστεῖ, ὁ ἐκθαμβὸς πρὸ τοῦ θεοῦ κάλλους καὶ τῆς θείας ἀγαθότητος ὕμνει καὶ δοξολογεῖ, ὁ ἁμαρτωλὸς ἐπικαλεῖται ἔλεος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος προστασίαν.

Τὸ θεῖον εἶναι ἡ μόνη σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος ἀξία, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ στηριχθῆ ἀσφαλῶς, μετὰ πλήρους ἐμπιστοσύνης ὁ ἀνθρώπος, ὁ κλυδωνιζόμενος εἰς τὴν παροδικότητα, εἰς τὴν ἀστάθειαν καὶ εἰς τὸ εὐπερίτρεπτον τῶν ἐγκωσμίων.

Πράγματι, ἡ θρησκεία καὶ ὡς στοιχεῖον τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς στοιχεῖον τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, ὡς ἐνδόμυχος

κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι φαινόμενον καθολικὸν καὶ ἀνώλεθρον. Ὡς τοιοῦτον δὲ διαπιστώνει αὐτὸ τόσον ἡ Ἔθνολογία, ὅσον καὶ ἡ Ἱστορία καὶ ἡ Ψυχολογία.

Οὔτε αὐτοὶ οἱ θιασῶται τῆς ἀθεΐας καὶ οἱ ἐξ ὀνόματος δῆθεν τῆς ἐπιστήμης — ὡς οἱ φιλόσοφοι Κέλσος καὶ Πορφύριος — κήρυκες τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ εἶναι εἰς τὰ ἐσώτερα βάθη τῶν ξένοι πρὸς τὴν παγκοσμιότητα τῆς θρησκείας καὶ τῆς παγκυριαρχίας αὐτῆς ἐν τῇ ζωῇ. Ἡ ἀλαζονεία καὶ ἔπαρσις ἐρευνητῶν τινῶν, ὑπερτιμῶσα τὴν ἀξίαν ὀρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ διακηρύττουσα τὸ πανίσχυρον τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ πείθουσαν ἐρμηνείαν ἐπὶ βασικατῶν στοιχείων τοῦ πνευματικοῦ καὶ φυσικοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἐμφανίζονται ὡς μάταιαι αἱ συχναὶ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἀναφαινόμεναι προσπάθειαι πρὸς εξαφάνισιν τῆς θρησκείας ἀπὸ τὸν ψυχικὸν καὶ πνευματικὸν ὀρίζοντα τῆς ἀνθρωπότητος ἢ πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν ἠθικὴν.

Διωγοὶ καὶ σαρκασμοί, πολιτικὴ βία καὶ μῖσος, ἐπίμονος ἀντίλογος τῆς νοσησαρχίας, ἐπιχειρήματα τοῦ θετικισμοῦ, περιφρόνησις καὶ ἀγνόησις, οὐδόλως ἴσχυσαν ἐναντίον τῆς θρησκείας. Μετὰ κάθε ἐπικήδειον καὶ κάθε νεκρολογίαν τῆς, ὕστερα ἀπὸ κάθε κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἀναγγέλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν θάνατον τοῦ Θεοῦ, ἡ θρησκεία καὶ ἡ πίστις ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν ἢ ἀνίστανται εἰς νέαν ζωὴν ἀκμαιότεραι, κυριαρχοῦσαι τῶν ψυχῶν, παροῦσαι καὶ ζῶσαι. Τὰ νέφη, τὰ ὁποῖα σκοτίζουν τὸν οὐρανὸν τῶν, διασκορπίζονται κάθε φορὰν ἀπὸ τὸν ἀσίγητον πόθον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὸ ἀπόλυτον, πρὸς τὸ ὑπεραισθητόν, πρὸς ἐν αἰώνιον νόημα τοῦ κόσμου, ἐκ τοῦ ὁποῖου προσλαμβάνει ἀξίαν καὶ περιεχόμενον ἢ παροδικῆ μας ὑπαρξίς.

Τὸ ἀνώλεθρον αὐτὸ τῆς θρησκείας μαρτυρεῖ ὅτι, ὅπως ἡ τέχνη καὶ ἡ ἠθικὴ, ἐγκλείει καὶ αὕτη ἐντὸς τῆς κάποιαν ἀναγκαιότητα, ὅτι ἐπιτελεῖ σκόπιμὸν τινα λειτουργίαν, ἀναγκαίαν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ ὄργανισμοῦ, ὅτι εἶναι πραγματοποιήσις μιᾶς ὑψίστης ἀξίας, ἢ ὁποῖα συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς, καθιστᾷ αὐτὴν αὐτοτελὲς φαινόμενον ἐντὸς τοῦ ψυχικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ βίου καὶ θεμελιώνει τὴν ἀλήθειάν τῆς, παρέχουσα εἰς αὐτὴν τὴν αὐταπόδειξιν, τὴν αὐτοθεμελίωσιν ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς ἄλλα καθολικὰ καὶ ἀνώλεθρα φαινόμενα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, τὴν ἠθικὴν δηλαδὴ καὶ τὴν τέχνην.

Ἡ θρησκεία, καθ' ὁμόγνωμον διατύπωσιν τῶν κρατίστων θεολόγων, ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως φαινόμενον τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ παρὰ τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν ἠθικὴν. Διὰ τοῦτο ἐστράφη ἡ ἐρευνα καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἐπεχείρησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ὕφην, νὰ καθορίσῃ τὴν οὐσίαν τῆς καὶ νὰ συλλάβῃ τὸ νόημά τῆς.

Τὸ θρησκευτικὸν βίωμα εἶναι βίωμα ὑπερκοσμίου ἀξιολογικῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποῖαν

συναισθάνεται ὁ ἄνθρωπος ὡς μυστήριον, ὡς τι τὸ μὴ δεκτικὸν λόγου καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάληπτον, καὶ ἢ ὁποῖα ἐμβάλλει εἰς δέος καὶ συγχρόνως σαγηνεύει τὴν ψυχὴν.

Διὰ τῆς βιώσεως ταύτης ὑποῦται ὁ ἄνθρωπος ὑπεράνω τοῦ φραγμοῦ καὶ τῶν ἀντιθέσεων τῆς ὑπάρξεως, καὶ παρέχει νόημα εἰς τὸν κόσμον, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ροήν.

Εἰς τὸν ψυχικὸν μας βίον συντελεῖται βαθεῖα μεταμόρφωσις, ὑπερνικῶμεν τὸν κόσμον καὶ τὴν «ἀνουν» πορείαν του, μετατιθέμεθα εἰς σφαῖραν ἐλευθερίας καὶ εἰρήνης, καθιστάμεθα ἱκανοὶ νὰ βαστάζωμεν τὸ βῆρος τοῦ πόνου, μετέχομεν τῆς μακαριότητος τοῦ λυτρωμοῦ. Τὸ ἀπρόσιτον γίνεται ἐδῶ πραγματικότης καὶ οὕτω ἀπαλλάσσεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὸ συναίσθημα τῆς ἀνεσιτιότητος. Διότι, ὅπως λέγει ὁ Goethe:

Ἄκαθεν εἶν' ἔτσι γεννημένος
ψηλὰ ἢ ψυχὴ του νὰ χυμᾷ καὶ μπρός!

Ἡ θρησκεία εἶναι ἀξιολογικὸν φαινόμενον τοῦ πνευματικοῦ βίου, ὡς λ.χ. ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ τέχνη. Κέντρον αὐτῆς εἶναι ἡ ἀξία τοῦ θεοῦ ἢ ἀγίου, ὅπως τὸ κέντρον τῆς ἠθικῆς ἢ ἀξία τοῦ ἠθικῶς καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς τέχνης, ἢ ἀξία τοῦ ὄρατου. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ βιώματος τῆς ἀξίας τοῦ θεοῦ ἢ ἀγίου ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς συντελεῖ εἰς τὴν διακρίβωσιν τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας τῆς θρησκείας ἀπὸ ψυχολογικῆς πλευρᾶς.

Διὰ τῆς ἀναλύσεως ταύτης καθίσταται φανερόν, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν βίωμα δὲν εἶναι ὑποκειμενικὴ ἀπλῶς κατάστασις, ἀλλ' ἀναφέρεται πάντοτε εἰς κάτι ἐκτὸς ἡμῶν, εἰς κάτι τὸ ὅλως διαφορετικὸν καὶ ὅλως ὑπερδύναμον. Ἡ βίωσις αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μέν γεννᾷ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ συναίσθημα τοῦ δέους καὶ τῆς ἀποστάσεως, τὸ συναίσθημα τῆς ἀπολύτου ἐξαρτήσεως ἐξ αὐτοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν συναίσθησιν τῆς παροδικότητος τοῦ βιοῦντος αὐτὸ ἄνθρωπου, τῆς μηδαμινότητός του καὶ τῆς ἀμαρτωλότητός του ἐναντι αὐτοῦ τοῦ ὅλως διαφορετικοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ συναίσθημα τῆς συγγενείας πρὸς αὐτὸ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸ καὶ τὸν πόθον τῆς ἐνώσεως πρὸς αὐτὸ. Οὕτω, τὸ θεῖον ἢ ἅγιον τοῦτο, τὸ μὲν ἀπωθεῖ τὴν ψυχὴν καὶ κρατεῖ αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν, τὸ δὲ ἔλκει αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸ καὶ σαγηνεύει τρόπον τινὰ αὐτὴν.

Ὅσον περισσότερο ἀναπτύσσεται ἡ ἠθικὴ συνειδησις τοῦ ἀνθρώπου, τόσον βαθύτερον καθίσταται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ λυτρωμοῦ ἀπὸ τὸ ἠθικὸν κακόν, ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, τόσον ζωηρότερον συναισθάνεται ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀνάγκην ἐναρμονίσεως φύσεως καὶ πνεύματος, καὶ τόσον θερμότερον εὐχεται τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τὰ ζωῶδη στοιχεῖα τῆς φύσεώς του, ὅπως συμβολικὰ ἐκφράζει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Κένταυρον του ὁ Αὐγουστος Ροντέν. Εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτὴν μόνον ὁ Χριστιανισμὸς ἀναποκρίνεται πλήρως. Ἄλλ' ὑπὸ μίαν προϋπόθεσιν, ὅτι δηλαδὴ ἡ Χάρις, ἢ ὁποῖα συνεργεῖ ἄνωθεν, ἐπιδαψιλεύεται εἰς τοὺς ἀγωνιστάς. «Νὰ λυτρώσομε

μπορούμε μόνον ἐκεῖνον, ποῦ ἀδιάκοπα προσπαθεῖ». Ἄλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ἰσόβιος, ἡ δὲ πορεία τοῦ ἐν Χριστῷ προοδεύοντος προϋποθέτει διαρκῆ δυναμικὴν προσπάθειαν.

Ἄλλ' ὅμως παραλλήλως πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντα ταῦτα τῆς φιλοσοφίας βαίνει κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἡ ὁποία ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφόν τῆς κατὰ τὰς ἡμέρας μας. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας φαίνεται, ὡς ἐὰν ἡ νίκη κλίνει πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀπιστίας.

Κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν θρησκείαν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀφοσίωσός εἰς τὴν τέχνην ἢ τὴν ἠθικὴν, τὸ κράτος ἢ τὴν ἐπιστήμην. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ παρόν. Ἡ ἀπιστία πρὸς τὸ Ἐπέκεινα τοῦ Πλάτωνος ἐστράφη κατὰ προτίμησιν πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπανεύρῃ διὰ τῆς πίστεως εἰς αὐτήν, ὅ,τι ἔχασε συνεπείᾳ τῆς ἀποξενώσεως ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν.

Μόνον ὅμως ὁ ἀμαθὴς καὶ ἰδίως ὁ ἡμιμαθὴς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ ἀντικατάστασις αὕτη τῆς θρησκευτικῆς πίστεως διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐπιστήμην εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ διανοητικὴ πίστις εἰς τὴν ἐπιστήμην εἶναι κἀτὰ τὸ ἐντελῶς διάφορον ἀπὸ τὴν διαισθητικὴν πίστιν τῆς θρησκείας.

Ἡ ἐπιστήμη ἀναφέρεται ἐξ ἄλλου εἰς ἐπὶ μέρους φαινόμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἡ θρησκεία τὸν ἀντίον εἰς σύνολον τὸν κόσμον, εἰς τὸ νόημά του καὶ εἰς τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς θρησκείας εἶναι προσωπικὸν Ὑψιστον Ὄν, ἡ πρὸς τὸ ὁποῖον σχέσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σχέσις τοῦ ἀνθρώπινου Ἐγὼ πρὸς ἕν θεῖον Σὺ, ἡ ὁποία καθησυχάζει, ἐξαιρεῖ καὶ λυτρώνει τὸ ἠθικόν. Τὸν ἀντίον τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀξιώματα, ὑποθέσεις, θεωρίαι, ἰδέαι, κἀτὰ τὸ ἄψυχον καὶ ἀφηρημένον, πρὸς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατος οἰαδήποτε προσωπικὴ σχέσις, ἐπικοινωνία καὶ ἰδίως ἀναστροφή.

Ἡ Ἐπιστήμη, τέλος, ἐπιζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων διὰ τῆς ἀναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὰ ὑλικὰ των, τὰ ἐνδοκοσμικὰ των αἰτία, ἐνῶ ἡ θρησκεία ἀναζητεῖ τὸ νόημα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου, εἶναι δηλαδὴ ἐρμηνεῖα τῆς πραγματικότητος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων φανερόν καθίσταται, ὅτι ἐνώπιον ἡμῶν ἔχομεν δύο διακεκριμένα ἀλλήλων φαινόμενα τοῦ πνευματικοῦ βίου, δύο ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων λειτουργίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι κέκτῃνται ἴδιον ἐκάστοτε σκοπὸν καὶ ἰδίαν ἀποστολήν. Σήμερον ἔχει κατανοηθῆ πλῆρως ἡ ἀλήθεια αὕτη.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ νέα προσπάθεια πρὸς ἐναρμόνισιν θρησκείας καὶ ἐπιστήμης, κατὰ τὴν ὁποίαν τόσον οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης ἔχουν πλήρη συνειδησιν τῶν ὀρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ κινῆται αὕτη, ὅσον καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς θρησκείας διακρίνουν τὸ οὐσιῶδες αὐτῆς ἀπὸ τὸ ἐπουσιῶδες,

τὸ γνήσιον περιεχόμενον τῆς πίστεως ἀπὸ πᾶν ὅ,τι δὲν ἀνήκει εἰς αὐτήν. Φωτειναὶ προσωπικότητες ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων ἐκτιμοῦν τὰ θέματα τῆς θρησκείας ὡς μυστήρια ἀποκεκαλυμμένα, τὰ δὲ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης ὡς θεάρεστον καὶ θεοκένυτον ἄλλωστε ἐπέκτασιν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὡς θετικὴν ἐκφανσιν τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρχούσης θείας πνοῆς. Πρυτανεῦει ἄρα καὶ πρέπει νὰ πρυτανεῦῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ὄντως φωτεινῶν προσωπικοτήτων ὁ βαθὺς σεβασμὸς πρὸς τὴν Ἀλήθειαν, ἡ δὲ Θρησκεία καὶ ἡ Ἐπιστήμη πρέπει νὰ συμπεριφέρονται ὡς ἀπολύτως ἀφασιωμένοι καὶ ἐνσυνειδήτως ταπειναὶ θεραπευίδες τοῦ Δημιουργοῦ. Διὰ ταῦτα πᾶς ἐπιστήμων ὀμιλεῖ περὶ θρησκείας ὡς ἀπλοῦς μόνον Χριστιανός, πᾶς δὲ θεολόγος, ἔχων βαθεῖαν συνειδησιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς του, ἀναγνωρίζει τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης μόνον ὡς ἐκφρασιν τῆς θείας Χάριτος καὶ οὐχὶ ὡς ἐπιτευεῖς δαιμονικάς.

Ἐντεῦθεν καὶ ἡ θετικὴ θέσις ἀπέναντι τῆς θρησκείας ἐκ μέρους τῶν τὰ πρῶτα φερόντων καὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην τῆς φύσεως καὶ γενικώτερον εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, μερικοὶ τῶν ὁμοίων ἐμφανίζονται μάλιστα θερμοὶ αὐτῆς ἀπολογηταί, ἀποδεικνυομένης οὕτω πεπλανημένης τῆς δοξασίας, ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς αὐτοσυνειδησίας μειοῖ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσιν. Μὴ δὲν προσηύχето εἰς τοὺς Θεοὺς αὐτὸς οὗτος ὁ δημιουργὸς τῆς λογικῆς, ὁ Σωκράτης; Μὴ δὲν ἐπρέσβευεν ὁ Γαλιλαῖος, ὅτι αἱ ἔρευναι τῆς Φυσικῆς δὲν συγκρούονται μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς Βίβλου; Μὴ δὲν διεκήρυττεν ὁ Βάκων, ὅτι οὐδεὶς ὑπῆρχε κίνδυνος καταλύσεως τῆς πίστεως ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης; Μὴ δὲν ὡμολόγησεν αὐτὸς οὗτος ὁ Δαρβίνος, ὅτι διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ Δημιουργοῦ «ἀπαντοῦν καταφατικῶς τὰ μεγάλα πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν ἀνά τοὺς αἰῶνας»; Μὴ δὲν ἀναγράφει ὁ Goethe: «Ἄς προοδεύῃ ἡ παιδεία, ἄς εὐρύνεται ὁ κύκλος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἄς προχωρῇ ὅσον καὶ ἂν θέλῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, οὐδέποτε θὰ ὑπερβῇ τὸ ἀπαστράπτον καὶ φεγγαβόλον ὕψος τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι ἡ διδασκαλία Του εἶναι θεία, εἶναι ὑπερκόσμιος καὶ οὐρανία. Διδασκαλία, τὴν ὁποίαν μόνον ὁ Ἰησοῦς ἠδύνατο νὰ ἐκφέρῃ, ἀκριβῶς διότι ἦτο Θεός». Μήπως διὰ τοῦ μεγαλειώδους ἐπιτεύματος τῆς προσεδαφίσεως εἰς τὴν σελήνην καὶ τῆς διὰ τῶν τελειοτάτων συγχρόνων τηλεοπτικῶν μέσων ἀνακαλύψεως ἀναριθμητῶν ἀστέρων, εὕρισκομένων εἰς ἀποστάσεις δισεκατομμυρίων ἐτῶν φωτός, δὲν διαπιστοῦται, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ;» καί, ὡς ἔλεγεν ὁ Νεύτων ὅτι ἡ κίνησις τῶν οὐρανίων σωμάτων «δὲν μαρτυρεῖ τὴν ἐνέργειαν αἰτίας τινός, ἡ ὁποία δὲν εἶναι τυφλὴ, οὐδὲ τυχαία, ἀλλ' ἐξόχως ἐπιδεξία εἰς τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν;». Μὴ δὲν ἔλεγεν ὁ μέγας ἀστρονόμος Kepler ὁ ἀποκληθεὶς «νομοθέτης τοῦ οὐρανοῦ»: «ἐρευνῶν τὴν δημιουργίαν, νομίζω ὅτι ἐγγίζω διὰ τῶν χειρῶν μου τὸν Θεόν»; Μὴ ὁ Καρτέσιος δὲν διετήρησε σταθερῶς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν; Μὴ ὁ Leibniz δὲν

ὑπῆρξε πιστὸς Χριστιανὸς φιλόσοφος; Μὴ ὁ Pascal δὲν ὑπῆρξεν ὁ ἀπολογητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ; Μὴ ὁ μέγας μελετητὴς τῶν βιολογικῶν φαινομένων Louis Pasteur δὲν ἔλεγεν ὅτι «ὅσον περισσότερο ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν σπουδὴν τῆς φύσεως, τόσο περισσότερο ἐκπλήττομαι ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Δημουροῦ»; Μὴ ὁ μέγας βιολόγος καὶ ἐρευνητὴς Alexis Carrel εἰς τὸ περιώνυμον βιβλίον του «Ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁ ἄγνωστος» δὲν ἀποδέχεται ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐκδηλοῦται σήμερον ἐντονώτερον ἐπὶ ἀτόμων ὑψηλῆς πνευματικῆς καλλιέργειας; Μὴ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς αἱ ὁμολογίαι Ὀλοκλήρου πλειάδος μεγαλοφυῶν ἐρευνητῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν τοῦ 18ου, 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνος, οἵτινες διεβεβαίουν, ὅτι θρησκεύουν καὶ ὅτι ἡ πίστις τῶν συνετέλεσε σοβαρώτατα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιστημονικῶν τῶν ἐπιτευγμάτων, ὡς ὁ Linné (1707-1778), ὁ Euler (1707-1783), ὁ Lamarek (1774-1829), ὁ Volta (1745-1827), ὁ Ampère (1775-1836), ὁ Gauss (1777-1855), ὁ Gauchy (1789-1857), ὁ Faraday (1791-1867), ὁ Maxwell (1831-1879), ὁ Lodge (1851-1940), ὁ Max Planck (1858-1947), ὁ Millikan (1868-1959), ὁ Oppenheimer (1874-1941), ὁ Marconi (1875-1937), ὁ Eddington (1882-1944), ὁ Abbot (1882), ὁ Bovet (1907), ἔτι δὲ καὶ ὁ πρωτόπυρος εἰς τὸ ἐπίτευγμα τῆς κατακτῆσεως τοῦ διαστήματος Werner von Braun (1912) καὶ τόσοι ἄλλοι;

Ἐξ ἄλλου, οἱ ὁμολογουμένως πεφωτισμένοι θεολόγοι πλειστάκις ἐτόνισαν ὅτι ἡ θρησκευτικὴ πίστις ἄνευ εὐρείας ἐπιστημονικῆς γνώσεως διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ μεταπέσῃ εἰς ἀξιοθρηνητοὺς υπερβάσεις ἀρμοδιοτήτων καὶ δικαιοδοσιῶν καὶ νὰ ἀποβῇ ἀρτηριοσκληρωτικὸς καὶ ἄκαμπος δαιμονισμὸς. Ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἄνευ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως εἰς οὐδὲν ὀδηγεῖ, εἰμὴ, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἰς τὴν ψευδαίσθησιν τῆς παντογνωσίας καὶ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν μηδενισμόν. Οὕτω, ἡ διακήρυξις τοῦ Laplace (1749-1827), ὅτι ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἐρμηνείαν τῶν ἀγνώστων μυστηρίων τῆς περιβαλλούσης ἡμᾶς φύσεως, καταρρίπτεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἄνευ προηγουμένου ἀνάπτυξις τῆς συγχρόνου θετικῆς ἐπιστήμης οὐδόλως ἐνίσχυσε διὰ τῶν ἐπιτευγμάτων αὐτῆς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἀπιστίας τῶν ἐλαχίστων, ὡς ὁ Laplace, ἀθέων φυσικῶν, οἵτινες σταγόνως μόνον γνώσεων κατέχουσι καὶ ὠκεανούς μυστικῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀγνοοῦσι.

Ἄλλὰ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης διηύρυναν παλαιότερον μὲν κατὰ τὸν Μεσαίωνα πεφωτισμένοι κληρικοὶ καὶ μοναχοί, οἵτινες κατέστησαν διδάσκαλοι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ὡς ὁ Mendel, ὁ Picard, ὁ Grimaldi, ὁ Steno, ὁ Nolle, ὁ Priestley, ὁ Faraday, ὁ Latreille, ὁ Teillard de Chardin καὶ τόσοι ἄλλοι. Σήμερον δὲ ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἀγαθότητα τῶν ὡς ἄνω σχέσεων τὰ πορίσματα καὶ ἐπιτεύγματα τῶν βιολογικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς τεχνολογίας, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεμπολεῖται ἡ ὑλιστικὴ καὶ μηχανοκρατικὴ ἐρμηνεία τοῦ σύμπαντος καὶ ἐκδηλοῦται

ἱερὸν δέος ἐναντι τῶν ἀνυπερβλήτων καὶ θαυματουργικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς θείας δημιουργίας.

Ἄνομολογεῖται πλέον ὑπὸ τῶν φαινοτέρων ἐκπροσώπων τοῦ πνεύματος, ὅτι μόνον ὑπερφιάλως ἐνθουσιώδεις καὶ ἀδικαιολογήτως ὑπερηφανευόμενοι, ἡμιμαθεῖς, ἐπιπόλαιοι καὶ οἰηματῖαι ἐρασιτέχνη τῆς ἐπιστήμης, ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς ἀκαλλιέργητοι βιοτέχνη τῆς ἐπιστήμης διαβλέπουν σήμερον μόνον ἀντιθέσεις καὶ οὐχὶ σημεῖα ἐπαφῆς καὶ συσχετισμοῦ μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας. Καὶ ὁ Tomas Merton καταλήγει εἰς τὸ ἔργον του *The new man*: «Ἡ λάμπρις τοῦ αἰωνίου φωτός εἶναι τόσο μεγάλη, ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τὴν δοῦμε, καὶ κάθε ἄλλο φῶς εἶναι σκοτάδι, ὅταν συγκρίνεται μ' αὐτὴ. Ὅμως, γιὰ τὸν πνευματικὸ ἄνθρωπο, ὅλα τὰλλα φῶτα περιέχουν τὸ αἰώνιο φῶς. Ὁ ἄνθρωπος περνᾷ ἀπ' αὐτὰ γιὰ νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖνο».

Τὰ προμνημονευθέντα θὰ ἦσαν ἀρκετά, ὅπως καταδείξουν ὅτι οὐδὲν ἐμποδίζει κατ' ἀρχὴν τὸν ἄνθρωπον τοῦ παρόντος νὰ πιστεῦῃ εἰς τὸν Θεόν. Παρὰ ταῦτα, προβάλλεται καὶ συχνάκις παρὰ πολλῶν τὸ ἐρώτημα: Ἐμπορεῖ ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος τῶν χρόνων μας νὰ πιστεῦῃ ἀκόμη εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἴσταται εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως καὶ συγχρόνως νὰ θρησκεύῃ;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶχεν ἤδη προβληθῆ πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς παρόντας ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τὴν ἐξῆς περιπτου μορφῆν: Εἶναι δυνατὴ ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν καὶ δὴ εἰς τὴν ἀδιάλειπτον δημιουργικὴν Του ἐνέργειαν; Καὶ ἂν πράγματι εἶναι δυνατὴ, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ὑπὸ ποῖαν μορφῆν;

Προεμνημονεύσαμεν ἤδη τὴν κρίσιν, εἰς τὴν ὁποῖαν περιήλθεν ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ὁποία μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι βέβαιοι πλέον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν. Συναισθάνονται ἤδη ὅτι ἡ ἀπιστία δὲν προάγει, ἀλλὰ τοῦναντίον παραβλάπτει τὸν βίον γενικώτερον καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτῶν ἔργον εἰδικότερον. Ἡ ἐκ μέρους τῆς ἀπιστίας ἀρνήσις τοῦ Θεοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἀποδεικνύεται ἄγονος καὶ στεῖρα. Μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς ἀρνήσεως γίνονται ὅλα ἀδιάφορα καὶ ὅλα ἀβέβαια. Ὁ ἄνθρωπος ἐκπίπτει εἰς μηχανικὸν αὐτόματον, χάνει τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπίνης του ἀξίας. Καὶ ἡ πεποίθησις, ὅτι χωρὶς Θεοῦ ἐπιτρέπονται τὰ πάντα, ὀδηγεῖ εἰς ὠμότητας, ἀδικίας καὶ καταστροφάς, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ὅλοι ἐκ πείρας τῶν τελευταίων ἰδίως δεκαετιῶν.

Ταῦτα δημιουργοῦν ἤδη τὴν βεβαιότητα, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ὑπαρξις ἄνευ τῆς πίστεως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ζῆσῃ ὡς πνευματικὸν ὄν μὲ μόνην τὴν πίστιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὸ ὁποῖον σημαίνει πίστιν εἰς τὸ Μηδέν.

Εὐτυχῶς, περίξ τῶν ἀρνητῶν τῆς πνευματικῆς πλευρᾶς τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, τῶν ἀπομακρυνόμενων ἀπὸ τῆς ἀνεκτιμήτου ἀξίας τῆς θείας διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ — καὶ οὗτοι

ΦΥΣΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΕΙΔΩΛΟΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗ*

Θεωρῶ τιμὴν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Πανεπιστημιακὴ Σύγκλητος ἀνέθεσεν εἰς ἐμέ, ὅπως ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τούτου βήματος ὁμιλήσω κατὰ τὴν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη καθιερωθεῖσαν «Ἡμέραν Προσευχῆς τῶν Ἑλλήνων Σπουδαστῶν». Αἰσθάνομαι ἰδιαίτεραν χαρὰν, ὅτι ἀπευθύνομαι σήμερον πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς φοιτητάς, οἱ ὅποιοι ἐνδιαφέρονται ὄχι μόνον δι' ἐπιστημονικά, ἀλλὰ καὶ διὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὅπως εἶναι καὶ τὸ τῆς προσευχῆς.

* Ὁμιλία λεχθεῖσα τὴν 8ην Ἀπριλίου 1973 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸν εορτασμόν τῆς «Ἡμέρας προσευχῆς τῶν Ἑλλήνων Σπουδαστῶν».

σήμερον ἀνήκουν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα — ἐκπηδοὺν σπινθῆρες πνευματικότητος εἰς τὰς τάξεις τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς θρησκευοῦσης ἐπιστήμης οὐ μόνον εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Κυρίαί, Κύριοι,

Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη εἶναι ἀλληλένδετοι. Ἀπὸ τὴν ἰσορροπον διατήρησιν τῆς συνοχῆς καὶ ἀλληλεπιδράσεως τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ὕλική ἀνάτασις τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ νεότης πάντοτε ἄς ἔχη κατὰ νοῦν ὅτι ἡ καταπληκτικῶς αὐξουσα ἀνάπτυξις τῶν ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐπιτευγμάτων, συναπαιτεῖ καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐξήσιν τῆς ἠθικῆς καὶ ψυχοπνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄν ἡ Ἐπιστήμη διὰ τῶν ἀλματωδῶν προόδων εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀποθαυμάσῃ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ κοσμοπλόκου Θεοῦ καὶ νὰ διέρχηται τὰς κοσμικὰς σφαίρας, ὡς ἡ χρυσαλλίς τὰ μῆλα τῶν κήπων, ἡ θρησκεία ὁμως κατέστησε τὸν ἀνθρώπον Ἄ ν θ ρ ω π ο υ.

Οὐχὶ ἐπὶ ματαίῳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν» (Ἰωάν. 14,2). Οἱ μεμακρυσμένοι αὐτοὶ κόσμοι, οἱ ἀσυγκρίτως μεγαλύτεροι τῆς σφαίρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατοικοῦμεν, διαχέοντες τὸ αἰώνιον αὐτῶν φῶς ἐκ τοῦ ἀπειρου πρὸς τὸ ἀπειρον τοῦ σύμπαντος, ἀναγγέλλουν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ αἰωνίου Πατρὸς, καὶ εἶναι ἀναρίθμητοι αἱ κατοικίαι, αἱ ἐν τῷ ἀπειρῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Ταράσσεται ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀναλογίζεται τὰς ἀμετρήτους αὐτὰς ἀποστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας στρέφονται μεγαλοπρεπῶς καὶ ἑναρμονίως περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος τόσοι πολλοὶ ὑπερμεγέθεις κόσμοι.

Ἡ ψυχὴ πλανᾶται εἰς τὸ ἀπειρον καὶ τρέμει ἐνώπιον τῆς ἀκατανοήτου δυνάμεως καὶ μεγαλοπρεπείας τοῦ Δημιουργοῦ.

«ὦ Θεέ, τὰ ἔργα Σου ἀναγγέλλουν τὴν μεγα-

τὸ θέμα τῆς προσευχῆς ἀναφέρεται καὶ συνδέεται στενῶτα μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζει δὲ ποικίλας ὄψεις καὶ πλευράς, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὴν δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ διαφέροντα τοῦ σημερινοῦ ὁμιλητοῦ. Ἐὰν ἀνέλαβεν οὗτος νὰ τὸ διαπραγματευθῆ, τὸ ἔπραξε, διότι διεπίστωσεν ὅτι ὑπάρχει μία ἀποψις, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι οἰκεία εἰς αὐτὸν καὶ ἐπομένως δικαιολογεῖται καὶ νομιμοποιεῖται ἡ παρουσία του εἰς τὸ βῆμα κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν.

Τί εἶναι ἡ προσευχή; Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἄποψιν ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. «Προσευχὴ ἐστὶν ἀνά-

λοπρέπειάν Σου. Τὸ μεγαλεῖόν Σου συγγέει τὸν νοῦν μου. Ὅποῖος ὠκεανὸς φωτὸς καὶ ζωῆς ἐν τῷ σύμπαντι τῆς κτίσεως, τῆς πληρουμένης καὶ ζωοποιουμένης παρὰ Σοῦ. Ὅποια ἀπειρία, ὁποῖα αἰωνιότης! Θεωρῶν τοὺς οὐρανοὺς, τὰ ἔργα τῶν δακτύλων Σου, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρους, τὰ ὁποῖα Σὺ ἐθεμελίωσας, ἀναφωνῶ Σοι, Κύριε: Τί ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος, ὥστε νὰ ἐνθυμῆται αὐτόν; ἢ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ ἐπισκέπτεται αὐτόν;» (Ψαλμ. 8, 3-4).

Καὶ ἐπειδὴ ἡ θρησκεία ἀναφέρεται εἰς τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ὁ δὲ ἀνθρώπος βλέπει ἐαυτὸν περιορισμένον ἐν τῷ γινώσκῃ καὶ ἐν τῷ πράττειν ἐξ ἀνωτέρας Δυνάμεως, ἄς λατρεύομεν ἐκ βάθους καρδίας Σέ, ὦ Αἰώνιε καὶ Ὑψιστε Δημιουργέ παντὸς ζῶντος καὶ ὑπάρχοντος. Σὺ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα καὶ τὸ μεγαλεῖον εὐλογεῖται ὑπὸ ἀναριθμῶν μυριάδων κόσμων. Σὺ ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ἀπειρῷ καὶ κυβερνῶν τοὺς θαυμαστοὺς κόσμους ὄλων τῶν ἀστέρων. Σὺ ὁ διευθύνων, ὁ κινῶν καὶ βλέπων κινουμένους εἰς τὴν λάμπνιν τοῦ Θεοῦ Σου φωτὸς ἀναριθμήτους κόσμους, ὡς τὰ ἄτομα τοῦ κονιορτοῦ, τὰ κινούμενα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Σὺ, τοῦ ὁποίου τὰ δημιουργήματα οὐδὲν ἔχουν ὄριον, ἐνώπιον τῆς μεγαλειότητος τοῦ ὁποίου πάντα τὰ πνεύματα κλίνουσι γόνυ τρέμοντα καὶ τὰ Σεραφεῖμ καλύπτουσι τὸ πρόσωπόν των.

Σὺ ὁ μόνος Μέγας, ὁ μόνος Αἰώνιος, ὁ μόνος ἀληθινὸς καὶ ἀνεξιχνίαστος Θεός, Σὺ ὁ Πατὴρ ἡμῶν. Ἁγιασθήτω τὸ Ὄνομά Σου, ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου.

Ἄς προχωρῆ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἄς ἔχουν φθάσει οἱ ἀστροναῦται εἰς τὴν σελήνην, ἄς ἔχουν διασχίσει τὸν αἰθέρα αἱ σεληνάκατοι. Οὐδεὶς ποτε θὰ μᾶς πληροφορήσῃ εἰς ποῖον μέρος τῆς ἀπεράντου ἀβύσσου, τῆς ἀνευ ὄχθης καὶ βυθοῦ, κεῖται ἡ ἀρχὴ αὐτῶν.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου Κύριε,
Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας!

ΟΡΕΣΤΗΣ Α. ΛΟΥΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

βασίς νοῦ πρὸς Θεόν», λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ «σύνδεσμον τῶν λογικῶν πρὸς τὸν Κτίσαντα κτισμάτων καὶ δύναμιν, ἥτις ἱερουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν τε καὶ ἔνωσιν». Ἐξ ἄλλου, ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέγει ὅτι «ἡ προσευχὴ εἶναι Θεοῦ ὁμιλία, τῶν ἀοράτων θεωρία, τῶν ἐπιθυμούντων πληροφῶρ, τῶν ἀγγέλων ὁμοτιμία, τῶν καλῶν προκοπή, τῶν κακῶν ἀνατροπή, τῶν ἀμαρτανόντων διόρθωσις, τῶν παρόντων ἀπόλαυσις, τῶν μελλόντων ὑπόστασις».

Θὰ ἠδυνάμεθα γενικώτερον νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ ἐπαφὴ τοῦ δημιουργήματος μετὰ τὸν Δημιουργόν του. Εἶναι ἐκδήλωσις τῆς θρησκευτικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἔκφρασις τοῦ εὐγενεστεροῦ ἐκ τῶν συναισθημάτων καὶ βιωμάτων, τοῦ θρησκευτικοῦ. Εἶναι καὶ ἔξαρσις τῆς καρδίας καὶ συνδρομὴ τῆς θελήσεως. Ἀποτελεῖ ἐλευθέραν καὶ προσωπικὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν διεθνῶς γνωστὸν βιολόγον Α. Carrel, ἡ προσευχὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ «ὡς ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἐκδήλωσις ἀγάπης καὶ λατρείας πρὸς Ἐκεῖνον, παρὰ τοῦ Ὁποίου προέρχεται τὸ θαῦμα αὐτό, ποῦ ὀνομάζεται ζωή».

Εἶναι ἤδη φανερόν, ὅτι ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ, πρέπει νὰ ἀποτελῇ, ἐλευθέραν πράξιν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνεργεῖ καὶ δρᾷ βάσει ὀρισμένων ἐλατηρίων καὶ αἰτιῶν, τὰ ὁποῖα τὸν κινοῦν, τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων πράξεων ἢ ἐκδηλώσεων. Ὅμως ὑπόκειται εἰς ὀρισμένους νόμους—φυσικούς, βιολογικούς, ψυχολογικούς κ.λ.π. οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ εὐρίσκονται εἰς συμφωνίαν μετὰ τοὺς γενικώτερους νόμους, τοὺς διέποντας τὸ σῦμπαν ὀλόκληρον. Ἡ ἐπιστήμη διαπιστώνει ὅχι μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι ἓνας ἐκ τῶν γενικῶν τούτων νόμων εἶναι καὶ ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος, ὁ νόμος τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀνάγκης. Κατ' αὐτὸν ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα συνδέονται πρὸς ἀλληλα αἰτιωδῶς. Τὰ ἐπόμενα δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀποτελέσματα τῶν προηγηθεισῶν αἰτιῶν· ἐπ' αὐτοῦ δὲ στηρίζεται τὸ οἰκοδόμημα τῶν περὶ τοῦ αἰσθητοῦ εἰς ἡμᾶς κόσμου γνώσεών μας.

Ἐὰν ὁ νόμος τῆς αἰτίας ἔχη καθολικὴν ἰσχύον καὶ ἐὰν εἰς αὐτὸν ὑπόκεινται καὶ ὅλαι αἱ πράξεις, ὅπως καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου, τότε τὰ πάντα γίνονται κατ' ἀνάγκην. Δὲν δύναται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐλευθερίας. Κατὰ συνέπειαν ἡ προσευχὴ ὡς πράξις ἐλευθερίας δὲν ἔχει κανένα νόημα. Καταπίπτει δὲ γενικώτερον καὶ τὸ πνευματικὸν οἰκοδόμημα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πάσης ὄντως πνευματικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Τίθεται λοιπὸν πρὸς ἔρευναν τὸ τριπλοῦν πρόβλημα: Αἰτιοκρατία — Ἐλευθερία — Προσευχή.

1. Μακρὰ, συστηματικὴ καὶ πολύπλευρος ἐρευνητικὴ ἐργασία πολλῶν ἐπιστημόνων κατέληξεν

εἰς τὸ νὰ ἀποκαλυφθῶν καὶ διατυπωθῶν βασικοὶ νόμοι, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἐξελισσόμενα φαινόμενα.

Οἱ φυσικοὶ νόμοι, ὡς γνωστόν, εἶναι κανόνες, οἱ ὁποῖοι συνάγονται μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ πειράματος καὶ τῆς παρατηρήσεως καὶ εἶναι ἐξαγόμενα μέσων ὄρων μεγάλου ἀριθμοῦ μεμονωμένων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὁμοιομόρφων μετρήσεων. Μεταγενέστεροι καὶ γενικώτεροι νόμοι πρέπει νὰ περιλαμβάνουν τοὺς προγενεστεροὺς ὡς μερικὰς περιπτώσεις. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφερθῶν παραδείγματα. Πρέπει ὅμως νὰ προστεθῇ, ὅτι καὶ οἱ πλέον θεμελιώδεις καὶ βασικοὶ φυσικοὶ νόμοι ποτὲ δὲν ἔχουν γενικὴν ἰσχύον. Ἐπαληθεύονται κατὰ μέσον ὄρον εἰς τὰς περιπτώσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξήχθησαν. Τὰ ὄρια ἰσχύος τῶν παύουν ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπ' εὐθείας ἔλεγχος. Παράδειγμα οἱ τρεῖς θεμελιώδεις νόμοι τῆς θερμοδυναμικῆς. Οὗτοι εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀνθρωπίνης πείρας καὶ δὲν δικαιολογεῖται ἡ παραδοχὴ τῆς γενικῆς ἰσχύος τῶν ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν παρατηρήθη μέχρι τοῦδε κανένα φαινόμενον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀντιτίθεται πρὸς αὐτούς.

Ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι τίποτε τὸ σταθερὸν καὶ βέβαιον δὲν εἶναι εἰς τὸν κόσμον καὶ περὶ πάντων πρέπει νὰ ἀμφιβάλωμεν. Ὁ D. Hume μάλιστα φθάνει εἰς τὸ σημεῖον νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι εἶναι λογικῶς ὀρθὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καθ' ἐκάστην πρωΐαν, ἔπειτα ἀναγκαίως, ὅτι θὰ ἀνατείλῃ καὶ αὔριον τὴν πρωΐαν. Δὲν εἴμεθα βεβαίως τόσον σκεπτικισταί, ὥστε νὰ συμμεριζώμεθα τὴν γνώμην αὐτήν.

Πάντως ὅμως πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπισημὰ καὶ ὄχι αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν νὰ γενικεύωμεν τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἰσχύουν καὶ εἰς πεδία, εἰς τὰ ὁποῖα, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, δὲν ἐπετεύχθη ἡ χρησιμοποίησις οὔτε τοῦ πειράματος οὔτε τῆς παρατηρήσεως.

Μὲ τὴν τοιαύτην ἀφαιρετικὴν ἐργασίαν τοῦ θεωρητικοῦ φυσικοῦ καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, διαμορφοῦται καὶ κατασκευάζεται μία γενικὴ εἰκὼν τοῦ κόσμου. Ἡ εἰκὼν αὕτη λέγεται συνήθως φυσικὸν κοσμοεἶδωλον (Physikalisches Weltbild) ἢ κοσμοεἶδωλον τῆς Φυσικῆς. Δηλαδή, λέγοντες φυσικὸν κοσμοεἶδωλον ἐννοοῦμεν τὴν παράστασιν ποῦ σχηματίζομεν περὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅταν συναθροίσωμεν τὰ ἐξαγόμενα τῶν πειραμάτων καὶ τῶν παρατηρήσεων, τὰ διατάξωμεν κατὰ λογικὴν σειρὰν καὶ τὰ συνδέσωμεν τέλος μετὰ τῶν μαθηματικῶν τύπων. Κατασκευάζομεν οὕτω μίαν εἰκὼνα ἢ ἓνα εἶδωλον τοῦ κόσμου. Καὶ ἀληθῶς πρόκειται περὶ κοσμοεἰδώλου, ἐνός δηλαδὴ τεχνητοῦ, θεωρητικοῦ κατασκευάσματος, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰ σημεῖα δὲν συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὴν πραγματικότητα. Διότι, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ κατασκευάσμα αὐτό, εἰς τὸ «φυσικὸν κοσμοεἶδωλον», τὰ φαινόμενα ἐξελίσσονται σύμφωνα μετὰ τοὺς νόμους τῆς θεωρητικῆς

Φυσικῆς, οἱ ὅποιοι καὶ ἐπαληθεύονται, χωρὶς ὅμως ἢ λειτουργία αὐτῆ τοῦ κοσμοειδώλου νὰ ἔχη καὶ πάντοτε ἀπόλυτον σχέσιν μετὰ τὴν πραγματικὴν λειτουργίαν τῆς φύσεως.

Διὰ τῆς συνεργασίας τοῦ θεωρητικοῦ καὶ πειραματικοῦ φυσικοῦ ἐπετεύχθη μεγάλη πρόοδος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν τῶν οἰκοδομικῶν λίθων τοῦ σύμπαντος, ποὺ λέγονται ὑλικά ἄτομα. Καὶ ἡ θέσις τῆς ἐπιστήμης εἶναι σήμερον περισσότερο ζηλευτή, ὄχι διότι ἔλυσε τὰ μεγάλα καὶ ἄλλα προβλήματα τοῦ κόσμου — αὐτὸ θὰ ἦτο παραλογισμὸς καὶ παρεκτροπὴ ἴσως ἐν πολλοῖς ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ τῆς—, ἀλλὰ διότι ἔθεσε νέα καὶ θεμελιώδη ἐρωτήματα, διότι παρουσίασεν ὑπὸ νέαν ἐντελῶς ὄψιν πολλὰ ἐκ τῶν παλαιῶν, διότι ὠμίλησε μετὰ εὐκρινείαν διὰ τὰ γενικά ζητήματα, διότι τέλος ὡμολόγησε τί γνωρίζει, μέχρι ποίου βαθμοῦ γνωρίζει καὶ εἰς τί ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ γνῶσις τῆς. «Κατὰ τὰ μέσα καὶ ἀκόμη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ περασμένου αἰῶνος, λέγει ὁ διάσημος ἀστρονόμος E. Eddington, ἐπίστευαν οἱ φυσικοὶ ὅτι γνωρίζουν ἀκριβῶς τί ἐννοοῦν ὑπὸ τὰς λέξεις ὕλη καὶ ἄτομα. Τὰ ἄτομα ἦσαν μικραὶ σφαῖραι. Τοῦτο ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐγνωρίζαμεν πλήρως τὴν οὐσίαν τοῦ ἀτόμου, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἠμπορούσαμεν ποτὲ νὰ κάμωμεν δι' ἄλλα ὑπερβατικά ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι ἡ συνείδησις, ἡ ὄραϊότης, ἡ ψυχικὴ διάθεσις. Σήμερον ὅμως γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς εἴπῃ τίποτε διὰ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τοῦ ἀτόμου. Τὸ φυσικὸν ἄτομον εἶναι, ὅπως καὶ κάθε ἄλλο ἀντικείμενον τῆς Φυσικῆς, ἕνας κατάλογος ἀπὸ ἀναγνώσματα δεικτῶν. Καὶ συνεφωνήσαμεν, προσθέτει, νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὀπίσω ἀπὸ τὸν κατάλογον αὐτὸν τῶν δεικτῶν ὑπάρχει κάποιον ἄγνωστον αἴτιον».

Δὲν εἶναι φυσικὰ δυνατόν νὰ ἀναφερθοῦν ἐν ταῦθα αἱ τεράστιαι πρόοδοι εἰς τὸν τομέα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἐκτὸς τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνακαλύψεων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου, ἔχομεν τὴν θεωρίαν τῶν Quanta τοῦ Planck, ἡ ὁποία ἐπέφερε ριζικὴν ἀνατροπὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις μας, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἰδέας τῆς ἀσυνεχείας ἐν τῇ φύσει. Ἐχομεν τὴν ἐννοίαν τῆς σχετικότητος καὶ ἀλληλοεξαρτήσεως τῶν φαινομένων τοῦ Einstein, τὴν ἐννοίαν τοῦ χωροχρόνου. Ἐχομεν τέλος τὴν «ἀρχὴν τῆς ἀβεβαιότητος», τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ὁ W. Heisenberg τὸ 1927, μετὰ τὰ ἐπακόλουθά της, ἀρχὴν ἣτις ἰσχύει εἰς τὸν μικροκόσμον, ἔλαβε δὲ οὗτος εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν τὸ βραβεῖον Nobel τῆς Φυσικῆς. Δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλείψωμεν ἀκόμη καὶ τὰ φαινόμενα τῆς ραδιενεργείας, κοσμικῆς ἀκτινοβολίας, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς Ἀστρονομίας, τῆς Ῥαδιοαστρονομίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Διαστήματος.

Ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει κυρίως «ἡ ἀρχὴ τῆς ἀβεβαιότητος» τοῦ Heisenberg καὶ εἰς αὐτὴν θὰ ἐπιμείνωμεν.

Ἡ οὐράνιος Μηχανικὴ τοῦ Νεύτωνος στηρί-

ζεται ἐπὶ τῆς αὐστηρᾶς ἰσχύος τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, ἐδημιουργήθη δὲ οὕτω τὸ μηχανιστικὸν κοσμοεἶδωλον, τὸ ὅποιον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Laplace, ἐπεκράτησεν ἐπὶ δύο αἰῶνας εἰς τὴν ἐπιστήμην. Τὸ κοσμοεἶδωλον τοῦτο εἶναι ἀνθρωπομορφικόν. Εἰς τὴν φυσικὴν ἐννοίαν τῆς μάξης ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸν Kant ἡ κατηγορία τῆς οὐσίας καὶ ἡ ἐννοία τῆς δυνάμεως ἐμφανίζεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς αἰτιότητος. Ἡ βαθυτέρα μελέτη τοῦ ζητήματος ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ παραδοχὴ ὡς κριτηρίου τῆς φυσικῆς νομοτελείας τῆς δυνατότητος τῆς προγνώσεως τῶν φαινομένων δὲν ἀποτελεῖ μίαν γενικὴν ἀρχὴν, ἐφ' ὅσον μελλοντικαὶ παρατηρήσεις εἶναι πιθανόν, (πρᾶγμα τὸ ὅποιον συχνὰ συμβαίνει) νὰ ἀποδείξουν τὸ ἀντίθετον. Τὸ κριτήριον τοῦτο, δηλαδή, εἶναι ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς του συνδεδεμένον ἀναποσπᾶστος μετὰ τὴν πιθανότητα καὶ ὄχι μετὰ τὴν βεβαιότητα· ὑπάρχει δὲ βασικὴ διαφορὰ μεταξὺ μεγάλης πιθανότητος καὶ βεβαιότητος.

Ἡ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως βασικῆς διαφορᾶς μεταξὺ βεβαιότητος καὶ πιθανότητος ἀπεδείχθη εἰς πολλὰς περιπτώσεις θεμελιώδους σημασίας. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς θεωρίας τῆς Γενικῆς Σχετικότητος ἔθεσε κατὰ μέρος τὴν Μηχανικὴν τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Γαλιλαίου καὶ ἠμφεσβητήθη ἡ ἰσχύς θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς παραδεδομένης Φυσικῆς. «Ὅλα τὰ μέχρι τότε δημιουργηθέντα πρότυπα (Modelle) τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ σύμπαντος ἦσαν καθαρῶς μηχανιστικὰ καὶ αἰτιοκρατικά. Ὅμως τὰ φαινόμενα δὲν ὑπετάσσοντο εἰς αὐτὰ τὰ πρότυπα. Ἡ Ἀτομικὴ Φυσικὴ ἀπέριπτε τὰς μηχανιστικὰς εἰκόνας, ἐφαίνετο δὲ περισσότερο ἢ σημασία τῆς ἀξίας τῆς πιθανότητος. Τὸ παλαιὸν οἰκοδόμημα τῶν φυσικῶν αἰτιοκρατικῶν νόμων τὸ ἀπρηνήθη κυρίως ἡ Κυματομηχανικὴ. Οἱ L. de Broglie καὶ E. Schrödinger ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀτόμου, τὰ ὁποῖα ἦσαν προσεῖα εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς παρατηρήσεως. Ὑπέθετον δηλαδή, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίσωμεν συγχρόνως τὴν θέσιν καὶ τὴν ταχύτητα ἢ ὄρμην τοῦ ἠλεκτρονίου ἐντὸς τοῦ ἀτόμου μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, ὅπως ἀκριβῶς κάμνομεν, ὅταν ὑπολογίζωμεν ἐκ προτέρου τὰς πρὸς ἀλλήλας θέσεις τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.

Ὁ W. Heisenberg ὅμως ἔθεσεν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ τὸ δυνατόν τοῦ ταυτοχρόνου προσδιορισμοῦ τῶν δύο συζυγῶν στοιχείων, δηλαδή τῆς θέσεως καὶ τῆς ταχύτητος τῶν ἠλεκτρονίων. Ὅσον μεγαλυτέραν προσπάθειαν καταβάλλομεν, διὰ νὰ προσδιορίσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο τούτων στοιχείων, π.χ. τὴν ταχύτητα τοῦ ἠλεκτρονίου, καὶ εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐπακριβῶς, τόσον αὐξάνει ἡ ἀβεβαιότης περὶ τὴν εὐρεσίαν τῆς θέσεως τοῦ ἰδίου σωματίου. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι τὰ δύο αὐτὰ συζυγῆ μεγέθη περιέχουν πάντοτε ὀρισμένα σφάλματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ ἀποφύγωμεν. Αὐτὰ συνδέονται μετὰ μίαν ποσότητα, τὴν «σταθερὰν δράσεως» ἢ τὸ «κβάντον δράσεως» τοῦ Planck,

και ἀποτελοῦν τὴν περίφημον «σχέσιν ἀβεβαιότητος» τοῦ Heisenberg.

Ἐνα παράδειγμα θὰ κάμη τοῦτο σαφές. Ἐστω ὅτι ζητοῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν μὲ ἓνα σφάλμα $\pm 0,001$ mm, τὴν δὲ ταχύτητα αὐτοῦ μὲ σφάλμα ± 1 km. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἀυξήσωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῆς μετρήσεως τῆς θέσεως τοῦ ἠλεκτρονίου, ἤτοι νὰ ἐλαττώσωμεν τὸ σφάλμα καὶ νὰ τὸ κάμωμεν $\pm 0,0001$ mm, τότε τὸ σφάλμα τῆς ἀνα δευτερόλεπτον ταχύτητος αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐν χιλιόμετρον, θὰ γίνῃ ± 10 km. Μὲ ἄλλους λόγους, ὅσον ἀξάνει ἡ ἀκρίβεια κατὰ τὴν εὔρεσιν τοῦ ἐνὸς συζυγοῦς στοιχείου, ἐλαττοῦται αὕτη κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἐτέρου συζυγοῦς στοιχείου.

Ἐπομένως, ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀπροσδιορίστου δύναται ἀπλούστερον νὰ διατυπωθῇ ὡς ἐξῆς: «Ἀνεξαρτήτως τῶν τυχαίων σφαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀτέλειαν τῶν μετρήσεών μας, δὲν δύναται ὁ παρατηρητὴς ἐπὶ τῇ βάσει θεμελιώδους νόμου τῆς Φυσικῆς, νὰ καθορίσῃ συγχρόνως μετὰ πλήρους ἀκριβείας τὴν θέσιν καὶ τὴν ταχύτητα ἐνὸς σωματίου».

Ἡ «σχέσις ἀβεβαιότητος» ἔχει γενικωτέραν ἐφαρμογὴν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν δὲ τῶν φαινομένων τῆς Μικροφυσικῆς συμβιβάζονται μέχρι ἐνὸς βαθμοῦ ἡ Κυματομηχανικὴ μὲ τὴν Κβαντομηχανικὴν. Ὁ Heisenberg εἰς τὴν περιώνυμον ἐργασίαν του (1927), συνδυάζων τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος μὲ τὴν «σχέσιν ἀβεβαιότητος», γράφει τὰ ἐξῆς: «Ἡ σαφὴς διατύπωσις τοῦ νόμου τῆς αἰτίας εἶναι ἡ ἀκόλουθος: «Ἐὰν γνωρίζωμεν ἐπακριβῶς τὸ παρὸν, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ μέλλον». Δὲν εἶναι ἡ ἀπόδοσις ἐσφαλμένη, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις. Δὲν δυνάμεθα κατ' ἀρχὴν νὰ γνωρίσωμεν τὸ παρὸν εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη. Ἐνεκα τούτου κἀθε παρατήρησις εἶναι μία ἐκλογὴ ἀπὸ πλῆθος δυνατοτήτων καὶ ἓνας περιορισμὸς τοῦ μελλοντικῶς δυνατοῦ». Καταλήγει δὲ εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα:

«Ἐπειδὴ ὅλα τὰ πειράματα ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τῆς Κβαντομηχανικῆς, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἢ μὴ ἰσχύς τοῦ νόμου τῆς αἰτίας ἀπεδείχθη ὀριστικῶς ὑπὸ τῆς Μηχανικῆς τῶν κβάντων». Καὶ ἓνα ἔτος ἀργότερον ὁ Eddington, μὲ τὸ τόσον διορατικόν του πνεῦμα, διαβεβαίωεν ὅτι: «Ἡ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τῶν κβάντων ἔδειξεν ὅτι ἡ Φυσικὴ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ δεχθῇ ἓνα σχῆμα ντετερμινιστικῶν νόμων. Ὁ ντετερμινισμὸς κατέρρευσε ἐντελῶς (has dropped out altogether) εἰς τὰς τελευταίας διατυπώσεις τῆς θεωρητικῆς Φυσικῆς καὶ εἶναι, τώρα τοῦλάχιστον, ἀμφίβολον, ἐὰν ποτὲ θὰ ἀνακτῆσῃ τὴν ἐπιβολὴν του».

Ἡ βόμβα, τὴν ὁποίαν ἔρριψε πρὸ 45 ἐτῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην ὁ Heisenberg διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς «ἀρχῆς τῆς ἀβεβαιότητος», ἐκραγεῖσα ἐπέφερε βαθύτατον συγκλονισμὸν τοῦ θαυμασίου καὶ μεγα-

λοπρεποῦς οἰκοδομήματος τῆς Φυσικῆς, ὥστε μέχρι σήμερον νὰ παρακολουθῶμεν τὰς συνεχιζομένας δονήσεις τοῦ πύργου, τὸν ὁποῖον ὠκοδόμησαν πολλοὶ γενεαὶ ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος.

Συνοψίζοντες, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀτομικῶν φαινομένων ἰσχύει ὁ ἰντετερμινισμὸς, τὸν ὁποῖον εἰσήγαγε κυρίως ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας. Ἡ σύγχρονος Φυσικὴ ἐργάζεται χωρὶς τὸν ἀπόλυτον ντετερμινισμὸν καὶ μάλιστα μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ γεγονός δὲ αὐτὸ ἔχει γενικωτέραν σημασίαν καὶ αἱ ἐπιπτώσεις του εἶναι πολλαπλαῖ.

2. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Τοῦτο ἀπασχολεῖ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὸν ἄνθρωπον καὶ φαίνεται ὅτι θὰ τὸν ἀπασχολῇ πάντοτε. Ὁ Du Bois-Raymond, τῷ 1892, περιέλαβεν αὐτὸ μεταξὺ τῶν ἐπὶ ἀλύτῳ προβλημάτων τοῦ κόσμου, μάλιστα δὲ μεταξὺ ἐκείνων, διὰ τὰ ὁποῖα ἰσχύει ὁ γνωστὸς ἀφορισμὸς: Ignoramus et ignorabimus, ἀγνωσῶμεν καὶ θὰ ἀγνωσῶμεν. Μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως συνδέθη ἀνέκαθεν ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος. Ἡ ἀμφισβήτησις δὲ τῆς γενικῆς ἰσχύος τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτίας ἔφερεν ἐπὶ τάπητος καὶ τὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας.

Ποῖον ὅμως εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἐν ᾧ μάλιστα τῶν σημερινῶν ἐξελίξεων τῆς Φυσικῆς;

Ἡ κυρία σημασία τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως συνίσταται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βουλομένου ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς αἰτίας. Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ, βουλόμενος, ἀποφασίζων καὶ ἐνεργῶν τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένων πράξεων κινεῖται ἐλευθέρως ἢ κινεῖται βάσει κανόνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀδστηρῶς αἰτιοκρατικοί; Τοῦτο ἐπιδέχεται δύο μόνον ἀντιθέτους πρὸς ἀλλήλας θέσεις. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος βουλόμενος καὶ ἐνεργῶν, οὕτως ἢ ἄλλως, δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς αἰτίας — εἶναι αὐτεξούσιος —, ἐνῶ ἡ δευτέρα δέχεται τὴν βούλησιν ὡς προσδιοριζομένην κατ' ἀνάγκην ὑπὸ διαφόρων ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα δροῦν ἐπ' αὐτῆς μὲ αὐστηρὰν νομοτέλειαν ὅποτε ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπεξούσιος.

Τὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως περιλαμβάνει πλείστας ἀπόψεις καὶ ἐξετάζεται ἀπὸ μακροῦ μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῶν εἰδικῶν, ἀπὸ ψυχολογικῆς, ἠθικῆς, νομικῆς καὶ φιλοσοφικῆς πλευρᾶς, χωρὶς συχνὰ οἱ ἀντιφρονούντες νὰ εὐρίσκουν κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν. Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ μέγα τοῦτο θέμα ἐνέχει ὄχι μόνον θεωρητικὴν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν σημασίαν. Ψυχολόγοι, ἠθικολόγοι, ποινικολόγοι, ἐγκληματολόγοι καὶ κοινωνιολόγοι ἐρευνοῦν τὸ ζήτημα. Τὰ νεώτερα δὲ πορίσματα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν βοηθοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν διαλευκάνωσιν τῆς μεταφυσικῆς καὶ γνωσιολογικῆς του πλευρᾶς.

Οἱ ντετερμινισταὶ, οἱ μὴ δεχόμενοι δηλαδὴ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι

ἀδύνατος καὶ ἀκατανόητος ἢ ἐλευθερία, διότι ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος. Εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, λέγουν, τὰ ὄντα καὶ τὰ φαινόμενα εὐρίσκονται εἰς αἰτιώδη ἐξάρτησιν. Εἰς τὸν ἀδήριτον τοῦτον νόμον τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης ὑπόκειται ἀναποφεύκτως καὶ ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπομένως, δέχονται ὡς γενικὸν τὸν νόμον τῆς αἰτίας ρυθμίζοντα τὰ πάντα εἰς ὀλόκληρον τὸν εἰς ἡμᾶς γνωστὸν κόσμον. Ἐπὶ πλέον οὗτοι λαμβάνουν ἐκ προτέρου ὡς δεδομένον, ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος εἶναι ἡ μόνη πραγματικότης.

Οἱ ἰντετερμινισταί, ἐξ ἄλλου, ὑποστηρίζουν ὅτι πλανῶνται οἱ ντετερμινισταί, ὅταν ζητοῦν νὰ ἐπεκτείνουν καὶ ἐφαρμόσουν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος εἰς ἓνα κόσμον — τὸν πνευματικόν—, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦν ἢ μᾶλλον δὲν δέχονται ὅτι διακρίνεται οὐσιωδῶς τοῦ φυσικοῦ καὶ ὑλικοῦ κόσμου. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἀθαίρετον. Διότι, ὅπως ὀρθῶς παρατηρήθη, ὑποθέτοντες οἱ ντετερμινισταί ὡς ἰσχύοντα τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς φυσικο-χημικοὺς νόμους, ὑποπίπτουν εἰς τὸ γνωστὸν σφάλμα τοῦ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι, ἐφ' ὅσον δέχονται ἐκ προτέρου ὡς βέβαιον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ζητοῦν νὰ ἀποδείξουν. Καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ὑπάρχη πνευματικὸς ἐν γένει κόσμος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους, εἰς τοὺς ὁποῖους ὑπόκειται καὶ ὁ φυσικὸς. Κατὰ τοὺς ἰντετερμινιστάς εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθερία καὶ ὄχι ἡ ἀδήριτος ἀνάγκη. Ἡ ἀνθρωπίνη δὲ βούλησις ἀποφασίζουσα ἐκάστοτε περὶ διαφορῶν ζητημάτων, ἐνεργεῖ βεβαίως ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων ἐλατηρίων — ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν — ἢ τελικῇ ὅμως ἀπόφασις λαμβάνεται ὑπ' αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ καθιστᾷ τοιαῦτα, δυναμένη νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν ἰσχυροτέρων δυνάμιν καὶ νὰ τὴν δίδῃ εἰς τὰ ἀσθενέστερα ἐλατήρια.

Ἡ ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας διδάσκει ὅτι οἱ ἐρευνηταὶ ἐτάχθησαν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην παράταξιν — τῶν ἰντετερμινιστῶν ἢ ντετερμινιστῶν —, ἀναλόγως τῶν μεταφυσικῶν προϋποθέσεών των. Ὁ Σωκράτης ὀνομάζει ἐλεύθερον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πράττει κατὰ λόγον. Ὁ Πλάτων δέχεται τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ μερικοὺς περιορισμούς, ὁμίλων περὶ ἀκουσίου καὶ ἐκουσίου τῶν πράξεών μας. Ὁ Ἀριστοτέλης ὑποστηρίζει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, γράφων ὅτι «πράξεων ὁ ἀνθρωπὸς ἐστὶν ἀρχὴ καὶ κύριος». Κατὰ τὸν Kant ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως ἀποτελεῖ αἴτημα (Postulat) τοῦ πρακτικοῦ λόγου. Κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους, ἡ βαθυτέρα μελέτη τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἔπεισε τὴν πλειονότητα τῶν ἐδικῶν νὰ ταχθοῦν ἐν γένει ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ὑπὸ τὰς διαφορὰς αὐτῆς σημασίας (ἠθικῆ, ψυχολογικῆ, μεταφυσικῆ, κοινωνικῆ, πολιτικῆ) καὶ ὑπὸ διαφορὰς αὐτῆς βαθμοῦς — ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου πεδίου δράσεως αὐτῆς.

Νομίζομεν ὅτι κακῶς ἐγένετο ἀπόλυτος συσχέ-

τισις τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως. Διότι ἔγινεν ἀθαίρετος ἐπέκτασις νόμων καὶ ἀρχῶν, ποὺ ἰσχύουν εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι καθόλου ἀυτονόητον, ὅτι ἐνεργοῦν οἱ αὐτοὶ νόμοι. Τὸ ἀυτονόητον εἶναι, ὅτι θὰ ἀναμένῃ κανεὶς νόμους διαφορετικοὺς εἰς ἕκαστον πεδῖον τοῦ ἐπιστητοῦ, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀθαίρετου ἐπεκτάσεως ἢ μεταφορᾶς αὐτῶν ἀπὸ πεδίου εἰς πεδῖον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι, νομίζομεν, ἀναντίρρητον γεγονὸς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ συμπέρασμα μακροχρονίων ἐρευνῶν. Καὶ τὸ γεγονὸς εἶναι τοῦτο: Οἱ σημερινοὶ ἐρευνηταὶ ἐπέισθησαν ἀκραδάντως, ὅτι ὑπάρχουν διακεκριμένα ἄλλήλων περιοχὰ ἢ στρώματα τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας, ὅπου ἰσχύουν ἐν γένει ἀρχαὶ καὶ νόμοι διαφέροντες ὅμως μεταξὺ τῶν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν δύναται νὰ μεταφέρονται ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν ἢ ἀπὸ στρώματος εἰς στρώμα, χωρὶς οὗτοι νὰ ὑποστοῦν συμπλήρωσιν ἢ ριζικὴν τροποποίησιν.

Ὁ βιολόγος A. Carrel γράφει ὅτι μέσα εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἐπιστημῶν κάθε σύστημα ἐννοιῶν διατηρεῖ τὴν ἰδικήν του θέσιν. Δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ συγχέωμεν τὰ διάφορα συστήματα. «Ὁ δεῦτερος νόμος τῆς Θερμοδυναμικῆς ἀπαραίτητος εἰς τὸ μοριακὸν ἐπίπεδον, εἶναι ἀνωφελὴς εἰς τὸ ψυχολογικὸν ἐπίπεδον, ὅπου ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἴσσο-νος προσπαθείας πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς μείζονος ἀπολαύσεως (ἡ ἀρχὴ δηλαδὴ αὐτὴ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν δεῦτερον νόμον τῆς Θερμοδυναμικῆς). Ἡ ἔννοια τῶν τριχοειδῶν φαινομένων καὶ ἡ ἔννοια τῆς ὠσμωτικῆς τάσεως δὲν διαφωτίζουν τὸ πρόβλημα τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἔρμηνεα ἐνός ψυχολογικοῦ φαινομένου με ὅρους τῆς κυτταρικῆς Φυσιολογίας ἢ τῆς ἠλεκτρονικῆς Μηχανικῆς δὲν εἶναι παρὰ μία παρωδία», τονίζει ὁ Carrel. Τὸ νέον κοσμοεἰδωλον, γράφει ὁ διεθνῶς γνωστὸς ἀστρονόμος καὶ φυσικὸς J. Jeans, δίδει εἰς τὸν ἀνθρώπον περισσοτέραν ἐλευθερίαν κινήσεως, διότι «περιλαμβάνει περισσοτέρον χῶρον διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν συνειδήσιν, παρ' ὅτι ἔκαμμεν ἢ παλαιὰ μηχανιστικὴ εἰκῶν». Καὶ εἰς ἄλλο βιβλίον του τονίζει ὁ ἴδιος: «ἡ σύγχρονος Φυσικὴ μᾶς παρουσιάζει ἓνα σύμπαν ποὺ ἔχει τοιαύτην ὄψιν, ἢ ὁποῖα εἶναι νοητὴ ὡς συνεχῆς κατοικία διὰ τὸν ἐλεύθερον ἀνθρώπον — καὶ ὄχι ὡς ἄπλοῦν καταφύγιον διὰ τὸ κτῆνος — ἓνα σπίτι, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν, τοῦλάχιστον εἰς ἡμᾶς, νὰ σχεδιάζωμεν καὶ νὰ δημιουργῶμεν γεγονότα σύμφωνα με τὰς ἐφέσεις μας καὶ νὰ ζῶμεν ζωὴν προσπαθειῶν καὶ κατορθωμάτων».

Ὁ καθηγητὴς Louis de Broglie (βραβεῖον Nobel Φυσικῆς) γράφει ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως δὲν πρέπει νὰ συνδυάζεται με τὴν σχέσιν ἀβεβαιότητος. Ὁ ἀνθρώπος, λέγει, δὲν εἶναι μόνον πνεῦμα καὶ νοῦς, ἀλλὰ καὶ συναίσθημα καὶ θέλησις. Σκέ-

ψις, ἐπιθυμία, ἐνέργεια ἀποτελοῦν ἓνα τρίπτυχον, εἰς τὸ ὁποῖον «ὀσηδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς καθαρᾶς σκέψεως, δὲν θὰ ἦτο ἐπαρκῆς αὐτῇ μόνῃ, καὶ τοῦτο, διότι μᾶς κατευθύνουν αἱ ἐπιθυμίας μας καὶ καταλήγομεν βάσει αὐτῶν εἰς πράξεις», γράφει ἐπὶ λέξει. Καὶ προσθέτει: «Τὸ κίνητρον ὅλων τῶν σκέψεων καὶ τῶν πράξεων» εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν εἶναι τὸ συναίσθημα. Ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου ἀποφασίζει ἐκάστοτε, στηρίζεται δὲ εἰς μίαν εὐρυτέραν προοπτικὴν τούτου, εἰς τὴν ὁποῖαν σπουδαῖον ρόλον παίζουν ἡ ἱστορία, ἡ φιλοσοφία, αἱ κλασσικαὶ σπουδαί, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ ἀξίαι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ αἱ ἐκ παραδόσεως ἀνθρώπινα ἀξία (valeurs humaines traditionnelles), αἱ ὁποῖαι διαπλάσσουν τὴν διάνοιαν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν θέλησιν.

Ὁ διαπρεπὴς φυσικός, καθηγητὴς Pascual Jordan ἀπὸ ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ προσφάτως (1971) ὁμιλεῖ περὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ πολὺς Max Planck (βραβεῖον Nobel) μολοντί ἀνήκει εἰς τοὺς ντετερμινιστάς, δέχεται ὡς δυνατὴν τὴν συνύπαρξιν ἐλευθερίας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀντικειμενικοῦ ντετερμινισμοῦ. Κάμνει διάκρισιν μεταξὺ γνωρίζοντος ἐγῶ καὶ βουλομένου ἐγῶ. Ὁ αὐστηρὸς ντετερμινισμός, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν του σημασίαν πραγματοῦται κατ' αὐτόν, ἀπὸ μίαν ὑπερκόσμιον Διάνοιαν, ἡ ὁποία ὑπέρκειται τῶν φυσικῶν νόμων. Ὑπάρχει ἐξ ἄλλου, προσθέτει, ἡ ἄποψις τοῦ καθήκοντος, προκειμένου νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι τὸ ἠθικὸν δέον, ὁ ἠθικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ *ο φ ε ἰ λ ε ι* (soll), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ αἰτιώδους *π ρ ε π ε ι* (muss). Εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐπισημονικῆς γνώσεως, συμπεραίνει, ἔχομεν τὸν χαρακτηριστῆρα καὶ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν.

Θὰ πρέπη τέλος νὰ ἀναφέρωμεν τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Arthur Compton (βραβεῖον Nobel Φυσικῆς), ὁ ὁποῖος γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐπιστήμη τοῦ 1952 ἀναγνωρίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει πλήρης προκαθορισμός τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου βάσει τοῦ φυσικοῦ νόμου. Ἀφοῦ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὅλοι οἱ φυσικοὶ παράγοντες, τοὺς ὁποῖους γνωρίζομεν διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, μένει ἀκόμη μία περιοχὴ, εἰς τὴν ὁποῖαν αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κατ' ἄρχὴν ἀπροσδιόριστοι. Αὐτὸ εἰς τὴν διάλεκτον τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν σημαίνει ὅτι, ἐνῶ πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν δὲν ἔβλεπε κανεὶς τὴν δυνατότητα σχέσεων τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ἐκλογῆς, τώρα ἀναγνωρίζεται ἡ δυνατότης αὐτῆ. Δηλαδή ἡ Φυσικὴ δέχεται τώρα τὴν δυνατότητα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως τῆς ἠθικῆς του εὐθύνης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν δὲν ἦτο λογικῶς παραδεκτόν».

3. Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δυνατότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ προνόμιον, ὅταν θέλῃ καὶ ἐπιθυμῇ, νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. Καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄντως ἐλεύθερος νὰ ἀποφασίσῃ καὶ ἐλεύθερος

νὰ ἐρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν Δημιουργόν του.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη πράξις καὶ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου προϋποθέτει μίαν ἄλλην πρᾶξιν ἐλευθερίας, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς πεποιθήσιν καὶ ὡς φωτεινὸν ὁδηγὸν εἰς τὴν ζωὴν του. Εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν δὲ εἶναι ζωντανή, τὸν συγκινεῖ βαθύτατα, ἐπιδρᾷ πολλαπλῶς ἐπ' αὐτοῦ καὶ διαμορφώνει τὴν προσωπικότητά του. Ἐμνέει ὀλόκληρον τὸν βίον του καὶ διαποτίζει ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του. Ὁ Δημιουργός, ὅπως τὸν ζητεῖ καὶ τὸν θέλει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Πλάτωνος, ὁ ἀπόρσιτος εἰς τὸ μεγαλεῖόν του, οὔτε τοῦ Ἐπικτήτου, τοῦ ταυτίζοντος αὐτόν μετὰ τὴν ψυχὴν τῶν ὄντων. Ἡ παραδοχὴ ἑνὸς ὑπερβατικοῦ Θεοῦ ὡς ὑπερκοσμίου ἀρχιτέκτονος καὶ διακοσμητοῦ τοῦ κόσμου, μὴ ἐνδιαφερομένου διὰ τὰ ἐν αὐτῷ συμβαινόντα, οὐδεμίαν οὐσιαστικὴν ἐννοίαν ἔχει καὶ οὐδένα σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ. Πολὺ δὲ περισσώτερον ἡ ἄποψις τοῦ πανθεϊσμοῦ, δηλαδὴ τῆς ταυτίσεως τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ κόσμου, ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς ὑπάρξεως προσωπικοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Παρατηρεῖ ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. I. Θεοδωρακόπουλος: «Τὸ γεγονός ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι μεταφυσικῶς ἄστεγος καὶ κοσμοθεωριακῶς ἐρημος, εἶναι ὁ κύριος λόγος τῆς ἐσωτερικῆς του ἀγωνίας καὶ ἀνασφαλείας». Ἡ θεραπεία θὰ ἐπέλθῃ ἀναμφιβόλως, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπανεῦρῃ τὴν πίστιν του καὶ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μετὰ τὸν Δημιουργόν του. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ στεγάσῃται ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ Αἰώνιον. Εἶναι ἀξίον ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τονίζει τελευταίως ὁ καθηγητὴς κ. Ἄλεξ. Ν. Τσιριντάνης. Γράφει: «Θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς πῶς μέσα στὸν ἄνθρωπο ἔχουν σημεῖο συναντήσεως — ἐκεῖνο ποὺ μπορούμε νὰ συλλάβωμε μετὰ τὸ ἀσύλληπτο — τὸ ἐλεγκτὸ μετὰ τὸ ὑπερελεγκτὸ καί, ἄς τὸ ποῦμε πιά ἔτσι, τὸ φυσικὸ μετὰ τὸ ὑπερφυσικὸ. Μιὰ τέτοια συνάντησις ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο καὶ ἀκριβῶς ἡ συνάντησις τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπο δημιουργεῖ αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομε ἀ ν θ ρ ῶ π ι ν η π ρ ο σ ω π ι κ ὴ τ η α».

Ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ὅπως καὶ τῆς αὐριανῆς, εἶναι ὁ μετὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας καὶ ἀδυναμίας, μετὰ τὰς ἀσθενείας καὶ τοὺς ψυχικοὺς πόνους, ὁ φερόμενος πρὸς τὴν φθορὰν καὶ τὴν πτώσιν. Συγχρόνως ὅμως εἶναι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὰς πνευματικὰς ἐφέσεις καὶ ἀνατάσεις, μετὰ τὸν πόθον διὰ ζωὴν ἀνωτέραν καὶ δι' ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι ὑπερνικοῦν τὸν νόμον τῆς φθορᾶς καὶ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ψυχροὺς νόμους τῆς Φυσικῆς. Καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν τὸν διπλοῦν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ εὑρίσκηται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν Δημιουργόν του. Τὸν θέλει συμπαράστατον, βοηθόν, ἐμπνευστήν, καθοδηγόν. Ἐδῶ δὲ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ θαῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ὁ Χριστιανισμός, γράφει ὁ Carrel, ἔκαμε τὸν Θεὸν

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΕΙΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ*

Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ τὰ φουντωμένα ὄνειρα καὶ ἐλπίδες παρεχώρησαν τὴν θέσιν εἰς τὴν σκέψιν, τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀγνώστου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου ἐτελέσθη ἡ Θεία Λειτουργία συνολικῶς 12 φορές, κυρίως κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

Ἡ προσέλευσις τῶν πιστῶν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν ἦτο καὶ τόσοσὺν παρήγορος, καθ' ὅτι εἰς αὐτὴν δὲν προσήρχοντο, πλὴν 40-50 ἄτομα. Μετὰ ὅμως ἀπὸ προτροπὰς καὶ ὑποδείξεως, ὁ ἀριθμὸς ἠῤῥῆθη καὶ ἀρκετοὶ προσήρχοντο, ἵνα παρακολουθήσουν ταύτην. Ὡς ἐμπόδιον προσελεύσεως ἦτο καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ πλοίου, διότι κατὰ τὸν χρόνον τῆς Θ. Λειτουργίας προσεφέρετο τὸ πρωϊνὸν εἰς τρεῖς σειράς, ἦτοι 7 π.μ. διὰ παιδιὰ, 8,15 διὰ τὴν πρώτην σειρὰν τραπεζαρίας καὶ 9,15 διὰ τὴν δευτέραν σειρὰν τραπεζαρίας. Ἐγεννήθη ἡ σκέψις νὰ μεταφέρω τὸν χρόνον τελέσεως τῆς Θ. Λειτουργίας μετὰ τὴν 9ην, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, διότι ἡ Θ. Λειτουργία ἐτελεῖτο εἰς τὸ σαλόνι τοῦ πλοίου καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμένῃ κλειστὸν πέραν τῆς 9.30' π.μ., διότι διεμαρτύροντο οἱ ξένοι κυρίως ἐπιβάται, οἱ ὁποῖοι συνεκτροῦντο εἰς αὐτὸ διὰ νὰ περάσουν τὰς ὥρας των.

Κατὰ τὸ πολυήμερον ταξίδιον διὰ τοῦ Υ'Κ, διεπίστωσα τὴν ἀπαραίτητον παρουσίαν τοῦ πρεσβυτέρου-συνοδοῦ, ὅστις ὄχι μόνον εἶναι ἀπαραίτητος, ἵνα τελεῖ τὴν Θείαν Λειτουργίαν διὰ δύο χιλιάδας περίπου ἀνθρώπους (1200 μετανάσται, 500 πλήρωμα), ἀλλ' ἵνα συμπαρασταθῇ εἰς ἀνθρώπους ἀπογοητευθέντας καὶ κουρασθέντας ἐκ τοῦ πολυήμερου ταξιδίου καὶ τῆς λύπης καὶ στενοχωρίας ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ των ἐκ τῶν προσφιλῶν προσώπων. Ἀλλὰ προσέτι ἵνα ἐπιλύσῃ καὶ ὅσα ἄλλα προβλήματα εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς ἓν τόσοσὺν πλῆθος, εἰς διάστημα τόσων ἡμερῶν.

Οἱ πάντες ἐν τῷ πλοίῳ ἐδέχοντο τὴν μέριμναν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας πρὸς αὐτοὺς λίαν εὐμενῶς καὶ πλειστάκις ἐξεφράσθησαν λίαν κολακευτικῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐνεργειάν της αὐτήν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 200 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

προσιτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸν δέχεται ὡς πρόσωπον. Τὸν κατέστησε πατέρα μας, ἀδελφόν μας, Σωτῆρά μας. Διὰ νὰ προσεγγίσωμεν τὸν Θεόν, δὲν μᾶς χρειάζονται πλέον, οὔτε περίπλοκον πρωτόκολλον, οὔτε θυσίαι αἱματηραῖ. Ἡ προσευχὴ ἐγίνεν εὐκολος καὶ τὸ τεχνικὸν της μέρος ἀπλοῦν».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Καθηγητὴς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὰ μέλη τοῦ πληρώματος ἐξέφρασαν τὴν λύπην των, διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν φροντίζει, ὅπως πάντοτε συνοδεύῃ τὸ πλοῖον ἱερεὺς κατὰ τὰ ταξιδία των, ἰδιαίτερος δέ, κατὰ τὰς ἀγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων, ὅποτε ἡ παρουσία τοῦ ἱερέως, ὑπὲρ ποτε ἄλλοτε, τυγχάνει ἀπαραίτητος.

Παρακλήθη δ' ἐκ τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος, ἵνα μεταφέρω τὴν παράκλησιν ταύτην πρὸς τὸν Μακαριώτατον, ὅπως αὐτός, ἐν τῷ ἐγνωσμένῳ ἐνδιαφέροντι ὑπὲρ τῶν Ναυτικῶν, ἐπιληφθῇ τοῦ θέματος καὶ οικονομίσῃ, ὅπως, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν συνοδεύῃ ἱερεὺς τις ἵνα καὶ αὐτοὶ δυνηθοῦν νὰ ἑορτάσουν τὰς ἑορτάς μετέχοντες εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναφέρω δὲ ὅτι κατὰ τὸ ταξίδιον αὐτὸ ἀρκετὰ μέλη τοῦ πληρώματος προσῆλθον εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν μετὰ ἀπὸ ὠρισμένην προετοιμασίαν, πολλοὶ δὲ περισσότεροι ἐπεθύμουν διακαῶς νὰ παρακολουθήσουν τὴν Θ. Λειτουργίαν, ἀλλὰ ἡ ἐργασία των δὲν τοὺς τὸ ἐπέτρεπεν. Ἡσθάνοντο ὅμως ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν, διότι εἰς τὸ πλοῖον των τελεῖται πλέον ἡ Θ. Λειτουργία καὶ κατέρχεται ἡ Θεία Χάρις, ἡ ὁποία ἀγιάζει πάντας τοὺς συμπλέοντας.

Ἐν σοβαρὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὑπεύθυνα καὶ δυναμικῶς, εἶναι τὰ παιδιὰ τῶν μεταναστευόντων κατὰ τὸ εἰρημένον ταξίδιον. Τὰ παιδιὰ, ὡς προανέφερα, ἀπετέλουν τὸ 60% τῶν μεταναστῶν, ἓνα πλῆθος παιδιῶν τὰ ὁποῖα ἐκινεῖται ἀσκόπως ἐπὶ τοῦ πλοίου, μὴ γνωρίζοντα πῶς νὰ καλύψουν τὰς ὥρας των. Ἀπησχόλησα ταῦτα μόνον δύο φορές, διότι δὲν προσεφέρετο αἴθουσα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ διεπίστωσα τὴν δίψαν καὶ τὴν προθυμίαν τῶν παιδιῶν νὰ προσέλθουν καὶ παρακολουθήσουν ὀμιλίας καὶ διδασχάς.

Μία κατηγήτρια ἡ κοινωνικὴ λειτουργὸς θὰ προσέφερον εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μεγίστην ὑπηρεσίαν ὄχι μόνον εἰς τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον οἱ περισσότεροι παρηκολούθουν τὰς διαλέξεις...

Κατὰ τὸ πολυήμερον ταξίδιον, παρουσιάζονται ποικίλα θέματα καὶ ὑποθέσεις, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιλύωνται ὑπὸ τινος ἀρμοδίου προσώπου καὶ νὰ μὴ δίδεται ἡ λύσις ὑπὸ ἀνευθύνων καὶ μὴ γνωριζόντων περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει προβληματισθῇ.

Ἐν κατακλιθεὶς ἀναφέρω, ὅτι μετανάσται ἄλλων Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ Ρωμαιοκαθολικοί, συνοδεύονται πάντοτε ὑπὸ ἱερέως.

Κατὰ πληροφῶριαν ὑπευθύνων προσώπων, εἰς ἅπαντα τὰ ἰταλικά ὑπερωκεᾶνια, μετὰ ἀπὸ ἐνεργείας τοῦ Πάπα ἔχουν δημιουργηθῇ μόνιμοι ναοί, συνοδεύει δὲ ταῦτα πάντοτε ἱερεὺς.

(Συνεχίζεται) Πρεσβ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1967

Ἀθήνησι τῆ 7-4-1973

Θέμα: Ὑγιῆς ψυχαγωγία νεότητος. Σύστασις δανειστικῆς Ταινιοθήκης παρὰ τῆ Ἀπ. Διακονία.

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρόβλημα τῆς προσφορᾶς ὑγιοῦς ψυχαγωγίας τῆ Ἑλληνικῆ νεότητι ἀπασχολεῖ ἀπὸ μακροῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι μέγιστον μέρος τῆς μαθητιώσης καὶ φοιτητιώσης νεότητος δέχεται τὰς ἐπιρροὰς κακίστης ἠθικῆς ποιότητος ψυχαγωγίας, προσφερομένης αὐτῇ διὰ τε τοῦ κινηματογράφου καὶ τῆς τηλεορίας. Ἡ ὀσημέραι συνειδητοποιουμένη ἀνάγκη ἀνασχέσεως τῆς πλημμυρίδος ταύτης ἐν συνδυασμῷ πρὸς σύντονον τοῦ ὄλου θέματος μελέτην, ἤγαγεν εἰς τὴν ἀπόφασιν δημιουργίας παρὰ τῆ Ἀποστολικῆ Διακονία εἰδικῆς ταινιοθήκης, περιλαμβανοῦσης καταλλήλους μορφωτικὰς καὶ ψυχαγωγικὰς ταινίας τῶν 16 Μ.Μ., δυναμένας νὰ προβληθῶσιν ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις καὶ ἐνοριακοῖς καὶ λοιποῖς νεανικοῖς κέντροις τῶν Ἱ. Μητροπόλεων. Ἡ ἄρτι συσταθεῖσα ταινιοθήκη αὕτη, ἀριθμοῦσα νῦν 12 κινηματογραφικὰς ταινίας, αἵτινες ἐντὸς τῶν ἀμέσως προσεχῶν ἡμερῶν ἀδελθῆσονται εἰς 25, δύναται νὰ ἐξυπηρετῇ ἀπάσας τὰς Ἱ. Μητροπόλεις, χρησιδανείζουσα ἐκάστην ταινίαν διὰ διάστημα 15 ἡμερῶν ἀντὶ ποσοῦ 400 δρχ.

Ὅθεν, Συνοδικῆ ἀποφάσει, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἅπως, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖτε τὴν ὑπὸ τοὺς ὡς ἄνω ὅρους προμήθειαν ταινιῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως, εὐαρεστηθῆτε καὶ ὀρίσητε ὑπεύθυνον πρόσωπον διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ ἐπιστροφὴν τῶν ἐν λόγῳ ταινιῶν, ἐπιστρέψητε δὲ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ (δανειστικῆ ταινιοθήκῃ) (Ἱω. Γενναδίον 14), δεόντως συμπληρωμένον τὸ συννημμένως ὡδε διαπεμπόμενον ὑμῖν Δελτίον.

† Ὁ Καλαβρῶτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος,
Προεδρεύων

† Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος

† Ὁ Θήρας Γαβριήλ

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας Παντελεήμων

† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Πολύκαρος

† Ὁ Θεσσαλονίκης Λεωνίδα

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικόδημος

† Ὁ Χαλκίδος Νικόλαος

† Ὁ Ἀρχιεραματεὺς

† Ὁ Δέσποτης Κοσμάς

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1968

Ἀθήνησι τῆ 9-4-1973

Θέμα: «Β' Σεμινάριον εἰσηγητῶν Ἱερατικῶν Συνεδρίων».

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀποφάσει τῆς Ἱεράς Συνόδου, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι συγκαλεῖται ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 20-22 Ἰουνίου ἐ.ε.* τὸ Βον Θεολογικὸν Σεμινάριον Εἰσηγητῶν Ἱερατικῶν Συνεδρίων, μὲ γενικὸν θέμα: «Ὁ Ἀπολυτρωτικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικῶν λειτουργήματος».

Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Σεμιναρίου ἀποσκοπεῖται ἡ ἐπιτιμος θέματος, δυναμένου νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς αἰδεσ. Συνέδρους τῶν κατὰ τόπους Ἱερατικῶν Συνεδρίων, κατάλληλος προετοιμασία τῶν ὑφ' ὑμῶν ὀριζομένων εἰσηγητῶν καὶ ἡ πληρεστέρα αὐτῶν κατάρτισις ἐπὶ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ πλευρῶν πρὸς ἀνετιωτέραν διαπραγματέωσιν τούτου ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαληφθέντων τοπικῶν Ἱερατικῶν Συνεδρίων.

Τὸ θέμα τοῦ Β' τούτου Σεμιναρίου ἀναπτυχθήσεται διὰ τριῶν βασικῶν εἰσηγήσεων: ὡς ἀκολουθῶν: α) «Ἡ Θεολογικὴ θεμελίωσις τοῦ Ποιμαντικῶν Λειτουργήματος», β) «Ὁ ποιμὴν ὡς φορεὺς τοῦ Ἀλυτρωτικῶν μηνύματος» καὶ γ) «Ἡ Ποιμαντικὴ καθοδήγησις τοῦ συγχρόνου ἐκκοσμηκευμένου ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ τὴν θέωσιν». Προβλέπονται δ' ἐν τῷ προγράμματι ἀπογευματινὰ ποιμαντικὰ ἐπισκέψεις τῶν συνέδρων πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶν διδαγμάτων.

Ὅθεν, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα ἐντὸς μηνὸς τοῦ βραδύτερον ἀπὸ λήψεως τῆς παρούσης προτείνητε ἡμῖν (Γραφεῖον Μ.Σ.Ε. Ποιμαντικῶν Ἔργων) δύο Κληρικούς, κατὰ προτίμησιν Θεολόγους, οἵτινες μεθέξουσιν τοῦ Σεμιναρίου ὡς ἐκπρόσωποι τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱεράς Μητροπόλεως.

Ἐπὶ τούτοις γνωστὸν ποιούμεν ὑμῖν, ὅτι οἱ ὡς ἄνω ἐκπρόσωποι ὑμῶν φιλοξενηθήσονται ἐν τῇ Γραφείῳ τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου Ἀθηνῶν, διανυκτερεύοντες ἕκαστος ὑπὸ ἰδίαν αὐτοῦ εὐθύνην. Εὐνόητον, ὅτι, ὅπου παρίσταται ἀνυπερέβλητον κῶλυμα ἐξασφαλίσεως ἰδίας διαμονῆς διὰ συνέδρον τινα, δύναται νὰ

* Τὸ Σεμινάριον ἀνεβλήθη διὰ τὸ β' δεκαήμερον τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἀνάγκη συγκροτήσεως «Διεθνούς τῆς ἀγάπης».

Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καλεῖ πάντοτε ἡμᾶς, «ἵνα, ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. 6', 4). Ἐν τῶν γνωρισμάτων τῆς καινῆς ταύτης ζωῆς εἶναι ἡ ἀγάπη, ἣτις, ὡς ἐτόνισεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος ἐν τῇ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ποιμαντορικῇ ἐγκυκλίῳ του, ἀνταποκρίνεται εἰς ἓνα πανανθρώπινον πόθον, ὅστις «κατὰ τρόπον ἀδη-

λον, ἀλλὰ πάντως εὐεργετικόν, ἔχει ἐπηρεάσει τοὺς ἠγέτας τῶν σημαντικωτέρων Χωρῶν τοῦ κόσμου, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι λόγῳ τῶν κοσμοθεωρητικῶν των πεποιθήσεων εἶναι ἐχθροὶ τῆς ἀγάπης καὶ κήρυκες τοῦ μίσους καὶ τῆς πάλης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων».

Ὅθεν «ὁ μοναδικὸς ἐκείνος Τάφος τῆς Ἱερουσαλήμ», ἐξ οὗ ἀνέτειλε τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἀπευθύνει πρὸς ἡμᾶς, συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν μήνυμα, «μίαν συγκλονιστικὴν πρόσκλησιν καὶ μίαν ἐπιταγὴν, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀπαν-

ἀντιμετωπισθῇ ἡ δυσκολία αὕτη μετ' ἐγκαιρον συνεννόησιν ὑμῶν μετὰ τῇ Μ.Σ.Ε. |Ποιμαντικῷ Ἔργῳ (τηλεφ. 739-417), ἣτις ἔχει ἀναλάβει τὴν μέριμναν πρὸς διοργάνωσιν τοῦ ἐν λόγῳ Σεμιναρίου καὶ μέλλει ἐνημερώσειν ὑμᾶς προσεχῶς ἐπὶ τε τοῦ καθ' ἡμέραν προγράμματος καὶ πάσης ἄλλης σχετικῆς λεπτομερείας.

† Ὁ Καλαβρῦτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος, Προεδρεύων

† Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος

† Ὁ Θήρας Γαβριήλ

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος

† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Παντελεήμων

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κενουρίας Θεόκλητος

† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης.

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Πολύκαρος

† Ὁ Θεσσαλονίκης Δεονίδας

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικόδημος

† Ὁ Χαλκίδος Νικόλαος

Ὁ Ἀρχιεγγραμματεὺς

† Ὁ Δέσβης Κοσμάς

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1969

Θέμα: Ἀήξις Κατηχητικῶν σχολείων.

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Αἰ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τελεταὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ὀρίζεται, ὅπως πραγματοποιηθῶσι καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν τῇ 20ῇ Μαΐου ἐ.ἔ.

Κατὰ τὰς τελετὰς ταύτας, διανεμηθήσονται κατὰ τὸ ἔθος τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Γραφείου τῆς καθ' ἡμᾶς Μ.Σ.Ε. Νεολαίας καὶ Κατηχητικῶν Σχολείων παραγελθέντα ἀναμνηστικὰ ἐνθύμια. Ὡς τοιαῦτα ἐπελέγησαν διὰ τὸ τρέχον ἔτος, πλαστικὰ ἐπιτραπέζια ἐνθύμια, μὲ παράστασιν ἀφιερωμένην εἰς τὸ ἔτος Ἀγίας Γραφῆς καὶ βιβλίον. Ταῦτα ἀπαρτίζονται ἐκ δύο τε-

μαχίων: ἐκ τῆς πρόσθεν διαληφθείσης ἐπὶ εἰδικοῦ πολυτελοῦς χάρτου παραστάσεως μετ' ἰδιαιτέρας ἐνδείξεως, ἔνθα τεθήσεται ἡ ὑμετέρα ὑπογραφή, καὶ ἐκ τῆς πλαστικῆς θήκης, ἐντὸς τῆς ὁποίας τοποθετηθήσεται ἐν συνεχείᾳ ἢ ἐν λόγῳ εἰκῶν.

Αἰ θῆκαι θὰ ὦσι χρώματος κροανοῦ μὲν διὰ τὰ κατώτερα Κ.Σ., πρασίνου δὲ διὰ τὰ Μέσα καὶ καφεῖ διὰ τὰ Ἀνώτερα Κ.Σ. Πρὸς ἐνημέρωσιν ὑμῶν διαπέμπομεν ὑμῖν περικλειστῶς ὧδε ἀνὰ ἐν δεῖγμα τῶν πρόσθεν περιγραφέντων πλαστικῶν ἐνθυμίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων διατίθεται ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας εἰς τὴν τιμὴν τῶν 1,80 Δρχ., ἔχει δὲ ἤδη παραγελθῆ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν, δυνάμενος νὰ καλύψῃ πάσας τὰς σχετικὰς ἀνάγκας ὑμῶν.

Ὅθεν, Συνοδικῇ ἐξουσιοδοτήσει παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως προβῆτε ἐγκαιρῶς εἰς τὴν παραγγελίαν τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐνθυμίων τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου ἐ.ἔ. καὶ εἰς ἀριθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς ὑμετέρας θεοσώστου ἐπαρχίας, ἵνα μὴ μετὰ ταῦτα παρατηρηθῇ ἀνάγκη ἐπιστροφῶν, (αἱ ὁποῖαι, ὡς εἰκόσ, ἐπιβαρύνουσι τὸ κόστος καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ λόγους τεχνικῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσι δεκταὶ) ἢ νέων παραγγελιῶν, αἵτινες δυσκόλως θὰ δύνανται νὰ ικανοποιηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Γραφείου.

Διὰ πᾶσαν παραγγελίαν δύνασθε νὰ ἀπευθύνθητε ἐγγράφως τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Γραφ. διεκπεραιώσεως) Ἰασιῶν 1 Τ.Τ. 140.

Τῆς ὡς ἄνω γραπτῆς ὑμῶν παραγγελίας δύναται νὰ προηγηθῇ ἐμπροθέσμως καὶ τηλεφωνικὴ τοιαύτη μόνον εἰς τὸ τηλέφωνον 728.008 (κ. Πίσκοπον).

Ἡ ἀξία τῶν παραγγελησομένων παρ' ὑμῶν ἐνθυμίων δέον, ὅπως ἀποσταλῆ εἰς Ἀποστολικὴν Διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἴτε διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἴτε διὰ Τραπεζικῆς ἐντολῆς (Ἔγγραμ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Πλατείας Μητροπόλεως, ἀριθ. λογ/σμοῦ 558002), ἀναγραφομένης ἀπαιτήτως τῆς αἰτίας ἀποστολῆς τοῦ ἐμβάσματος.

† Ὁ Καλαβρῦτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος, Προεδρεύων

Ὁ Ἀρχιεγγραμματεὺς

† Ὁ Δέσβης Κοσμάς

τήσωμεν. Καὶ πρῶτον, μᾶς καλεῖ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὰ τάρταρα τῶν μεταξὺ μας μικροτήτων καὶ ἐρίδων καὶ νὰ ἀνυψωθῶμεν εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανὸν τῆς ἀγάπης» καὶ δεύτερον ἐπιτάσσει, «ὅπως ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἀπογοήτευσιν, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἔχουν ποτίσει αἱ διάφοροι «Διεθνεῖς» τοῦ μίσους, τῆς πάλης καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τοὺς «ἄξονας» καὶ τοὺς φανατισμοὺς ἐκείνους, ποὺ ἀντὶ νὰ μᾶς ἐνόησαν μεταξὺ μας καλλιεργοὺν τὰς διαιρέσεις καὶ τὰς ἐχθρότητας. Πλέον δὲ συγκεκριμένως, ὁ Ζωοδόχος ἐκεῖνος Τάφος μᾶς προσκαλεῖ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν συγκρότησιν μιᾶς «Διεθνῆς τῆς Ἀγάπης, εἰς τὴν ὁποίαν κάθε ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δεδηλωμένους ἐχθροὺς της, θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος».

Ἰούλιος Τύτσιακ (†).

Μετὰ λύπης ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανοσύνη ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ ὁμοιοκαθολικοῦ ἱερέως καὶ καθηγητοῦ Ἰουλίου Τύτσιακ (Tyciak), ὅστις συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐν τῇ Δύσει προβολὴν τῶν θησαυρῶν τῆς Ὁρθόδοξου λατρείας καὶ πνευματικότητος. Οὗτος διὰ τοῦ πλήθους τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἔχει συγγράψει, καὶ ἰδίως διὰ τῶν ἔργων του («Ἡ λατεία ὡς πηγὴ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐσεβείας»), «Μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως», («Ὁδοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θεολογίας»), «Τὸ μυστήριον τοῦ Κυρίου ἐν τῷ βυζαντινῷ ἐκκλησιαστικῷ ἔτει», («Ἡ παρουσία τῆς σωτηρίας ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς λειτουργίαις») καὶ «Θεολογία ἐν τοῖς ἕμνοις», ἔχει διακηρύξει ἔνθεν μὲν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἵσταται ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἀρχέγονον Χριστιανισμόν, ἐτέρωθεν δὲ ὅτι ἡ πρὸς ἐσωτερικὴν διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς λατρείας ἰδίᾳ ἀναγέννησιν τείνουσα Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἀνάγκη νὰ στραφῇ ὀπίσω πρὸς τὰς πηγὰς, ἀκολουθοῦσα τὴν μοναδικὴν πρὸς αὐτὰς ἄγουσαν ὁδόν, τ.ἔ. τὴν διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Δυτικὴ δέον νὰ στραφῇ («ὄχι ὡς δότευρα, ἀλλ' ὡς καὶ πάλιν δεχομένη καὶ λαμβάνουσα»).

Ἐχόμεθα ὀλοφύχως, ὅπως τὸ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς Tyciak δημιουργούμενον κενὸν πληρωθῆ διὰ τῆς ἀναδείξεως ἐν τῇ Δύσει πολλῶν θεολόγων, οἵτινες θὰ ἔχουν ὡς σύνθημά των τὴν φράσιν τοῦ βενεδικτίνου πατρὸς Lambert Beauduin, καθ' ἣν ἡ Δύσις πρέπει νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀνατολῆς (L' Occident à l' école de l' Orient).

Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς βιβλιοθήκης.

Συμφώνως πρὸς ἔκθεσιν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἱερῆς Συνόδου, εἶναι λίαν ἱκανοποιητικὴ ἡ λειτουργία τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης, ἣτις, στεγαζομένη εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ κτιρίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἔχει συγκεντρώσει τὰ βιβλία τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ἱ. Συνόδου, τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, τοῦ Ἱ. Συνδέσμου, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀσωμάτων Πετρούκη καὶ τῆς προσωπικῆς τοῦ Μακαριωτά-

του Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Παρὰ τὸ γεγονός, «ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχει καταστῆ γνωστὴ εἰς τὸ εὐρύτερον κοινόν, κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος διετεθήσαν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀναγνωστῶν περὶ τοὺς 1100 τόμους, ἐδωρήθησαν δὲ περὶ τοὺς 432 τόμους ἀπὸ Μητροπολίτας, Καθηγητῶν Πανεπιστημίων, συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας».

Προφανοῦς οὕσης τῆς τεραστίας σημασίας καὶ τῆς σπουδαιότητος ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Βιβλιοθήκη, εὐχόμεθα, ὅπως ἀφ' ἑνὸς καταστῆ δυνατὸν νὰ ἐμπλουτισθῆται αὕτη συνεχῶς διὰ νέων βιβλίων καὶ ἀφ' ἑτέρου γίνηται ὁλονὲν καὶ περισσότερον γνωστὴ, ἵνα (ἐξελιχθῆ συντόμως εἰς μίαν ἐστίαν ἐκκλησιαστικοθεολογικῶν σπουδῶν καὶ εἰς ἓνα πόλον ἔλξεως πάντων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων».

Καλλιτεχνικὸς διαγωνισμὸς νεότητος.

Ἡ ἐν αἰθούσῃ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Ἐκθεσις 500 ἔργων τῶν μαθητῶν τῆς περιοχῆς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, οἵτινες μετέσχον τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Διαγωνισμοῦ Νεότητος μὲ θέμα ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι μία ἀπόδειξις τῶν ἐλπιδοφόρων ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας, ἣτις διὰ τοῦ συνθήματος «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» καθοδηγεῖται πρὸς πραγματοποιήσιν πασῶν τῶν εὐγενῶν ἀξιολογικῶν ῥοπῶν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τὴν ἐνοποιὸν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικότερον εἰς τὸν ἐναρμονισμόν χριστιανικῆς ζωῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἡ Ἐκθεσις αὕτη εἶναι μία εὐόμονος ἀπαρχή, ἣτις γεννᾷ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐκ τῶν τάξεων τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διαπαιδαγωγούμενων νέων θὰ προέλθουν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον διάφοροι χριστιανοὶ καλλιτέχναι (δημηματογράφοι, ποιηταί, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, σεναριογράφοι, συνθέται, κριτικοί, ἀρχιτέκτονες, ζωγράφοι, σχεδιασταί, γλύπται, χαράκται κ.λ.π.). Ὁ Χριστιανισμὸς συναρτᾷ τὴν προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχου πρὸς τὸ πανοπερτέλειον κάλλος τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργεῖ τέλεια αἰσθητικὰ βιώματα. Ἐφ' ὅσον ἡ Τέχνη εἶναι κατοπτρισμὸς τῆς ψυχῆς καὶ ἔκφρασις τῆς κοσμοθεωρίας καὶ βιοθεωρίας τοῦ καλλιτέχου, ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς δημιουργὸν τὴν ἀρίστην ψυχικὴν κατάστασιν καὶ ὡς ἀποτελῶν τὴν τελειοτάτην κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν, δημιουργεῖ τοὺς ἀρίστους ψυχολογικοὺς ὁρους πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἄνθησιν τῆς Τέχνης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος

Ή Αγιοποίησης τής Πορφυροπόλιδος Λυδίας.

Ή Ίερά Σύνοδος τής Εκκλησίας τής Ελλάδος δι' έγκυκλιού τής γνωστοποιεί εις τούς Σεβ. Ίεράρχας τής Εκκλησίας τής Ελλάδος τήν απόφασιν του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπως ή Πορφυροπόλις Λυδία, ή πρώτη Εύρωπαϊά Έλληνις Χριστιανή, συναριθμηται μεταξύ των Άγιων τής Εκκλησίας. Ή Άγία Λυδία έδέχθη τό Βάπτισμα από τον Άπόστολον Παύλον παρά τον ποταμόν Ζυγάκην κατά τήν διάρκειαν τής δευτέρας άποστολικής περιόδου αυτού μεταξύ του 49-51 μ.Χ. Ή μνήμη τής νέας Άγίας θα τιμάται τήν 20ήν του μηνός Μαΐου.

Ή Ίερά Σύνοδος τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, συνεχίζουσα τās έργασίας τής, συνεζήτησεν επί ύποβληθείσης αίτησεως εκ μέρους του Σεβ. Μητροπολίτου Ήλευθερουπόλεως κ. Άμβροσίου, όπως μεταβή εις Κωνσταντινούπολιν με τον σκοπόν ίνα άποκαταστήσῃ τās σχέσεις αυτού μετά του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ή Ίερά Σύνοδος άπεφάνθη, ότι ή αίτησις συγγνώμης του Σεβ. Μητροπολίτου Ήλευθερουπόλεως θα πρέπει να διαβιβασθῇ διά μέσου τής Ίεράς Συνόδου τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, δοθέντος ότι ή αυτόβουλος και άνευ δικαιώματός τινος του Σεβ. Ήλευθερουπόλεως διακοπή του μνημοσύνου του άοιδίμου Πατριάρχου Άθηναγόρου δεν ήτο θέμα προσωπικού χαρακτήρος, άλλα διαταραχή σχέσεως με τον Οικουμενικόν Θρόνον με έπιπτώσεις δδυνηράς επί του ορθοδόξου εκκλησιαστικού πληρώματος.

Έξ άλλου ή Ίερά Σύνοδος, λαβούσα άφορμήν εκ δύο ή τριών περιπτώσεων, συνέστησεν όπως μη άπομακρύνωνται εκ τής έδρας αυτών οι Σεβ. Μητροπολίται άνευ άποχρώντος λόγου και δι' άνευ άδειάς τής Ίεράς Συνόδου.

Έν συνεχεία, κατόπιν προτάσεως του Προέδρου τής Μονίμου Συνοδικής Έπιτροπής επί των Έξωτερικών, Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ιακώβου, διωρίσθησαν οι εκπρόσωποι τής Εκκλησίας τής Ελλάδος εις τούς διαλόγους μετά των Άντιγαλκιδονίων και των Παλαιοκαθολικών, ενεκρίθησαν ύποτροφία και έρρυθμίσθησαν άλλα θέματα τής έν λόγω Έπιτροπής. Ή πρώτη επίσημος έπαφή μετά των Παλαιοκαθολικών θα πραγματοποιηθῇ κατά τον μήνα Ίούλιον εις τό Διορθόδοξον Κέντρον Άθηνών εις τήν Ί. Μονήν Πεντέλης.

Άκολουθως, ή Ίερά Σύνοδος άπασχολήθη ιδιαίτερος με τό πρόβλημα τής καλύτερας οργανώσεως τής έπικοινωνίας τής Εκκλησίας μετά των άποδήμων. Ήδη, τόσον έντός των πλαισίων τής δραστηριότητας τής ύπευθύνου Μονίμου Συνοδικής Έπιτροπής, όσον και εκ μέρους των Ίερών Μητροπόλεων, γίνεται μία αξιόλογος προσπάθεια πνευματικής τροφοδοσίας των Ορθοδόξων Έλλήνων, οι όποιοι έξέρχονται των όριων τής πατρίδος διά να εργασθούν. Ή Εκκλησία όμως αισθάνεται τήν ύποχρέωσιν να βελτιώσῃ τήν προσφοράν τής και να παρασταθῇ εις τούς άποδήμους και εις τās οικογενείας των.

Έξ άλλου, κατόπιν προτάσεως του Προέδρου τής Μονίμου Συνοδικής Έπιτροπής επί τής Λατρείας ή Σύνοδος έπρογραμμάτισε σειράν εκδηλώσεων διά τήν προβολήν του στόλου τής Ορθοδοξίας, του Μεγάλου Άθανασίου.

Τέλος, συνεζήτηθη προκαταρκτικόν πρόγραμμα τής Μονίμου Συνοδικής Έπιτροπής Νεότητος, ύποβληθέν υπό του Προέδρου αυτής, Σεβ. Μητροπολίτου Γυθείου κ. Σπηριδίου.

Επί τῇ έορτῇ των τριών Ίεραρχών έγιναν αι ακόλουθοι εκδηλώσεις εις τήν Σχολήν Ίερατικών Σπουδών.

Τήν 30ήν Ίανουαρίου έ.έ. έτελέσθη μέγας κατασκευτικός έσπερινός εις τό ναίδριον τής Σχολής των Άγιων Πάντων,

χοροστατούντος του Θεοφιλεστάτου Ήπισκόπου Βρεσθένης κ. Δημητρίου.

Τήν 7 μ.μ. τής ίδιας ήμέρας ώμίλησε προς τούς σπουδαστάς ο Θεοφιλεστάτος Βρεσθένης με τό έπίκαιρον θέμα, «τό πάθος του Ίωάννου του Χρυσοστόμου διά τον άνθρωπον».

Ίερά Αρχιεπισκοπή Άθηνών

Ή τριετία του «Κέντρου συμπαραστάσεως οικογενείας». Τήν 2 Φεβρουαρίου τό «Κέντρον Συμπαραστάσεως Οικογενείας» τής Αρχιεπισκοπής Άθηνών ώργάνωσεν έορταστικήν συγκέντρωσιν των Συνεργατών του έπ' ευκαιρία τής τρίτης έπετείου από τής ίδρύσεώς του. Κατ' αυτήν ώμίλησεν ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Άθηνών κ. Σόββας Άγουρίδης, με θέμα «Άγιογραφικά άπόψεις διά τον γάμον», έγένετο ο άπολογισμός τής έργασίας του Κέντρου και άνεκοινώθησαν αι προοπτικαι δραστηριότητας διά τό έτος 1973. Συγκεκριμένως παρετέθησαν τα ακόλουθα στοιχεία άπολογισμού εκ τής έργασίας αυτού:

Κατά τό έτος 1972 εις τήν περιοχήν τής Αρχιεπισκοπής Άθηνών:

— Ύπεβλήθησαν εις τό Κέντρον Συμπαραστάσεως 2.846 αίτήσεις συμφιλώσεως κατά τήν διαδικασίαν του νόμου προς εκδοσιν διαζυγίου.

— Συνεφιλώθησαν 735 ζεύγη.

— Έτελέσθησαν 85 γάμοι παρανόμως συμβιούντων.

— Έπανασυνεστήθησαν 16 γάμοι συζύγων, διά τούς όποιους είχαν εκδοθῇ παλαιότερον τό διαζύγιον.

— Εισήχθησαν 34 παιδιά εις ιδρύματα Παιδικής Προστασίας.

— Έπετεύχθη δικαστικώς ή άναγνώρισις πέντε παιδιών υπό του πατρός.

— Έτακτοποιήθησαν εις έργασίαν 25 έφηβοι.

— Παρεσχέθη βοήθεια διά φαρμάκων, τροφίμων και ίματισμού εις 170 οικογενείας.

Έξ άλλου, τό «Κέντρον Συμπαραστάσεως Οικογενείας» συνειργάσθη μετά Ίερών Μητροπόλεων, τόσον τής Ελλάδος όσον και του Έξωτερικού, διά θέματα άφορώντα εις οικογενείας, των όποιων ο εις εκ των συζύγων διέμενεν εις Άθήνας.

— Εις τό Πνευματικόν Κέντρον «Η ΒΗΘΛΕΕΜ» τής Αρχιεπισκοπής Άθηνών ήρχισαν τα προγράμματα περισυλλογής του διμήνου Ίανουαρίου-Φεβρουαρίου με θέμα: «Πίστις: Άνοιγμα προς τον Θεόν». Συνολικώς προβλέπεται να πραγματοποιηθούν δεκατρία προγράμματα, τα όποια θα παρακολουθήσουν ομάδες νομικών, εκπρόσωποι του θεάτρου και τής τέχνης, φοιτηταί, φοιτήτριαι, συνεργάται τής Αρχιεπισκοπής Άθηνών, έπιστήμονες, άδελφαι νοσοκόμοι, συνεργάται του Κ.Σ.Ο., συνεργάται των Ί. Ναών Άγίου Λουκά Πατησίων, Μεταμορφώσεως Βύρωνος και Άγίας Παρασκευής Ν. Σμύρνης, καθώς και αι σπουδάστρια ΑΣΔΑΝ/ΝΙΚΕ.

— Τήν Κυριακήν, 21ην Ίανουαρίου, έωρτάσθη εις όλας τās Ίεράς Μητροπόλεις τής χώρας ή υπό τής Ίεράς Συνόδου καθιερωθείσα «Πανελληνιος Ήμέρα Κοινωνικής Άποκαταστάσεως των Χανσενικών».

Ίερά Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων

Με τήν πρωτοβουλίαν του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κ. Κωνσταντίνου, τήν 1ην Φεβρουαρίου και ώραν 8ην μ.μ., εις τον Ί. Ναόν Ευαγγελισμού Θεοτόκου Καρδίτσης, έγένετο έορτή διά τήν ώργάνωσιν σώματος έθελοντών αιμοδοτών. Εις τήν έορτήν παρευρέθησαν πολιτικοί και στρατιωτικοί άντιπρόσωποι

Καρδίτσης, του Νοσοκομείου τής Σχολής αδελφών του 'Ερυθρού Σταυρού Καρδίτσης, αντιπρόσωποι του 'Ελληνικού 'Ερυθρού Σταυρού 'Αθηνών και αντιπρόσωποι τής Πανελληνίου 'Ενώσεως 'Εθελοντών Αιμοδοτών.

'Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Την 18ην και 19ην Δεκεμβρίου έπραγματοποιήθη ό καθιερωμένος έτήσιος έρανος τής «'Ημέρας τής 'Αγάπης» υπέρ του Γενικού Φιλοπτώχου Ταμείου τής 'Ι. Μητροπόλεως και τών ένοριακών τοιούτων. 'Η προσπάθεια ηύλογήθη πλουσίως υπό του Θεού, ή δε συμμετοχή του λαού υπήρξε καθολική και συγκινητική. Είς όλας σχεδόν τās ένορίας τό προΐόν του έράνου ήτο κατά 10-15% άνωτερον του περυσινού τοιούτου. Τό δε συγκεντρωθέν συνολικόν ποσόν μετά τών είς είδος προσφορών προσήγγισε τά 2.000.000 δραχμάς.

'Η 'Ι. Μητρόπολις ανέπτυξεν από τινος ειδικόν τομέα προνοίας κωφαλάλων. Βασικός στόχος του τομέως τούτου είναι ή κατηχητική άγωγή τών κωφαλάλων. Πρός τόν σκοπόν τούτον γίνονται τακτικώς καθ' έβδομάδα γενικά συγκεντρώσεις τών κωφαλάλων και ειδικά τοιαύται τών νέων 20-30 έτών και τών γυναικών. 'Εκάστην Κυριακήν γίνεται κατάλληλος κινηματογραφική προβολή. Παραλλήλως καταβάλλονται προσπάθειαι και διά τήν επαγγελματικήν άποκατάστασιν τών κωφαλάλων. Είς τήν προσπάθειαν ταύτην συμπαρίσταται σπουδαίως τό έν 'Αθήναις σωματεϊόν «Φίλοι τών κωφαλάλων».

'Ο Παναγιώτατος έπισκεφθείς τήν Παιδιατρικήν Κλινικήν του Νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ διεπίστωσεν, ότι πολλάι μητέρες νοσηλευομένων έν αύτῇ παιδίω προερχομένων έκ τής ύπαίθρου, λόγω του ότι δεν έπιτρέπεται ή διανυκτέρευσις αυτών πλησίον τών τέκνων των και λόγω έλλείψεως χρημάτων, ήναγκάζοντο νά διανυκτερεύουν είς τούς διαδρόμους και τά προαύλια του Νοσοκομείου, πολλάκις μάλιστα υπό δυσμενείς καιρικώς συνθήκας. Κατόπιν τούτου ό Παναγιώτατος έρριψε τήν ιδέα τής δημιουργίας ξενώνος χάριν τών μητέρων τούτων, ανέθεσε δε τήν υλοποίησιν τής ιδέας ταύτης είς έπιτροπήν έκ τών κυριών 'Ασημοπούλου, Νομάρχου Θεσσαλονίκης, και Μ. Μπακατσέλου, και του κ. Σωτ. Νταρίλλη, άξ/κού έ.ά., ήτις συντόμως έφερον είς πέρας τήν άποστολήν τής. Τόν αναγκαϊόν χώρον διέθεσε προθύμως ή Διεθνής 'Εκθεσις Θεσσαλονίκης, τās άπαραίτητους κλινάς μετά στρωμάτων ή Διεύθυνσις 'Αστυνομίας Θεσσαλονίκης, τά δε λοιπά αναγκαϊα είδη (κλινοσκεπάσματα, σινδόνας, προσόψια κ.λ.π.) διάφοροι δωρηταί. 'Η Δ.Ε.Θ. επίσης προσφέρει φωτισμόν, ύδρευσιν και θέρμανσιν. Ούτω τήν 8-12-72 έτελέσθησαν υπό του Παναγιωτάτου τά έγκρίνια και ό ξενών έτέθη είς λειτουργίαν με δύναμιν 30 κλινών. Τόν ξενώνα έπεσκέφθησαν ό 'Υφυπουργός Περιφερειακός Διοικητής Κ. και Δ. Μακεδονίας κ. 'Ι. 'Αναστασόπουλος και αί κυρία Γ. Παπαδοπούλου, Πρωθυπουργού, και Ν. Μακαρέζου, 'Αντιπρόεδρου Κυβερνήσεως, δι' ένεργειών δε αυτών προσεφέρθησαν διάφορα αναγκαϊα διά τήν λειτουργίαν του ξενώνου είδη.

Τήν Κυριακήν 3-12-72 μετά τήν Θ. Λειτουργίαν ό Παναγιώτατος έν επισήμω τελετῇ κατέθεσε τόν θεμέλιον λίθον του νέου 'Ι. Ναού τών 'Αγίων Κωνσταντίνου και 'Ελένης, όστις άνεγείρεται είς τήν θέσιν του παλαιού όμωνύμου τοιούτου παρά τό άρχαϊόν ρωμαϊκόν 'Ιπποδρόμιον τής Θεσ/νίκης.

'Ιερά Μητρόπολις Χαλκίδος

'Η 'Ιερά Μητρόπολις Χαλκίδος, στοιχοῦσα τῇ σχετικῇ άποφάσει τής 'Αγίας και 'Ιεράς Συνόδου, έώρτασε με πολλήν μεγαλοπρέπειαν είς τήν δευτέραν πόλιν τής Μητροπόλεως, τήν 'Ιστιαιάν, τήν διαθέτουσαν και 'Ιερόν Ναόν του 'Αγίου 'Αθανασίου, τήν κατά τήν 18ην 'Ιανουαρίου άγομένην έορτήν αυτού.

Ούτω ό Σεβασμιώτατος μετά έπιτελείου Κληρικών, από τής παραμονής, εύρίσκειτο είς 'Ιστιαιάν και έτέλεσε τόν πανηγυρικόν 'Εσπερινόν. 'Ωμίλησεν ό 'Αρχιμ. Ευσέβιος Κόκορης.

Τήν πρωίαν τής περιωνύμου ήμέρας έτελέσθη άρχιερατική Θεία Λειτουργία, του πανηγυρικού τής έορτῆς έκφωνηθέντος υπό του 'Ιεροκήρυκος τής 'Ιεράς Μητροπόλεως π. Βασιλείου Οικονόμου. Μετά τήν Θείαν Λειτουργίαν έγένετο ή λιτάνευσις τής 'Ι. εικόνας του 'Αγίου.

Τό άπόγευμα έγένετο ή θεμελίωσις του μεγάλου Μαθητικού Οικοτροφείου τής 'Ιεράς Μητροπόλεως είς τήν 'Ιστιαιάν, επί οικοπέδου έκτάσεως 2.000 τ.μ., είς τό κεντρικώτερον σημείον τής πόλεως, προελθόν έκ δωρεάς του άειμνήστου 'Αγγλιτισπούλου είς τόν 'Ιερόν Ναόν Κοιμήσεως τής Θεοτόκου. Κατά τόν τελεσθέντα υπό του Σεβασμιωτάτου άγιασμόν ώμίλησεν, διά τούς σκοπούς και έν γένει τό 'Ιδρύμα, ό 'Ιεροκήρυξ τής 'Ι.Μ., π. Βασίλειος Οικονόμου, άναφερθείς ιδιαίτερώς είς τόν πρώτον μεγάλον δωρητήν του 'Ιδρύματος κ. Μηνάν Σελευκιανόν, κάτοικον 'Ιστιαιάς, έκ Μ. 'Ασίας, διαθέσαντα ήμισυ έκατομμύριον ώς πρώτην δόσιν υπέρ του 'Ιδρύματος, και ό Σεβ. παρεκάλεσεν έκ τών 'Αρχών τόν κ. Νομάρχην όπως καταθέση τόν θεμέλιον λίθον. 'Ο κ. Νομάρχης ώμίλησε δι' όλίγων τονισάς τήν ιδιαίτεράν σημασίαν του 'Ιδρύματος διά τήν 'Ιστιαιάν, ύποσχεθείς τό άμέριστον Κυβερνητικόν ενδιαφέρον διά τήν προσπάθειαν αύτήν τής 'Ιεράς Μητροπόλεως.

'Η θεμελίωσις αύτή άπέτελεσε σημαντικόν γεγονός διά τήν 'Ιστιαιάν, διότι ή πόλις αύτη συνεχώς αύξανόμενη, πλήν του Γυμνασίου, δεν διαθέτει ούδέν άλλο ίδρυμα. Τό κτίριον θα στεγάσῃ, έκτός του Οικοτροφείου και τήν όλην πνευματικήν κίνησιν τής 'Ι. Μητροπόλεως, αίθουσαν διαλέξεων, έντευκτήρια, βιβλιοπωλείον, ναύδριον του άγ. Μηνᾶ, άναγνωστήρια, βιβλιοθήκην κ.λ.π.

Τό άπόγευμα τής ιδίας ήμέρας είς μεγάλην αίθουσαν κιν/φου έξετελέσθη μουσικόν πρόγραμμα, υπό συγκροτήματος του Πρωτοψάλτου και Μουσικοδιδασκάλου κ. 'Εμμαν. Χατζημάρκου.

Τήν 9ην και 10ην π.μ. Δεκεμβρίου π.έ. συνεκροτήθη διήμερον Θεολογικόν Συνέδριον, είς τό όποϊον έλαβον μέρος περι τούς έξήκοντα θεολόγοι καθηγηταί, κληρικοί και φοιτηταί τών περιφερειών τής 'Ιεράς Μητροπόλεως Χαλκίδος.

Τό θέμα του συνεδρίου ήτο «Θεολογία και Παιδεία». Τήν όλην διεξαγωγήν τούτου είχε αναλάβει ό 'Υφηγητής κ. Βουλγαράκης.

Τήν πρώτην ήμέραν, μετά τόν άγιασμόν και τήν σχετικήν εισήγησιν του Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος, ώμίλησεν ό φιλόλογος Καθηγητής, κ. Κ. Γανωτής με θέμα: «'Η επανασύνδεσις τής Παιδείας με τήν πνευματικήν παράδοσιν του 'Εθνους». Τό άπόγευμα ώμίλησεν ό Καθηγητής διδάκτωρ τής Θεολογίας κ. Παναγ. Νέλλας με θέμα: «'Η σημασία τής Θεολογίας διά τήν έν γένει μόρφωσιν του συγχρόνου ανθρώπου». Τήν δε πρωίαν τής Κυριακής, μετά τήν θείαν Λειτουργίαν τελεσθείσαν υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος συμπαραστατουμένου υπό τών 'Ιεροκήρυκων τής 'Ι. Μητροπόλεως, καθ' ήν έκήρυξεν ό Καθηγητής του Γυμνασίου 'Ιστιαιάς κ. Τσικρικάς, ώμίλησεν ό Καθηγητής τής Πρακτικής Θεολογίας έν τῷ Πανεπιστημίω 'Αθηνών κ. Εύάγγ. Θεοδώρου, με θέμα: «'Ο Χριστιανισμός και ό άληθινός άνθρωπισμός, ή μόρφωσις του συγχρόνου ανθρώπου». 'Ο αύτός έκήρυξε και τό άπόγευμα είς τόν 'Ι. Ναόν του 'Αγ. Νικολάου με θέμα: «'Η άληθινή Χαρά».

Τās συνεδριάς παρηκολούθησε και ό Νομαρχιακός 'Επιθεωρητής κ. Ροδάκης. Μεθ' εκάστην εισήγησιν έγένετο πολλή επί του θέματος συστηματική συζήτησις με πολύ ενδιαφέρον και πολλήν άγάπην. Οί συνεδριοι ηύχαρίστησαν θερμώς τόν Σεβασμιώτατον και παρεκάλεσαν ή σύναξις του έπομένου έτους να περιλάβη και συνάδελφος των Κληρικούς και λαϊκούς και τών ετέρων δύο όμόρων Μητροπόλεων, Καρυστίας και Θηβών.

'Η θεολογική συμβολή όλων και μάλιστα ώρισμένων φίλων φιλόλογων μετεχόντων έξ ενδιαφέροντος και άγάπης υπήρξε σημαντική κατά τās συζητήσεις και συνέτεινε είς τήν διευκρίνησιν πολλών θεολογικών άπόψεων επί τής συγχρόνου παιδείας και μορφώσεως του ανθρώπου.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

Δι' ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ληφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 20ῆς Μαρτίου 1973, συνωδᾶ ταῖς κειμέναις νομίμοις διατάξεσι, ἐνεκρίθη ἡ πρόσληψις τοῦ κ. Ἀναστασίου Μιχαλά, Πτυχιούχου Παντείου-Φοιτητοῦ Νομικῆς, ὡς ἐπιμελητοῦ τοῦ Νεανικοῦ Κέντρου τῆς Ἑνορίας Κοιμήσεως Θεοτόκου, Φανερωμένης, Χολαργοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῇ Ἀπριλίου 1973

Ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου
Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

Ἀρχιμ. Σωτήριος Τράμπας

ΟΙΚΟΥ ΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Τὴν 1ην τοῦ νέου ἔτους, μετὰ τὴν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐν Πατριαρχικῇ καὶ Συνοδικῇ χοροστασίᾳ τελεσθείσαν Θ. λειτουργίαν, ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμηνικός Πατριάρχης, ἐδεξιόθη εἰς τὸ γραφεῖον Αὐτοῦ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας τῆς ὁμογενείας τῆς Πόλεως, ἐξ ὀνόματος δὲ πάντων προσεφώνησε τὸν Πατριάρχην ὁ ἄ' τῇ τάξει τῶν παρόντων ἀρχιερέων Μητροπολίτης Χαλδίας κ. Κύριλλος. Ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν ἀντιφώνησίν του εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ὁ καιροὺς καὶ χρόνους ἐν τῇ ἰδίᾳ Αὐτοῦ ἐξουσία θέμενος ἄχρονος καὶ αἰώνιος Θεός, ἀφοῦ διὰ τῆς πρό τινων ἡμερῶν ἑορτασθείσης ἐνανθρωπήσεως Αὐτοῦ παρενέβη εἰς τὸν χρόνον, διὰ νὰ λυτρώσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὴν φθοράν, χαρίζεται ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἕνα νέον χρόνον, ἕνα νέον ἑνιαυτὸν τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ.

Ὁ παριππεύσας τοιοῦτος ὑπῆρξε διὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ δι' ἡμᾶς προσωπικῶς ἑνιαυτὸς ἐκτάκτων καὶ ἀπροσδοκῆτων γεγονότων. Ὡς ὅμως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ, οὕτω καὶ ἐγένετο. Καὶ εὐρέθημεν ἐπὶ τῆς ὑψίστης καὶ πολυευθύνου ταύτης σκοπιᾶς τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Θρόνου, ἐλπίζοντες, πρωτίστως καὶ κυρίως, ἐπὶ τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ τὴν θεῖαν Χάριν, τὴν πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν.

Εἶτα, συναντιλήπτωρος εἰς τὸ βαρὺ ἡμῶν ἔργον ἔσομεν, ἄχρι τῆς σήμερον καὶ ἔχομεν καὶ θὰ ἔχομεν καὶ ἐφεξῆς, ὑμᾶς, πεφιλημένοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, μεθ' ὧν, ἐν ἱερᾷ συνυπευθυνότητι καὶ ἀγαστῇ συμποσίᾳ, προσπαθοῦμεν νὰ κατευθύνωμεν τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἀγαθὴν ἐκάστοτε ἔκβασιν καὶ λύσιν, εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου καὶ περαιτέρω στερέωσιν τοῦ πανιέρου τούτου Θρόνου.

Ἀλλὰ καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν τῆς ἐνταῦθα ὁμογενείας τιμῶμεν καὶ ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀφωσιωμένην καὶ συντελεστικὴν τῆς στερεώσεως καὶ αὐξήσεως τοῦ ἀμέσου ἐν τῇ Πόλει ταύτῃ ποιμίνιου ἡμῶν.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος μετ' ἐλπίδων χρηστῶν, αἰσιόδοξοι, μετ' ἀγάπης πρὸς πάντας, μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν στοργὴν καὶ τὴν προστασίαν τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως τῆς χώρας ἡμῶν, μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἐγκαυχήσεως διὰ τοὺς χριστιανούς ἡμῶν, ὑπεράνω δὲ ὅλων μετ' ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς.

Εἰς τὸν βίον τοῦ σήμερον ἑορταζομένου Ἀγίου ἀναφέρεται ὅτι συγκλητικὸς τις διένειμε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διὰ νὰ γίνῃ μοναχός, ἀλλ' ἐκράτησεν ὀλίγα χρήματα δι' ἐνδεχομένην περίπτωσιν ἀνάγκης. Ὅταν ἐπληροφορήθη τοῦτο ὁ Μέγας Βασίλειος, εἶπεν εἰς τὸν συγκλητικὸν τὸν φοβερὸν τοῦτον λόγον: «Καὶ τὸν συγκλητικὸν ἀπώλεσας καὶ μοναχὸν οὐκ ἐποίησας». Ἀλλ' ἡμεῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν συγκλητικὸν, τὰ πάντα ἀνατιθέμεθα εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ πάντα ἐξ Αὐτοῦ ἐξαρθῶμεν, οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἔχοντες εἰς τὸν ἀσταθῆ, ἀβέβαιον καὶ εὐμετάβολον ἀνθρώπινον παράγοντα.

Μὲ τὴν βεβαιότητα λοιπὸν ὅτι «πιστὸς ὁ Θεός» καὶ ὅτι «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», διερχόμεθα τὴν ὁδὸν τοῦ ἀνατείλαντος νέου ἔτους καὶ διαβεβαιούμεθα ἐπὶ τῇ εὐσήμερῳ ταύτῃ εὐκαιρίᾳ πάντας ὑμᾶς, ὅτι, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, κύριον καὶ πρωτίστον ἡμῶν μέλημα ἔσται ἡ εὐστάθεια τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ προαγωγή τῶν ζητημάτων τῆς ἐνταῦθα ὁμογενείας.

Εὐχαριστοῦμεν ὑμῖν ὀλοκαρδίως ἐπὶ ταῖς, ἀπὸ μέρους πάντων ὑμῶν διὰ στόματος τοῦ λίαν ἡμῖν ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ ἁγίου Χαλδίας, ἀπευθυνθείσας ἡμῖν εὐχαῖς καὶ συγχαρητηρίοις προσήρσει, εὐχόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς πᾶσιν ὑμῖν, ὅπως τὸ νέον ἔτος τῆς χάριτος ἀποβῆ δι' ὑμᾶς καὶ τοὺς οἰκείους ὑμῶν εὐφρόσυνον, εἰρηρικὸν καὶ καρποφόρον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ».

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας

Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας διοργανώνει τριήμερον ἑορτασμὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Πανορθόδοξου ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, με κέντρον τὸς ἀξίας τοῦ περικλείει μέσα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ με σκοπὸν τὴν προσέλκυσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος μικρῶν καὶ μεγάλων εἰς τὴν ἱεράν προσπάθειαν τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀπεστάλησαν λαϊκοὶ ὁμιληταί, οἱ ὅποιοι ἀνέπτυξαν τὴν ἀξίαν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, καὶ οἱ Χριστιανοὶ προσέφερον εἰς τὸν δίσκον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ταμείου τῆς Παιδείας μας.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἀθηναγόρας ἐτέλεσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον, τὸ δὲ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας ἔδωσε διάλεξιν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ με θέμα: «Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πολιτισμός».

Ἀπεστάλησαν εἰς τὰς Σχολικὰς Ἐφορεῖας τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς διάφορα ποσὰ ἀπὸ μέρους τοῦ Γενικοῦ Προξενείου τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ πρὸς βοήθειαν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας ἀνερχόμενα εἰς τὸ γενικὸν ποσὸν τῶν 1710 λίρων Ἀγγλίας.

Ἰδρύθη Ἐργαστήριον Ὀρθόδοξου Κηροποιίας διὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας.

Τὸ ἔργαστήριον τοῦτο ὠνομάσθη «Thyateira candle service», Ἑλληνιστὶ «Ἐργαστήριον Κηροποιίας τὰ Θυάτερα». Ἡ εὐλογία αὐτοῦ ἔλαβε χώραν εἰς τὸν Ἱερόν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Hackney Λονδίνου τὴν Παρασκευὴν, 2αν Φεβρουαρίου 1973. Διευθυντὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ κ. Π. Σφήκας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀργολίδος

Προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ἐφημεριακὰς θέσεις τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Εὐαγ. Θεοτόκου Νέας Ἐπιδαύρου, 2) Τιμ. Προδρόμου Καρυᾶς, 3) Κοιμ. Θεοτόκου Ἐξοχῆς, 4) Παμ. Ταξιαρχῶν Μόρσια καὶ 5) Τιμ. Προδρόμου Φρουσιούνας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱεράς Μητροπόλεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ (ἄρθρα 33 καὶ 37) «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ ἐντὸς μηνός, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4ῃ Μαΐου 1973

† Ὁ Ἀργολίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 παράγ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἀρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὁριζόμενα πιστοποιητικὰ πρὸς κατάληψιν τῆς χηρευούσης θέσεως Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως Σωτήρος Μηλέας Καταρράκτου.

Ἐν Ἀρτῇ τῇ 24ῃ Ἀπριλίου 1973

† Ὁ Ἀρτης ΓΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος

Ἐγκριθείσης παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νέας θέσεως Ἱεροκήρυκος ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ Μητροπόλει, προσκαλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἔχοντας τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι ταύτην προσκομίζοντες ἐντὸς προθεσμίας εἴκοσι ἡμερῶν σχετικῆν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν.

Ἐν Κηφισίᾳ τῇ 19ῃ Ἀπριλίου 1973

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἐλασσῶνος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 33 καὶ ἐξῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα καὶ βουλομένους ἵνα καταλάβωσι μίαν τῶν κάτωθι κενῶν ὀργανικῶν ἐφημερικῶν θέσεων: 1) Ζωοδόχου Πηγῆς Ἁγιορείου, 2) Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Ἀκρῆς, 3) Ἀγ. Παρασκευῆς Ἀμουρίου, 4) Ἁγίων Πάντων Ἀμπελιῶν Βερδικούσης, 5) Προφήτου Ἡλιοῦ Βερδικούσης, 6) Ἁγίας Τριάδος Βαλανίδος, 7) Ἁγίου Δημητρίου Γηλόφου, 8) Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Δολιχῆς, 9) Ἁγίου Δημητρίου Κεφαλοβρύσου, 10) Ἁγίου Δημητρίου Κρουβούσης, 11) Ἁγίων Ἀναργύρων Λιβαδίου, 12) Ἁγίου Δημητρίου Μεσοχωρίου, 13) Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Παρασκευῆς, 14) Ἁγίας Μαρίνης Σαρανταπόρου, 15) Ἁγίας Τριάδος Συναμηνέας, καὶ 16) Ἁγίων Κων/νου καὶ Ἐλένης Στεφανοβούου, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρύξεως ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Ἐλασσῶνι τῇ 3ῃ Μαΐου 1973

† Ὁ Ἐλασσῶνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μηθύμνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/69 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἐνοριῶν καὶ ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς θέσεις τῶν κάτωθι Ἱερῶν Ναῶν α) Ἰωάννου Προδρόμου Ρεύματος, β) Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀνίσσης, γ) Κοιμήσεως Θεοτόκου Λαφιῶνος, δ) Ἁγίας Παρασκευῆς Βαφειοῦ, ε) Ἁγίου Γεωργίου Ἀργέννου, ς) Κοιμήσεως Θεοτόκου Λεπετιμνου, ζ) Ἁγίας Φωτεινῆς Συναμηνέας, η) Ἁγίου Γεωργίου Κάπης, θ) Ἁγίου Βασιλείου Μανταμάδου, ι) Παμμ. Ταξιαρχῶν Ὑψηλομετώπου, ια) Παμμ. Ταξιαρχῶν Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ιβ) Ἁγίου Νικολάου Πατιανῶν, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρύ-

ξεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὁριζόμενα πιστοποιητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καλλονῇ τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1973

† Ὁ Μηθύμνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς τρίτης κενῆς θέσεως Ἱεροκήρυκος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως ἡμῶν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα πρὸς τοῦτο προσόντα, ὅπως ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως αἴτησιν μετ' ἀπάντων τῶν δικαιολογητικῶν.

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 4ῃ Μαΐου 1973

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Π Ρ Α Ξ Ι Σ 89η

«Περὶ διορισμοῦ ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου»

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει:

1. Τὸ ἄρθρον 181 παράγρ. 69 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 Κ.Ε.Υ. «Περὶ καταστάσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 46 Κανονισμοῦ τῆς Δ.Ι.Σ., ἄρθρον 2, παράγρ. 4.

2. Τὴν ὑπ' ἀριθ. 2/73 πράξιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπερσυνεδρίου τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως, δι' ἧς γνωμοδοτεῖται περὶ τῆς προσλήψεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Φωκᾶ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως

ἀποφασίζομεν

Διορίζομεν τὸν Ἀλέξανδρον Φωκᾶν ὁδηγὸν αὐτοκινήτου τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως ἐπὶ συμβάσει μισθώσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀρίστου χρόνου. Ὁ εἰρημένος ὑπάλληλος θὰ ἀναλάβῃ ὑπερσύνθετα ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς παρουσίας εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ προηγουμένως παραιτηθῇ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Κλητῆρος, ἢν κατεῖχε σήμερον.

Ἡ παρούσα δημοσιευθῆτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 4ῃ Μαΐου 1973

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἀρχμ. Ἱερωσύμου Διάπης, Πρωτοσυγκέλλου Ἱεράς Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαδείας, Μεσαιωνικὰ Μνημεῖα Εὐβοίας. Βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1971, σ. 200+160 Πίνακας εἰκόνων ἀρίστης τέχνης +14 εἰκόνες ἐγχρώμου.

1. Ἡ Εὐβοία, ἡ ὠραιότατη μεγάλωνος τοῦ Αἰγαίου, ἢ κατὰ τὴν μυθολογίαν Θεσπιάς νύμφη, ἐξ ἧς ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησε τὸν Ὀλυμπον, ἐθαυμάσθη ἔκπαλαι διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς καὶ τὸ ἧπion καὶ δροσερόν κλίμα τῆς. Μυθολογία, ἱστορία καὶ τέχνη, προσδίδουν εἰς τὴν ὠραίαν νῆσον θαυμαστὴν αἴγλην. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης σύντομον ἱστορίαν τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης, πράγματι ἀξιαθαυμάστου. Ἀντιλαμβάνεται ἐπομένως πᾶς τις τὴν οἶαν σπουδαιότητα προσλαμβάνει ἡ παρούσα ἐξαιρετος συστηματικὴ ἐργασία τοῦ πανοσιολογιώτατου Ἀρχιμανδρίτου Ἱερωσύμου Διάπης, τοῦ διὰ πολλῶν θυσιῶν καὶ μόχθων ἀνερευνήσαντος τὰ Μεσαιωνικὰ Μνημεῖα τῆς Εὐβοίας καὶ δόντος τῇ δημοσιότητι πόνημα μεγάλης ἱστορικῆς καὶ δὴ καὶ βυζαντινῆς ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος.

2. 'Ο σ. προσέδωκε τριμερή διάρθρωσιν εἰς τὸ ἔργον του. Προηγείται Πρόλογος ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Νικολάου, τοῦ φιλομουσίου καὶ φιλοπάτριδος τούτου Ἀρχιερέως. Ἀκολουθεῖ δ' εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν ὑπὸ τοῦ σ. καὶ ἔπονται τὰ τρία μέρη τῆς μελέτης, κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν θεμάτων: Μέρος Α'. Τεράσι Μοναί: 1. Ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου. 2. Ἡ Μονὴ τῆς Περιβλέπτου. 3. Ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (Ἀρμα). 4. Μονὴ ἁγ. Νικολάου Βάθειας. 5. Μονὴ Γαλατάκη (σ. 15-89). Μέρος Β'. Τεράσι Νασοί: 1. Ἁγία Παρασκευὴ Χαλκίδος. 2. Ἁγία Ἄννα Ὁξυλίθου. 3. Ἁγιος Νικόλαος Ὁξυλίθου. 4. Κοίμησις τῆς Θεοτόκου Ὁξυλίθου. 5. Ἁγιος Νικόλαος Πύργου. 6. Ἁγία Θέκλα. 7. Ὁδηγήτρια εἰς Σπηλιές. 8. Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος Πυργίου. 9. Κοίμησις τῆς Θεοτόκου Ἀλιβερίου. 10. Ἡ «Παλαιοπαναγία» τῆς Στενῆς (σ. 90-142). Μέρος Γ'. Κάστρα καὶ πύργοι: 1. Φραγματὰ κάστρα καὶ ὀχυρώματα. Summary (σ. 157), Ὑποσημειώσεις (σ. 162), Συνομογραφία (σ. 176), Βιβλιογραφία (σ. 177), Κατάλογος πινάκων (σ. 183) καὶ Εὐρετήριο (192).

3. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Νικόλαος ἐβοήθησε τὰ μέγιστα τὸν σ. εἰς τὴν καλαισθητον, ἀλλὰ καὶ πολυδάπανον ἔκδοσιν τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἐπιχορηγήσεως ὑπὸ τοῦ εὐαγοῦς Ἰδρύματος τοῦ «Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσσου» τοῦ ἀναγκαιούτως χρηματικῶ ἐπάλθου. Εἶναι νὰ θαυμάζῃ τις τὴν φιλοπονίαν καὶ τὸν φλογερὸν ζῆλον τοῦ σ. διὰ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπιστάσεως συγκέντρωσιν τοῦ πολυτίμου ὑλικῆς μελέτης του. Ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του ἐξαιρεῖ, «Σκοπὸς τῆς παρουσίας ἐργασίας εἶναι ἡ παρουσίας πολλῶν ἐξ αὐτῶν τῶν Μνημείων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Μεσαιωνικῶν. Ἡ προσπάθεια ὑπῆρξεν ἐπίπονος καὶ πολυδάπανος, διότι καὶ ἀρκετὰ ἐπισκέψεις ἔπρεπε νὰ γίνοντο εἰς ἕκαστον Μνημεῖον καὶ ἡ φωτογραφία, ἡ τόσον ἀπαραίτητος εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, νὰ γίνῃ τελειότερα. Κατεβλήθη ἐπίσης προσπάθεια νὰ συμπληρωθῶν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα Μνημεῖα, διότι ἡ παρουσία μελέτη δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐπιστημονικὴν ἀνάλυσιν ἑνὸς ἑκάστου, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν παράθεσιν πλουσίου ὑλικῆς. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ περιέχονται λεπτομερεῖς φωτογραφίαι, μερικὰ μόνον ἐκ τούτων ἐξετάζονται λεπτομερῶς. Τῶν ἄλλων γίνεται ἀπλὴ περιγραφή μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ μέλλον ἕκαστον ἐξ αὐτῶν νὰ γίνῃ ἀντικειμενικὸν ἰδιαιτέρας μελέτης» (σ. 13). Εὐχόμεθα νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸν ἐκφραζόμενον πόθον τοῦ σ. ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς βυζαντινῆς Τέχνης καὶ Ἀρχαιολογίας.

4. Ἡ ἀκάματος προσπάθεια τοῦ νέου τούτου ἐπιστήμονος εἰς συλλογὴν τοῦ ἀνά τὴν ἔνδοξον νῆσον τῆς Εὐβοίας πλουσιωτάτου ὑλικῆς ἀξιολογητάτων Μνημείων, ἐγκατεσπαρμένων καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς μεγαλονήσου ταύτης, προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν παντὸς ἐπιστήμονος καὶ μάλιστα τῶν εἰδικῶν ἀρχαιολόγων. Ὁ σ. πλὴν τῆς ἐνασχολήσεώς του περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Τέχνην διὰ τῆς μελέτης τῆς ὅλης περὶ τοῦ θεματὸς του βιβλιογραφίας, τῆς προσπορισάσεως αὐτῶ τὴν ἀπαιτούμενην γνῶσιν πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν τῶν ἀνά πᾶν βῆμα ἐμφανιζομένων ἐρωτημάτων καὶ τὴν ὀρθὴν λύσιν τῶν ἀναφωρομένων προβλημάτων, κατῴρθε νὰ παράσχῃ ἐν ὀρθοτάτῃ διατυπώσει καὶ μετ' εὐθυκρισίας ἰδίας ἀναλύσεις καὶ ἰδίας κρίσεις καὶ ἀπόψεις ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου περιγραφομένου Μνημείου.

5. Ἐκ τούτου καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως αὐτῆς Καθηγητοῦ κ. Ἰω. Θεοδωρακοπούλου, τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὸν σ. τοῦ Βραβείου, τοῦ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν ἀθλοθετηθέν, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆ 29ῆς Δεκεμβρίου 1969, συνάδευσε καὶ διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἐπαινετικῶν φράσεων: «Μετὰ γνώμην τῆς Β' Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς ὁλομελείας ἀπονέμεται: Τὸ ἐξ 25.000 δραχμ. Βραβεῖον τῆς Ἑταιρείας Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν εἰς τὸν Πρωτοσύγκελλον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαθείας Πανοσιολογ. κ. Γεωργίου Λιάπην διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης περὶ τῶν Μεσαιωνικῶν Μνημείων τῆς Εὐβοίας, ὑποβληθείσης εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὑπὸ τὴν ἔνδειξιν «ἁδαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν». Ὁ σ. κάτοχος τῶν ἱερῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων ἐρμηνεύει ὀρθῶς τὰς εἰκονογραφικὰς παραστάσεις τῶν τοιχογραφιῶν καὶ κατέβαλε πολλὸν μόχθον καὶ μακροχρόνιον ἔρευναν διὰ νὰ προσφέρῃ ἀδμοσίευστον ὑλικὸν πρὸς γνῶσιν τῆς Μεσαιωνικῆς Τέχνης καὶ τῆς Τέχνης μετὰ τὴν ἄλωσιν μιᾶς περιοχῆς πλουσίας εἰς Μνημεῖα, ὅπως ἡ Εὐβοία. Ἡ προσφορά τοῦ σ. κρίνεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ὡς ἐξ ὀχρῶς πολυτίμοος».

6. Πᾶς ἔπαινος ἐν δικαιοσύνῃ ἐκφέρεται δι' ἕνα νέον κληρικὸν ἐπιστήμονα, μὴ φεισθέντα κόπων καὶ δαπανῶν διὰ μιᾶν συμβολῆν, τὰ μάλιστα εὐπρόσδεκτον διὰ τε τὴν Ἀρχαιολογίαν καὶ διὰ τὴν Βυζαντινὴν καὶ τὴν Μεταβυζαντινὴν Τέχνην. Καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸν μαθητὴν του εὐχὴ εἶναι, ὅπως συνεχίσῃ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐνασχολήσεις μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, ὃν ἐπεδείξατο διὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης μελέτης του. Οἱ ἐπιδεικνύοντες ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν νέοι, εἶναι ἄξιον καὶ δίκαιον εὐμενῶς νὰ κρίνονται ἀπὸ τοὺς δυναμένους νὰ κρίνωσι, καὶ μάλιστα τοὺς εἰδήμονας, καὶ οὐχὶ ἐν ἡμικλείστῳ ὀφθαλμῷ ν' ἀναγινώσκωνται τὰ ἐπιτεύγματα τῶν. Καθ' ἡμᾶς ἡ μελέτη τοῦ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου Λιάπην δικαίως ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ πεποιθᾶμεν ὅτι θὰ εὐρῆ αὐτῇ ἐπαινετὴν ἀπήχησιν μεταξὺ ἰδίων τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ πέραν τῆς Ἑλλάδος.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμένη Κίνησις, Ἀπάντησις εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Κ. Μουρατίδην, Ἐν Ἀθήναις 1973, σχῆμα 8ον, σελίδες 86.

Εμμ. Ἰ. Βουζίκια, Τακτικῶ Καθηγητοῦ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Παν/μίῳ Ἀθηνῶν, Ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπινος Νόμος. Λόγος ἐναρκτήριος. Ὀλοκλήρον τὸ τεῦχος 12 τοῦ «Νομικοῦ Βήματος» περιέχει τὸν Λόγον τοῦ Καθ. κ. Βουζίκια: Ὁ κ. Καθηγητὴς διεπραγματεύθη τὸν Λόγον του με ἐμβριθείαν, σαφῆναι, ἀκρίβειαν καὶ με πλήρη κατοχὴν τῆς εὐρυτάτης βιβλιογραφίας. Μάλιστα ἡ εὐχερὴς χρησιμοποίησις τῆς Θεολογικῆς βιβλιογραφίας.

Russian Autocephaly and Orthodoxy in America, Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἀρχ/πὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς, Ν. York 1972, σ. 72.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα τῆς Ζυρίχης, Μηνιαῖον πληροφορικὸν καὶ ἐπιμορφωτικὸν δελτίον τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλληνικῆς Ἐνορίας Ζυρίχης, ἔτος 2ον, ἀρ. φ. 16, 1972.

Ὁ Ὁρθόδοξος παρατηρητής, ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἔτος 37ον, ἀριθ. 612, Μάρτιος 1971.

Ὁ Ὁρθόδοξος Κήρυξ, Θεολογικὸν Περιοδικὸν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας, ἔτος Η', ἀριθ. 87-88. London.

Ὁσία Εἰρήνη ἡ Χρυσοβαλάντου, Μηνιαῖον Ὁρθόδ. περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἐν Λυκοβρούσι Ἱ. Μονῆς, ἔτος ΙΒ', τεύχ. 123, 124, 125, Ἀθήναι 1971.

Παλμοί, Διμηνιαῖον χριστ. περιοδικόν, ἔτος Θ', ἀριθ. 81, Σιδερόκαστρον 1972.

Προβλήματα, Ἐκκλησιαστικὰ κοινωνικά, Μηνιαῖον περιοδικόν, ἀριθ. 32, Ἀθήναι 1972.

Προβλήματα Θεολογίας, Καθολικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἀνά τετράμηνον, ἔτος β', τεύχ. 4ον Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 1971.

Πυρσός, περιοδική έκδοσις πνευματικῆς μαρτυρίας, ἔτος α', τεύχ. 10-12, Λευκωσία 1971.

Παρνασσός, Τριμηνιαῖον Φιλολογικὸν Περιοδικόν, περίοδος Β', τόμ. Π', ἀρ. 2, Ἀθήναι 1971.

Ἡ πρόληψις τῶν ἀτυχημάτων, μηνιαῖον δελτίον τοῦ ὀργανισμοῦ προλήψεων ἀτυχημάτων, ἀριθ. 60, Ἀθήναι 1971.

Πνοή, Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος, τεύχ. 231.

Ὁ Ποιμὴν, Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, ἔτος λστ', ἀρ. 4, Μυτιλήνη 1971.

Πάνταίνοσ, Ἐπίσημον δελτίον τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἔτος 64ον, Ἀλεξάνδρεια 1972.

Ὁ Ποιμὴν, Μηνιαῖον ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, ἔτος λστ', ἀριθ. 3, Μάρτιος 1971.

Πανευρώπη-Ἑλλητισμός, 150ῆμερος Ἐφημερίς παγκοσμίου κυκλοφορίας. Περίοδος Β', ἀρ. φ. 5 καὶ 6. Λαζάννη, Ἀπρίλ.-Μάιος 1972. Ἐκδότης-ἀρθρογράφος: Γιώργος Χρήστου Λαϊμός. Οὗτος εἶναι ἐνθουσιώδης Ἕλλην, ὁ φιλόπατρις, ὁ καλὸς χριστιανός, ὁ εὐσεβὴς ἀλτρουστής, ὁ ἀγωνιστὴς τῶν καλῶν ἔργων καὶ μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηρικτὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ πρότερον ἐξαιρετὸς ἐπιχειρηματίας-ἐφοπλιστὴς καὶ νῦν ταπεινὸς ἐργάτης τοῦ πνεύματος. Κ.Γ.Μ.

Πάνταίνοσ, Ἐπίσημον δελτίον τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἔτος 63ον, Ἰούνιος 1971, Ἀλεξάνδρεια.

Σάλπιξ Ὁρθοδοξίας, Μηνιαῖον Ὁρθόδοξον Περιοδικὸν ὄργανον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Βορδαίας, ἔτος Δ', τεύχ. 35.

Ὁ Σωτήρ, Ὁρθόδοξον περιοδικὸν ὁμωνύμου ἀδελφότητος Θεολόγων, ἔτος ιδ', ἀριθ. 596.

Σταυρός, ὄργανον ὁμωνύμου ὀρθόδοξου Ἱεραποστολικῆς ἀδελφότητος, ἔτος ιθ', ἀριθ. 121, 122 Ἀθήναι, Μάρτιος, Ἀπρίλιος 1971.

Τὸ Τρίφυλλο, Μηνιαῖον Ἑλληνικὸν Περιοδικὸν τῆς ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, τεύχος 100.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, Μηνιαῖον φύλλον, ὄργανον ὁμωνύμου Συλλόγου, ἔτος 62ον, ἀριθ. 1292, Ἀπρίλιος 1971.

Τὸ Φῶς, Μηνιαία ἔκδοσις τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου, ἔτος γ', ἀρ. 30, Καβάλα 1971.

Φωνὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας, ἔτος Ζ', ἀρ. φ. 5. Σίδνεϋ, Μάιος 1972.

Χριστιανικὴ Βιβλιογραφία, Βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωσις ἐκδόσεων «Τῆνος», ἔτος 4ον, ἀρ. φ. 20, Ἀθήναι 1972.

Χριστιανικὸν Φῶς, Ὁργανον Ὁρησκευτικῆς καὶ Κοινωνικῆς ἀναδημιουργίας, ἐκδιδόμενον προνοία τοῦ Μητροπολίτου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Νικηφόρου, περίοδος Β', ἀριθ. 126-129, Χανιά 1971.

Χριστιανικὸς πεννιέσ, διμηνον ὀρθόδοξον φύλλον, ἔτος 27ον, ἀριθ. 177, Ἀθήναι 1971.

Ὁ Ἀμβων τῆς Σιντικῆς, Περιοδικὴ ἔκδοσις Ἱ. Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου, ἔτος Δ', ἀρ. φ. 11. Σιδηροκάστρον.

Ἀπολύτρωσις, Μηνιαῖον ὄργανον ὁμωνύμου χριστ. Ἀδελφότητος, περιόδ. Δ', ἔτος κσ', ἀριθ. 303-304, Θεσ/νίκη 1971.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἰωαννίνων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 12 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μήνυμα τοῦ Μακ. κ. Ἱερωνύμου ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 1973.

Ἐόρτια Γράμματα.

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἐπὶ τῇ 1600ῇ ἀμφιετερίδι τῆς ἱ. μνήμης τοῦ Μ. Ἀθανασίου (2 Μαΐου 373-2 Μαΐου 1973).

Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Μακ. κ. Ἱερωνύμου καὶ τῶν Σεβ. Προέδρων τῶν Μ.Σ.Ε. πρὸς τὴν συνέλευσιν τῆς Ι.Σ.Ι. περὶ τῶν μετὰ τὸ 1967 πεπραγμένων τῆς Δ.Ι.Σ.

Ἡ ἕκτακτος σύγκλησις τῆς Ι.Σ. τῆς Ἱεραρχίας.

Ἰωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀ' Διάσκεψις τῆς Προπαρασκευαστικῆς τῆς Ἀγ. καὶ Μ. Συνόδου τῆς κατ' ἀνατολὰς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς.

Μητροπ. Καλαβρίας Αἰμιλιανού, Σχέσις τῆς Λατρείας μετὰ τὴν ζωὴν.

Μητροπ. Πλοῖεστίου Ἀντωνίου, Ἡ μοναστικὴ ἀνανέωσις εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Πρεσβ. Δ. Κωνσταντέλου, Ἐνα γράμμα τοῦ πρ. Ἀθηνῶν Μελετίου πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Τ. Ἐβ. Χιούζ.

Ὁρέστου Λουρίδου, Ὁρησκεία καὶ Ἐπιστήμη.

Δημ. Κωτσάκη, Φυσικὸν κοσμοεἶδωλον, ἐλευθερία καὶ προσευχή.

Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ μετανάστευσις εἰς Δ. Γερμανίαν.

Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιαι.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι. — Ν. Βιβλία.

Παράρτημα.